

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Halid Ziya Uşaklıgil

Mai ve Siyah

Bütün Eserleri

**ÖZGÜR
ÖZGÜR**

Halid Ziya Uşaklıgil

Mai ve Siyah

Bütün Eserleri

**ÖZGÜR
ÖZGÜR**

BİRKAÇ SÖZ

"Mai Ve Siyah." için sadeleştirilmesi ve yeni yazıyla tekrar basılması hakkında ısrar edenler olduğu gibi eserin, yeni yazıyla basılmasına değil, fakat sadeleştirilmesine itiraz edenler de bulundu. Eser eski halinde mevcut olmakta devam ediyor, eğer ona genç nesil de rağbet edecekse yeni yazıyla tasılması bir zaruret demek oluyor, bu takdirde de sadeleşmesine şiddetle lüzum var; mademki yeni nesle mahsus olacaktır, lisanını onun kabul edebileceği bir şekilde sokmak teşebbüsün tabii bir icabı demektir.

Ancak sadeleştirmek için ne yaptım : Terkipleri, menus olmayan kelimeleri, ağır cümleleri bugünün zevkine uydurmak istedim. Üsluba, ibarelerin inşa tarzına, velhâsıl eserin bünyesine asla dokunmadım. Aksine hareket, kitabı esas mahiyetinden soymak olurdu.

Terkipleri ve kelimeleri değiştirirken bunların hayale ait olan vasıflarını açık lisanla muhafaza ettim. Hattâ meselâ: "Bârân-ı elmas", "Bârân-ı dürrisiyah" terkiplerini, sonra hikâyenin kahramanı şairin kendi şivesinde kullandığı tâbir ve terkipleri bıraktım. Bunlara dokunmak mümkün değildi. Kitapta kalan kûgatleri yeni nesilden menus bulmayanlar olabilir, fakat itikadımca yenilik, lisanını, yeni kadar eskisini de bilmemek değildir. Hiçbir millet, hiçbir münevver genç yoktur ki, kendi lisanının geçmişine vâkıf olmasın.

Yapılan işe dair fazla izahata lüzum görmüyorum, vücu-de gelen eser işin mahiyetini göstermeye kâfidir.

İmlâ için birkaç söz ilâve edeceğim:

Görülecek ki imlâda kendince muvafık bulduğum değişiklikler var. İçtihat kapısı kapanmamış

olduğundan ben görüşüme ve söyleyişime göre yazdım, nitekim bir taşra çocuğu da kendi telâfûzuna göre bir imlâ kullanmaktadır ve kullanacaktır. Hiç kimseye "Beni taklit ve bu tarzı takip ediniz!" diyecek selâhiyete malik olmak iddiasında değilim, ancak kendi nefsiine taallük eden salâhiyetle kanaat ediyorum.

Hcld Ziya Uşakfögl

MAÎ ve SİYAH

Sofranın etrafında yedi kişi idiler.

Birgün, Mirat-i Şuûn sahib-XİDatıyazL.İüseyin.Baha efendi, matbaaya 'çehresinde bir başka sevinç parıldayarak girdiği zaman dört nüshadan beri devam eden "Dahili sanatlar" makalesinin altına son kelimesini iri bir yazı şeklinde karalamakla meşgul olan başmuharrir-Ali -Sekib"©

demişti ki:

— Yarın değil öbür gün Mir'at-ı Şuûn onuncu senesinin üç yüz altmış beşinci gününü ikmal ediyor. Çarşamba günü için...

Ali Şekib hemen cevap vermişti:

— Hiç bir şey yazamam. Ziyafet verilmeyince bir satır yazı yok.

Bu gece işte, Tepebaşı bahçesinde yazı heyetine o ziyafet veriliyordu.

Davetliler "Mir'at-i Şuûn" ceridesi muharrirlerinden ibaretti. Bütün bu gençler dört saat hep içmişler, bir saat hep yemişlerdi. Şimdi parmaklarının arasında karnı doyduktan sonra yalnız meşgul olmak için oyalananlara mahsus gevşek bir eda ile yavaş yavaş yuvarladığı bir elmanın kabuğunu bir parçada çıkarmaya çalışan Ali Şekib'den başka, hepsi, sandalyelerinin vaziyetin tebdil etmişler; sofradan az çok çekilmişlerdi. Sofrada artık yemek sonuna mahsus bir dağınıklık hüküm sürüyordu; kahverin gelmesine kadar unutularak bırakılmış elma, portakal kabuklarıyla dolu son tabaklar, diplerinde kırmızı cür'alar görünen şarap kadehlerinin yanında duruyor; sofranın kenarında yer yer çıkan tütün dumanı bir müddet dalgalanarak lambanın etrafında dönen bir bulut teşkil ettikten sonra dağılıyor; beyaz örtünün üzerindeAyülksek yemiş

tabaklarının, kadehlerin, oraya bırakılmış bir fësin şarap lekelerine karışan gölgeleri lambanın oynak ziyası altında kâh küçülüp kâh büyüyor... Şurada devrilmiş bir tuzluk... Ötede birisinin can sıkıntısıyla

üç çataktan teşkiline çalıştığı bir ehlam... yer yer tabakların üzerine yahut şişelerin yanına bırakılmış peşkirler... düşmüş de kaldırılmasına üşenilmiş bir bardak... sofrayı baştanbaşa örten bir kargaşalık sanki yedi kuvvetli çenenin hücumundan yorgun düşmüş, melil bir enkaz kümesi şeklinde serilmiş bir sofa.

Hepsi başka bir vaziyette idi: bir tarafta Ahmed Cemil — latif kıvrıntılarla bükülerek kulaklarında dolaşan uzun. san saçları ensesine dökülmüş bir genç — ellerini ceplerine sokmuş, bacaklarını uzatmış, ağzında sallanan sigarasının minî minî bulutlarına süzgün gözlerle dalmış

düşünüyor; tâ öbür ucunda Sait, Raci — arkadaşlarının şaireyn diyerek alay ettikleri iki genç şair

— diğer bir şairin ayağına ip takmış sürüklüyor; biri — kısa zayıf, kuru, öyle ki susuz bir yerde yetişmiş zannolunur — yanında boş kalmış bir sandalyeye eğilerek iki sandalye ötede sahib-i imtiyaz Hüseyin Baha'nın idare memuru Ahmed Şevki'ye tevdi ettiği derterini dinlemek için kulak kabartıyor; kafaları buharla şişmiş olan bütün bu adamlar geciken kahveyi bekleyerek orada, şu perişan sofranın kenarında yarılmış sözleri ikmal ediyorlardı. Herkes söylüyor, hiç kimse dinlemiyordu. Ahenksiz, vezinsiz aletlerden mürekkep bir musiki heyeti gibi mukaddimesiz, müntehasız, kırık, dökük muhaverele, çok içilmiş/ çok yenmiş zamanlara mahsus bir serseri fikir ve lisan akışı...

Ali Sekib elmasını soymuştu, bozmayarak, sakatlamayarak çıkarmağa muvaffak olduğu kabuğu karşıda, şaireyn'in arasına fırlattı:

— Raci! Seni çatlattım!... dedi.

Onlar kâkırdırları kesmediler, Raci diyordu ki:

— Bak fikirlerimin neticesini söyleyeyim: Onda tek bir şey var: yalnız ben yazayım, benden başka kimse yazmasın diyor!

— Demek: edebiyat inhisarı! Sahib-i intiyaz; Hüseyin Nazmi.

Raci gülerlek sustuğu zaman bir aralık arkadaşı - parlak siyah gözülü, derin kırılmış gür sakallı bir genç - başıyla Ali Sekib'i işaret ederek sordu.

MAÎ VE SİYAH S

İkisi de onun şakasını anlamamıştı. Uzaktan vak'ayı takibeden, kısa kuru çocuk, — Saip —

yanlarına yaklaştı, yere düşen elma kabuğunu bir ucundan tutarak gösterdi, nükteyi izah etti: onun rivayetine göre meyvaların kabukları öyle tamam soyulursa şeytan çatlarmış! O, Ali Şekib'in latifesini pek parlak buluyor, kırık kırık çirkin ve sinirli bir kahkaha ile gülüyordu.

Şaireyn bundan zevk alamadılar, Raci:

— Puf!... dedi. Soğuk!... Tahtessfir 30... Şunu Mir'at-ı Şuûn'un bir sahifesinde imza koymadan neşretseler herkes Ali Şekib'in olduğuna yemin ederdi.

Baş muharrir işitmedi. Kendi kendine:

— Şimdi de ötekim çatlatmam; diyordu.

Ötede idare memuru — kısa, şişman; bryıkları seyrek/o kadar ki yolunmuş zannolunur, yanakları kıpkırmızı, öyle ki berber sakalından nişane bırakmamak için derisini soymuş kıyas edilir; hiç bir sinne sığmaz bir yaşta; bir adam ki yürürken yuvarlanıyor, otururken gömülüyor denebilir —

şairlerin fırkasına döndü, kendisiyle eğlenmişler zannıyla:

— Ahmet Şevki efendinin burada olduğu unutulmamalı...

• Dedi. İşitenler güldüler, idare memurunun kendisinden bahsederken Ahmet Şevki efendi demesinden herkes hoşlanırdı.

Elleri ceplerinde düşünen Ahmed Cemil hafifçe dönerek dudaklarının arasından bir şey söyledi, fakat işitilemedi.

Bu aralık kısa, «zayıf, kuru çocuk şairlerin yanından ayrılmış, tekrar sahib-i imtiyazın sırlarına rağbet göstermişti. Bu sırada Hüseyin Baha efendi matbaa idare işleri memurundan bahsederek ve muhatabının bir sözüne cevap vererek diyordu ki:

— Ne?... İstikamet ha?... Hay saâderun hay! Elini versen parmaklarını eksik bulursun.

Bu aralık Ali Şekib:

— Kahve!... diye bağrdı. Kahve içmeyecek miyiz?... Kahve!...

O zaman, birden herkes birşey eksik olduğunu, onu bekleyerek burada kaldıklarını hatırladılar, yedi ses bir nakarat gibi tekrar etti:

j,u MAI VIS »UAH

— Kahve!... Kahve!...

Sabih-i imtiyaz — Hüseyin Baha efendi kendi ismindenAi-yade sıfatının unvanıyla anılır —

sahib-i imtiyaz parmağıylaA uzaktan kahve getiren uşağı gösterdi. Bütün bu çılgın çocuklar ayaklarını vurarak, çırpınarak, bağırarak nakaratı tekrar ediyorlardı:

— Kahve!... Kahve!...

Eğlenmeğe, gülmeğe, bağırmağa vesile arayan bu gençler hep alkışladılar, güya bu gece neşvelerine şu bir fincan kahve ile güzel bir hatime vereceklerdi.

Fincanları kapıştılar, kimisi ayakta durarak, kimisi bir sandalyenin kenarına ilşerek kahvesini içmeğe başladı. Tepsinin üstünde yalnız bir fincan fazla kalmıştı. Uşak mütereddît bir nazarla etrafına baktı, tâ ötede hâlâ o vaziyette düşünen Ahmed Cemil'i gördü, yaklaşarak dedi ki:

— Kahve sizin mi?

Ahmed Cemil, dalgın", cevap verdi:

— Zannederim.

Sonra birdenbire doğruldu, elini fincanına uzatarak biraz ötede hâlâ Hüseyin Nazmî'yi, refiki Said'le çekıştirmekte devam eden Raci'ye döndü, kuru bir sesle:

— • Demin Hüseyin Nazmî için bir şey söylüyordunuz? dedi; o burada bulunsaydı ne cevap verirdi, bilmem, fakat öyle zannedyorum ki sadece bir gülünseme ile susardı.

Ahmed Cemil'in ağzından bu söz bir çırpıda tereddütsüz çıkmıştı, Raci ilkönce bu tarzda muhatap oluşuna şaşırmış gibi göründü, sonra cevap vermek istediA

— Gencine-i Edep başmuharririni — bu sıfatı istihfâf eden. "bir eda ile söyledi — herkesin sizin kadar takdir etmesi lâzım gelmez. Siz birbirinizin yazdığını anlarsınız, herkesin de sizin gibi anlamasına bir lüzum göremiyorum.

Şimdi herkes, sükût etmişti. Havanın içinde sanki bir şimşek çakmış, bir fırtınanın tutuşmak üzere olduğunu ihtar etmişti.

Said boş fincanını sofraya koydu. Ali Şekib sekizinci elmanın kabuğunu tam çıkarmaktan sarf-ı nazar etti. Hüseyin Baha efendi daha iyi dinlemek için burnunun üstünden daima düşen gözlüğünü büsbütün salıverdi... Kuru, kısa, zayıf çocuk biraz daha yaklaştı. Herkes Ahmed Cemil'in jbaşlamaMAİ VE SİYAH

11

sini bekliyordu, bu uzun sarı saçlı genç hepsince bir başka fıtrata, malik olmak üzere tanılır, o söze başlarken herkes bir hürmet hissiyle sükût ederdi. Fakat hepsi ümidlerinde aldandılar, o bekleedikleri fırtına patlamadı; Ahmed Cemil hâlâ düşünmekte devam ediyormuşçasına tam bir lisan ve tavr itidali içinde dedi ki:

— Bu muhakeme tarzı, bilmem makbul olabilir mi? Sizin edebî fikirlerinize - şu son kelime Ahmed Cemil'in ince dudakları biraz basılarak ancak farkedilen bir istihza ile telâffüz olundu -

herkes gibi ben de vâkıfım. Buna şaşmak, garip bulmak şöyle dursun hattâ aksine delâlet edecek bir şey görsem, emin olunuz ki inanmak istemem. Sizi gücendirmek fikrine hizmet etmeyerek temin ederim ki, zaten size meslek değıştirmeye kalbimde küçük bir heves bile yoktur. Ne olur, varısın bizi ilitfata lâyak görmeyen o kadar arkadaşlar içinde şair Raci de bulunsun... Bugün Gencine-i Edeb'in iki bin nüsha satışına .Hüseyin Nazmî sebeptir diyor] ar.

Raci'yi hiç biri sevmezdi. Sâri bir tebessüm bütün dudakları dolaştı, herkeste bu sözlerden latif bir haz uyanıyordu. Raci istihfâf eden bir nazarla cevap vermeğe çalışıyordu.

Ahmed Cemil dinleyenlerin muhabbetine emin olan bir natuk imtinasıyla mütebessim dudaklarını fincana uzattı, sözünde devamda mahsus gecikiyormuşçasına kahvesinden uzun bir yudum içti, sonra dedi ki:

— Hüseyin Nazmî'yi tahkir vesilesini arayanları anlayamıyorum. Hergün kucak kucak önümüze yğıdığı o bedâla-rı, edebiyat binasını o yeni esaslarını göstermek için insan gözlerini kapamak, bugün kaleminden taşan zafer sayhasını işitmek için insan kulaklarını tıkamak lâzım gelir...

... Latifâierle onu tevkîf etmek istiyorsunuz, boş fikir!

Görmüyor musunuz ki bugün dehasının pınarı tehevvrüe gelmiş bir nehir gibi akıyor; ileriye, daima ileriye akıyor!... Onun coşkun dalgalarına set mi çekebileceksiniz?... Anlamıyor musunuz ki mümkün değıl! O en saf kaynaklardan kuvvet alarak, en yüksek tepelerden atlayarak, "en gönül okşayan vadilerde dolaşarak, en temiz kaynaklardan süzi-

J.İ MAI Vli BI X AM

lerек büyüye büyüye yüksekti. Düşmanları biraz ağızlarını aç-salar boğulacaklar...

Saip — kısa, zayıf, kuru çocuk — hazzından ellerini ovuyordu. Said dayanamadı, arkadaşı Raci'den ayrıldı:

— Evet! dedi.

Ali Sekip gizlice Raci'yi gösterdi; Raci kinden, hasetten mürekkep bir hisle sanki boğuluyordu.

Ahmed Cemil ince parmaklarıyla yumuşak sarı saçlarını taradı; gözleri yarı kaybolmuş bir saniha dalçasıyle tutuşmuş kadar parlak çehresi — lambanın ziyasıyle yarı gölgeli bir levha şeklinde, kendisini dinleyen, bütün sözlerine iştirak ettikleri gözlerinde okunan bu arkadaşların karşısında — Raci'ye yarı dönük, yarı muhatap bir vaziyette devam etti:

— Siz şiirimizi bıraktıkları noktada sabit görmek istiyorsunuz, amma buna imkân olamayacağına bir türlü inanmak istemiyorsunuz..

Raci'nin dudaklarında sanki istihfâf tebessümü donmuş, orada yapışmış gibi ne dağılıp ne saçılıyordu.

Ahmed Cemil'in yanaklarına hafif bir renk çıkıyor, dudaklarına bir ihtizaz geliyordu. Fakat sadası saf bir ahenk kadar kulakları okşayan, ruha sıcaklık veren sadası — uçtukça pervaz kabiliyeti artan kırılmaçlar gibi — söyledikçe kuv-' vet buluyordu.

— Şiirin nasıl bir yol takip ettiğini anlamıyorsunuz. Fu-zul'nin saf ve samimi şiirine terceman olan o temiz lisanın üzerine sanat gibi, ziynet gibi iki belâyı taslit etmişler; lisanı onlardan başka bir şey bırakmamışlar, öyle şeyler söylenmiş ki sahiplerine şair demekten ziyade kuyumcu denebilir. Bir ucundan tutulsa da sîkilse taş parçalarından başka bir şey dökülmeyecek... Lisanı camit bir kütle haline getirmişler. Bakiler, Nedim'ler, o deha perisinin nâsiyelerine ilâhî bir nur koyduğu adamlar, bu camit kütleden ne çıkarabileceklerinde mütehayyir kalmışlar; lisanı — üstünü örten tezeyyün ve tasannu yükünün altında zayıf, sarı, artık görülemeyecek, belki yok denebilecek bir hale gelen ruhu — Vey-sîlerin, Nergisîlerin eline vermişler; o güzel türkçeye muamma söyletmişler. Bunu inkâr etmek mümkün d<vçil... Dert yüz sene

I

emekle lisan üzerine yağlan bu kof şeyler nihayet zaman ile yavaş yavaş sıyrılıp savrukdu...

Ahmed Cemil şimdi kendisini unutmuş; yalnız göğsünü şişiren, dimağında muttarit darbelerle vuran bir sabit fikirle söylüyorcasına kimseye bakmayarak; hattâ söyledigine vâkıf olmayarak devam ediyor; bütün etrafında bulunanlar — giya bu genç natuktan çıkan mknatsiyet nefesiyle tabiattan yüksek bir noktaya çekilmiş bir halde, hareket etmi-yerek, gözleri dalarak, nefeslerini zaptetmek isteyerek, bir vazın karşısında heyecandan uyuşmuş duranlar gibi — dinliyorlardı.

— Bilseniz, şiirin nasıl bir lisanı muhtaç olduğunu bilseniz! Öyle bir lisan ki.. Neye teşbih edeyim, bilmem?... Mü-tekellini bir ruh kadar belîğ olsun, bütün kederlerimize, neş-velerimize, düşüncelerimize, o kalbin bin türlü inceliklerine, fikrin bin çeşit derinliklerine, heyecanlara, tehevvlürlere terceman olsun; bir lisan ki bizimle beraber gurubun mahzum renklerine dalsın düşünsün, bir lisan ki ruhumuzla beraber bir matemîn yesiyle ağlasın. Bir lisan ki asabımızla heyecanına refâkat ederek çarpınsın... Haniya bir kemanın telinde zap-tolunamaz, anlaşılamaz, bir kaide altına alınmaz nağmeler olur ki ruhu titretir... Haniya fecirden evvel afaka hafif bir renk imtizaçıyla dağılmış sisler olur ki, üzerinde tersim olunamaz, tâyin edilemez akisler uçar; nazarlara buseler serper... Haniya bazı gözler olur ki sonsuz karanlıklarla dolu bir ulka açılmış

kadar ökülmez, nerede biteceğine vukuf-kabil olamaz derinlikleri vardır, hissiyatı yutar... İşte bir lisan istiyoruz ki onda o nağmeler, o renkler, o derinlikler olsun. Fırtınalarla gürlesin, dalgalarla yuvarlansın, rüzgârlarla sarsılsın; sonda müteverrim bir -kızın yatağı kenarına düşsün ağlasın, bir çocuğun beşiğine eğilsin, gülsün, bir gencin ümitle parlayan nazarna saklansın. Bir lisan.... Oh! Saçma söylüyorum, zannedeceksiniz, bir lisan ki sanki tamamiyle bir insan olsun.

Ahmed Cemil'in titreyen sesinde terennüm eden saf-ahenk, dehanın sihri esasına temas etmiş

zannediln çehresinde par-âyan bir saniha yıldız; lambanın zayıf ziyası ve dalgaların tutun dumanları arasında yükseliyor görünen heyeti, ruhu ok-sayan bir nazım suretinde titrek dudaklarından dökülen bu

±* A1A1VJUSS1XAH

sözler, sanki burada bulunanları bir cazibe dairesi içine almıştı.

* # #

Ahmed Cemil'i bir seneden beri tanyıyorlardı, geçen sene mekteb-i mülkiyeden çıkıp da matbuat âlemine atıldığı zamandan beri... onu bir kere görmek, sevmek için kıfâyet etmişti, herkes severdi, daha doğrusu bir nevi hümet ederdi.

Son söz üzerine Ahmed Cemil yorgun bir tavırla iskemlesine atıldı. O son kelimeden sonra öyle bir hale geldi ki, hiç söylememiş, deminden beri orada sakit, mütefekkir otu-ruyormuş

zannolundu.

Raci, yüzü fena halde kızarmış olduğu halde yanına yaklaştı, ellerini sofranın kenarına dayayarak yarı istihza yarı tehdit karşık bir tavırla dedi ki:

— Bunlar öyle şişkin fakat öyle boş sözlerdir ki içinde birşey bulmak mümkün olamaz.

Ahmed Cemil cevap vermek istedi. Zaten sofrada umumî bir hareket olmuştu. Racî'nin mukabelesi kargaşalığa geldi, şimdi bahçenin musiki takımı gece fâslına başlamak üzere idi; kemanlar hazırlanıyor, kırık dökük nağme parçaları iştiliyor, bahçe memurlarından biri elinde şem'alı değneğiyle dolaşarak halkın tekrar toplanmasına kadar idare maksadiy-le söndürülen gazları yakıyordu. Hep ayağa kalkmışlar, şöyle bir iki devir yaptıktan sonra — bahçenin böyle yan ve tenha bir yerinde pineklemeektense — ortalarda bir yerde oturmak istemişlerdi. Hattâ Ali Şekib ziyafetin hiçbir tarafında eksik bırakmamak üzere bir nargile smarlayacağını sahib-i intiyaza hemen imâ bile etmişti.

Ahmed Cemil müsaade istedi, o aydınlık ve kalabalık bir yere şu gizli ve yan karanlık cheti tercih ediyor, buradan ayaklarının altında serilen Halic'in ve İstanbul'un münevver bir sema altında manzarasına karşı düşünmek istiyordu.

2

Onlar ayırdıkları vakit geniş bir nefes aldı, sanki büyük bir zahmetten kurtulmuş gibi kendisini yalnız, ötede beride yemek yiye birkaç kişiden, arasıra görünen iki üç sakit hizmetkârdan başka halktan; biraz ötede uyanmaya, ha-MAİ VE SİYAH 15

rekete başlayan kalabalıktan uzak, düşünceleriyle yalnız kalmakta azîm bir vicdan istirahatı duydu. Zaten mütadı olan. perhîzkârlığa rağmen bu gece şu ziyafet şerefine, biraz da arkadaşlarının ısrarına karşı — o da âdeti hilâfına olarak — biraz mikyası geçmiş, biraz tahammülünden ziyade içmişti. Şimdi yavaş yavaş beyninden süzülen bir şey: damarlarının içinden kemiklerinin arasından, hafif hafif raseciklerle akarak; sanki bütün cismaniyetini, iradesini çekerek ayaklarından doğru çekiliyor, gidiyor, vücudunu mukavemet mümkün olmayan bir kuvvetle erite erite dağıtıyor gibiydi. O vakit muvakkat bir cehtle kendisini toplar; bir uçuruma yuvarlanmıyor, toprakların arasından süzülüp akıyor olduğuna emniyet kesbetmek istiyormuşcasına gözlerini açar, ayaklarını çekerdi.

Arkadaşları Ahmet Cemil'i böyle bir halde bıraktılar, onlar gider gitmez dudaklarının arasından:

— Aman, bu Raci!... dedi.

Bu adamdan, ilk muarefe dakikasından başlayarak duyduğu nefreti şu üç kelime tamamen izah ederdi. Onu hiç sevmez, sevmemek mümkün olduğu kadar sevmezdi. Raci o adamlardan biriydi ki dünyaya hiç bir şey olmamaya mahkûm edilerek geldikleri halde herşey olmak isterler. Raci de en ziyade olamayacağı birşey olmaya yelteniyordu : Şair... Ahmet Cemil pek iyi bilirdi ki bu adam bilmem kimin bir gazeline nazire söylemek için bir gün Boğaziçinin tâ Kavak iskelesine kadar gidiş geliş seferini ihtiyar etmiş, on kuruş da masraftan çıkmıştı da ancak iki buçuk beyitle dört kafiye bulabilmek avdet etmişti. O vakit muzafferane matbaaya girdiği zaman Ahmed Cemil elindeki kâğıdın üzerinde yirmi otuz çizilmiş satır arasında sağ

kalabilmiş altı mısra ile bir mısraın yalnız bir kısmını — evet, son kısmını — görmüştü. Aman Yarabbi! Şair Raci dedikleri işte bu idi!/. Bu kadar hiçliğiyle beraber her meziyet sahibine düşman... Bunun bir güzel şeyi beğendiği, muktedir bir arkadaşı takdir ettiği daha görülmemiş.

Güya diğerlerinde bir meziyetin teslini kendisinde bir noksan tevlit edecekmış gibi bir küçük tahsin tebessümünü bile esirger. Bu adamın beğendikleri ölülerden ibarettir. Ölüler, onlar artık fevkalâdeleşmiş, şu edebiyat pazarından çekildikleri için rekabetin azade kal-16

MAİ VE SİYAH

mışlardır. Ahmed Cemil bir gün bir garp edibinden naklen. "Mezar taşı iştihar heykelinin kaidesidir" dediği zaman orada bulunan Racî'ye dönerek "Al sana göre bir söz, öyle değil mi?"

demmişti. Bu yolda latifeleriyle Racî'yi kendisine düşman etmişti. Fakat ne beis var? Zaten Ahmed Cemil yalnız herkes tarafından takdir edilmiş olmakla onun husumetine hak kazanmış olmuyor muydu? Herkes tarafından takdir edilmiş olmak sözüne de Ahmed Cemil umumî bir vüsât vermez*

İnsanın olsa olsa kendi mesleği haricinde olanlarca, yani bitaraflarca takdir edileceğine şüphe etmez. Onu arkadaşları seviyorlardı, fakat o muhabbet içinde kimbilir nekadâr, saklı kinler, ne derin hasetler mevcuttur! Bugün kendisini takdir edenler yarın — kendisini düşürmeye sebep olabilecek bir şey yazsın — bakınız nasıl gülerler. Ah! Bu matbuat âlemi! Bir seneden beri o âlemin az tecrübelerini mi görmüş, az acılıklarını mı tatmıştı! Mektepte iken nasıl hülya ederdi!

Bugün kimbilir ne kadar gençler vardır ki o âlemde zevk tasavvur ederler, fakat bir kere o çirkin matbuat hayatına girseler... Ahmed Cemil kin ve haset dedikçe hep Raci aklına gelir. Bu adam matbuat âleminde bir cins mahlûkatın hususî nümu-nesidir. Tashihlere bakarken tertip yanlışlarına dikkat ede-A cek yerde ötekini berikinin hatalarını bulmaya dikkat edery Birgün meselâ Ahmed Cemil'in bir makalesinde yanlış bir izafet cümlesi bulduğu için bir hafta alay geçer. Pek ziyade kaideşinaslıkla mütefahhirdir; arapça, acemce pek iyi bilmek istidadmdadır da bir kere arapça bir ceridenin üç satırını tercüme edememişti. Ceridede vazifesi muhbirlerin getirdiği havadisi tashihten ibaret kalır. Ne vakit bir makaleciğe filan ihtiyaç görülse kendisine havale olunmasından korkarak akşam ziyade kaçırduğundan bahisle sersem olduğundan dem vurur.

Matbaada onu kimse sevmez, hele idare memuru — o kendisine Ahmed Şevki efendi diyen yuvarlak adam — Racî'den bahsolunsa ateş püskürür; onun kadar mahsuben para alan, matbaada kimse bulunmadığı zamanlar tesadüf-ilerde gelen ilânların ücretini haczedeen bir muharrir — işte matbaa işlerinde bulunalı on sene oluyor — hiç görmemişti.

Ahmed Cemil: "Aman bu Raci!" dediği zaman işte bütün bu tafsilât o üç kelimenin telâffüz tarzının içine sıkışmıştı.

İM AI W SU BI ü AH

Bakınız, başmuharri Ali Şekib bûsbütün başkadır. Raci ile tam bir tezad teşkil eder. İri boylu, geniş omuzlu, açık çehreli, ancak otuz beş yaşında olan bu adam, biraz safca — tâbirde zarafet iltizam olunmasa — biraz budalaca olmakla beraber "Mir'at-ı Şuûn" yazı heyetinde en ziyade malûmat sahibidir. Hukuka nisbeti vardır, çok kitap okumak sayesinde en çok her şeyden anlar, küçük yaşından beri matbuatta çalışmıştır, cihan siyasetinin en ehemmiyetten âri tafsilâtı bile ezberindedir, sanki bir kamusu ulûm gibi beyninin içinde yapraklar döndükçe malûmat tenevvü eder, hikmet-i tabiiyeye aid birşey yanında fen-i idareye aid bir mebhasa tesadûf olunur, maamafih gayet mütavazır'dır, bildiğinden emin olmayanlara mahsus bir korkaklıkla herkesten iyi konuşabileceği mebahisde sükûtu tercih etmek âdetidir. Onun için kendisini tanyanlar ondan hiç korkmazlar, yanında en saçma şeylerden bahsederler de o tekipten utanır, hattâ Raci'-nin gazellerini güzel bulnamaya bile cesaret edemez, zaten edebiyata kat'iyen itisab iddia etmez.

Bir gün bir fıkra yazmış idi de, arkadaşlarına okumak için matbaaya getirdiği hâikde okuyamazsınız.: "Alay edeceksiniz! Neme lâzım? Bana siyasî makale yazmak ne güne duruyor."

diyerek yırtmış-tı. Onun için Ahmed Cemil de, bu bir küçük çocuk kadar utangaç adamın samini bir dostudur. Ali Şekib o adamlardan'dır ki insan ellerini ellerine koyacak olur ise onlarda hissolanun satvet sıcaklığıyla hayatın birçok kötülüklerinden kalbte hâsıl olan buzların eridiğini duyar. Ahmed Cemil, Ali Şekib'in yalnız bir şeyini affetmez: O da bütün utangaçlığıyla beraber bu adamın ara sıra latife etmek istemesidir. Bu saf yüreği incitmiş olmak için Ahmed Cemil en tahammül olunmaz latifelerini bile hoş bulmuş gibi görünür. Onun latifeleriyle eğlenen bilhassa Raci ile Said'dir. Raci tab'an meftur olduğu hiyanete, Said de şahsi tabiata malik olmayıp da ötekinin berikinin yaptığına imtisal âdetine uyarak, Ali Şekib'e ağız açtırmazlardı. Said hakkında Ahmed Cemil'in vazih bir fikri yoktur, çünkü Said'in vazih bir varlığı yoktur. Said her suale

"evet" diyen, her duyduğu fikre "benim de fikrim budur" cevabını veren, fakat bütün bu döneklığı esasen beyni gayet hassas bir mahrek üzerinde çevrilmeye mahkûm olarak yaratılmış olmaktan başka bir sebeple ih-Mai ve Sıyah — F. 2

tiyar etmeyen bir gençtir ki, kötülük etmez, iyiliğe davet olunmazsa iyilik etmek aklına gelmez, şahsının mevcudiyetinden mefkudiyetinden şüphe edilir, hattâ şiirine de katlanılabilir bir adam olduğu için Raci ile ekseriyet üzere aynı duyguda çıkmasına Ahmed Cemil gücenmez.

Saib - kısa, zayıf, kuru çocuk - Ahmed Cemil'in sinirlerine dokunan işte bu mahliktur. Bunun manzarasından duyduğu soğuk ürpermeyi hattâ Raci hakkında bile hissetmez. Sa-ıp; o, küçük kırt'ada yaratılmış, kemikleri vîs'at bulamamış, adeliât kemiklerinin üstünde kurumuş, küçük gözlü, ufak yüzlü, daima ayakta, daima harekette, kulaklarıyla gözleri, daima meşguliyyette, bu dünyaya görülmeyecek şeyleri görmek ve işitilmeyecek şeyleri işitmek için gelmişçesine gözleri meselâ Ali Şekib'in bilmem nerede nahiye müdürü olan enişesine yazdığı bir mektubu yandan okumakla meşgul iken kulaklarını odanın köşesinde idare memuru Ahmed Şevki'-nin — Ahmed Şevki efendinin — kâğıtçıyı az para ile savmak için sarfettiği belâgate vakfeder. Onun için meselâ çarşamba günü sahib-i intiyaz Hüseyin Baha efendinin evinde uskunru dolması olacağını bilir, çünkü bir gün evvel mü-rettip yamağı Emin'e : "İki okka alacaksın. Dolmalık olacağımı unutma! Geç kalırsan yarına yetişmez..." dediğini tamamiyle işitmıştır. Raci parasız kaldığı vakit Ahmed Şevki efendinin çekmeçesinde para olup olmadığını Saib'den tahkik eder, çünkü behemahal çekmeçesinin bir tarafına atılan bir ilân ücretini görmüştür. Meselâ bir kaç kişi arasında, lakırdı esnasında bir saz gürültüye karışın da anlaşılmasın, Saib'den sorunuz, o mutlaka anlamıştır, size de anlatır. Ona her yerde tesadûf olunur. Matbaada herkesten ziyade işinin basma devam ettiği, bir kitapçının hesap defterini tuttuğu, sabahleyin mekteb-i hukuk derslerine gittiği halde, Babâli caddesinden çıkarken bakınız, bir matbaa kapısının önünden geçen birisine meselâ o gün Ahmed Cemil'in bir manzumesinin iki beytini okurken, biraz ötede tütüncü dükkânına uğrayarak filân risalenin filân nüshasının ne kadar sürüldüğünü tahkik ederken; matbaaya giriniz, yazhanenin kenarında "Selanık hususî muhabirimizden aldığımız mektuptur" diye başladığı bir kâğıda sun'î bir mektup, uydurmakla meşgul olurken görürsünüz. Matbaada herkesten ziyade o çalışır, müte-JVLAİ Vü Oİ I Atı

nevi makale yazar, ecnebi gazeteleri okur, tercüme eder, taşra mektuplarını hülâsa eder. Ahmed Cemil'in bu çocuk hakkında — çocuk diye mâruftur, çünkü yirmi yaşını herhalde geçmiş olmakla beraber çocukluktan kurtulmamıştır — duyduğu şey...

Bakınız, işte şimdi bile o aklına geldiği için vücudunda ürpermeye benzer bir şey duyuyor.

Ahmed Cemil'in sanki vücudunu iki kol tutmuş, sonu olmayan bir derinliğe çekiyordu. Kendisini toplamak istedi. Fakat fikrinin bütün iradesine malik olmakla beraber vücudunu istilâ eden o azîm keselâna mukavemet kabil değildi. O vakit nefesine bir cebir ile, sanki vücudundan yavaş

yavaş uzanıp gidiyormuşcasına uyuşan bacaklarını çekti. Bahçenin bu yüksek noktasının önünde yayılan bütün manzarayı, bir rüyanın silinmiş şekillerine benzeten bulanmış gözlerinde kâfi bir kuvvet toplamak istedi. O aralık mızıkanın uzaktan gelen ahengini taklit ederek kendisine biraz metanet vermiş olmak üzere hafifçe, belirsizce ısılk çalmaya başla-dı. Şimdi Ali Şekib, Raci, Said, bütün bu çehreler beyninden silinmişti; bu çalınan şeye aşına çıkıyor, neydi? Neydi?... Her vakit, bahçeye hemen her gelişinde dinlediği bir şey... O vakit aklına geldi. Wakteutef'ın meşhur Valse'ini ne vakit dinlese bütün hayalî inkışaf ederdi. Onun ismini kendine mahsus şive ile tercüme etmişti: Bârân-ı elmas! Ne güzel, ne hülyalar getiren, nasıl rüya âlemleri açan bir isim...

Bakınız, işte gözlerinin önünde gördüğü bu şeyler; gözlerinin önünde açılan bu semada, temmuzun şu sıcak gecesine mahsus bir buğ ile örtülü zannolunan bu mailikler içinde titri-yermüş, dalgalanıyormuş kıyas edilen bütün bu yıldız alayları, bunlar bir bâfân-ı elmas değil mi?

Ahmed Cemil'in içkinin tesiri altında bunalarak süzülen gözlerinin önünde donuk mailikler üzerine avuç avuç sarı pullar serpilmiş sema sallanıyor, sallanıyor, şimdi karşısında tepelerin myuyan sırtlarına dökülerek; yahut denize doğru akan bu 20 MAİ VJü Oİl Aû

renkli levha yavaş yavaş yüksele yüksele yer ve gök birleşecek toprak ve gök gecenin aşk havası içinde azîm, medid, vücudu yaka yaka eritip dağıtan bir buse ile birbirine sarılarak tek bir vücut olacak zannediyordu.

Ah! Bu bârân-ı elmas... Bahçenin rakit havası içinde bir aşk nefhası, sıcak ve baygın bir nefes gibi sanki tâ göklerin sezilemeyen yüksekliklerinden dökülen bu nağmeler... Kâh kalbin en derin noktalarından geliyormuşcasına derunî, pest, sanki sakit; kâh bir teessür feveranından inikas etmişçesine parlayarak, feryat ederek; bazan bir şikâyet nalesi, bazan bir mahkuriyet iniltisi...

Şimdi Ahmed Cemil altından yer kaçıyor, başından sema uçuyor, vücudu bir boşluk içinde yuvarlanmaya başlıyor zan-nında idi.

Bârân-ı elmas!

İşte işte; sanki semalardan dökülen, karşısında şu bayırın eteğinde yer yer parıldayan, denizin siyahlıkları içinde şurada burada şıldayan bu ziyalar; işte işte rakediyor; yağıyor; onlarda bir bârân-, elmas, fakat hayatta yüksek şeylere meftun olmuş gözler gibi aşağıdan yukarıya yağıyor; tâ o semalara, o üzerinde gülümseyen nurlar, çalkalanan mailiklere doğru yağıyor.

Bir rüya içinde yahut sihîr âlemi karşısında idi; kemanların titreten eninleri, filâvta'nın kahkahaları, sanki bu aletlerden, bütün bu kirişlerle tahta veya bakır parçalarından sihîrlî bir nefesle canlanarak, kanatlanarak uçuşan küçük küçük nağmeler birbirine atıyor. Birinden ötekine bir hicran sadası, ötekinden bir istrap enini, şundan bir tahassür nâlesi, diğer birinden bir ümit cevabı çıkararak, bütün o biçâre insan kalbine mahsus acılıkları, tatlılıkların hazinesini taşıyor, mai siyah kelebekler gibi uçuşarak, birbirleriyle dudak dudağa bir visal içinde dağılıyorlar, yükseliyorlar; sonra bunlar o parlak semanın mailiklerine, şu muzlim denizin siyahlıklarına serpiliyor; işte şu aşağıya süzülen sema nurları, şu yukarıya jçu-şarak siyahlara bürünen sönük ziyalar! Bârân-ı elmas...

Son bir nağme tufânıyla nağhanî bir karar bütün bu ha-yalât silsilesine hatime çekti. Ahmed Cemil sanki bir rüyâdan

f

MAİ VE SİYAH

21

1

uyandı, etrafına baktı. Şimdi her şey hakikata ricat etmiş oldu. Başını çevirdi, burada ne için bulunduğunu anlamak için düşündü, baktı, o vakit tahattur etti. Arkadaşları şüphesiz orada işte şuracıktan bir parçasını gördüğü bahçenin kalabalığı arasındadırlar. Onların yanına gitmeye ne lüzüm var? Tâ ötede dönen bir levhann yalnız bir kısmı şeklinde gözünün önünden akıp giden şu seyrancılara, ağaçların arasında küme küme oturan bütün bu halka onun bir nisbeti var mı ki gitsin de o kalabalığın içine atılsın ? O bu dünyada herkesten uzak, herkese yabancı değil mi?

Şimdi kendisini biraz topluyor, şakaklarında hafif bir serinlik hissediyor, dimağını âteşin bir bulutla örtten buhar yavaş yavaş açılıyordu: Onun âlemi işte şu yavaş yavaş açılan beyninin içinde mai bir sema, o mai semanın içinde birçok gülümseyen ümit yıldızlarından ibaretti. Orada da bir bârân-ı elmas...

İşte gözlerini kapayınca görüyor: Mai bir sema altında azîm bir sahra ki sabahın hüznü ve neşveden, renkten ve zulmetten, sükûtta ve nağmeden, gölgeden ve hayalden; o yekdiğerinin hem aynı hem gayri zannolunan tezatlardan mürekkep hülyalı halî altında, henüz; uykusundan tamamiyle sıyrılmaış mahrumluklarla yüklenmiş sisler arkasında boğulan ufuklara doğru uzanıp gitsin. Üzerinde bir sema ki geceden kalma siyahlıklarla gündüzün ilk şaşıklarının imtiazımdan mürekkep esmer bir renkle gözleri taltif eder, bir müphem renk altında mai bir atlas halinde görünen semanın derin bir köşesinden zihrenin beyaz handesi hâlâ görünür, bakir bir safvete münever bir göz gibi bakmaktadır...

O lâcivertliklerin bir tarafında henüz belirsiz bir nurdan toz savruluyor gibidir. Bu sahranın üzerinde o semanın altından bir peri alayının kanatlarıyla dalgalanıyor denebi-len hafif bir hava uçar ki dikkat edilse bir ruhanî cihann zenn-zemesine benzer nağmelerle titir. Bütün menazır sabahlara mahsus o rengin müphemiyeti içinde hava ve hayalden mürekkep bir gölge şeklinde durur; fakat bir zaman gelir ki birdenbire bir ihtişam çağlayanı dökülür, biraz evvel sönük duran sema sanki bir yangın ile dolar. Ufkun bir kenarından güneşin sinesinden sahraya bir nur tufanı döker, semanın bu

MAİ VE SİYAH

muhteşem yangını altında sahra müşevveşiyetten sıyrılır, bütün sahra taze bir hayatın canlılığıyla tutuşur.

Ahmed Cemil burada, hayalinin şu müdebdap levhasını yaşatırken: "Ah! o ümit güneş!..."

diyordu. Onu ne kadar se-nelerdenberi beklüyordu. '

Henüz yirmi iki yaşında idi. Öyle bir yaşta, gençliğin öyle hassas bir devresinde ki fikir, münevver bir semanın bâ-rân-ı elması altında parlak hülya âleminde kanatları kırılmış bir kuş gibi henüz topraklara düşmemiş; gözler ziyadar bir hayal ufkunun envariyle dolu iken bir perde altında siyah bir hayal ufkunun envariyle dolu iken bir perde altında siyah bir köşenin açılmak üzere olduğunu, henüz görmemiş; yalnız mü-nevevr, müptehiç bir sabahın rüyasına dalmış; ümit güneşinin üzerine tâ uzaklarda bir ufkun içinde hazırlanan bulutların dökülmeğe müheyya olduğunu anlamamış idi. Henüz yirmi iki yaşında, bütün maneviyeti yalnız bir ümidin tahakkukuna muntazır... Şöhret bulmak, edip olmak, herkesçe anılmak, bugün o kadar acılıklarına, göğüs vermek için hayatını zehirlediği bu edebiyat âleminin bir gün yüksek zirvelerine çıkmak, ve, Ahmed Cemil ismini o kadar yükseltmek ki... O tasavvur «titi yüksek payeye bir hat bulamıyor; sonra da o derece itilâ emellerine kapılıyor olduğundan kendi kendine utanıyordu. Edip olmak, şöhet almak, senelerdenberi bütün düşüncesi bu değil miydi?

Ta mektepte bir kinya kitabının üzerine başını dayayarak, gözleri ötede siyah tahtanın üzerinde unutulmuş, yarım kalmış bir cebir muadelesine bakarak; fikri bir hayal rüzgârı üzerinde, meçhul emeller fezasında uçtuğu zamanlardan-beri bütün varlığını istilâ eden emel, iştihar arzusu değil miydi?

Ahmed Cemil daima aceleci ve telâşlı yürüyüşüyle, âdeta koşarak Babâli caddesinin kenarından çıkarken şu kitapçı «dükkânları, cam kapıların aralarından farkedilen şu kütüphane müdâvimleri, bu matbaalar, sabahtan akşama kadar fikir ve sanat hareketlerinin münferit mecrası olan şu cadde bir gün olacak ki onun tesiri altına girmiş olacak. Şimdi birkaç eski mektep arkadaşıyla sekiz on kalem erbabından başka her- fkesin meçhulü olan bu genç, bugün koltuğunun altında bir iki kitapla buradan bir gölge gibi çıkarken bir gün olacak ki tesadüfen bir kitapçının dükkânına gözü isabet edecek olursa mektepten henüz çıkmış iki genç edebiyat müntesibinin birbirine kendisini gösterdiğini farkedecek... Ah! O zaman göğsü nasıl bir iftihar havasıyla şişecek! Şimdi oradan mevhum bir cisim şeklinde geçiyor, gören yok, bakan yok, lâkin o zaman... Güzergâhında isminin yavaşça fışıldandığını işidecek.

Zaten bu neticeye, bu ümidin tahakkukuna şayan olmak için az mı ısrap çekmiş, hayatın az meşakkatlerine mi tahammül etmişti? Bugün yirmi iki yaşında idi; fakat bu yaşa gelinceye kadar...

Ahmed Cemil'in düşüncelerine bir fasıla daha geldi. Uzaktan sahib-i imtiyaz Hüseyin Baha ile idare memuru Ahmed Şevki efendinin yaklaşıtlarını gördü. Sahib-i imtiyaz gelince dedi ki:

— Allah cezasını versin! Islah olmayacak, evde kendisini bekleyen karısını, çocuğunu düşünmek yok ki... Yine oraya gitti... Ötekilerini de beraber sürükledi. Biz üç kişi kaldık; artık yavaş yavaş

yola çıksak...

Ahmed Cemil, Racî'nin ikide birde Palais de Cristal'da geç vakte kadar kaldıktan sonra geceyi de evinden başka yerde geçirdiğini bildirdi. Kaç kere bedbaht karısı matbaanın kapısına kadar gelerek beş altı yaşındaki yavrusuyla kocasını arattırmış, Ahmed Cemil ile beraber bütün arkadaşlarını ne cevap vermek lâzım geldiğinde mütehayyir bırakmış idi.

On dokuz yaşma kadar Ahmed Cemil tamamen — hayatta mümkün olabildiği kadar — mesud idi. Ondan sonra pederini kaybedince maişet endişesi, hayat mübarezesi baş.. lamış; kendisinin şairane tâbirine göre "Piyale-i telh-i hA yatın zehr âbî"na dudakları temas etmişti. Babası dâva L

kiliydi. Ailesini iyi geçindirecek kadar para kazanırdı, zaA ailesi Ahmed Cemil'in annesiyle on sekiz yaşında oğlundan dört yaşında kızı İkbâl'den ibaret idi. A JjL

İyi bir aile babası, evine meftun... zevcesine, çoç Abi nâ-tamamiyle bağı.. hususiyle namuslu...

Ahmed Cemî

24

MAI VE SİYAH

MAİ VE SİYAH

25.

babasından bahsetse namusunu teşhir edecek hikâyelerin sonu gelmez. Onun nakline, rivayetine göre bir defa babası kabul etmiş ve ücretinin nisfını evvelce almış olduğu bir dâvanın sonradan hakka makrur olmadığını anlayınca birden reddine ve paranın iadesine karar vermişti. Fakat bu kararın ıcrasına büyük bir mâni vardı ki, o da paranın Süleymaniye'deki mini mini evlerinin tamirine sarfedilmiş olmasıydı. O vakit saatlerce düşünüldü, bir çâre bulunamadı, annesi Emniyet Sandığına terhin edilmek üzere küpesiyle yüzüğünü teklif etti. O vakit babasının bütün hassasiyeti nasıl taşmış! Karısının elmaslarını terhin etmek! İşte bu mümkün değil... Kendisinin bir altın enfiye kutusu, bir güzel saatikle bir altın kösteği vardı. Bunlar terhin edildi; fazla olarak fahiş bir faizle bir muhtekir sarraflan para alındı, o gayri muhik dâvadan vazgeçildi.

Bu adamın yalnız bir endişesi vardı: Ailesini mesut etmek... Senelerce fikrini vakfettiği bu maksadı temin için kendisini, evet yalnız kendisini birçok şeylerden mahrum bırakarak; araba ile gitmek arzularına galebe çalıp yokuşları, çamurlu sokakları yaya tırmanarak, geçen senenin esvabını bu seneye salih görmeğe çalışarak, hattâ arkadaşlarının hissetle ithamına gülümseyerek para biriktirmişti, ufak bir şey... Birçok adamların bir dakikada bir zarar hevesine terkedebilece-

ği kadar ufak... Fakat bu ufak şey bu namuskâr aile babasını senelerce yormuş, senelerce alınıp terletmişti. O para ile işte şimdi karısını çocuklarını sokak ortasında kalmaktan muhafaza eden Süleymaniye'deki bu beş odalı evceğiz, Ahmed Cemil'in bazan gülerek "bizim konak" dediği mesken alınmıştı. Ahmed Cemil evin alınışını pek iyi tahattur eder. O vakit on dört yaşında vardı.

Tam mektebe leyli olarak ithal edildiği sene... Babası oğlunu ev alınmadan evvel mektepte Jeyli olarak bırakmadığı için o vakte kadar beklemişti. O gün, <İlâhî defa olarak kira evinden kurtulup kendi evlerine gel-Ağ; eri gün, ne telâş içinde idler! Bütün eşya aşağıda mermer ve &ya> mutfağa, sokağa nazır odaya tıklmış, herşey birbirine gün cAİŞ, babası, validesi, hemşiresi, bu gürültünün içinde şa-eski mıt, bu karşıklık içinde hangisini almak, hangisini nereye kesin mecazım geleceğinde mütehayyir kalmışlardı. O vakit kitapla buvalidesi arasında bir müddetten beri devam eden

bahis teceddüt etmiş, o babasına Kula'dan hediye gelen kilim döşemelerin yukarıdaki pembe odaya mı yoksa sofaya mı konacağı meselesi tazelenmişti. O vakit herkes bir rey beyan, etti: Herkesten maksat Cemil'e İkbâl... Cemil tabii babası gibi pembe odayı, İkbâl validesine uyarak sofayı münasip görüyorlardı. Nihayet hizmetçi kız — taşralı ıriyan bir kız — hâkem tâyin olundu. Hizmetçi şaşaladı, bu hâkimiyet sıfatının ehemmiyeti altında beyni damadağın oldu. O

hem pembe odaya hem sofaya taraflar çıkıyordu. Onun fikrini tatbik etmek lâzım gelse kilim döşeme ikiye bölünecekti. Kendi evlerine gelmiş olmak hepsinde eğlenceye bir meyil uyandırmıştı. En küçük vesilelerle bile lâtife ediyor, lüzumunda ziyade güliünüyordu. Bu mühim mesele de bir eğlenceye medar oldu. Ahmet Cemil'in fesi ni kura çantası yaptılar, iki kâğıt parçasına "pembe" ve "sofa" kelimeleri yazıldı. O vakit tali hükümetti, pembe odaya yar oldu.

Şimdi ne vakit Ahmet Cemil o eskimek bilmeyen kilim döşemesinin üstüne otursa babasının bir hâkim ciddiyetile elini fese sokarak: "Göreyim seni, pembe oda, senin merhametine kaldı!" deyişi gözlerinin önüne gelir.

O vakit ne kadar mesut idiler! Her akşam yemekten sonra saatlerce beraber otururlar, babası yazısını yazar; düsturları karıştırır, Ahmed Cemil bir köşeye büzülür, dersine çalışır; validesi oğluna bir gömek, yahut kızına esvap dikmekle meşguldür; İkbâr — kız çocuklarını daima validelerin eteklerine sevkeden bir hisle — annesinin yanına meselâ babasının eskimiş para kesesine kaim olmak üzere yeni bir kese örür; ara sıra bu dört kişiden birinin ağzından çıkıvermiş

bir serseri kelime musahabeye vesile olur. Ahmed Cemil başını kaldırır, ikbal güler babası bir hikâye söyler. Bazan işğalin nevi tebdil olunur. Babası yazılarını bitirmiştir. Ahmed Cemil dersini yapmıştır, daha yatağa girmek için bir hayli zaman vardır. O vakit ortaya başka iş çıkar.

Babasının Mesneviye pek merakı vardır; gelişigüzel bir yeri açılır, her yeri cazip olan bu kitabın bir hikâyesi okunur, Ahmed Cemil'in küçük yaşından beri tahsil zemininde bütün adamlarına rehber olan bu baba o vakit oğluna ders verir: Bir nükteyi anlatmak, bir mazmunu tefsir etmek için saatlerce yorulur; bu genç dimağı bir gonca gibi nazik parmaklarla açmağa çalışır.

Kendi evlerine geldikten sonra bu müsamereler haftada bir defaya münhasır kaldı. Ahmed Cemil mektepte leyli olduktan sonra bu aile heyetinin mühim bir rüknü haftada altı gece ihazır bulunamaz oldu. Babasının tâbirince iskemle üç ayaklı kaldı. Fakat ne yapalım? Her şeyden evvel çocuğu hayata hazırlanmalı. Hattâ kabil olsaydı da İkbâl'i de verselerdi. O vakit iskemle iki ayağı üzerinde durmağa çalışırdı.

Heyhat! Şimdi iskemle yine üç ayak üstünde; fakat bu defa eksilen ayak o kadar mühim bir ayak ki iskemle duramıyor...

O vakitten sonra bu küçük bahtiyar aile nasıl değişmiş, Mağihan bir kaza darbesine uğrayan bu yuvacık nasıl perişan, başaşağı düşmüş gibiydi. O vakittenberi o pembe odanın içinde o kilim döşemenin üstünde bir şey noksan idi, bu evin bütün havasında bir hayat unsuru eksilmişti. O

noksana kendilerini alıstıramamışlardı. Hele ilk matem günlerinde bir akşam üstü meselâ kapı çalsın İkbâl'in: "Babam geldi" diyeceği tutardı. Yemek sofrasının başında toplanırları zaman hepsinin dimağında menkuş olan o baba çehresi göya henüz orada karşılarında imişçesine o, yemeğe başlamadan ellerini uzatamazlardı. O vakit bir matem sükûtu başlar, bu sofa başında bir mezarın sâkit enini hüküm sürer, ciğerlerinden çıkan bir şuhka-i beka boğazlarına kadar gelir takılır, lokmalar geçmez, bu valide yaşların hücumıyla titreyen gözlerini oğlu ile kızına diker, bir aralık bu üç kişinin gözleri birbirine tesadüf •ediverse o hazır duran yaşlar birbirini uyandırır, taşar; yaşlar, yiyemedikleri lokmalarıyle mahzun duran tabaklara damlar... *Ne oldu?" Bu çocukların babalarına ne oldu?..

Kaç sabah Ahmed Cemil yatağından, göğsünde bir ateş ile kalktıktan sonra, sanki korkunç bir rüyadan uyanmış da sabahleyin o rüyanın altında mesud bir hakikat çıkacakmış-casma odasından yavaşça çıkarak, babasının odasına gitmiş; onu henüz yatağın içinde, sakın bir uyku ile uyuyor gö-recekmiş ümidiyle titremişti.

O tarihten sonra hayat mübazeresi ne müthiş başlamış, maişetin yükü henüz zayıf olan bu omuzlara nasıl çökmüştü!

O zamana kadar henüz hayatın ilk faslını bile okumamıştı. Ah! Mektepte geçirdiği zamanlar...

MAİ VE SİYAH 27

Ahmed Cemil tahsilini herkes gibi takip etmişti. Evvelâ sübyan mektebine gider gelirdi; fakat bu zamana ait hâtıraları o kadar mübhemdir ki, nasıl okumağa başladığını, bu mektepte ne yaptığını pek karışık bir surette tahattur eder. Yalnız büyük bir oda, o odanın içinde sıra sıra kürsüler, ta karşısı duvarda iki büyük siyah tahta, yine karşıdaki köşede yükseğe bir minder üstünde beyaz sarıklı muallim... Oh! Bu muallim ne güzel bir adamdı! Seyrek sakallı, henüz genç, temiz... Hele mai bir cübbesi vardı ki pek yakıştırdı. Ahmed Cemil bu teferruatı pek iyi zaptetmiştir.

Unutamayacağı şeylerden biri de mektep arkadaşlarının arasında biri, galiba yine mektebe devam eden bir kibarzadenin hizmetkârı vardı ki, başkça Ahmed Cemil'e musallat olmuştu. Kaç kereler onu ağlatmış, hoca efendiye müracaata mecbur etmişti. Hattâ bir kere, bilmem bir tokat meselesinden dolayı olmalı, babası bile mektebe gelerek hoca efendiyle oldukça şiddetli bir mülakat yapmıştı.

O gün.. Ahmed Cemil'in bir şeyden haberi yoktu, sabahleyin mütat üzere mektebe gelmiş, yerine oturmuştu. Dersler daha başlamamıştı. Çocuklar hep kürsülerin üstünde sallana sallana yarı sesle derslerini tekrar ediyorlardı. Odanın içinde bir uğultu vardı. Birdenbire bu uğultu durdu, derin bir sükût... Ahmed Cemil başını kaldırdı. Herkes bir yere bakıyordu. Ay!.. Bir de ne görünü?

Babası... Evet,, kendi babası... Ahmed Cemil şaşırdı, yanaklarından ateş çıktı, bunaldı. Neden?

Babası neden gelmiş? Şimdi hoca efendi ayağa kalkmış, istikbal etmiş, oturmuşlar, görüşmeğe başlamışlardı; o vakit bütün mebhut ve mütehayyir duran mektep halkı, bu küçücük halk da hocanın şu meşguliyetinden istifade ederek yerini tebdil etmeksizin harekete başladı. Komşu çocuklardan biri göziyle diğer birine Ahmed Cemil'i gösterdi. Bu işaret, bu mühim haber bütün odayı dolaştı. Bir dakika içinde herkes vâkif oldu ki, bu gelen Ahmed Cemil'in babasıdır, o dünkü vak'a için geliyor. Gözler hep Ahmed Cemil'den hizmetkâra — galiba Bilâl — Bilâl'den Ahmed Cemil'e gidip geliyordu. Zenci hemen beyazlanmak raddesine gelmişti... Sonra ne oldu? Ahmed Cemil artık ötesini bilmiyor, o kadar tahattur ediyor. Çocuklukta hep böyle değil midir? Hâtıralar hava ve zaman tesiriyle yıpranmış, delik deşik olmuş bir sahife şeklinde ka-28

MAI VE SİYAH

lır. O zaman en ziyade tesir eden şeyler, hatırat levhasında en derin kazılır. Hattâ Ahmet Cemil gözlerini kapayınca hâtıraları arasında bu vak'adan sonra kendisini birden o mektepten çıkmış

başka bir mektepte bulur.

Bu defabüyük bir mektep, hattâ Ahmed Cemil'in resmi elbisesi bile var, küçücük bir asker ehemmiyetini almıştır. Öyle ya, artık askeri rüştiyesinde... Evvelâ ne kadar utanmıştı! O büyük mektebin içinde ilk günleri korkarak yürür, kendi sınıfından başka bir yere giremezdi.

Sınıflarında seksenden ziyade •çocuk vardı, fakat Ahmed Cemil bu seksen kişiyi iki yüz kişi gibi görürdü, hatta babasına da o yolda tarif ederdi de bir türlü inandıramazdı/Burada her şey başka türlü idi, öteki mektepte sıralar birbirini takiben saatte bir, hocanın önündeki kürsüye gidip oturmak âdet iken burada her iki saatte bir başka hoca geliyordu... Bu ilk senede ne öğrendi? Onu kat'-iyyen bilmiyor. Yalnız hesaptan pek sıkılırdı. Hocası da ona musallat olmuştu, daima tahtaya onu çekerdi; biçare kaç kereler o iki yüz kadar ehemmiyetli görünen seksen arkadaşının karşısında, siyah tahtanın başında perişan, mahcup, mahvolmuş, kendisini kaybetmiş, yavaş

yavaş ağlamıştı. Bununla beraber bir müddet sonra onu başçavuş yaptılar. Bakınız, bu nü-him hâdisenin esasını hâlâ anlamamıştır. Ne için başçavuş oldu? Başçavuş olmak için ne yapmıştı?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Hesap derslerinde tahta, başında ağlamaktan başka bir faziile göstermiş miydi? Daha da pek küçüktü. Fakat bütün çocuklar onun hatırını saymağa başlamışlardı; meselâ sınıfın en gürültülü bir zamanında, bir mizâkere esnasında, bir telâş ile dışardan içeriye girer, muallimlere mahsus olan kürsiye çıkar, elindeki cetveli mühim bir eda ile vurur: «Efendiler...» diye başlar, ince sesiyle bu ilk nutuk mukaddemesi sınıfın ortasına düşer düşmez, sükût...! Herkeste bir dikkat, başçavuş ne diyecek?... Mini mini başçavuş ne der? Sınıf halkına tebliğ olunacak müdür beyin bir emri... Bu bir oyundur. Ne müdürün bir şey dediği var, ne de tebliğ olunacak bir emir... Maksat bir kere efendilerin dikkatini celb edip düzme bir şey söyledikten sonra; fakat tam bir ciddiyetle, esassızlığın sezdirmiyerek, evet, ondan sonra bir kere hasıl olan sükûtu muhafaza etmek...

Ahmed Cemil'i başçavuş olduğu gün görmeliydi. Eve nasıl göğsü şişkin, bu haberi bir an evvel vermek için sabırsızlıktan nasıl koş-a-l

rak gelmişti! Kapıyı açan Seher oldu. «Başçavuş oldum» sözünü evvelâ onun yüzüne attı. Artık babasının geleceği zamana kadar validesine başçavuşluğun ehemmiyetini anlattı: İki yüz kişi!

Şaka değil!... Bunlara nezaret etmek... Ya sabahleyin, ekseriyet üzere yoklama defterini o pkuyacak. Bu yoklama defterinden evde bızâr oldular. Ahmed Cemil mektepten geldi mi, başka bir oyun yoktu. Doğru yukarıya sofâya çıkar, babasının başçavuşluğuna mükâfaten alverdiği siyah tahtanın başına geçer, mektepteki ciddi tavrı takınır, başlar yoklama defterini okumağa, ve daima cevaplarıyla... riyle...

Mehmed efendi, Kırkçeşme... Mevcud! Necmi efendi, Fatih... Mevcud! Ruhsar efendi, Zeyrek...

Namevcud! ilâh.

Bu defter bir kere okunur, ondan sonra hoca efendi gelir, meselâ hesap hocası — artık hesap hocasıyle arası iyileşmiştir — hoca efendi sanki yoklama defterini açar.

Hüseyin Nazmi efendi Saraçhane — bu Nazmi efendi şimdi «Gencine-i Edeb» muharriiri olan gençtir — derse davet olunur. Hoca efendi sorar : — Efendi, darb neye derler?

Hüseyin Nazmi efendi cevap verir:

— Bir adedi diğer bir aded miktarınca tekrar ederek çoğaltmağa darb derler.

— Geçin-tahta başına!..

Hüseyin Nazmi efendi tahta başına geçer, tebeşiri eline alır, hoca efendi emreder:

— 24605... Yazdınız mı? Ha! Şimdi bunu darbetmeli... 67 ile... Anladınız,mı?

Ahmed Cemil bazan bu taklid ile derste okadar dalar ki babası gelmiş, yavaşıca yukarıya çıkmış, arkasından annesiyle hemşiresi gelmişler, orada bir tarafâ birikerek sessizce tatlı bir tebessümle kendisini seyre koyulurlar da o farkına varamazdı. Sonra gözleri oraya ilişiverince şaşırır, donar kalır, elinden tebeşiri nereye atacağını bilmezdi.

Babası bu mektepten alıp kendisini Mekteb-i Mülkiyye götürünceye kadar bu oyun devam etti, fakat orada Ahmed Cemile bir ciddiyet geldi. Artık kendisine büyük bir adam nazariyle bakmağa başladı. Hattâ - bu on dört yaşında çocuk -mektebe giderken çanta taşımağa bile tenezzül etmez oldu.

3D MAİVESİYAH

kitaplarını bir gazeteye sarar, koltuğunun altına yerleştirir, bir kalem efendisi tavrını takınırdı.

Hayatının bahtıyarlık sahifeleri hep bu mektepte geçen mes'ud günlere aid lâtif hâtıralarla doludur.

Hüseyin Nazmi ile asıl muhabbet ipikleri burada bağlanmıştı .İkisi bir sınıfa idiler; ikisi de leyli olmuşlardı, o vakit aile hayatından uzak düşen bu iki genç kalb birbirile samimi bir karabet hâsıl etti, emel ve fikirde bir iştirak peyda ettiler. Zaten hislerinde, harici tesirler ahz ve telâkkide, efkârın tayin ve nakşi tarzında bir anlayışta idiler. Meselâ ikisi de bir şeyi tuhaf yahud garip bulmakta, bir fikri beğenmekte yahut reddetmekte, bir vak'adan müteessir olmakla veyahut ona lâkayd kalmakta mütefak çıkarlardı. Onun için sevmek, o insanlar arasında okadar tatlı olmakla beraber okadar nadir tahakkuk eden sevmek, bu iki saf ve temiz kalb için pek kolay bir şey oldu. Hattâ o kadar ki bütün diğer sınıf arkadaşlarına yabancı kaldılar, aralarında hususiyet diğer bir kalbin iştirakine tahammül edemiyecek derecede idi. İlk senelerde münasebetleri tehassüslerini teatiden ibaret kalırdı; fakat sonraları... Taze dimağları inkişafa başlayıp okuduklarını anlamağa başladıkları zaman, işte o zaman ikisinde de mütalâa cınneti başladı. İlk mütalâa heveslerine mahsus doymak bilmez bir açıklka her ellerine geçeni okumak istediler. Evvelâ hikâyeler, kitapçılardan kira ile alınmış yahut arkadaşlarından birinden rica ile istenilmiş terceme, telif bir alay hikâye okudular. Ekseriya beraber okurlardı, sınıfın bir tarafında tenhaca bir yere çekilirler, kitabı çekmecenin içine yerleştirirler, Ahmed Cemil yavaş

sesle okur, Hüseyin Nazmi dinler ve işitemediklerini; göz ucuyla süzerek itımap ederdi. İki refik fikirlerini, kalbleri-ni bir kitabın bir sahifesinde böylece teşrik ederlerdi.

Bir aralık hikâyeden nefret ettiler; o ilk önce duydukları lezzet, hâsıl ettikleriecessüs kayboldu; fakat okumak ihtiyacı olanca şiddetiyle devam etti. Tarih okumak istediler, ellerine geçen bir eski tarihi yarım bıraktılar. Mektepte zaten dersleri değil mi ? O kifâyet etmez miydi ? Hülyaya -

Ahmed Cemil'in batı dillerinden terceme ile kullandığı bir tabir ile -mafevkalarza okadar meyelâm olan fikirlerini, geçmiş zamanların mezarı demek olan tarihe sevketmekten lezzet duymadılar, fakat bunu kimseye de itıraf etmek istemezlerdi. O

MAİVESİYAH 3S>

kadar hayal arayan gençler olamktan değil fakat görünmekte» korkuyorlardı. Edebiyat sınıfına geçtikleri zaman hülyaya mü-said bir saha aramakla meşgul olan fikirlerine yeni bir pervaz seması açıldı: Şiir...

O vakit şiir namına vücade getirilen bütün yeni mahsulâtı okudular. Okumak tâbiri sahih olamaz: onların arasından koştular. Sonra derin bir menbadan ayrılmayan çöl yolları gibi yine o ciğerlerine taze bir hayat veren menbalara ricat ettiler. Okuduklarını bir daha okudular, bazı parçaları ezberlediler; sonra buldukları şeyler kifâyet etmedi. Daha bulmak istediler, fakat heyhat!..

Ruhlarını lâtif bir uyusıkluk içinde aguşuna alan bu ufuk,, bu şiir ve hülya sahası okadar dar idi ki!.. O zaman aradıklarını bulmak için eski divanları okumak istediler. Fuzulileri Nef'ileri, Nabileri Nedimleri araştırdılar, bir aralık bunların bazısında hele Neff'de buldukları lisan haşmeti fikirle-lerini örttü, hislerini bunalıtı. Ellâzın tantanası altında şaşrdılar, güftesiz bir beste mırıldanmak kabilinden yalnız bu lisan müsikisine aldanarak okudular, sonra o musikinin esas ruhuna dikkat etmek istediler. Fakat onlar, okadar sâmit yahut okadar taraka arasında o derece candan mahrum göründü ki ruhlarını istedikleri gibi titremekten uzak kaldı.

Bi zaman geldi ki aradıklarını bulmaktan meysus oldular, mütalâaya küstüler, okumaz oldular.

Bir kaç ay fikirleri âtil kaldı, fakat bu atalet bir gün geldi ki o senelerce - mü-

talâaanın tohumlarından filizler çıktığını göstererek geçti, sanki, bir kıstan sonra bir bahar... Bu genç fikirlerin baharı inkişafa başlamıştı. Bir gün Hüseyin Nazmi utanarak Ahmed Cemil'e gece yataкта söylenmiş bir mehtap tasvirinin ilk dört beytini okudu. Ahmet Cemil itiraz etti; «Yataкта mehtap tasvir etmek olur «aı?» diyordu; fakat biraz da kızmış idi. Ne için? Ertesi sabah o da bu mehtap tasvirinin diğer dört beytini yapmış bulundu. Artık işğal vesilesi bulunmuş oldu. Ya mektep kitapları... Oh! Onlarla işğal olunmayalı zaten pek çok zaman olmuştu. Zaten mektebe girdikleri tarihten başlayarak sınıfın bir türlü yüksek derecelerine heves edememişlerdi. Sınıfın orta mıntıkasında yaşamağı müreccah görürlerdi.

il

Evvelce mütalâadan şimdi müşaavreden çalabildikleri saatlerle jders kitaplarına hasrettikleri işğal kendilerini şu orta mın-takada tutmağa kifâyet ediyordu.

Bir tatil günü beraber geziyorlardı. Genç çocuklara mahsus bir şiir hevesiyle her gezdikleri yerde, her gördükleri şeyi buna bir şairlik vesile addederlerdi. Meselâ o gün köprüden geçerken bacalardan çıkan dumanlar için teşbih yapmak, yahut Beyoğluna çıkarken tesadüf ettikleri kürklü bir başlık giymiş minirini san bir Alman kıızı için bir manzume söylemeğe yeltenmek gibi çocukça şeyleri olurdu. Fakat artık teşâürden kendileri de nefret duymağa, bunları kendileri de gülünç bulmağa başlamışlar; dimağlarının içinde büyük fikirler bulup da onların büyüklüklerine nisbeten küçük kalanların kendilerinden duydukları nefrete müşâbih bir şey hisseder olmuşlardı.

O gün Beyoğlundan geçerken bir kitapçı dükkânının önünde durdular, camekânda duran kitaplara bakıyorlardı, ikisi de fransızcaya mekteplerde kabil olan derecede aşına idiler, belki bir nebze fazla...

Birden Ahmet Cemil dedi ki:

— Ahî Bak serlevhaya... Mutlaka bir şiir mecmuası olacak.

Hüseyin Nazmi baktı, Ahmet Cemil'in gösterdiği kitap Edmond Haraucourd - un «L'âme nue»

şiir mecmuası idi. Ahmet Cemil bunu hemen kendisine mahsus lisan ile «Ruhî Üryan» diye terceme etti.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

İkisinde de bu kitabı satın almak için âni bir heves uyanı. Mahcubiyetle içeri girdiler, fransızca sormağa cesaret edemeyerek kitabı istediler. Hüseyin Nazmî parasını verdi. Ahmet Cemîl'in tâbirince Hüseyin Nazmî maliye işleri müdürüdür, zira Ahîöed Cemîl'in daima boş yahut boşâ yakın cebine mukabil Hüseyin Nazmî'nin çantası daima dolu, yahut doluya yakındır.

Kitabı aldıktan sonra bir yere gitmek istediler, hava güzel fakat soğuktu. Hüseyin Nazmî dedi ki:

— Ne zararı var? Bak güneşe! Bu güneşin altında, bunu denize karşı, Taksim bahçesinde, tâ o tepede, o Üsküdar'ın denize bakan levhasının karşısında oturuz.

Oraya kadar gittiler, şimdiye kadar fransızca bir mün-tehabat mecmuasında görebildikleri köhne bir kaç manzumeden başka bir şey okumamışlardı. Bu, ellerine aldıkları ilk şiir kitabı oldu.

Taksim bahçesine girdikleri zaman ellerinde tuttukları kitabın peşin lezzetiyle kalbleri güya bir esrarhane-nin acapî letafetlerine vusul için ilk adımı atıyormuşcasına tuhaf bir suretle mütehassıs idi. Tâ bahçenin sonuna kadar geldiler, orada yeşil tahta sedirlerden birine ters olarak, yani yüzlerini deniz cihetine çevirerek, kış güneşinin hafif harare-tiyle yarı kızmış taşlara ayaklarını dayayarak oturdular. Kitabın neresinden başlamak lâzım geleceğinde mütehayyir idiler. Anlayıp anlayamamak meselesinden de korkuyorlardı.

— Bir taraftan aç! bakalım, talihimize ne çıkar?

Talihlerine «Makber» urvanlı manzume çıktı. Evvelâ Ahmet Cemil cehren, biraz mübtedilere mahsus tereddütle okudu. Birden anlayamadılar. Şiirin ötesinde, berisinde zihinleri ilîştî, yabancı kelimelerin üzerinde bir müddet durdular; sonra anladıklarını anlayamadıklarını çözüm anahtarını itihaz ederek manzumenin kıraati bitince gözleriyle, susarak, ikisi de müşterekten uzun uzun süzdüler.

Birden Hüseyin Nazmî:

— Of! Ne yeis ile dolu bir şiir!... Ne derin bir melal!... dedi. Ahmed Cemil gözlerini ayıramıyordu, sanki bütün maneviyatı bu mağnum şiirin matemî altında eriyip gitmişti..

Hüseyin Nazmî ilâve etti:

— İyice anlamak için zihninde terceme ettikçe sanki bu güzel yeis levhasının renkleri hep sisleniyor. Kaçıyor. Dikkat ediyor musun? Şu şiirin tavrımdaki ahenk meyus tarzına nasıl yaklaşıyor? Bak nasıl hafif başlıyor, evvelâ en hafif seslerden, kelimelerden mürekkep bir mukaddeme... Bir iniltili nağmesi gibi yavaş yavaş, sanki sürüklen'e sürüklen'e gidiyor... Terceme edince o hazin musiki, o matem edası kayboluyor... Terceme sanki bestesi kaybolmuş bir güfte gibi soğuk...

Hüseyin Nazmî müddeasını isbat etmek istiyormuş gibi kırık kırık tercemeye başladı: ' 5

«Sanki âfak bir memat amacgâhı olmuş... Kalbim, mezarların beyazlıklarıyle zulmetler altında yatıyor. Eski mer-Mai ve Siyah — P. 3

ot:

mer'lerin arasında mezarımın levhası perişan bir raks ile sallanıyor.» '

Ahmed Cemil gülerek Hüseyin Nazmî'ye baktı:

•— Berbat oluyor: Saçma mı söylüyorsun?

«Arz, sema, herşey mevsimini kaybetmiş, bu sonu olmayan çöl üzerinde hiçbir lem'a ısıltısı yok!

Yalnız bir kenarı bulutların kemirmesiyle kırılan hilâl ölülerini mahbeslerinde lerzişdar ediyor.»

Ahmed Cemil ilâve etti:

— Sanki niçin «titretiyor» demiyorsun? Yahut Türk-çede mutlaka bir şey ilâve etmek lazımsa

«derzişdarı haşyet ediyor» demeli ki kelimenin son medid hecası birden intika edivermesin. Bak, şu üçüncü kıt'ayı «hepsi uyuyor» diye ter-ceme ne fena düşecek. Bana kalırsa yine o tarzı muhafıza ederek terceme etmeli, fakat biraz başlangıcı süsleyerek:

«Hepsi hâbidei sükün... Sürür, ümid, aşk, fazilet, cesaret... İvîe7.aristanım başka bir hayat hengâmesinin mahvolmuş kuvvetleriyle Jolu... Halbuki henüz kefenlerimin kâffesini tatad etmedim.

Hüseyin Nazmî atıldı:

— Of! Bu halbuki!... Hem yanlış terceme ediyorsun. Tâ-dad etmek kelimesinin buradaki kuvveti başka olacak, terceme şöyle olmak lâzım gelir, zannedirim:

«Henüz ölülerimin silsilesi bir hatimiyle vâsıl olmadı... Lâkin bazan bu azap cehenneminden kıvrananlar o zulmetlerin arasından feryat ederek, sanki elemeleriyle istihza için kalkarlar; ve karşımda müstehzi heyûlaları rakseder... »

Bu terceme bitince birbirine baktılar, sonra yaptıkları tercemeden kendileri de utanarak gülistüler. Hüseyin Nazmî:

— Aman, bu ne saçma şeymiş! dedi.

ikisi de bir müddet tercemenin soğukluğundan üşüyerek sustular, sonra Ahmed Cemil aslını bir daha okumak istedi; açık sesle, şiirin mütehammil olduğu bütün meyus edayı inşad tarzında takip ederek, yavaş yavaş, düşün'e düşün'e tekrar etti.

Ahmed Cemîl'in sadasının ahengi samimî bir teessürle veznin ağır cereyanı üzerinden mariz bir seyelân ile akıyor, kelimeler uzun bir matem nalesi tarzında hafif ivacacarla uzamı gidiyordu. Bu kıraat tarzı şiirin yeis ve meâmî ousouun lcx-sir etti. Bu suretle manzume bittiği zaman her ikisi de sükût ettiler bu bir nevi sekir veren şiir şarabı beyinlerini lâtif bir surette uyuşturmuş idi. Öyle sâkit gaysolmaşcasına karşılarında güneşin şâşaaıyla parıldayan levhada; tâ uzakta denizin abusuna süzülen Üsküdar'a, beride bir müddet devam edip sonra birdenbire kesilen Boğaziç'nin manzarasına Üsküdar iskelesinden kalkan bir vapura, Beşiktaş'tan karşıya aheste aheste geçen bir kayığa, uzun uzun baktılar.

Birkaç gün evvelden beri devam eden yağmurlar yalnız o sabah dinerek, sema açılmış; güneş

hafif bir hararet neşreden ziyasını mebzul bir atıfletle saçmıştı. Bahçenin çok yağmur yemiş

otlarından, ağaçlarından, topraklarından bir buğ kalkıyor; güneşin altında titriyordu. Tâ karşılarında Çamlıca tepelerinin üstünde, hava ihtizaz ediyor, ratıp topraklarından yükselen sisli bir hava güneşin altında, hafif hafif sallanıyordu. Bahçenin toprak kokusu, demin ellerindeki kitaptan fişkıran şiir zülâli, karşılarında titre k havanın altında buğulanan güneşli manzara, denizin üstünde birbirini kovalıyormuş gibi uçuşup kaçşan ziya parçaları; beyinlerine lâtif bir uyusukluk veriyordu. Öylece düşündüler, düşündüler. Sonra birdenbire Ahmed Cemil dedi ki:

— Ah, neler hissediyorum da tahlil edemiyorum. Bir şey yazmak, o duyguların içinden bir şey çıkarmak istiyorum amma bir kere ne yazmak istediğimi tâyin edebilsem. Şurada — beynini gösteriyordu j— bir şey var, bir şey duyuyorum amma rüyalarda tutulamayan şekiller gibi parmaklarının arasından kaçıyor. Bilir misin, nasıl bir şey? Bak şu semaya, ne gö-r rüyorsun, mailiklerden mürekkepAbir mina deryası... Gözlerinle onun içine girmeğe çalış; o mailikleri yırtmak için uğraş, ne görüyorsun- Mai... daima mai... Değil mi? Sonra, bak ayağımı-l zm altındaki toprağa, ne buluyorsun? Donmuş, simsiyah bir renk... Of!... O siyah tabakaları parçalayarak içeriye bak; in, inr in, ne kadar inebilmek mümkünse okadar in; ne buluyorsun? O

siyahlar içinde ne buluyorsun? Siyah... daima siyah değil mi? işte öyle bir şey yazmak istiyorum ki yukarı bakılsa mai ve daima mai; aşağı bakılsa siyah daima siyah... Bir şey ki mai ve siyah olsun. Hasta mıym, bilemiyorum; fakat ah! O ne yazmak istediğini bilsem; onu şöyle karşımda resmi çıka-nılmış, tasvir edilmiş görmek mumkun olsa; işe o v>A— nediyorum ki artık ölebilirim; hayatta nalını tamamıyla almış bir adam hükmünde gözlerini kapayabilirim..

MAI V

* * *

Bugünden sonra, bütün müsveddeler yakıldı. Bir harf bile bırakmadılar. Bütün o tulli tasvirleri, veremli kızlar ağzından söylenme neşideler, pejmürde çiçeklere hitabeler, çocuğunun mezarında ağlayan anneler, Fuzulî'ye, Bakî'ye, Nedim'e nazirelerle beraber yakıldı; tahmisler, tesdisler parçalandı; her şeyden evvel okumak, duygularını terbiye etmek lâzım olacağını anladılar. Yalnız yazmakla, daima işleyen amele gibi san'atın aynı mertebesinde kalacaklarını, eğer hakikaten san'at sahibi olmak isterlirse asıl san'at ehline ülfet etmek onların hünerlerini, sırlarını tahlil eylemek lâzım geleceğinde ittifak ettiler. Evvelâ mâkul bir tertip ile başlamak hevesinde idiler. Bir edebiyat tarihi silsilesi buldular. Sıra ile mütalâaya karar verdiler; evvelâ İlyadaları, Odise'leri okuyacak oldular; bunları yarım bıraktılar. Hüseyin Nazminin celbettği bütün eski edebiyata aid kitabların ötesinden berisinden beşer onar sahife kesilmekle kaldı; daha yakın zamanlara inmekte acele ediyorlardı. Yunan ve Roma edebiyatında teahhur edemediler, hattâ

ortaçağlardan sonra iki üç asırlık edebiyatı iki üç ayda esneye esneye, uyuya uyuya geçtiler, tekrar yeis duymağa başladılar; biraz daha yakın zamanlara gelmek istediler; Goethe'ye, Schiller'e, Milton'a, Yung'a, Byron'a, Hugo'ya, Musset'ye, Lamartine'e kadar geldiler; o vakit bu âlemin le-zâizle mest olarak uzun pek uzun bir müddet kalmak lâzım geleceği nazarlarında taayyün etti. O şiir unmanı içine daldılar. Derslerini artık kamilen ihmal eder olmuşlardı, mektepte bütün kurtarabildikleri vakitler bunlara safedilmiş oluyordu. Lisanda kuvvet aldıkça şiir lezzetine kanamaz olmuşlardı. O sene imtihanlarını pek zor verdiler, fakat bunun onlara ne ehemmiyeti var?... Asıl imt'handan sonra iki ay tatile muntazir idiler, bu iki ay zarfında istedikleri gibi okuyacaklardı. Fakat heyhat! Musibet insanları en z'yade ümide sarıldıkları hengâmlarda zedelemekten haz alır. Ahmed Cemî o iki ayı Hüseyin Nazminin her yaz ailesiyle gittikleri Erenköy'ündeki köşkünde geçirmeğe hazırlanırken talih kendisi için diğer bir şey hazırlamakla meşgul idi. Babası bu sırada vefat etmişti.

Ahmed Cemî için bu musibet öyle bir bekenilmeyen darbe idi ki bir müddet bütün beyni donmuş gibi büht içinde kaldı.

Ahmed Cemî'de şiir ile uzun işigal mariz bir hassasiyet husule getirmişti, öyle bir hassasiyet ki onunla malû olanları başkaları için, anlaşılmaz, mâkûliyetine kat'î hüküm verilemez; hareketlerinde, fikirlerinde, duygularında bir büyüklük olduğuna kanaat edilir de isabetini teslime cesaret edilemez muammalar haline getirir. Öyle bir hassasiyet ki bir gün hayatı bütün çirkinlikleriyle, aç kalmış ailelerden, gözsüz genç kızlardan, beynini bir kurşun parçasıyla dağıtan meyuslardan, avuç açan beyaz saçlı adamlardan, çocuklarını kilise kaplarına barakan annelerden, bir şarap şişesinin yanında insanlıktan çıkmağa çalışan bedbahtlardan, bütün o çirkinliklerden mürekkep gösterir, insana «Kaç! Bu hayattan kaç!...» der; diğer bir gün gözlerinin önüne bütün güzellikleri döker; bulutların arasında nazlı nazlı yüzen bir ay, türlü renklerin yangınları içinde ufuklardan çekilip giden bir güneş, etekleri denizlere dökülmüş yeşil dağlar gösterir; «Sev! Bu tabiatı sev!...» der; bir gün bahtiyar diğer bir gün bedbaht, bu dakikada şâd, biraz sonra hazin yahut bir anda kalıbı hem neşve, hem gam ile doldurur; öyle bir hassasiyet ki bir hastalığa benzer de değildir. Ah! Böyle hasta olanlar; onlara kendilerini sorunuz, marazlarını teşrif etsinler. Emin olunuz ki bu mümkün olmayacaktır, o mübhem ve müşevveş ruh, bir lisanın şerhine giremez, o öyle bir şirdir ki mahiyeti belki kıymeti zaten vazh olmamasından ibarettir. Ona bir lisan bulmak, bir suret vermek mümkün olabildiği anda o asıl şiir-likten çıkmış olur. O hasta ruh, bir billur parçasıdır ki üzerine şiirin ziyası isabet etsin, tahlil etmek mümkün olmayan, renkler gösterir ve gözleri kamaştırır. Onların ne olduğunu anlamak için onu parlatan ziya ile kendisinin arasına elinizi koymaktan hazer ediniz; yoksa gözünüzün önünde kalacak 38

MAİ VE SİYAH

olan sönük, donuk bir cam parçasından başka bir şey değildir.

Ahmed Cemil o musibete uğradıktan sonra bütün duygu kabiliyetleri mahvolmuşçasına camit bir nefş hükmüne g'r-di. Artık leyfi devam edemediği mektebe yalnız gider gelirdi, okumazdı, hattâ sevgili şairlerini, o ruhunun en samimi nedimlerini bile üflete şayan bulmadı. Hüseyin Nazmî'den de *eskisi kadar haz almıyordu.

Yalnız bir şeyden haz ederdi: Sükût! Evde de bu sükût hazzına hürmet olunurdu. Babasının vefâtındanberi aralarında hemen hiç ciddi bir bahis vaki olmamıştı; fakat bir gün geldi ki sükûtu, bir müthiş vazifeyi ihtar etmek için validesi ihlâl etmek lâzım geldi.

Bir akşam validesi:

•— Oğlum, seninle biraz ciddi konuşmak lâzım geliyor. •dedi.

O vakit bu ana ağzından çıkan her kelimeyi müteakip ağlamak arzusuna mağlûbiyetinden korkarak; bazan köşede büzülmüş, siyah mağnum gözlerini annesine dikmiş bakan İk-ba'e; bazan göğsü kabara kabara duran Ahmed Cemî'e bakarak, baktıkça tıkanarak, bazan da hiç birisine bakmağa kuvvet bulmayarak, perişan, bir tertibe uymaz, birbirini tutmaz, yarım yarım cümlelerle babalarından bir şey kalmadığını, kalan ufak tefeğin biraz sonra bitmek üzere olduğunu söyleye-"bildi. Sonra yine sustular, bir aralık o sükûtun içinde muhtasar fakat kısalığında müthiş bir belagat gizlenen şu sual irad olundu:

— Ne vakit şahadetname alacaksınız?

Ahmed Cemil artık gözlerini kapadı, sanki dün sütlüye beslediği çocuktan bugün ekmek isteyen bu ananın perişan halini görmek istemiyordu. İkba'lın — üzerinden bir bulut geçen siyah gözleri

— indi.

Bu akşam ancak bu kadar lâkırdı olmuştu, fakat birinci defa olarak ciddi bir zemin üzerinde söylenen şu bir kaç söz

Ahmed Cemî'i tamamen kendisine iade etmişti.

Bu matemin kahrı altında ezilip kalan kalblere meta-

et vermek için hayat vazifelerinin hâkim sadası kadar müessir şey olamaz. O geceyi Ahmed Cemil kâbuslar içinde geçirdi, ertesi gün Hüseyin Nazmî'yi bulmağa karar verdi. Eren-köy'üne kadar gitmek, o her sırma vakîf olan dosta bol bol derdini dökmek istedi.

İnsan keder ve sevinç zamanlarında kalbinin tahammülünden fazlasını diğer, hassas, Mr. kalb_, ile taksim etmek ister. Bu böyle bir ihtiyaçtır ki hiç bir maddî faide beklemeksizin Ahmed Cemî'i Hüseyin Nazmî'ye sevk ediyordu.

Sabahleyin erken kalktı, bütün beynini ezen muammaların halli çaresi Hüseyin Nazmî'nin elinde imiş gibi gidip onu bulmakta isticâl gösteriyordu. Sanki oturursa geç kalacakmış gibi vapurda bir yerde duramadı, zihninde bütün hâtralar, fikirler donmuş, yalnız bir nokta yaşıyordu: Validesiyle kâdeşini yaşatmak... Fakat nasıl?... Daha mektepten çıkmak için bir sene var, üçyüz bu kadar gün ki herbirini geçirebilmek için ekmek lâzım... Bu ekmek sözün kalbinden soğuk bir iz bırakarak geçerci. O ihtiyaç anne ... o henüz çocukluktan tamamiyle çıkmamış genç kız... Onlar daha neler isterler? Ah! Ahmed Cemil onlara neler vermek isterdi, amma nerede o vasıtalar ki bütün o istenilecek şeyleri alsın da götürsün, o iki sevgilinin önlerine döksün, «bakınız, bunları sizin için evet, bunları sizin için, size, ben aldım!» desin.

Ah! O da zengin olsaydı. Hüseyin Nazmî, nekadar mes'-ud! Servet ve haysiyet sahibi bir babanın oğlu, bugün dü-ğünmeğe mecbur olmadığı gibi yarın da maişet endişesi henüz saadet revnakiyle parlayan alnım elem çizgileriyle bozmayacak. Fakat ne beis var! Ahmet Cemil çalışmaktan kaçan o cebinlerden mi idi ki henüz hayat mübarezesine ilk hatvesi-ni atmadan fitura mağlûp olup kalsın. Hayat ile uğraşmak, bu maişet mücadelesinde o da yumruğunu sıkarak hissesini almağa çalışmak icab ediyor, öyle mi? Ne için çalışmasın? Bu suallere zihnen cevap verdikçe sanki dövüşmeğe hazır-lanıyormuşçasına ayaklarının üstünde biraz daha metin duruyordu.

Haydarpaşa'dan trene atlamak, Erenköy'üne çıkmak; mevkiften epeyce uzak olan Hüseyin Nazmî'nin havai boyalı, bahçesi demir parmaklıklı zarif köşküne kadar gelmek için geçen zaman bütün zihninin bu meşgalesine masruf oldu; fa-1

40

MAI

kat köşkün parmaklık kapısının yanındaki zili çekeceği sırada eli mûtat hilâfında titedi. Ara sıra buraya geldikçe cesaretle içeriye girmek âdeti iken bugün bir fütüvvet kapısının karşısından demande bir müstedi gibi cesareti kırıldı. Birden, arkadaşına yüreğinin acılarını döktükten sonra onun bir nazarla: — Ne demek istiyorsun? Para mı lâzım?... demek isteyeceğinden şüphelendi.

Şu dakikada duyduğu cesaretsizlik bir türlü elindeki zili çekmeğe iktidar bırakmamıştı. Geri dönmek, buradan, bu güzel köşkün, gözlerinin önünde servetin bir timsali gibi yükselen bu binanın kapısından kaçmak, avdet etmek, tâ o Süley-manîye'deki evceğizin kucağına atılmak, babasının henüz hayalini gördüğü o köşeciğe kadar giderek: «Baba! Sen bizi bırakmamalıydın!...» demek istedi. Sonra bütün şu, mütâlaat sîlsilesini bir metanet hamlesi üst âlî etti. Oraya para istemek için mi gelmişti? Onun istediği şey kendisini dinleyecek br adamdan başka bir şey miydi?...

Zili çekti. Tâ köşkün ikinci katından taraka ile bir pencerenin yeşil parmaklıkları açıldı, Ahmet Cemil başını kaldırdı; tatlı bir çocuk sesi sordu:

— Siz misiniz, Cemil bey?... Durun, durun, kapıyı ben açayım, ağabeyim hâlâ uyuyor...

Bu Hüseyin Nazmî'nin küçük kız kardeşi Lâmia idi. Ahmed Cemî'lin şu kadircaıktan dostu... On dört yaşına giren çocuklarda mukaddematı görülen bir takayyüt ve tekkellîf endişesini henüz Ahmet Cemil hakkında takınmaz, ona karşı hâ-1 lâ Lâmia çocuk kalmıştır. Perişan haliyle, henüz taranma- fmiş saçları koştukça savrularak açık pembe kısa esvabının etekleri uçarak bahçeyi geçti, selâmlık kapısından henüz başı görünen uşağa meydan bırakmayarak yetiştî, parmaklığı

açtı.

— Geldiğinize nekadar iyi ettiniz... Ağabeyim sizi görünce şaşıracaktır. Bu sene hiç gelmediniz.

İkba'lî niçin getirmediniz?...

Lâmia, çocukların teklîfîz görüştükleriyle bitmek tüken-] mek bilmeyen lâkırdıcılığma serbest cereyan vermiş, suallerin j cevaplarını beklemeksizin bir dakikada on meseleye temasa vakit bulmuştu.

Ahmet Cemil köşke girerken dedi ki:

_ Rica ederim, benim geldiğimi haber verir misiniz? Lâmia: — Şimdi!... dedi, ve koşarak Ahmed Cemil'i yalnız:

braktı. . . , , , , , , ,

Hüseyin Nazmi'nin odasına girince düşünmekten, yürümekten mütevellit bir taab ile hemen sandalyelerden birine oturdu. Ah! Her geldikçe lâkaydâne oturduğu bu odanın bugün üzerindeki tesiri gayrikabili tahlil bir şeydi...

Odanın bahçeye nazır yeşil pancurları henüz açılmamış, aralıklarından güneşin ziyası belli belirsiz süzülmüş, pencerelerin uzun, koyu perdeleri yerlere dökülmüş.. Sanki bu zulmetin ortasından fıskırarak dikilmiş korkunç heyulalar... Odanın ötesine berisine perişan konuluvermiş

sandalyeler, tâ karşıda duvarın üzerinde renkleri karanlıkta dalgalanarak duran bir harita, oda kapısının iki cenahını işgal eden yüksek, Hüseyin Nasmi'nin bir nevheves israfiyle doldurduğu kütüphaneler... Ah! O da böyle bir odaya, şöyle bir kütüphaneye, böyle kitaplara malik olabileydi! Hüseyin Nazmi'nin evinde bu his birinci defa olarak onun temiz dimağına düştü. Bir kar tabakasının saf beyazlığı üzerine düşmüş bir katre leke gibi...

Bugün ihtiyaç ile, maişet dardiyle ilk cerihayı almış olan bu taze kalb şu havaî boyah köşkün şu bahçeye nazır loş odasında mevcut olmak lâzım gelen fikir sükûnuna, gönül rahatına, derin hayat zevkine karşı acı bir hüsrân hissi duydu.

Şurada oturmak, bu etrafını muhit olan eşyaya tasarruftan doğacak bir kanaat ve imtinan ile oturmak, pancurlardan birini hafifçe oynatmak, öyle ki bu uyusukluk getiren loşluğa hâlel gelmesin; odanın müphem manzarasıyla bahçenin güneşli parlıtısı arasında, işte şuracıkta pencerenin şu asude kenarında okumak...

Okumak!... Ahmet Cemil bunun üzerine neler bina etmiş, ne ümitler kumuştı! Sanki onu kitaplarıyla rahat bırakacaklardı. Zavallı çocuk! Edip olacaksın, iştihar edeceksin, değil mi? Ne uzak!... Annesinin hazin sadası henüz kulaklarında- tâ*: — Ne vakit şahadetname alacaksın?

Demek, şahadetnameyi aldıktan sonra bütün o ümitleri bırakmak, evin ekmeğini aramak için kimbilir nerelere gitmek lâzımı gelecek... Biçare validesi! Ya İkbal! Ahmet Cemil'in bu hâtrâ ile birden kalbi sızlayarak buruktu. Bak, Lâmia ne

kadar pür-sürur, gülmek için yaratılmış bir çocuk! İkbal'in dün akşamki hazin nazarı, ah, o çocuğun gülmemeye mahkûm gözlerinde bir bulut altında duran yaş katreleri...

Ahmet Cemil ayağa kalktı. Sabırsızca, bütün" varlığına sirayet eden bu zulmetten artık kurtulmak istiyormuşçasına pencereyi açtı, pancurları itti, güneşin coşkun ziyasıyla beraber yazın baygın havası odaya hücum etti. Boğuluyormuş gibi bu havayı olanca kuvvetiyle teneffüs etti!

Oh!...

— Vay! Bu ne fevkalâdelik!... Nereden aklına geldi?... Ahmed Cemil döndü, Hüseyin Nazmi'ye elini uzattı: — Sana ihtiyacım var. Bilsen, bugün ne için geldim? Beni ciddi dinleyecek misin?

— Oogo!... Bu ne ciddiyet?... Neyin var? Otur bakalım.

Oturdular; o vakit başka mukaddemeye lüzum görmeyerek, her türlü takayyüsten azade, lisanını efkârının perişanlığına bırakarak, babasının vefatının haiz olduğu ehemmiyeti, çaresizliğini, muinsizliğini, annesini, kardeşini, bütün emellerinin aksine zuhur eden bu acı hayat hakikatlerini, dün geceki o kısa muhavereyi, bütün ciğerlerini yakan ıstırapları; şu mai köşkün bu bahtiyar odasında Hüseyin Nazmi'nin önüne döktü.

Hüseyin Nazmi yalnız dinliyordu, o da Ahmet Cemil kadardı, derin kırılmış siyah ve sert saçlarının altında küçük başı, nahif çehresinde parlayan siyah gözleri, henüz terlemeye başlayan bryklarının altında ince donukça dudaklarıyla güzel ve zeki olduğu için sevimli bir genç idi.

Büyük bir âlaka ile dinliyordu. Onun susarak j dikkatle dinleyişi Ahmet Cemil'in üzerinde en iyi tesiri yapmış oldu. Biraz evvel Hüseyin Nazmi'ye müracaattan korkan bu genç, şimdi onun karşısında artık ihtiyata lüzum görmemiş idi.

Bitirip de sandalyesinin arkasına yaslanınca, yalnız o vakit Hüseyin Nazmi bayağı sözlere tenezzül etmeyerek, hastayı hasta sıfatıyla muhatap ederek:

— Ne yapacaksın?... dedi.

— Evet, ne yapacağım?...

— Yapacağın şeyi pek pek sade buluyorum. Evvelâ bütün çocuklara, bütün şairane düşüncelere: «Siz biraz durunuz!» demek, hayatı olanca hakikat ve maddiyetiyle kabul etmek,

• • • 5K

. jn. x » jj *->

madem ki yaşamak için çalışmak lâzım geliyor, çalışmak. Bana öyle geliyor ki seni bu kadar perişan eden şey çalışmaktan korku değildir, hayatın henüz bilmediğin bir şeyine biraz vaktinden evvel vukuf hâsil ettiğindir.

Hüseyin Nazmi sert elli bir cerrah gibiydi, fakat tam yaranın niştere muhtaç olan yerine dokunmuş oldu. Ahmet Cemil de buna muhtaç idi. Çalışmak, evet, zaten demin de öyle düşünmüyör müydü? Ne için çalışmasın? Amma talih onu hayata zahmete girmeden tasarruf edenlerden biri etmemiş, bundan ne çıkar? Bilâkis. «Ben hayatımı kendim kazandım? Ben yine kendi işimle yaşıyorum!» diyebilmek. Ah o vicdan itimanı, o, acaba acıkmadan yiyecekler gibi çalışmadan yaşa-yınları da var mıdır?

Ahmed Cemil birden azim bir tesliyet duydu: — Elbet çalışacağım!... dedi.

— Hem ne için emellerine bitmiş nazariyle bakıyorsun? Seni meslek ihtiyarından menedecek bir sebep görmüyorum.. Mektepte yalnız bir senen daha var, onun için mektebi bırakmak katiyen olamaz. Geçinmek için de geceler var, sabahlar var, akşamlar var. Senin gibi bir adam her iş

yapabilir. Sanki ne için mütercimlik etmeyesin, hattâ hocalık...

j— Hocalık mı? Çıldırđın mı?...

Hüseyin Nazmi sözünü geri almak istemedi — Kimbilir?... dedi. Mütercimlik Ahmet Cemil'in fikrine daha mülayim gelmişti. Kitapçıların on altı sahifelik hikâyeye tercümesine iki mecidiye kadar para verdiklerini işitişt. On altı sahife iki mecidiye... İki mecidiye! Bu parayı kazanabilmek ümidi onu âdetâ mes'ut etti.

— Acaba on altı sahifeyi kaç günde tercüme edebilirim?

—• Kaç gecede demek istersin. Bilmem; belki alısmcaya kadar üç gecede...

O vakit iki arkadaş bu fikrin peşini bırakmadılar. Tercüme olunabilecek şeyleri düşündüler.

Hüseyin Nazmi'nin kütüphaneleri karıştırdı, uzun uzun muhasebeler cereyan etti. Fikirleri hep yüksekte uçuyordu, en mühim eserlerden ayrı-lanıyorlardı; Hüseyin Nazmi Lamartine'den

«Raphael», Ahmed Cemil Musset'den «Bir zamane çocuğunun itirafları» için a j . i a n.

ısrar ediyorlardı. Nihayet biraz okumaya karar verdiler, her ikisinin ötesinden berisinden karıştırmaya başladılar, okudukça kitapları ne için aldıklarını unutuyorlardı. Hele Ahmed Cemil artık Lamar tine'nin, Musset'nin on altı sahifisini iki mecidiyeye satarak yaşamaya çalışmak lâzım geleceğini artık aklına getirmiyordu .Sanki o mühim bahis demin teati • olunan dört lâkırdı ile halledilmiş; bitmiş gitmişti.

Bu iki nefis eserden birinin, belki her ikisinin tercümesine karar verdikten sonra Ahmet Cemil duramadı. Şimdi tercüme işi artık maişet bedeli olmak açılığım kaybederek sene-lerdenberi tek emeli olan muharirlik meslekine tatlı bir mukaddeme hükmünü almıştı. Bunun hülyası, lezzeti Hüseyia Nazmi'nin ısraklarına mağlûp olmayarak onu eve kadar şevketti.

Validesine, İkbal e - gece zuhur eden mühim meselenin halli işte şu elinde kenarlarının yaldızı parıldayan kitapların arasında saklı inişçesine - mutmain bir nazarla bakarak: «Ben biraz çalışacağım.» dedi, hemen odasına çıktı. Ahmet Cemil her karar verdiğini hemen icra etmek isteyenlerdendi. Hattâ, tamamen soyunmaya vakit bulamadı. Fesini, ceketini fırlatmakla kanaat etti. Odasının bir kenrında cûası uçmuş eski ceviz yazhanenin önüne oturdu. Evvelâ Raphael'i açtı.

Tercüme hakkında kendine göre efkârı vardı : Aslına tamamen mutabık kalarak cümleleri aynı terkip silsilesiyle aynı rabitalarla tercüme etmek lâzım geleceğinde musir idi. Ek cümleyi okudu.

Hentüz tercüme ile itilâfi yoktu. Okuduğu hemen kolayca tercüme edileverecekmiş gibi kalemi kâğıtın üzerine koydu, başlamak istedi.

Neresinden başlayacağında tereddüt etti, bir daha okudu, kelimelerin sırasına riayet ederek cümlelerin her cüzünü birer birer tercümeye başladı. Bazan kelimeler için sadık bir muadil arıyarak bazen bulduğu lügatlerin ahengini altında üstünde bulunan kelimelele iyi bir mücaverette bulamadığı için bir müradif düşünerek, aslında tabii ahenkle imtizaç eden küçük muterizaları tercümenin neresine sokuşturmak lâzım geleceğinde tahayyür ederek, bir dakika evvel yazdığı iki kelimeyi dört satır aşağıya koymayı daha münasip biuarak, önündeki kâğıtta yazdığından ziyadesini çizerek, bir âsi kelimenin arkasından uzun müddetlerle koşarak devam etti; belki bir sahife tercüme etti, fakat ne harap edici bir yorgunluk...

O, bir hayli tercüme etmiş zannediyordu. Sonra bir aslına bir de önündeki müsveddeye baktı.

Ancak bir sahife!... Böyle giderse onaltı sahife için ne kadar çalışmak lâzım gelecekti?

Sonra tercüme ettiğini okudu. İnanamıyordu; yaptığı tercüme bu kadar çalışmanın neticesi; şu ruhsuz, renksiz şeyden mi ibaretti? Bu dakikada hissettiği azım keselâm, cesaretini birden kıran ye'si yalnız duymuş olmak için mutlaka hissiyatına bir suret vermek maksadiyle ümitsizce uğraşmak lâzım gelir.

Ahmet Cemil ayağa kalktı. Odasında gezindi, bir aralık kitabı tekrar aldı, ortasından bir parça okudu, buna verilebilecek tercüme şeklini düşünerek süziyordil, hiddet etti, belki diğeri tercümeye daha müsaittir, dedi. Oru da okumak istedi... Artık iyice sıkılmış idi. Muvaffak olamamaktan, iktidarını kâfi görememekten gelen bir sıkıntı...

Odasının penceresini açmak, hava almak istedi: Evlerinin bahçesine — minimini bir bahçe ki İkbal kendisine göre onun bir bahçevanı idi — nazır bir pencere... Ah! Hüseyin Nazmî'nin kütüphanesinin penceresi, o güneşle dolu bahçe, o ziya telâtumu, o toprak kokusu, orada duyulan fikir hazza... Bu kafesinin boyası solmuş, pencere, şu güneşin kifâyetsizliğinden toprağı yosunlaşmış bahçe...

Şu dakikada bütün geçmiş saadetinin güzel yuvası olan bu evceğiz sanki bir işkence zindanı gibi Ahmet Cemil'i eziyordu. Burada yaşamaya mecbur olmak: burada, şu basma perdeli, tek pencereci dar odacıkta yazın şu bunaltıcı sıcakla-riyle çalışmak... Ah! Ahmet Cemil zengin olaydı, evet zengin olaydı. Onun da Erenköy'ünde bir köşkü, köşkte müzeyyen bir kütüphanesi, kütüphanenin önünde lâtif bahçesi olaydı; La-martine'i, Musset'yi orada okuyaydı, fakat onaltı sahişini kırk kuruşa tercüme etmek için değil.

Duraladı, tekrar çıkmak için fesi ile setresini giydi, sanki sokağa çıkarsa aradığını bulacaktı.

Yürürken muntazam düşünmek, ne yapacağına bir karar vermek istiyordu Bu kabil olamadı.

Zihni okadar dağınıktı ki düşüncelerine bir intizam veremiyordu. Zannetti ki yürümekte devanı erdese sınırlarını teksine muvaffak olabilecek.

Babâli caddesine kadar geldi. Bir yere gitmek için muayyen fikri olmadığı zamanlar dâima ayakları onu oraya, ki-taphanelerin, matbaaların sırlandığı şu caddeye getirirdi.

Matbaa-i Osmaniye kütüphanesinin önüne gelince bir aralık durdu, uzun uzun vitrinde duran kitaplara baktı. Kapların üzerine okudu, bir müddet gözleri küfi yazılmış bir serlevhaya tesadüf etti. Bunu okumak için çalıştı. Bir aralık aklında yer tutan suale şu cevabı verdi:

— Ne olacak? Kitapçılardan birine müracaat ederim. «Tercüme etmek istiyorum, ne tercüme edeyim?» derim.

Ahmed Cemil buna karar verdikten sonra caddeye indi, ara sıra uğradığı kitapçılardan birinin dükkânına girdi, öte beriden, yeni kitaplardan, son haftanın risalelerinden bahsetti, sonra birden fikrini söyledi, kitapçı düşündü, pek gevşek bir eda ile.

— Olsa olsa hikâye tercüme ediniz. Başka kitaplar pez az satılıyor. Zaten hikâyeler de satılmıyor ya... dedi.

Sonra birden kitapçı tavrını tebdil etti, aklına birşey gelmiş gibi:

— Sahibi; «Hırsızın kızı» hikâyesine devam etseniz ya!

dedi.

«Hırsızın kızı» bir hikâye idi ki dört cüzü neşrolunduktan sonra mütercimi vazgeçmiş, tâbi de arkasını aramamıştı Derhal kabul etti:

— Çıkan cüzlerle aslını veriniz; dedi, sonra biraz düşünerek ilâve etti: — Fakat bir şart ile: İsmi koymayacaksınız...

Lamartine'den, Musset'den sonra «Hırsızın kızı!» İşte hüylarının sonu!

O akşam Ahmed Cemil, tercüme dedikleri geyin bu kadar kolay olduğuna şaşıtı, iki saatte on sahife tercüme etmiş idi, bu gidişle milyon kazanacak.

Kâğıtları annesinin önüne döktü: — İşte!... dedi..

Bugünden itibaren Ahmet Cemil için mütemadi bir çalışma başladı; mektebin tatil zamanından istifade ederek gecelerini, gündüzlerini garip vak'alardan mürekkep bir dolaşık yumak icadında mahir bir muharririn fikrinden çıkan ve kimbilir kaç kişinin kış uykularına türlü korkunç rüyalar karıştıracak olan bu hikâyeyi; bu cinayetler ve acap vak'alar silsilesini nefret ede ede tercümeye hasretti. İlk dört cüzün tercüme tarzından cesaret alarak zaten hiçbir ifade meziyetine yahut fikir zarafetine malik olmayan bu kitabı hemen bir hamlede tercüme ediyordu. Fakat bu meşguliyetten duyduğu nefret çalıştığı müddeti azap haline getirdi... Damarlarının içinde bir bestekâr kanının cevellanını duyduğu halde ekmek yemek için gecesinin sekiz saatini murdar çalgılı kahvehanelerde müstekreh muganniyelere demkârlık etmekle geçiren bir kemancı gibi ruhu türlü bedialar yaratmağa kabiliyet gösteren bu genç batakhanelerde bimez tükenmez hırsız muhaverelerini tercüme ettikçe kalbi nefretinden şişerdi.

Fakat asıl on beş gün içinde sekiz on cüzlik müsvedde hazırlayarak onbeş yirmi mecidiye alabilmek ümidiyle kitapçının dükkânına gidip tabii para meselesine katıyyen yanaşmadığını görünce, nihayet kızara kızara tercüme hakkını istemeye cesaret aldığı zaman herifin : «Durun bakalım, bir kere okutturayım. Daha ruhsat alınacak... Hem basılıın, kaç cüz tutacağını ne bileyim?» dediğini iştince donup kaldı... Demek, evde günlerce kapanıp; havadan, o güzel güneşten halkı bütün İstanbul'un en güzel yerlerine sevkedenAbu lâtif mevsimden nefsinı mahrum ederek husule getirdiği bu çalışma mahsulünü satabilmek için kitapçı dükkânına günlerce devam etmek; şu mülevves müsveddelerin arkasında koşmak, bugün ruhsat alınacak, yarın basılacak, şimdi elime para geçecek diye eflin intizarlar içinde bulunmak lâzım gelecek...

Ahmet Cemil bir şey söylemeden çıkmıştı. Artık o gün eve gidip çalışmadı, fakat akşam soğuk kanla düşündüğü zaman devanı etmek lâzım geleceğine karar verdi: — İş bir kere nizamına girinceye kadar... diyordu.

Devam etti. Halbuki zaman geçiyor, eline para geçemiyordu. Bir aralık biraz mahcubane ısrar neticesiyle kitapçadan yüz kuruş alabilirdi. Hikâyenin ruhsatı alındı, haftada bir cüz nşrine başlandı, tabii züğürtlüğü daha çabuk neşrine müsait değildi, demek haftada iki mecidiye... O da çekişe çekişe alınacak, kitapçı size sadaka veriyormuş gibi burun kıvrma kıvrıma sekiz on talepten sonra verecek. Elinize şöyle kümelice para geçmeyecek, hattâ alabildiğiniz paralardan türlü akçe farkları kaybedeceksiniz, size en ummadığımız neviden muhtelif paralar verilecek. Aman Yarabbü. Bunlar nelerden toplanmış. Elli altı kuruşa aldığınızı elli üç kuruşa bozduracaksınız, tediât, daima sizin zararınıza olarak, kesirler kaldırılarak yapılacak, bunun mukabilinde de ne kadar zahmet, ne kadar intizar!... Yalnız tercüme kâfi değil, ruhsat peşinde koşmalı, matbaada başmürettibe yaltaklık etmeli, tashihiere bakmalı. Bunları düşünenken içinden kabaaran gibi bir nefesle: — O!... derdi.

Ahmed Cemil bu suretle yaşayabilmek mümkün olmadığına kanaat hâsıl etti. Başka bir şey daha lâzım, bir çalışma vesilesi daha icat etmeli, amma ne?...

Kitapçının dükkânına devam ettikçe bazı şeyler öğrendi kin bunlardan istifade yollarına müracaat kabil idi.

Kitapçılar neşrettikleri risaleler için makale yazanlara ehemmiyetine göre para veriyorlardı.

Ahmed Cemil bir kaçma yazı yazsa? Neye dair olursa olsun; fransızca eski yeni risalelerde, ceridelerde tercüme olunabilecek ne olursa olsun. Hüseyin Nazmî'nin müşteri olduğu risalelerin eksiklerinden, hayat nüshalarından istedi. Bunlardan en yabancı olduğu esaslara, en lakayt kaldığı bahislere dair tercümeler yaptı. Bunları kitapçılara götürdü, bazısını kabul ettirebildi, kabul ettirebildiklerinden bazıı için para alabilirdi. Fakat ne zillet mukabilinde!... Daima kalabalık olan kitapçı dükkânlarında daima meşgul görünen kitaplardan daima ayrı olan para taleplerine katlanmak... «Şimdi yok...» — «Hâ! o makele mi? Yakında icabına bakarız» — «Üç gün sonra...» tarzında bir müşteriye kitap gösterilirken, meşguliyet arasında, yahut kuru fâsulıye pilakisi yerken iri lokmaların müsademesi esnasında verilmiş cevaplarla, mahrum, avdet etmek...

Edebiyat âlemi, matbuat mesleki bu muydu? Hiç olmaz- sa bu kadar zahmetine, eziyetine katlanmaya başladığı şu

meslekte altına inzasını gurur ile, iftihar ile koyabileceği şeyler yazabilse...

Bir gün yine bir makale götürdüğü bir risalenin tabii — Faiz efendi isminde munsıf bir adam ki onun ihtiyaç derdini anlamıştı — dedi ki:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

— «Mir'at-ı Şuûn'ın tefrikalık bir hikâyeye lüzum varmış, başkası kapmadan imtiyaz sahibine müracaat etseniz a... İyi bir adamdır, ihtiraz etmeyin.

ihiraz etme!... Ahmed Cemil pek iyi anlamıştı ki ihtiraz eden aç kalsın, fakat evdekiler?

Hemen o dakikada cesaretle «Mir'atı Şuûn» matbaasına girdi, imtiyaz sahibinin odasına kadar çıktı. O vakte kadar bir ceride idaresine girmemişti; zihninde matbaa âlemlerini, ev-rak-ı havadis idarehanelerini büyütür; yeşil örtülü azım yazhanelerin yanlarında iri sakallı, altın gözlüklü, yüksek söyler, yüksekte bakar adamlar tasavvur ederdi. Şu bir iki ay-danberi kitapçı dükkânlarında gördüğü numuneler henüz bu hayalleri büsbütün silmemişti.

Hüseyin Baha efendi müdüriyet odasında kanepeye lâ-kaydane yaslanmış, başmuharrir Ali Şekib'in parmaklarıyla hemahenk olarak pest perdeden okuduğu bir şarkının ninnisiyle uyumaya hazırlanmış görünce şaşırdı, yleAinden kalkmaksı-zın yüzüne istifşarkârane bakan Hüseyin Baha efendiye nasıl hitap etmek lâzım geleceğünde tereddüt etti.

Fakat Hüseyin Baha efendi iri sakallı, altın gözlüklü bir sahib-i imtiyaz olmamakla benaber pek iyi bir adam tesirini yapıyordu.

— Ne istiyorsunuz, oğlum ? dedi; bu hitap Ahmet Cemil'e cesaret verdi, ne istediğini anlattı, Hüseyin Baha efendi doğrularak dinledi, sonra Ali Şekib'i göstererek:

— Soralım da hakikaten ihtiyaç varsa...

Ali Sekip döndü, o bu gence bir kaç kere tesadüf etmişti. Bir hafta sonra, devam eden hikâye bitecekti, «dşte, Ahmet Cemil bey tercüme etsin» dedi.

— Aman okudunuz mu, bilmem?

Ali Sekip o iyi yürekli adamlardan idi ki beş dakikada dost olur, hasbîhale girer, her görüşüğünü sever, dünyada her şeyi sevmek için yaratılmıştır.

Mai ve Siyah — F. 4

Ali Sekip bir hikâye okumuş, onu tavsiye ediyordu. «Durun bakayım? Burada mı?» Kitap bulundu. Ahmed Cemil'in eline tutuşturuldu. «Hemen başlayın!» denildi, o, sıkılmasa Ali Şekib'le Hüseyin Baha efendinin boyunlarına sarılacaktı: utana utana girdiği bu yere beş dakikada ısınmış, beş dakikada bu adamlar hakkında derin bir sevgi duymuştu.

İşte «Mir'atı Şuûn» ceridesine ilk intisabı böyle oldu. Şu ilk mülakatın şevkiyle Ahmet Cemil bir hafta içinde — tatilin son haftası — cerideye bir ay kıyafet edecek kadar tercüme hazırladı. Ali Şekib'in tavsiye ettiği bu hikâye de «Hırsızın kızı» tarzında bir şeydi, fakat artık Ahmet Cemil müşkülpesent-liğe lüzum görmüyordu; madem ki inza koymuyor... o imzayı asıl yazmak istediği eser için saklamak istiyordu.

Para meselesi için ikinci mülakatta Ali Şekibe açıldı. Artık teklifsiz bile olmuşlardı.

Ali Sekip hemen:

— Oh, bak, o nazik meseledir... hele başlayalım, ben sana para alıveririm. Elbette Hüseyin Baha efendinin kara gözleri için çalışacak değilsin a... idarenin sandığı daima boştur amma... sen bana biraz kendini tanıtsana bakayım.

Başka birisinin ağzında terbiyeye mugayir telâkiki edilecek bu sual onun ağzında öyle saf'bir kalbden sâdır olmuş görünüyor ki Ahmet Cemil garabetini fark bile etmedi. Dört lākırdı ile kendini tanıttı; o zaman Ali Sekip hiçbir kelime söyleyemeyerek elini uzattı, kendisine bir muavenet eli ariyan bu genç eli samimiyetle sıktı.

Bundan sonra Ahmet Cemil'in hayatı hemen takarrür etti: daima çalışmak, öteden beriden müteferrik olarak ayda üç dört yüz kuruş kadar bir para kazanmak...

Mektep açılmıştı. Hüseyin Nazmi ile beraber artık son sınıfta idiler! Fakat aralarında eski sıkı refakat mümkün olmuyordu. Biri leyli diğeri nihari idi. Hüseyin Nazmi okuyor, Ahmet Cemil yazıyor, birinde fikir melekeleri servet kesbedi-yor, diğlerinde kabiliyetler yıpranıyordu. Bu hayat farkı eski münasebet samimiyetini biraz izale etmiş gibiydi.

Bu son sene Ahmed Cemil derslerine büsbütün ihmal eder olmuştu. Sabahleyin mektebe gidinceye kadar, akşam mektepten çıktıktan sonra, gece yatıncaya kadar işleyen, daima işleyen bir fikrin mektep derslerine tahannümlü derecesi neden ibaret olabildi ?

Zayıflıyor, sararıyordu; buna annesi lakayt kalamazda Sabiha hanım çocuklarının hiçbir halini ve hissini tedkik-ten hali kaınmayan annelerdendi.

Bir gün annesinin önüne — «Mir'atı Şuûn'un idare memuru Ahmed Şevki efendiden aldığı beş

mecidiye'yi koyduğu zaman Sabiha hanım dedi%aki:

— Daha'paramız bitinedi, oğlum, sen beni israfE alıştırıcaksın. Bizim idaremizden ne olacak?

Biraz da kendine baksana... Hem bu kadar yorulduğuna da razı değilim, sonra hasta oluverirsin...

Ohmed Cemil güldü, analık şefkatinden doğan bi rikkat sözleri Ahmed Cemil'i birden beş

yaşındaki çocukluğuna iade etti, kumral uzun saçlı başını annesinin dizine koydu:

— Ben çalışmayacak dursam nasıl olur, anneciğim? Ben çalışmalım ki bir gey olabileyim, ben şimdi yorulsam sonra rahat edeceğim... hele bir mektepten çıkayım, bak ne olacağım? Oğlunu bir matbaa sahibi, bir ceride müdürü görürsen iftihar edersin, değil mi, anneciğim?

Şimdi Ahmed Cemil'in kalbine bu tazejüt. düşmüştü. Bu ümidin üzerine ne hayaller nakşetmiş, zihninde neler tertip etmişti! -

Kitapçı Faiz efendiye bir ceride imtiyazı aldırıyor, kendisi başmuharrir oluyor, Hüseyin Nazmi'yi beraberine alıyor, beheri beş liralık hisse senetleri çıkarıyor, bir matbaa açıyor, hisseler hâsıl olacak temettüleriyle yavaş yavaş inha ed'liyor, matbaa Ahmed Cemil'e münhasır kalıyor.

Babâli caddesinin bir münasip yerinde, meselâ Sirkeci'de dört yol ağzında köşelerden birine zarif

— zihninde resmi bile çizili idi — bir dai-Ee; küçük bir araba, tek atl... ziyade tantanaya ne lüzum var? O vakit gözlük de takacak. Gözlüğe bilhassa ehemmiyet veriyordu. Sabahleyin Süleymaniye'den... — Yok, yok, o evi satıyorlar, başka bir yerde, daha nerede olacağı tekarrür etmemiştir, bir ev... — Sabahleyin arabasına bindiği gibi askerce bir sesle emir verecek:

— Matbaaya!...

Bu hayali daima süslerdi, yegâne tesliyet medarı bundan ibaretti. Bunu, gece yatağında rahat rahat düşünebilmek için hattâ yatmakta acele ederdi.

Daha neler düşünmemiş, bu ümidin etrafında neler icat etmemişti? Bütün bu mütebessim hülyaların araşma bir hayal de girerdi, fakat bu hayal pek seyyal idi, belli_ belirsiz bir

şey...

Müphem bir çocuk çehresi, kimbilir kimdir? Ahmed Cemil bu çehrenin ismini bilmekle beraber saraha+le tâyine bile cesaret edemezdi.

Mektebin *edris müddeti bitmek üzere idi ki bir gün akşam üstü «Mir'atı Şuûn» matbaasına uğradığı zaman Ali Sekip kendisini görür görmez:

— Ben de seni bekliyordum, dedi; sonra söyleyeceği şey yanında tashihlere bakmakla meşgul olan Racî'den, Saib'den saklı imiş gibi Ahmed Cemil'i tuttu: Hüseyin Baha efendinin odasına kadar çekti götürdü:

— Sana bir iş buldum, dedi.

Ali Şekib'in bulunduğu iş bir hocalkıtan ibaretti.

Ayda iki lira vereceklerdi. Haftada üç gece, akşam yemeğinden sonra gider, zaten onun evine de yakın, çocuk pek küçük amma ne olur, bir saat kadar ders, sonra yanına bir uşak terfik ederler, yine evine avdet eder. Sanki haftada o üç saat zarfında daha mı ziyade kazanıyor?

Ahmed Cemil'in aylık muvazenesinde iki liranın pek büyük bir ehemmiyeti vardı. Ali Şekib'den bu haberi aldıktan sonra güya demiryolu kur'asında büyük ikramiye'yi kazanmış gibi bir an evvel eve müjde

vermek üzere Süleymaniye yolunu her vakitten daha erken tuttu.

Bu akşam mühim bir para müzakeresi açıldı. Sabiha hanımın, İkbâl'in arasında rey vermek üzere hattâ Seher bile meclise davet edikti. Ahmed Cemil'in elinde kurşun k&iem diyordu ki:

— Şöyle böyle eve dört beş yüz kuruş giri;A*1, iki lira daha zam olunca madem ki ev kirası yok... Başka ne masraf kaldı?...

Seher mutbak sarfiyatı hakkında fikirlerini söyledi: Ai-med Cemil kâh annesine, kâh Seher'e gözlerini tevcih ederek muvazeneyi tanzime çalışıyordu.

— Daha? Daha?...

Masraflar kalem kalem ilerliyordu, cedvelin her noktasında uzun konuşmalar oluyor, itirazlar ileri sürülüyordu.

— Daha?. Daha?...

Her arıyorlardı. Daha ne var? — Şu yazıldı mı? Şeyi unuttun, galiba? Daha? Daha?...

Nihayet Ahmed Cemil sütunun altını çizdi, toplamaya haşladı, tolamının neticelerini birer rakkamla işaret ederek hattın altına indirdikçe kalbinde bir heyecan duyuyordu. Yekûn ne olacak?... Toplama bitince hayret etti. Herkes tam bir sükûti ile neticeyi bekliyordu, o, toplamamın sıhhatine inanmadı, bir daha yapmaya başladı.

— Aman, anne zengin oluyoruz. Bir hayli para artıyor.

Hiçbiri inanmadı, Ahmed Cemil'in yanma yaklaştılar, cetvelin her rakkamı tekrar okundu, noksan bir şey olmasın diye dikkat edikti: Seher bir* aralık: «Şey unutulmuş» dedi, «Ne?»

dediler, «Şey» dedi, şeyin ismini bulamadı, kahkahayı salıverdiler, Seher utandı kaçtı, toplama bir daha yapıldı.

Ahmed Cemil elinde kâğıdı sallıyor: «Zengin oluyoruz!» diye bağırıyordu, sonra gözlerini İkbâl'in gözlerine dikti'

— Artan para da lâzın, değil mi anne? Gelin edecek kızımız var, dedi.

— Aman ağabey, sen de!...

Ali Şekib'in bulunduğu ders Vezneciler civarında idi. Büyük eski bir konak, iyi terbiye almış altı yaşlarında zarif bir çocuk, biraz okumak biliyor. Çocuğun babası — nazık bir efendi — Ahmed Cemil'e takip olunacak hareketi tayin etti: Çocuğu idadî sınıflara ihzar etmek lâzım. Artık ne yolda tedris tarzı intihabı icabedeceğinde kendisini muhtar bırakıyor, en ziyade dikkat olunacak şey çocukta tahsil hevesi uyandırılmak.

Çalışmasından memmun olmadığı zaman kendisini haberdar eder. İhtarların bu kısmında çocuğa manidar bir surette bakıldı, çocuk gözlerini indirdi, ders saatlerine gelince: «Şimdi kış girmek üzere, tabî geceleri tercih edersiniz, değil mi?... Avdet ikin kendisine bir uşak terfik olunur, haftada üç defa olsa kâfi... »

Bu akşamdan itibaren ders başladı: fakat hocalığın maddî güçlükleri hakkında henüz bir fikir hâsil etmemişti. Çocuğa biraz kıraat yaptırdıktan sonra ne yapmak lâzım geleceğinde tahayyir etti, beş dakikada iş bitti. Şimdi ne yapılacak? Çocuk bekliyordu, Ahmed Cemil âdeta sıkıntısından terledi. İmlâ yazdırmak istedi, söyleyecek bir şey bulamadı, sonra okuttuğu yeri yazdırdı, yanlışları tashih etti, bazı kaideye taallük eden hataları izah etmek istedi. Çocuk yüzüne bakıyordu, bir şey anlamadığından emin idi, büsbütün sıkıldı, «Bu defa bu kadar kalsın efendim, gelecek ders için kitap getireyim de... »

Konaktan çıktıktan sonra âdeta geniş bir nefes aldı, dün akşam geçim cetvelini şenlendiren iki liranın kolay kazanılmayacağını şu ilk tecrübe ile anlamıştı...

Mektebin son imtihanları yaklaştı. Bu sene dersleri büsbütün ihmal etmişti; imtihan zamanı yaklaştıkça içine bir korku giriyordu.

«Ya sınıfta kalırsa!» bu korku zihnine iliştiğçe — insanları korkulu fikirlerden kaçmaya sevkedes bir hisle — bunu hemen silip çıkarmakta istical gösterdi.

Senenin on ayında artık çalışmaya lüzum gördü. Bir yandan bir tâбие tercüme ediverdiği

»vocuklara malûmat» sürekli yayım, bir taraftan «Mir'atı Şuûn »için ikinci defa olarak başladığı bir hikâye, haftada üç gecesini mahveden Vezneciler seferi derslere vakit bırakmıyordu.

Uykusundan tasarruf etti; küçük odasında, herk<" /azın hararetiyle yataklarında erkence uyuduğu bir sırada kitapların üstüne eğilmiş, mütemadiyen işlemekten yorulmağa başlayan zavallı başını iki ellerinin arasına almış, dirseklerinin üzerine dayanmış, artık haric-den gelen tesirleri kabul etmek istemeyen fikrine bir senedir mühmel kalan dersleri sindirmeğe çalışırdı.

Korktuğuna uğramadı, şahadetnameyi alabildi, fakat bir şahadetname ki... Ahmed Cemil bundan bahsedilmesine rıza vermez; zekâsına âdeta bir dünyet veren bu hüccetten utanır.

Şahadetname aldıktan sonra hiç sevinmedi, ondan zaten büyük bir şey ümid etmiyordu. Artık maişet tarzını bulmuştu; bu [şahadetnamenin temini için çalışması, başladığı bir şeyi bitirmiş

olmak azminden başka bir şeyden ileri gelmemiştii.

Mektep bittikten sonra Hüseyin Nazmi ile hayat iştiraki hemen büsbütün bitti. O Harbiye nezaretine intisap edecek, ara sıra da bazı risalelerde yazı yazacak... Ahmed Cemil hiçbir yere intisap etmiyecek, büsbütün matbuat âlemine atılacak, bir iki ders daha bulacak, para kazatacak,

«Mir'atı Şuun» heyeti talhriyesi arasında zaten yeri hazır... Hüseyin Baha efendi birgün gözlüğünü zapta çalışarak hizmetinden hiç menun olmadığı Osman Tayyar'ı göstermiş, kulağna:

«Sen mektepten çıktıktan sonra buradasın» demişti.

Ahmed Cemil bu matbaada hemen herkesi severdi. Baş muharrir Ali Şekib, sahibi imtiyaz Hüseyin Baha, idare memuru Ahmed Şevki efendi; bunlar o saf yürekli adamlardandı ki mülakatlarından bir inşirah-ı derun his eder, acılıklarından bir çoğunun zail olduğunu duyardı.

Bir de. matbaa müdürü Tev-fik efendi vardı ki matbaaya hergün herkesten evvel gelir, küçük odasına girer. Daima küskün, daima sakit bir adam ki matbaada bir gölge gibidir, kimse ile konuşmaz, hiçbir şeye karışmaz, yalnız Ahmed Şevki efendiyle idare işlerine bakar. Matbaada öksürüğünden başka sesi duyulmaz; mariz, yazın kürk giyer, odasından mangal mayıs ortasında kalkar bir ihtiyar... Bu adama bir çiff lâkırdı etmemiştir, mahiyetini bile bilmez. Matbaa müdürü? Ne demk olacak, matbaa müdürü ise kendisini gösterson, odasında kül eşelemekten başka bir şey yapmayacaksa müdüriyetten vaz geçsin, Hüseyin Baha efendinin buna — hattâ bazı çarpık işlerine — tahammül edişine bakılırsa bu adamın matbaada müdüriyet sıfatını takınmak için bir hususî hakkı olmalıydı. Bazan kulağna çarpan sözlerden yavaş yavaş anlamıştı ki Tevfik efendi Hü-

şeyin Baha efendinin şeriki imiş, galiba asıl semaj'e de onun imiş.

Ahmed Cemil buna hiç ehemmiyet vermezdi, zaten bu üç kişiden başkaları daima seyyar idiler.

Altı ayda altı kere matbaa değiştirir adamlar... Bugün «Mir'atı Şuûn» matbaasında, yarın diğer bir ceridede, bazan iki yerde birden. Meselâ Osman Tayyar dördüncü defa olarak «Mir'atı Şuûn» a intisap etmişti.

Ahmed Cemil şahadetname aldıktan sonra bu dördüncü defaya da hatime verikti. Hattâ bu defa Hüseyin Baha efendi Osman Tayyar'ın matbaadan çıktığına dair ceridede iki satırlık bir ilân neşrine bile lüzum gördü.

Ahmed Şevki efendi o gün bir aralık Ahmed Cemil'e:

j— Oh!, hele şu çapkından kurtulduk! Şimdi gitsin de başka bir «Mir'atı Şuûn» namına para alsın; demişti.

«Mir'atı Şuûn» a kat'i surette intisabından sonra Ahmed Cemil'in hayatı bir intizama girmiş oldu: Kitapçılar için çalışmak, mevkuat risalelere makaleler yetiştirmek, «Mir'atı Şuûn» için hergün havadis ve mütenevvia sütunlarını doldurmak, sabahtan akşama kadar idarehanenin havı uçmuş, muhtelif renklerde lekeleri, mütenevvi şekillerde yarıtklarıyle bir garibe halini almış soluk yeşil çuha örtüli yazhanesinin kenarına ilişerek — Ali Şekib bir tarafta ismal-i ahval yazarken, Raci ötede bir risale-i mevkutede güzel bir manzumeyi tezyife çalışırken, Hüseyin Baha efendi bir hesap meselesi için Ahmed Şevki efendiye çıkışırken, baş mürettip mürekkkepli elini kapının kenarına dayamış «mütenevviaya bir buçuk sütun daha lâzım!» derken — çalışmak; yazı imal eder bir âlet kabilinden uzunluğuna kesilmiş kâğıtları tekrar okumağa vakit bulamayarak doldurup bir yenisine başlamak; mütemadiyen işleyen zavallı başını dumanla uyuşturabilmek için birbirini müteakip yaktığı sigaraların dumanı gözlerini doldurdukça dumnağa, sulanan bu biçare gözleri dinlendirmeğe vakit bulamayarak yazmak; sonra yorgun zihninin bir kelimeyi bulabilmekten, yahut bir cümleyi rabt edebilmekten irkilşi üzerine ileriye gitmek istemeyen kalemi kâğıdın üzerinden ayramayarak durmak; bir müddet zihninin ataleti içinde gözler pencerenin rengi uçmuş, eğri takılmış yeşil astar perdesinin kenarından şurada zihin-57

lerini öldürmekle meşgul olan bu zavallılara bir istihza nazarı yollayan güneşin iltımaına hasretle dalıp kalmak...

Bu meşgale içinde yemek için vakit bulamazdı. Ekseriyet üzere peynir ekmek üzünden teşkil ettiği öğle yemeğini güneşsizlikten, havasızlıktan daima iştihasız kalan midesine zorla indirdikçe güzleri bir ecnebi risalede tercümeyle elverişli fikra arar, yahut demin doldurduğu kâğıtların birinde yeri boş bırakılmış bir kelime için lügat kitabını araştırırdı. Bazan uyumuş bacaklarına, muttasıl oturmaktan yorulmuş vücuduna bir taze hayat vermek için kalkıp biraz dolaşır, yahud, pencerenin kenarında ayakta durarak karşıdaki kaldırımdan geçenleri seyreder, bir aralık merdivenleri iner, sokağa çıkar,, kitapçısına kadar gider, yeni çıkmış kitap varsa şöyle bir bakar, yahud tabiri hatırı için tashihlerine bakverir, yine matbaaya avdet eder...

Bu hayat tarzı daima böyledir. Cuma yok, pazar yok, hergün çalışacak, hergün matbaaya esir olacak, bazan geceleri nöbet bekleyecek, sahib-i imtiyazın odasında sedirin üzerine ilişip yatacak, nadiren matbaada kendisine ihtiyaç olmayacak da biraz nefes alabilmek için Tepebaşına kadar gidecek, yahud gidip gelme bir Boğaziçi seferi yapacak...

Fakat Ahmed Cemil bu hayattan müşteki değildi. Çalışmak şimdi onun için âdetâ asabî bir illet olmuştu, durairuyordu. Yalnız akşamları evine geldiği zaman yemek vaktine kadar minderin üzerine boylu boyunca uzanır, dinlenirdi.

Eve gelince val'desiyle ikbal o günün vukuat silsilesini naklederlerdi. O, yalnız dinler, ara sıra bir sual irad eder, onlar söyler, bin türlü hiclerden mürekkep sözlerle yerAnn zihnine biraz istirahat havası verirlerdi. Ahmed Cemil bu meşguliyet hayatı başladıktan sonra sükûtu sever olmuş, gençlere mahsus konuşkanlığım kaybetmiş idi; fakat isterdi ki kendisine öteden beriden bahsolsun. Bugün komşu Sabire hanım gelmiş, oğlu Ahmed efendi geliniyle kavga etmiş de o aralarına girmiş, barıştırmış, yine kıymeti bilinmemiş, ne de olsa gelin değil mi?...

Buna uzun uzun, dudaklarında geciken bir tebessümle gülünserdi.

Dün İkbal Seher'le beraber sekiz arşın basma almak için Kalpakçılar başına gitmiş, yolda Seher'in ayakkabısının ök-

çesi kopmuş, deli kız: «Aman! Küçük hanım! Ökçem koptu» diye kalabalığın içinde bir çığlık basmış ki...

Ahmed Cemil bu hicleri derin bir zevk ile dinler, dinledikçe sıcak bir günden sonra düşen yaz yağmurlarının latif serinliğine benzeyen bir haz duyardı.

Matbuat için çalıştığına hiç müteessif değildi. Zira bütün ümidlerinin mütemadî çalışma neticesiyle zuhur edeceğine kani idi. Fakat o Vezneciler'deki ders Ahmet Cemil'e o kadar ağır geliyordu ki eğer başka türlü telâfisine inkân olsa o iki lirayı çoktan terk ederdi.

Hiç olmazsa gecelerine tamamen tasarruf edebilse kendisini bahtiyar addedecekti. Evde kaldığı akşamlar bir müddet validesiyle konuşur. Seher'le alay eder, bilhassa İkbal'i her hangi bir sebeple kızdırarak eğlenir, sonra odasına çıkarak ya sevdiği bir şairi okur, yahud tercümeleriyle işgal eder, yahud - iki gün sonra fena bularak atmak üzere - bir man-zumecik karalarlı.

Odasında seccadelerin üzerinde yuvarlanarak, minderlerde uzanarak çalışmağa sarfettiği bu zamanlar gündüzleri idarehanenin hasır iskelesinde geçen saatlerin meşakkat mükâfatı kabilinden bir istirahat devresiydi; fakat ihtiyaç derdi bu zamanları da tamamen kendine bırakmıyordu. "

sükuny,A

Haftada üç gece yemekten sonra evden çıkarak, bu y,

köşesini bırakarak Veznecilere kadar gider; orada saatlerce V7 uğraştıktan sonra maiyetine verdikleri bir uşağın refakatiyim V evine gelir, o zamana kadar herkesAatnuş_...olduğundan uze"

rine aldığı anahtarla kapıyı açarak hafifçe ayaklarının ucuna basa basa odasına girer, nihayet on altı saatlik bir sâyih ıstrabı bahasına kazanılmış olan yatağına sokulurdu.

Asıl bu Vezneciler seferinden kış esnasında zahmet çekmişti. Öyle ki ders günleri yemeğini yedikten sonra mangalın başında ısınmak mümkün iken buna muvaffak olamayıp soğukta, karların, çamurların içinde tekrar sokağa çıkmak lâzım geleceğini düşündükçe eve gitmekten korkar olmuş idi.

Dersi olduğu akşamlar Ahmed Cemil sofrada matemi andıran bir sükût ile yemek yedikten sonra küçücük kırmızı bakır

majigalla ısınan bir yuvacıkta amnesini, kardeşini yalnız bırakarak, hattâ geç kalmak korkusuyla mangalın kenarına sürülen parlak sarı cezveden hissesini almayarak bilhassa bu gece seferleri için aldığı siyah muşamba paltosunu giyer, «anne! ben gidiyorum, uykunuz gelirse beni beklemeyiniz!» der, kalbinde bu eve, şu muhtasar aile ocağına bir hasret hissiyle sokağa çıkardı.

Soğuk!... Kışın tipilerle esen rüzgârı paltosunun başlığından hücum ederek yüzünü tırmalar, bütün vücudunu kaplayan ürpermelerle titrer. Hasır iskemle üzerinde yazı- ile geçen bir günden sonra o küçük fakat şirin sarı mangalın kenarından mehur olmak, meşkül işlerle geçinen sefiller gibi geceleri karanlıklar içinde ekmek parasına koşmak takat kıran bir der d idi.

Her dakika bir çamur birikintisine batmamak için durmağa mecbur olur, iki ellerini ceplerine sokarak eteklerini dizlerinin üstünde zabta çalış çalış taşların üzerinden sekerek yürür, bazan duvarların kenarından bir gölge şeklinde süzülerek geçer, güzergâhına tesadüf eden küme küme büzülmüş köpeklerden korkarak yolunu değiştirir, bazan bir viranenin boşluğundan geçerken şimdi bir el uzanverecekmış, yakasından tutuverecekmış gibi kalbinde bir korku titremesi duyardı.

Sonra bir aralık yağmur başlar, omuzlarında, başında muşamba palotusunu döğerek sırtından süzülüp ayaklarına doğru akar, ne kadar k:vrısa bir türlü çamurdan muhafaza edemediği zavallı tek pantolonunu ıslatır... Bu yarına kadar kuruyacak, sabahleyin mangalın kenarında tüterek geceden kalan nemi alınacak, İkbal bir yandan ütüyü hazırlarken o matbaaya geç kalmak korkusuyla üzülecek. Tenha karanlık sokaklar... Soğuk rüzgârlarla karşı sıkı bir yağmur...

Ahmed Cemil o sokaklardan, o yağmurun altından geçer, ta Veznecilere kadar gelir. Kapının önünde zile dokunmadan evvel bir nefes alır, sonra kapı açılınca henüz yemeğini bitirmemiş

yağlı elini silmemiş uşağın tuttuğu mumun ziyasıyla dar bir merdiveni çıkar, selâmlık odasına girer, orada bekler, tâ ki küçük bey kitaplarını alıp haremnden çıksın...

— Hoca efendi, bu gün hiç çalışmadım, affınızı rica ederim.

Mukaddemesiyle küçüçük bey girer. Ahmed Cemil'in her şeyden ziyade bu hoca efendi tâbiri canını sikar. Ne için? Can sıkılmağa hakkı var mıydı?

Çocuk küçüçük bir yaramazdır, fakat yaramazlıkları bir terbiye süsü altında saklıdır. Ahmed Cemil şakirdinin hiç bir ze-rafetle mugayir haline tesadüf etmemiş olmakla beraber ufak bir serzeniş

yapsa çocuğun calî bir mahcubiyet edası ile gözlerini indirerek içinden: «Budala! sen de... sana ne oluyor? ister çalışırım, ister çalışmam. Keyfinim kâhyası değilsin ya!...» diyeceğinden emindir. Onun için daima affeder, zaten çocuğun kendisiyle beraber bulunduğu müddetten başka çalışmadığım da bilir.

Derse başlanır; meselâ hesabdan taksim anlatılacak, arzın küreviyeti izah edilecek, bir küçüçük efsane okunacak, ele geçen bir cerideden imlâ yazılacak... Ah!. Ahmed Cemil bunlara bedel o küçücük sıcak odada minderin üzerine boylu boyuna uzanarak Musset'nin «Geceler» ini, Hugo'nun temâşalarını, Lamartine'in «tefekkrât» mı okumak için nasıl bir iştiyak duyardı. AWA ^ A '

Bir vakit gelir ki her ikisi de yorulur; (çocuk küçücük elyle ağzını saklayarak yalandan esnemeye! başlar, Ahmet Cemil'in yorgun gözleri süzülürdü. Bir aralık! uşak görünür:

«Hanımefendi haber göndermiş, kucuk _bey_-aitek-y&ruI mustar, diyor» sözü üzerine derse nihayet verilir. Çocuk bir an evvel hareme gitmek, uşak da Ahmed Cemil'i bir an evvel evine götürüp avdet etmek için sabırsızlandıklarından bunun çocukla uşak arasında bir sania olması da pek ziyade ihmal altında olmakla beraber, o aldanmağı terci'h ederdi.

Avdet ederken başka bir fâsil başlardı. Uşak yavaş yavaş Ahmed Cemil'le teklifsizleşmişti. O, bu lâubaliliğe sükûttan başka bir şeyle mukabela göstermediğinden uşak evde la-kırdırsız geçen hayatın öcünü kendisinden çıkardı.

Elinde muşamba feneri sallayarak, ilk önce önden gitmek âdet iken her defasında bir iki parmak geri kala kala nihayet yanında gitmeğe başladığı Ahmed Cemil'e geveze uşak bütün dertlerini döktü, memleketinde kendisini bekleyen ri-

şanlısından bile bahsetti... Ahmed Cemil, yalnız dinler yahut dılemeksızm susardı. Nihayet sokağın başına gelince uşak , f;Ae-- Artık buradan gidersiniz», derdi. Ahmed Cemil hafif bir selamla ayrılır, titreyerek anahtarı sokar, çamurî lastikleriyle muşamba paltosunu hemen taşığâ atar odasına çıkar, ıslak esvaplarını öteye beriye ilştirir Jatağı W ta kendisine mukadder tek dinlenecek yeri olan yatağına g

«Uyu zavallı çocuk, yeşil eski çuhali yazıhanenin kenarında, karanlık çamurlu sokaklarda, küçüçük nazlı çocuğun daima esneyen çehresi karşısında geçen o meşakkat ve mihnet saatlerinden sonra şu sıcak temiz yatağın içinde, münevver mai bir semanın bârân-ı elması altında, tuluunu beklediğin ümit le uyul!...»

fjsAyafetini takip eden günün sabahı Ahmed Cemil matbaaya mütadından biraz geç, gecenin bakiyye-i huma-riyle biraz sersemce olarak geldiği zaman Ahmed Şevki efendiden başka kimseyi bulamamış idi. Sabahları intizar eden cerideler idarehaneleri en ziyade sabahleyin asudedir; gece ceride basılmış, sabahleyin şafağı müteakip müvezzilere dağıtılmıştır; yalnız postaya tevdi edilecek olanlar kuşaklanmakta, ter-tiphanede müretteplerin telâşa lüzum görmeyerek kasalara dağıttıkları dökme harflerin seri darbeciklerle rjuttarid ahengi işitilmektedir. Muharrirler henüz gelmemiş, bütün kokusu henüz matbaanın mürekkep ve

ıslak kâğıt kokusuyle meşbu havasını doldurmamış, Ahmed Şevki efendi henüz hücreesine girip kâğıdının üstünde daima çıtırdayan kalemini eline almamıştır, idare memurunun kalem çıtırdısıyle müdürün öksürüğü matbaa makinesinin dümdarlarıdır. Ahmed Şevki efendiye ne vakit kaleminden, o bitmez tükenmez nâlişiyile kâğıdın üzerinde — ağır ağır yürüyen bir öküz arabası gibi — o daima çı-tırdıyan kaleminden bahsolsuna: «Yok! ona ilişmeyiniz, o benim ninnindir; ben hem yazarım hem o ninni ile uyurum» derdi.

Ahmed Cemil idare memurunu en samini temennasıyle selâmladı. Her sabah böyle buluşurlar, dertleşirler, öteden beriden bahsederlerdi. Ali Şekib bu iki dosta yazhanenin bir tarafında hasbıhal esnasında tesadüf ettikçe nükte sarfetmek için iptilâsına uyarak Ahmed Cemil ile Ahmed Şevkî'nin mah-leslerindeki müşabehetten «Ahmed efendiler yine birleşmişler,» derdi.

Ahmed Şevki efendi musahabe refikini görünce - söylemek istediği şeyi söyleyecek bir adam bulamayпта ilk tesadüf edenin üzerine atılanan sabırsızlara mahsus bir telâş ile - Ahmed Cemil'in selâmına mukabele etmeye vakit bulamadan: — gördün mü bir kere çapkını? Bu akşam yine evine gitmemiş!... dedi. Ahmed Cemil Racî'den bahsölunduğunu derhal anladı.

Ahmed Şevki efendinin başka mütehabı olan lügatlerden biri de «çapkın» kelimesidir. Bu kelimeyi hiç sevmedikle-riyle pek ziyade sevdiklerine hasreder; hattâ bir kere sevgi hissine lüzumundan ziyade kapılarak kendisini kaybetmiş, sa-hib-i intiyaz Hüseyin Baha efendinin dizine elini vurarak «hay!: çapkın hay!» demiş idi de sonra da bu gaflet hatasından dolayı zaten kırmızı olan çehresi birkaç gömlek daha kurmız-laşarak üç dört gün kadar sahib-i intiyazın yüzüne bakama-mış idi.

Ahmed Şevki efendi bu sabah şu cümleyi pek hiddetle beyaz keten yeleğinin altında zorca zaptolunan göbeği yerinden sarsılarak söylemişti.

Ahmed Cemil telâş etmeyerek sordu:

— Nereden anladınız?

— Nereden anlayacağım? Zavallı kadn yine öksüzler gibi boynu büyük çocuğıyle gelmiş, matbaanın aşağı katında ağlayıp duruyor. Görsen, ne de güzel kadıncağız! Taze, mahzun edalı bir biçare. Bedbahtlığı her halinden belli. Karısını evde kimsesiz, yapyalız, ihtimal ekmeksiz bırakıp ta kimbilir hangi kahbenin yanında vakit geçirmekte mâna var mı?... İkide bir de

«Babanı nerede?» diye glen bu çocukla, matbaa halkının kaba kaba manalı gülüşleri arasında ağlayan o kadıncağızı gördükçe içim içine sığmıyor Alınallah!... Bir gün o çapkını tuttuğum gibi idaresinin penceserinden aşağıya atacağım. Amma neye yarar? İş bu biçarelerin derdine deva bulmakta...

Ahmed Şevki efendi devam etti kendisini tecrübe etmeden aile babalığı ne demek olduğunu anlamadan, yahut o mukaddes vazîfenin ehemmiyetini her türlü takayyüitten varestে addedecek kadar kendilerinde duygusuzluk gördükleri halde evlenenlerden bahsetti. Kimbilir, şu genç kadın kimin, hangi baba ile hangi ananın nazlı bir kızdır? Pek küçük iken evlenmiş olacak, çocuğundan öyle anlaşıyor. Belki onbeş onaltı yaşında... Tutmuşlar bilmediği bir adama veri vermişler,

«Senin her şeyin işte bu adamdır» demişler. Sonra ana baba ortadan kalkmış, dünyada bu adamdan başka kimsesi kalmamış. Bir ay ya mes'ut olmuş ya olmamış, kocası içmeğe başlamış, nihayet bir akşam evde küçüçük bir çocukla yalnız kalmış. Bu genç kadın ne yapar? Kocasını nerede kalmış?... Bu gaybubet tekerrür eder olmuş. Nereye gidiyor?... Nerede kalıyor?... Türlü faraziyyat silsilesi ki her biri ciğerlerinde bir başka yara açıyor, meram anlatamıyor, ağlasa kıyametler kopuyor, hattâ...

Ahmed Şevki efendi diyordu ki: — Evet, böyle bir herif bilirim ki karısı ağladıkça onu döverdi.

İnsan ilk önce karısını döven erkeklerden bahsölunduğunu işitince: «Kimbilir? Karı nasıl dayağa müstahaktır.» demek ister... Evet, efendi içsin içsin, sonra: «Evde bakkaldan veresiye peynir ekmek alırlar.» tesellisiyle gitsin cebindeki parayı bir murdar aşıftıyе versin. Sonra eve gelince karısının ağlamasına tahammül etmesin. O kadın ağlarsa, bağırırsa yaygaracı denecek; dayağa müstahak addedilecek. Buna, bir de, kadının kocasına âşık olmasını ilâve ediniz. İşte Racî'nin karısı! Dünyada kendisinden kaçan şu heriften başka bir şey düşünmediği bu sabah şafak atar atmaz gelip şurada ağlamasıyle sabit değil mi?... Amma kocasını aramak için sabahleyin başını örttüğü bir matbaaya geliveren kadının muamelesini de süslü bir muamele addetmiye-cekmışiz.

Bir de ona sormalı. Bu dereceye kadar düşmüş olmak için kimbilir ne mecburiyetler görmüştür...

Ahmed Cemil derin bir teessürle dinliyordu. Ahmed Şevki efendinin sâde bir talâkatle söylediği bu sözler gözlerinin önünde bir facia âlemi açmış, cemiyet hayatı içinde göz yaşlarından mürekkep bir ıztırap sahîfesi teşkil eden acı bir bahsi bütün- müz'ic ve elin tafsilâtiyle meydana dökmüştü. Utanmasa aşağıda ağlayan Racî'nin karısına değil, bütün gözü yaşlı zevceler için şurada uzun uzun, saf bir büka-i merhametle ağlayacaktı.

Bir aralık Ahmed Cemil'in gözüne bir şey ilişti. Ahmed Şevki efendiye göstererek dedi ki:

— Baksanıza, merdivenin başında duran Racî'nin çocuğu değil mi?... Bir şey söyleyecek de galiba cesaret edemiyor.

Ahmed Şevki efendi:

— Gel bakayım, oğlum, gel!... Bir şey mi söyleyeceksin? dedi.

Çocuk — Kırılmamış lepiska saçlı, dünyada vaktinden evvel dertle, mihnetle ağlamaya başladığı için hazin bir hayret mânasıyle örtülmüş zannedilecek kadar baygın gözli; bir iki sene evveden alındığı paçaları dizlerine yaklaşan soluk pantolonundan, bileklerini örtmeyen yenkerinden anlaşılan soluk elbisesi içinde, pejmürde yapraklar arasında yeni açmış bir gül kadar cana yakın bir çocuk — tereddüd ederek yaklaştı:

— İzin vererseniz, annem size bir şey söyleyecek, dedi. Ahmed Şevki efendi refikina bakti, bir nazar teatisiyle

kadıncağızı dinlemeğe karar verdiler.

Ahmed Şevki efendi çocuğun elinden tutarak dedi ki:

— Senin ismin ne bakayım?...

— Nedin!...

— Bak bir kere! İlk kabalık hevesiyle çocuğa şair ismi vermiş de sonra...

Ahmed Şevki efendi mütalâasını çocuğun yanında ikmal etmek istemedi. Ahmed Cemil'i de bir işaretle davet ederek sofaya çıktı. Kadıncağız merdivenin kenarına dayanmış müsaade bekliyordu.

Ahmet Şevki efendi kendisine biraz vekar vererek, ve merasına mahsus sesini takmarak:

— • Ne istiyorsunuz, hemşire hanım?... dedi.

Ahmed Şevki efendinin şu sualı üzerine genç kadın bütün matemli hayatının karanlık meşakkatlerinden genç sırnaşma çekilmiş bir ye'is perdesi gibi çehresini örten siyah peçenin altında henüz kurumamış kırpıklarını kaldırmağa henüz gençlik gülüşüne bedel ıstrap giryesi silâhı altında melûl ve kesif

K> J. -L. <. XI

65

duran gözleriyle şu müşfik çehrelere naze-i istimdad tevcihine bile cesaret edemeyerek titrek bir seda ile:

— Demmindenberi size müracaat edip etmiyeceğimi düşünüyordum, dedi; nihayet müracaata karar verdim de şimdi ne diyeceğimi bilmiyorum. Zaten benim ne demek istediğimi siz pek iyi bilirsiniz, değil mi efendim? Zevcini siz de benim kadar tanırınız... İkide birde boynu büyük bir çocuğun gelip babasını sorduğunu da görüyorsunuz. Bu gün o çocuğun elinden tutaran gelen annesini görünce bu zavallı kadının ne demek istediği de anlaşılmıştır, elbette.

Kadın artık ilk itirazı şu üç dört sözle galebe çaldıktan sonra, o, senelerden beri katra katra ciğerlerine damlayıp her isabet noktasında bir ateş tutuşturan zehirin bütün acılıkları feveran etti.

Söyleyeceğine, ne demek istediğine dikkat etmeyerek ; orada şu mürekkep lekeleriyle simsiyah kesilen matbaa merdiveninin kenarına dayanarak, karşısında yüzüne ba-kamaksızın teessürle ve sükûtle dinleyen bu iki şefkat çehresine, yambaşında bu faciann henüz eşhasını idrak edebilecek bir yaşa gelmemiş, fakat bütün elem ve ıstrabına gafil bir şerik olmuş çocuğun mahzun edasına bakmağa cesaret edemeyerek perişan bir lisanla şimdiye kadar kimseye faş olu-namayp da teraküm ede ede artık havsalasının istî'abına muktedir olamadığı acılıklarını hatırna geldiği gibi salverdi...

— Fakat ben kocamı aramak için de gelmiyorum. O beni aramağa lüzum görmezse benim onu arswnaga mecburiyetim kalır mı?... Geceleri evine gelmeyen erkeğin elbette gideceği bir yeri olmalı. Karşıdan elbette bir sebeple kaçıyor. Biz, zavallı kadınlar, kocalarımızın bizden kaçtıklarını görürüz de ekseriyet üzere kimin için bizi terk ettiklerini de bilmeyiz. Kaç kere niyet ettim, şu babasının bir güler yüzünü

görmeye muvaffak olmayan çocuğu elinden tutup o kadın her kim ise ona götürmek, «Hanım, bakınız, bu çocuk babasına muhtaç bir çocuk, eğer o eve gelmeyecek olursa bu çocuk genç anasının daima ağlayan gözlerinin önünde yavaş yavaş ölecek.

Buna acıyınız. Babasını bırakınız!» demek istedim... Fakat bilir miyim, o kadın kimdir?... İşte efendim, ben bu gün kocam için değil çocuğum için geliyorum...

Mai ve Siyah — F. 5

Genç kadın burada çocuğuna uzun bir nazarla baktı. Ah bu nazar!... Dünyada bedbaht bir kadın olmağa katlanmak mecburiyetinden başka bedbaht bir çocuk yetiştirmiş olmaktan müevlîl bir ye'sin bütün şerhi bu nazarda mündemiç idi. Bir nazar ki çocuğu sanki ağlayan bir buse ile ihata etti. Sanki şefkatten, rıkkatten mürekkep bir derağuşun mıknatısı çezbesi içine aldı...

O vakit bu genç kadın, her derdini yüzüne baka baka düşündüğü, sanki onun masum simasına elemelerinin mersiyesini yazdığı bu çocuktan artık gözlerini ayramayarak bütün hissiyatını döktü.

Henüz çocuk देनेcek bir yaşta iken bu adamın zevcesi olduğunu, çocukluğa mahsus tam bir itimat ile olanca hissini ve fikrini ona hasrettiğini, sonra yavaş yavaş kocasının kendisinden uzaklaştığına vukuf hâsil ettikçe kalbinin nasıl yırtıldığını, muhabbet devresinin ilk smeresi daha

«Baba» demeye başlamadan babasının onunla beraber annesini de unutup haftada dört beş gece evin semtine uğramamağa başladığını, eve geldikçe titizliğinden, sarhoşluğundan başka bir şeyle gaybubetini unutumadığını birer birer döktü, bu güne kadar sabrettiğini, tesellisini ağlamakta aradığını söyledi; fakat artık...

— Evet, artık tahammüle imkân kalmadı. Bakınız, yalnız son vak'ayı anlatayım; bu gün arsız bir kadın gibi beni size müracaata mecbur eden de bu... Babamdan, annemden bana bir şey kalmamıştı, zaten gelin ederlerken de pek az şey vermişlerdi. Kocam daha onların hayatında iken on lıralık bir küpemi aldı, mahvetti; güya beni Emniyet Sandığına terhin olunmuş diye aldatmak istiyordu. Pederimle validem ortadan kalkınca yakana da lüzum kalmadı, küpenin satıldığı meydana çıktı. Bir. yüzüğüm, iki altın bileziğim vardı. Onlar da birer birer gît\ Tabî ses çıkaramıyordum; eğer kazandığı para bir oğluyla bir barsından ibaret olan evini geçindirmeğe kifayet etmeseydi hattâ müteessir de olmazdım;- fakat bu paranın kazandıklarıyla beraber başka birisine sarf olduğunu hissediyorum... Nihayet her şey bitti, satılacak aıTMük bir şey kalmadı.

Birkaç günden beri galiba parasızlıktan olmalı — her vakitten ziyade hiddeti vardı. Evin içinde sanki bir şey arıyormuş gibi bir hayli dolaştı, sonra bir aralık önüne dikilerek: «Nedim'in kâğıtları nerede?» dedi... Zavallı babam, ne olur ne

M A I V iÜ

olmaz diye dişinden tırnağından artırarak üç tane Demiryolu hisse senedi almış, ölüirken bunları Nedim'e bırakmıştı. Kocamın kâğıtlar dediği bu idi... Küpemin, yüzüğümün filân gitmiş olmasına ehemmiyet vermediğim halde çocuğun dünyada yalnız şu kâğıtlardan ibaret olan servetini, ben ölürsem elinde kalacak olan şu tek kuvveti artık bu adamın eline vermek bir hıyanet, af olunamayacak bir kabahat olduğunu anladım... «O kâğıtları veremem» dedim, o vakit üzerine hücum etti, «ya öyle ise ben sana gösteririm...» dedi; ve...

Genç kadın ikmal edemedi, kadınlık hicabı ikmale mani oldu; bundan sonra göz yaşlarını zaptedemedi, bir müddet öyle hıçkıra hıçkıra ağladı...

Ahmet Şevki efendi ile Ahmet Cemil bu faciannın karşısında bir hürmet ve merhametle sükût ediyorlardı.

Ahmet Cemil —j bir ceridede sefaletten intihara mecbur olmuş bir aile pederine, sokakta kolu kırık bir çocuğa, meza-nstanda on beş yaşında verem bir kızın kabrine tasadüf etse dünyaya küsmek hassasiyetinde yatırlmış olan bu rakik şair — şu feryad eden şiirin hüznüne karşı mephut olmuş, sanki donmuş kalmıştı.

Nihayet genç kadın başını kaldırdı: — Kâğıtlar henüz bende, fakjAt o vakittenberi eve gelmiyor ve gelmeyecek, yahud gsise bile bundan sonra hayat büsbütün cehennem olacak.. Ben nasıl olsa geçinirim; elimden her şey gelir. Dikj.ş dikmek, bir evde yemek pişirmek, çocuğum için bunlum hepsine katlanırım, ona haftada beş on kuruş verebilmek #n, ne olur hizmetçilik de ederim... Fakat* "çocuk ne yapsın, efendim, çocuk?... işte size bunun için ge-iyorum, çocuğu böyle bırakmağa babası razı olabilir, fakat ' "ben nasıl razı olurum? Okumak lâzım, ben hizmetçilik etmeye mecbur olayım, fakat onu ileride uşaklığa mecbur olmaktan kurtarmak lâzım değil mi?...

Ahmed Şevki efendi, zihninde bir müşkülün halliyle meşgul imiş gibi iki parmağının arasında çenesini sıkıp duruyordu; sonra biraz tereddütle, biraz hicap ile ve söyleyeceği şeyin refikince de tasvibe mahzar olup olmayacağına anlamak iştiyomuşcasına Ahmet Cemilin yüzüne bakarak dedi ki:

Eğer merakınız yalnız çocuktan ibaretse onun elbette bir kolayını buluruz. Meselâ buraya gelebilir.; Matbaa da

bir mektep değil midir? Burada muharrir efendilerin herbi-rinden iki söz öğrense âlim olur gider.

Çapkının - Ahmed Şevki efendi mümkün değil bu kelimeden vaz geçemezdi - zekâsı gözlerinden belli... zevcinize gelince: O mühim bir mesele,er-keklerin bazı gaflet zamanları olur ki bir müddet vazifelerini terk etmelerine sebebiyet verir, fakat... Kadın atadı:

— Rica ederim, o bahsi kapayınız, ne lüzumu var?... Çocuğum hakkındaki merhametinize teşekkür ederim. Bu yaşta bir çocuğun - hususiyle anası babası hayatta iken - hangi mektebe gönderebilirim ? Mahalle mekteplerinden birine göndermekle maksad hâsi olsa! Kocam, o, ne isterse yapsın, ben, çocuğumun zamanı boş geçmediğine emniyet hâsil ettikten sonra her şey yapabirim. Bir küçük diğış makinası bir kadınla bir küçük çocuğun yaşanmasına kâfi değil midir?

Matbaanın şu تنها saatinde merdiven başında cereyan eden bu muhavere artık bitmeye yaklaşmıştı. Kadın Nedimin elinden çekti: «Tekrar teşekkür ederim, efendim, elbette bir kere babasına da söylersiniz, değil mi» dedi; Ahmed Cemil ile Ahmed Şevki efendi uzun bir merhamet nazariyle şu facia— zihayatu takip ederken gözleri daima yaşlı olan bu talihsiz genç kadın, annesinin gözlerinde neşve veren bir gülüş görmemekle çocukluk sevinci masum çehresinde donmuş olan biçare çocuğu yavaş yavş çeke çeke matbaanın merdivenlerinden indi.

Ahmed Şevki: — İşte!... dedi. Sanki bu kelime ağzından biraz Awel söylediği sözlerin hülâsası gibi düşmüştü.

* * *

Ahmed Cemil yazhaneye teveccüh etmek üzere iken merdivenden birisi çıkmakta idi. Başını çevirdi. Hüseyin Nazmi-nin uşağını gördü.

Hüseyin Nazmi kendisine bir tezkere göndermişti. Diyordu ki:

«Bir haftadan beri inmiyorum. Ufak bir nezle, yahut daha doğrusu büyük bir tenbellik beni evden çıkarmıyor. Ben çıkmazsam «Gencine i Edeb» de çımayacak, onun için bugün matbaada işi bitirdikten sonra - gece derslerin varsa talik e-derek - bizim idareye uğrarsın; ne kadar müsvedde filân bulursan topar, bu akşam bana gelirsın: Şu işi başka birisine de havale debildirln, fakat yalnızlıktan pathyorum gel de biraz gevezelik edelim...»

Kuşşun kalemiyle bir buruşuk kâğda atılvermiş olan şu perişan sözlerle bir de küçük zeyl vardı:

«Lâmia'ya bir şey vaadetmişsin, başımın ucunda «unutmasını» deyiş duruyor.»

Uşağa: — Pekî! dedi. Lâmia'ya ne vaadetmiş?... Katiy-yen hatırına gelmiyor. Son defa olarak ne vakit görmüştü? Bir ay kadar oluyor. Ahmed Cemil bir ay evvelki günün bütün tefferruatını zihninden tekrar geçirmek istedi. O Hüseyin Nazmi ile bahçede geziyordu. Bir şeye dair konuşuyorlardı. Dalgın dalgın yürürken arkalarından bir şey çarpmış idi. Bu Lâmia idir çember çevirirken üzerlerine gelmiş idi. Hüseyin Nazmi o vakit kızmış «enin yanında çocuklar çember çevirirler mi?» demiş idi de Lâmia istihzalı lâtif bir göz kırpmasıyle «pencerede oturup da şiir mi söylerler?» demiş, bir de, muhteriz kakhaha-cıkla istihzanın rengini takviye etmiş idi. işte Ahmed Cemil o vakit bir şey vaadetmiş idi amma ne idi?...

Baş mürettep bu düşünceye fasıla verdi: — Beyefendi, tefrikaya iki sütun lâzım...

— Şimdi!... dedi, hay şeytan hay! Bunu unutmakta mâna var mı? Ne idi yarabbi, ne idi

Yazhanenin kenarına oturdu, istedikleri iki sütunu tercümeye başladı, fakat bu tercüme mihaniki bir iş kabilinden fikrini işgal etmeksizin yürüyordu, fikrinde yalnız bir sual bütün örtülü hâtıraları tırmalaya tırmalaya tekrerrî ediyordu: «Ne idi acaba?»

Pencereden sokağa bakmakla meşgul olan Ahmed Şevki efendi birden döndü:

— İşte Said'le Saib geliyor, akşamı beraber geçirmişler olmalı. Rarî'den haber alırs...

Saib'le Said — Saib havadis vermek için, Said de Saib'i taklit etmiş olmak için — merdivenleri ykarcasma atlaya atlaya çıktılar.

Saib Ahmed Şevki efendiye sordu: — Raci gelmedi mi?

Ahmed Şevki efendi burnundan cevap verdi. Saib'den o kadar nefret ederdi ki ne vakit ona lâkırdı söylemek lâzım gelse ağzıyla söz söylemeği tenezzül addederek burnunu konuşma vasıtası itihaz ederdi:

—j Ooo! Biz onu Palais de Kristal'de bıraktık'. İçti sızdı; orada murdar, kart bir kariya tutulmuş...

Ahmed Şevki ile Ahmed Cemil bakıştılar.

— Görülecek şey, karı Reciye ne nazlar, ne cilveler yapıyor... Ya Racî'nin hâli! Karının yüzüne baygın baygın bakıp gazel söyleyişini görseniz. Dur bakayım, dün akşam karının gözlerine bakıp bakıp da bir beyit söylüyordu:

Şule i handerizi zühre midir

Saib aşâğısını tahattur edemiyordu. Said ikmal etti: O siyehnür çeşm-i eîşan Ahmed Cemil gülerек: j— Aferin Raci! Epeyce taze renk göstermeğe başlamış! dedi.

— Hele kariyı görseniz. İri bir Alman, yarım yamalak türkçesiyle Racî'nin gazelleri için: «Ne diyuğ?... Ne diyuğ?...» dedikçe biz Said'le kırıştık. Sonra baktık ki oradan kaldırmak mümkün değil, bizi de salırmek isteniyor. Öyle bir asılıyor ki!... Sıvıncaya kadar..

Saib'in hikâye bakiyesi gürlültüye karıştı, Ali Şekib baş-mürettibi çağırarak merdiveni çıkıyordu.

Ahmed Şevki efendi Ahmed Cemil'in kulağına eğildi:

— Bu akşam Palais de Crista'le gidelin; dedi. Ahmed Cemil refikinin fikrini anladı:

— Bu akşam kabil değil, ben Erenköyü'ndeym, isterseniz yarın akşam...

* * *

Lâmia'ya vaadettiği şeyi tahattur edemeyecek olursa... Hep zihninin içinde bu vardı: Acaba ne idi?...

7

Ahmed Cemil, işini isticâl ile bitirdikten sonra «Gencine-i Edeb» idarehanesine uğramış, bütün müsvedatı toplamış, Lâmia'ya vaadettiği şeyi tehattürden ümidini keserek vapura binmişti.

Ahmed Cemil'in, Hüseyin Nazmi ile uzun çocukluk arkadaşlığı neticesiyle aralarına ne kadar fâsıla gelse yine zeval bulmaz bir yakınlığı vardı ki buna hiçbir sebeple sekte gele-

ıvıxcıtı,ııı mAauuuai ur sene

uaaue un uu'u'iaa.-

naktan, buluşmak ihtiyacına uymaktan hâli kalmamışlardı. Hüseyin Nazmi hemen her gün sabahley'n «Mirat-ı Şuûn» idaresine uğrar, Ahmed Cemil refikini iki gün görmese Umûr-u Şehbenderi kalemine yahut «Gencine-i Edeb» idarehanesine baş vurur, hiç olmazsa ayda bir gecesini Erenköyü'nde geçirirdi. İki arkadaş küçüklükten beri hissiyat ve efkâr teşrikine o kadar alışmışları ki yekdiğerinden birkaç gün iftirak etseler mânevi tamamîyetlerine nakısa gelmiş

zannederlerdi.

Köşkün yanma gelince parmaklığın arasından Lâmia'nın yine çemberi önüne katarak bahçenin dar yollarında koştuğunu gördü. Kendi kendisine: «İş fena!» dedi.

Zili çekti, Lâmia'nın elinden çember kaçtı, değnek bir yana fırladı, kapıya koştu.

— Haniya benim şey?...

— Ne?

Lâmia derhal darıldı, kıpkırmızı oldu, küçücük çehre-i ne-şatmı bir dargınlık bulutu .kapladı, dargın bir sesle:

— Hem vaadediniz de hem sonra ne diye sorunuz?... Ahmed Cemil bu hiddetin lâtife ile önü alınabileceğine

hüküm vererek:

— Şimdi o' şey alınmadı diye kapı açılmayacak mı ?

Lâmia kapının düğmesini çekti, bir kelime bile ilâve et-miyerek koştu, çemberiyle değneğini aldı, Ahmed Cemil'in önünden bakmayarak geçti.

Hüseyin Nazmi kütüphanesinin penceresinde idi:

— Bu vakitte mi gelinir? Sabahtan beri seni bekliyorum.

j— Tamam, bir de sen darısa! Bari geri döneyim.

— Başka kim darıldı?.

— Lâmia'nım hiddetini görme. Az kaldı kapıyı açmıyordu.

Hüseyin Nazmi dudakları arasından: *j' — Şımarık! dedi. Sonra ilâve etti: İK r içeri girme de bahçede oturalım... *''' Tâ bahçenin bir köşesinde sarmaşıklarla şöş

küçük bir •kameriye vardı; oraya gitiler, Ahmed Cemil fesini bir iskemleye attı, müsceddeleri Hüseyin Nazmi'nin önüne döktü, otur-gemmiş mektupları, eserleri gözden geçirmek istediler.

Hüseyin Nazmi zarflan birer birer boşaltmağa başladı: —. Al sana arzın küreyiyyetine dair bir makale. İnzal okunmuyor. Risaleler mektep kitaplarıyle mektep çocuklarından kurtulamayacaklar. Bir gün âmal-i erbaaya dair bir makale gelse taaccüp etmeyeceğim. Tarsuslu Zaraifizde Abdullah imzasıyla bir gazet:

Nâr-ı aşkın içre ey malum senin Ahmed Cemil: — Ateşe! dedi.

— Vay!... Şimdi de başımıza «Bir fırka-i muhayyile» çıktı:

«Bin üç yüz dokuz sene-i hicriyesinin şeh-r-i şabanımn on yedinci gecesı saat altı buçuk raddelerinde Edirne kasabasının cihet-i şimaliyesinde kâin... »

— Sen böyle hepsini okumağa kalkırsan işimiz var...

Hüseyin Nazmi ihtisara başladı, sepete atılacak müsveddeler teraküm ediyordu, bilâhare tetkik olunmak üzere bir iki müsveddede ayırdı. Bir aralık bir kâğıt için «Koca şair!... Saki-namesi dere olunmamış diye küplere binmiş!» dedi. Ahmed Cemil «Fıçıya binsin de Sakinamesini orada okusun» diye mırıldandı. Hüseyin Nazmi birdenbire «Vay! burada da sama tariz var, dedi; senin o geçen nüshadaki «Ezhar-ı bekâret» manzumesine bir alay teşniat... »

Ahmed Camiî yerinden kalktı, «Bakaym!» dedi; ikisi beraber okudular; Ahmed Cemil için sarf olunmamış tahkir, ibzal edilmemiş tezyif kalmamıştı. Saçlarına, gözlerine, yürüyüşüne bile tariz olunmuştu. Mektup sahibi manzumeyi kelime kelime mütarza içine alarak herbirisine söyleyecek bir söz, o münasebetle şaire hediye edilecek bir hakaret bulmuştu. Ahmed Cemil okudukça

«Aman ne kariha bolluğu! ne vicdan genişliği!...» diyor. «Ben miyim?» Bu mirî belâhet-semir, bu şair-i zülfîdar garâibdisar, bu herzevekil pozuna-misil... Bunlar ben miyim? Ne için?... Çünkü

«âbîş-i kerzen-de...» demişim, çünkü «Kiysu-i müşemmes...» demişim, çünkü «Pervaz-ı nigâh emelim...» demişim... Öyle şeyler demişim ki görülüyor, gösterilmiyor, şu halde ben bütün bu sayılan şeyler

inişim.

Birden Ahmed Cemil:

— «A...» dedi, bu yazı bizim Racî'nin...

O vakit iki arkadaş birbirine baktılar. Şu insafsızlığa, hususiyle daima beraberinde yaşadığı bir adamın bu suretle aleyhine kalem yürütmek için bir insanın muâşeret zarafetinden bu derece mahrumiyetine taaccüp ettiler.

Ahmed Cemil diyordu ki:

— Lâkin ne sebep var, bu adamın şu muannit ısrar ile senin ve benim aleyhine bu kadar musallat oluşuna ne sebep var? Kendisine bunun için para mı veriyorlar, yahut bizim iyi şiir söylemediğimize halkı ikna etmekle kendisinin şair meziyeti iki kat mı oluyor?... Bizi anlamıyor, haz etmiyormuş; o başka bir mesele, bunu mutlaka söylemeği bir vazife addediyorsa tahrike neden lüzum görüyor?... Ben şiir söyleyecek olursam onu susmağa mecbur mu etmiş

oluyorum? Ondan hakk-ı teşâürü selbedecek bir kuvvet mi var? O da söylesin. Ben onun söyledikleri için bir şey diyor muyum ? Ben ona

tahkire benzer bir şey yapıyor muyum? Beni bir lügat kitabından ne kadar şetme, tahkire delâlet eder kelime varsa toplayıp da Racî'nin yüzüne fırlatmaktan meneden bir şey var mı?...

— Elbette... İşte asıl farkınız da o değil mi? O tahkirleri icradan seni meneden bir şey var ki onda yok. Çok safderunsun, Cemil!...; Hiç mahalle çocuklarının oynadıkları bir vıranlıktan süslü bir bebek gibi küçük bir kız geçerken tesadüf ettin mi? Bütün o arsız çocuklar o küçük kızın zerafe-tine karşı duydukları bir kıskançlıkla birden nasıl tutuşurlar, nasıl arkasına düşerler, bağırırlar, içlerinde taş atan, söven, hattâ güzel esvaplarının eteklerine sarılan azgımlar olur. Bu, insanlarda tabii bir histir. İşte senin yazların mutbuat sahasından geçerken bu yolda haset yaygaralarına tesadüf ediyor, o kadar... O küçük bebek gibi ağlayarak eve mi kaçacaksn? Emin ol ki pencerelerden seyredenler için o çocuklar arsız, hayâsız çocuklardan başka şeyler değildir.

Ahmed Cemil: — Acaba? dedi, sonra Hüseyin Nazmî'nin karşısına oturarak bu kelimenin ihtiva ettiği şüpheyi tefsir etti:

wyic LWSliye

UZ.. luuutt

mem ki hakikat senin dediğin gibi olsun. Bence halk nerede gürlütlü oraya teveccüh eder, bu tabii neyelâna, insanlarda istihzalara, tezyiflere uğrayanların haline acmaktan ziyade gülmek hissini ilâve edersen bugün bizim etrafımızda bağrımların ne yolda bir aksi şada hâsıl ettiğini anlarsın.

Bak, hergün sütunlarından bir çoğunu ötekinin berikinin yazdıklarna, tarizlerle, tezyiflerle dolduran «Mâkes-i Zaman» ne kadar satılıyor. Sabahleyin kapışan kapışana. Çünkü herkes gülmek ister. Hakkın kimde olduğunu aramakla iştiğal edenler çok mudur zannedersin?

Matbuatta taarruz erbabının eline geçenler tıpkı sokakta çamur düşmüş bir adama benzer, etrafına toplananların onda dokuzu güler.

Hüseyin Nazmî arkadaşının teessürle söylediği sözleri dinlerken güliyordu:

— Ne kadar hassassın! dedi. Mütâlâanın bir kısmı doğru, fakat meselenin esasını yanlış telâkki ediyorsun... Halk güler ve gülmekten haz eder, fakat halkı güldürmeğe çalışanlar işte o bir alay soytarı olmaktan başka bir ehemmiyet alamazlar... O istihzalar aynıyle mudhik resimlere benzer ki jinsanı bir müddet güldürür, fakat istihzaya hedef olanın kıymetini tenkis etmez, Bugün takdir ettiğimiz bir adamın o yolda tuhaf bir resmini görsek hangimiz gülmeyiz? Fakat o resme gülmüş

olmaktan dolayı o adam hakkında fikrimize hiçbir tebeddül gelmez.

Ahmed Cemil dudaklarını büktü, cevap vermek istemedi. Hüseyin Nazmî'nin herşeyi soğuk kanlı tetkik etmekten ibaret olan felsefesine iştirak edemiyordu; bahıs burada bitmiş gibi göründü, Hüseyin Nazmî mai kurşun kalemiyle risalenin matbaa müveddelerini tashih ederken onun gözleri kameriyenin sarmaşıkları arasından yer yer açılmış aralıklardan birer zümrüt pencere buldu/biraz iskemlesine yaslanarak gurubun bir esmer -ve şeffâf tül gibi semanın ipek sathına gerilen gölgelerine daldı, son ziya bakiyeleri bir tarafa küçük bir bulut parçasının kenarına oyalar talik ediyor, güneşin son demlerinden çıkan bir nefes gibi serin, hafif bir hava bu uzun sıcak günden sonra sahralardan kalkan akşam buğuları üzerinden hafif darbeciklerle kanatlarını silkerek geçi-

"yor, sabahtan beri güneşin bu sahranın üzerinden çektiği çiçek kokularını şimdi tekrar arza serpiyordu.A Bir aralık Hüseyin Nazmî:

— Karanlık oluyor, artık gözlerim bulandı; dedi. Ahmed Cemil'in gözleri o küçük pencerecikten ayrıldı,

arkadaşına baktı, ne dediğini anlamamış gibi dalgın bir na-jzarla baktı, sonra dedi ki:

— Ah! bu anlaşılmamak, takdir edilmemek endişesi olmasa. Ya benim o mahut eseri bitirsem de çıkarsam ne olacak?... Bugün üç dört tane ufak tefek manzumecikler için feryat edenler o vakit o koca bir cilt dolusu yeniliği gördünce ne yapacaklar?

Ahmed Cemil'in o mahut eser dediği, senelerden beri yazmak istediği, beyninin içinde bir çocuk kabiliinden yaşatıp bü-lüyttüğü, her dakika işleyip süslediği eser idi ki bunda çocukluktan beri okuduklarından aşılannmış şiir zevkini tatbik etmek isterdi. Bu eserle öyle bir şey yapmak isterdi ki, o vakte kadar görülmüş olan şeylerin hiçbirine benzemesin, bir şey ki... Ah!... O şeye zihninde mümkün değil bir şekil, bir suret veremiyordu...

Zihnen tertip ettiği esas pek sade idi: Bir taze ruh ki, hayata bir ümit incilişyle açılıyor, güya semanın bakir sinesine güneşin busesinden, onun sevdâ dudaklarının temasından tutuşmuş bir bahar sabahı... Fakat sonra yavaş yavaş âfâk yanmağa, etrafa bir ateşli havasının baygınlıkları yayılmağa başlıyor, o saf ve taze ruha hayatın ilk mihnetleri yavaş yavaş sokuluyor. Hayat mübarezesi... Daha sonra ümit güfleşi o kırılmış kalbin emel enkazına hazin bir veda nazarı ile süzülüp gidiyor: O vakit neticenin kara bulutları...

İşte eser bu idi, bu eserle Ahmed Cemil beşer hayatını yazmak istiyordu: başından sonuna kadar bir şiir ki bir tebessümle başlasın, bir katra girye ile netice bulsun...

Ne vakit buluşsalar Hüseyin Nazmî'ye bundan bahsederdî. Bir çok parçalarını yazmış, arkadaşına okumuştı. Fakat istediğini yapamamaktan, düşündüğünü kalemine tersim ettiwmpTnpirj-oA nıjt<"/Ait hır yeis ilp her yazdığı par-çadan sonraAo narcava veremediği ruhim Tna.tepını tutadı. Bu eserin âdeta hastası olmuştu. Kendi kandisine küser, iktidarını hissinin dünunda bulduğu için kızar, bazan aczini lisanâ atfetmek ister, zihninin içinde müşevveş hayaller gibi uçusan müphem renkleri zaptedebilecek bir alele malik olmamaktan münbais bir fütür ile âdeta hayatından bezir. Ah! Bir ke-o esere bir vücut verebilse!... Bütün hayatta ümidi onun üzerine müpteni idi, onu yazarsa — bir gün Taksim bahçesinde arkadaşlarına itıraf ettiği gibi — artık hayatta vazifesini ikmal etmiş kıyas edecekti.

Bugün Hüseyin Nazmî'ye diyordu ki:

— • O yeniliklere çıldıracaklar... Hele vezin için kimbilir ne kadar tezyiflere uğrayacağım, fakat bunu ne için anlamamak ?... Bizim veznimizin musikisine, akışının ifadesine, edasının hissine ne için vâkîf olmamak; yahut vukuf iddîa edip de bundan ne için istifade etmemeli?... Beş yüz beyitlik bir manzumeyi muttarit bir vezin üzerine söylemekten tevellüt edecek ruh yorgunluğunu, 0 ahengin yeknesaklığından husul bulacak ezayı ne için anlamamak? Garbin manzumelerinde evzanın değişmesinden hâsıl olan ahengi görüyoruz. O ahengi husule getirmek için bizim elinizde manasız bir hece vezni yerine haddizatında bir musikiden ibaret bir vezni-i mutrip varken ne için nazmımızın eczasına dikkat ettiğiniz gibi miş-vannda da ahenk ve veznin şiirin ruhu ile hemdem olmasına dikkat etmeyelim?... Heca veznine de bu hizmeti ifâa ettirmek mümkün olamazdı. Garbıların hareke-i musikiye dedikleri uzun hecelerden Türkçe mahrum olduğu için Türkçeye hece vezninden başka bir ahenk olamazdı. Fakat lisan Türkçelikten çıkınca, Arabinin, Fârisinin hazain-i servetinden tezyine başlayınca o mahut vezni muhafazaya nasıl inkân görüldürdü. Şimdi bir şiir söyleyiniz ki... Sözünün bu noktasına geline kendisini kaybeder, vezin hakkında bitmez tükenmez nazariyelerini anlatırdı.

Buna mukabil, derdî; veznin musikisinde hüküm sürmek lâzım gelen ahengin mânası... Fakat o mânayı hissetmek, hissettikten sonra tatbik etmek lâzım... Bizde bu cihete dikkat edilmiş mi ? Bir satır vezin ile mersiye söylemek, yahut hafif bir esası ağır bir veznin sakil seyelanma terk etmek vezninin musikisine karşı nasıl bir duygusuzluk ise muhtelif esaslardan mürekkep uzun bir manzumeyi yalnız bir vezin ile söylemeğe kalkışmak yine musikiye karşı öyle bir 77

1 1

anlamamazlıktır. Türkçemizde de böyle şeyler meselâ Fran-sızcadan daha güzel yapılırken yazık ki yapmıyoruz. Şimdi benim eserine vermek istediğim musikiyi düşün, bundan hâsıl olacak tesirin ruh üzerinde ne kadar kuvveti olmak lâ-zita gelir. Eğer bu yenilik herkeste bir iltifat meylî hâsıl etmezse... Meselâ hazin bir parça «Fëülün, feülün, feülün» vez-niyle melûl bir edada sürüklene sürüklene gidip dururken sonra «me-fâilün, feilâtün, me-fâilün, fâilün» vezniyle bir hissiyatı tuğyanı, bir ifade hiddeti, bir nazım feveranı, daha sonra «müstefîlün, müstefîlün» ile bir sükûn; sonra meselâ ara yere girivermiş bir istrap şuhkası, sanki mızrabın bir hiddet çimdigi kabilinden tek bir «âlüm»... Ahmed Cemil devam etti:

— Musikide yapamadığımızı bari nazmımızda yapalım. Yirmi tane yeknesak suzinak şarkıyı okumaktan, dinlemekten duyduğumuz yorgunluğu hiç olmazsa nazmımızda kaldıralım. Hüner musikiyi yeksaklıktan

değil, muhtelif makamat ve usulün insicamından istihsal etmektir. Bu yolda yazılmış bir manzumeyi tasavvur et ki vezinlerin taşkın dalgaları üzerinden atlaya atlaya akıp giderken birden yorgun düşmüşçesine ağır ağır sürüklensin. Sonra tekrar bir fêvan ile taşsın, veznin kasırgasıyla yükselsin, yükselsin, şiddetin en yüksek tabakasına kadar çıksın, yine yavaş yavaş, ine ine son nefes bir musiki inlemesiyle bitsin.

Hüseyin Nazmî'nin tebensümû biraz daha genişledi. Ahmed Cemil bu gidişle bu akşam bütün edebî mecellesini bir kaç yüzüncü defâ olarak arkadaşının önüne tekrar döke-1 çekti.

— HeleçâfiyeA Gariptir, bizde _en dikkat edilecek şeyler ihmal edilmiş de edebiyatımızda çocukça oyunlar için hayatlar sarfolunmuş. «Jenk, ferhenk, renk» kafiyesiyle kaside söylemek için efkârı tasavvur edilemeyecek tazyiklere ve ivicaelara uğratarak, o kafiye de bir kelimeyi kasideden mahrum etmek için türlü mâna garibelerine mecbur olarak müşkülâtı hayret verecek bir küllîte katlanmışlar da kafiyenin ahenk mânasını düşünmek akıllarına gelmemiş. Hattâ bugün yeni şiirin ruhunu anlayamayanlar da kafiye de bir ta-savut mânası olabileceğini düşünebilecek var mıdır acaba?... Hele kafiyelerin mütad tertibine hiç aklım ermiyor. «An ve

"TS M, A t VB SİYAH

in» kafiye li seksen beyti birbirinin arkasına sıralamaktan kulak için lûtf mu îâsıl olur kelâl mi bilemem? Hele gazelerde matladan sonra gelen müffetlerde madem ki nazmın arasına kafiye dar olmayan kelimeler sokarak samîâyı tahrik etmek tecviz olunuyor, o halde kafiyesiz nazmı söylensin. Kafiyenin terüp tarzını sırf zevkle, fakat bir itirât içinde zevke tevfikân icra etmek bize ait bir muvaffakiyet... O muvaffakiyete bir de kafiyenin tasavvut mânasını ilâve et, sonra vezinlerin musikisine de o7 tebeddûlden gelen ahengin mânasını ver, işte yarının nazmı

/feenceçeçamelere in mavzu manasından başka bir de — nasıl âbir edeyim — şada mânası vardır.

\Bilmem herkes hisseder mi? Fakat ben meselâ nâls_ kelimesinin mahzun edasını, pervaz kelimesinin tayaran meylini, feryat keli*- * meşinin yırtıcı ahengini pek iyiAduyuyonm7İnsanda _

bu duyuş zevki olduktan sonra meselâ: «bâhr-i sükunperver» diyemez, bahr kelimesinin o bir harekede toplanan üç kuvvetli harfinden hususiyle sonundaki tesadümünden hâsıl olan tasavvut şiddeti ister ki bu kelime bir sert mâna tasvirinde kullanılsın: Meselâ bahr-i huruşan, yahut bahr-i pür huruş... Sanki bahr kelimesi de o sâfatla beraber taşıyor, şişiyor, değil mi? Buna mukabil

«derya-yı sakın» derim, çünkü derya Tielimesi de sakın; onda da bir sükûn var ki sâfâtı sâfâtın mâ-5 nasmdan ziyade, izah ediyor...v

Ahmed Cemil artık mütemadiyen söylüyordu; zavallı Hû* şeyin Nazmî'ye; bu uysal muhataba bütün şahsî fikirlerini dinletti, sonra netice vermek istedi:

— Şimdi düşün! Melûl bir beyit hazin bir kelimenin üzerinde sakın bir vakf ile bitsin, sonra mutantan bir kafiye di-A ğer bir beytin mâna haşmetine müdebdep bir karar versin; bütün şiir bir yandan veznin ahengine nefisini teslim ederek dalgaların kenarları kafiye ler öteye beriye müterennim zanzane-meler, nağmeler serpsin/ sonra o şiirden bütün hayide teş-. f bîhler, bütün o köhne cinasları çıkar; fikri o mâruf zeminlerde bocalamaktan kurtar ;4âte _b _enim eserJ. Ah, Nazmî, o eser yazılıp da intişar ettiği zaman Ahmed Cemil büsbütün başka bir adam olacak! Öyle zannediyorum ki iştihar perisi gelip mahkur, mağlûp ayaklarının altına atılacak: kendini birden yükselmış göreceğin, o zaman: «Ben bugün şu toprak parçasının üzerinde birisiyim!»

diyebileceğim...

MAİ VE SİYAH 7S

Şimdi büsbütün karanlık olmuştu, iki arkadaş birbirini birer nûtekâsif gölge şeklinde görüyorlardı. Ahmed Cemil, j sükût edince Hüseyin Nazmî cevap vermedi...

Arkadaşını dinledikçe kalbinde merhamet hissi duyuyordu. Ne için? Bu merhametin mahiyetini pek iyi takdir edemiyordu, belki Ahmed Cemil bu kadar hülyalara esir olduğu için... Hakikatin daima hülyanın dununda kaldığını bildirdi, onun için o söyledikçe Hüseyin Nazmî vicdanından hafif bir sesin: «Zavallı çocuk!» dediğini işitiyordu.

İkisi de sustular. Hüseyin Nazmî kameriyenin sarmaşıkları içinde daha kesif duran karanlığın arasında gözleri dalgın, endişe ile dolu bir vaziyette arkadaşına bakıyor; Ahmed Cemil, bahçeninbütün sahranın, semaların üzerinde dalgalanan sislere dalmış düşünüyordu...

Birden, köşkten bir ses işitildi:

— Ağabey! yemeğinizi göndersinler mi?

— Göndersinler!...

— Ahmed Cemil birden kalktı: — Buldum, dedi.

— Neyi buldun?

Ahmed Cemil cevap vermedi, Lâmia'nın birden sesini işitince hiç düşünmediği halde birdenbire aklına gelivermişti. Müsterih bir nefes aldı. Tamamen tahattur ediyordu: O vaadettiği şeyi bir gün şakirdi Muzaffer beyde görmüştü. Bir kutu ki içinde tavlâ zarları şeklinde fakat oldukça büyük mük'ablar var, bu mük'abların altı tarafına altı levhanın kesilmiş parçaları yapıştırılmış, mük'abları altı suretle tanzim emeli ki o altı levha hâsıl olsun. Ahmed Cemil şu güzel oyuncuğu;« zihnen kendi kendisine tasvir ediyordu. Fakat bunu nerede bulacak? Muzaffer beye Paris'ten gelmiş. Her uğradığı dükkâna böyle üç satırlık tarif ile mi soracak?...

Yemek yediler, artık öteden beriden bahsediyorlardı, bir • aralık Hüseyin Nazmî dedi ki:

— Eserini bitirirsen sana burada bir ziyâfet vereyim; istediğin adamları davet et, neşretmeden evvel bir kere kendin . °kursun...

Ahmed Cemil:

— Teşekkür ederim, dedi. Sonra kameriyenin ortasından sarkan fenerlerin delikli kaidesinden yemek tepsisinin beyaz örtüsüne dökülen oynak ziyaya dalarak:

— Kimbîlir, ne zaman? dedi.

Ahmed Cemil'in güya bu suale cevap veriyormuş gibi köşkün yukarıdan, pancurları açık bir odasından bir gürültü toptu.

Hüseyin Nazmî dedi ki:

— . Lâmia sana gösteriş yapıyor. Güya piyona çalacak, haydi yanna çıkalım da seni barıştırayım...

Merdivenlerden yavaş yavaş çıktılar, odaya evvelâ Hüseyin Nazmî girdi. Lâmia dadısıyla beraberdi, Hüseyin Nazmî'nin bir işaretine üzerine dadı çekildi:

— Nereye gdiyorsun, dadı?

— Biz geleceğiz. Sen o gürültüyü bırak da bize bildiğin parçalardan çal.

Lâm'a hırçın çocuklara mahsus bir hareketle döndü:

— Mümkün değil! dedi.

Sonra yuvarlak iskemlesinden atladı, siyah saçlarla dalgalanan küçücük başını uzattı, piyanosunun iki tarafındaki mumları söndürdü, kapağı çekip kapıyordu, Ahmed Cemil yetişti. O

vakit Lâmia'ya yalvardılar:

«Bu kadar naz neye iy?... Zaten onlar ne kadar çalabileceğin bilmiyorlar mı?... Utanmakta ne mâna var?... Ağabeyinin yanında her vakit çalmıyor mu? Yabancı olarak bir Ahmed Cenv.1 var.

O da şöyle bir tarafa çekilir. Odanın en uzak bir tarafına gitsin. İşte şurada pencerenin kenarına otursun, uatta gözünü çevirip bakmasın. İstighnânın bu derecesi de fazla. Haydi bakalım, mini mini sanatkâr iskemlesine geçsin, işte mumları yakıyoruz... Öğrendiğin parçalar bunlar değil mi?

Kend; n istediğini çal. Ben de senin yanında yaprakları çevireyim. Haydi, haydi, işte gönlin ohuyor, öyle somurtmağa çalışma, bak bak gülüyorsun... »

Lâmia evvelâ Hüseyin Nazmî ile Ahmed Cemil'in arasında, ince kaşları çatılmış, soluk kırmızı dudakları bükülmüş, gözleri yere dikilmiş, omuzlarının küçücük hareketleriyle, başının hafif silkintileriyle reddediyor; mütemadiyen

çektiler, fakat tam köşkün üstüne gelince artık birden tevakkuf etmişler zannolundu; o vakit Ahmed Cemil kendisine, sırtarak, geniş bir istihza handesiyle bakan bu simanın muammasına uzun bir nazarla baktı.

Şimdi, rüzgâr, sanki bu çehreyi nazarlardan kiskanarak saklanmak istiyormuşçasma şiddetini arttırmış idi. Bitmez tükenmez beyaz bulut parçalarını küçük küçük şamarlarla oraya sevk ediyor, sanki bir kamçı ile bütün ufuklardan bütün bulut kıvrımlarını püskürterek oraya gönderiyordu.

Bunlar hep beyaz idiler; bazan koşa koşa, bazan ağır ağır akarak, kâh gergin kanatlı güvercinler gibi süzülerek, kâh çılgınca savrulan kar fırtınalı gibi yuvarlanarak geçiyorlar, hiç arkası gel-meyecekmişçesine geçiyorlardı. Sanki semanın lâcivert ipeğine gerilmiş bir beyaz atlas ki -

birdenbire tahrip edici bir nefese parçalanıvermiş, kopuvermiş, ensicesi çözülüvermiş - havanın keyfi aksiyile dağılıyor, serpiliyordu...

O; ay, metin, n' tezazzım, mehîp, hâkim ve âmir oir nazarla bütün şu dağmık enkaza bakıyor; sanki altında parçalanan bu bulut kıvrımlarını tezyif handesiyle temaşa ediyordu.

Şimdi Ahmed Cemil'in nazarında bu ay başka bir mahiyet alıyordu. Kendi kendisine diyordu ki:

— Hayır, öyle değil, bu bir pencere ki semanın şu lâcivert kubbesinde açılmış; bir pencere ki içi nur deryası, bir ateş hazinesi; bir pencere ki semaların öte tarafından intrak ederek peyda oluvermiş, sonra bu bulutlar, bunlar şu lâcivert meriler kubbenin zeveban etmiş parçaları, bunlar o ateşin buharları ki meçhul bir ufkun derinliklerine dalıp gidiyor, şimdi bütün bu gök duvarları çözülmeye başlayan buz salfaları gibi çatırdya çatırdaya kırılıp dökülecek...

...Lâmiyanın parmakları son karar darbesini verdi, çocuk çalacak şeyi kalmadığını anlatacak bir eda ile kardeşine baktı, puf... puf... mumlar söndü.

Hüseyin Nazmî, Ahmed Cemil'e dedi ki:

— Bizim küçük musikişinasa alkış yok mu?

Ahmed Cemil ayağa kalktı; gülerekek, alay ederek Lâmia'-nın karşısında eğildi, frenkvârî selâmladı.

— Matmazel! diye başladı. Lâmia bir kahkaha ile:

— Matmazel uykuya kaçıyor... dedi ve kaçtı.

Ahmed Cemil Hüseyin N&zmi'ye dedi ki:

— Artık sen de uyu... Benim için yine kütüphaneye yer hazırlatmışsındır, değil mi?... Bana izin ver, biraz 'Çıkıp şöyle yalnız تنها yollarda gezeceğim. Yarın sabah konuşuruz.

Hüseyin Nazmî:

— Mutlaka mehtaba karşı manzume söylenecek! dedi. Güllüştüler. Ahmed Cemil çekildi, bahçeye indi, parmaklığın kapısını açtı, dışarıya çıktı...

Ahmed Cemil'in düşünmeğe ihtiyacı vardı. Onun için Hüseyin Nazmî'den kaçmak, sahrayı tutuşmuş bir derya içine alan mehtaba karşı hülya enginlerinde doalşmak istiyordu. Ayaklarının altında çıtırdıyan kumların üzerinden yavaş yavaş, gecenin uykü sükûtnu ihlâlden korkarak ilerledi. Köşkün önünden geçen geniş caddeye çıktı, şimdi ay bütün tabiat "münevver bir aşk fıraşı hazırlamak istiyormuşçasma altın bir fânus şeklinde duruyordu, ona karşı yürüdü.

Ah o gene. kız! Ona ne vakit tesadüf edecek?... Kimindir o küçük seyyal sima ki hülyasının âyinesi üzerinden zaptetmiyen bir renkle güya bir bulut parçası altında mütemevvîç, akıp gidiyor?

O genç kız ki tanımayan, bilmiyor, görmemiş, vücundun-dan haberdar değil; fakat seviyor, bütün gençliğinAsevdadan mahrum geçen ihtiyacıyle, bütün aşk kabiliyetinin hasretiyle seviyor. Onun ayaklarına atılmak, başını dizlerine koymak, gözlerini bir rüyanın şirinde kaybolacak gözlerini gözlerine dikmek, ellerini bütün hayatının bir teslimiyet hücceti gibi ellerine terketmek, sonra hazin fakat bahtiyar, gönlü kırık fakat mesut, yavaş yavaş, katre katre, sıcak yaşlarla ağlamak isterdi.

Şimdi ay küçük beyaz bulutların, öbür tarafında yığılmış küme küme beyaz atlasların arasında, sanki yatağında yatmış manidar bir sevdalı bakışla:

«Evet, şair efendi, o genç kız...» diyordu; sonra çirkin hâin bir tebessüm açılıyor, açılıyor, bu bir muammayı andıran sinayı bir yandan bir yana kaplıyordu, «evet, şair efendi, o genç kız...». Bu çehre sırtıyor, acı bir istihza ile daima sırtıyordu...

Ahmed Cemil artık ona bakmamak, hülyalarının şaşaasına o hazin altın ziyasını serpen bu müstezhi simadan gözlerini ayırmak istiyordu.

Şimdi bulutları; o saatlerden beri semanın bilinmeyen sonsuzluklarından uçuşarak, canlanarak, ayn önünde»; altından üstünden oynayan, kaçışan küme küme beyaz güvercin alaylarını seyre daktı.

Bunlar nereden, afakin hangi meçhul köşelerinden nasıl bir hayat nefesiyle kanatlanarak şu baş

döndüren seyran ile geçip gidiyorlardı ? Arasra bir rüzgâr darbesine tesadüf etmiş dumanlar gibi dağmık, bazan yüksele yüksele birdenbire patlamış bir dalga gibi serpintili, şurada beyaz bir ipek kumaş sîlsilesi şeklinde dalgalı, biraz ötede azım bir kuş gibi kanatları gergin, daha sonra yine bir rüzgâr darbesiyle birden değişerek — kuşlar garip canavarlara, ipek tufanları mermer sütun enkazına, dalgalı korkunç kasırgalara, dumanlar beyaz gül yağınlarına tebeddül ederek — her an bir başka şekle giren, her dakika bir tenasüh sîlsilesinden geçen bu garip alay raksederek, baygın baygın süzülerek, mestâne atılarak, nazeninâne sallanarak fêve fêve geçiyorlar, bitmez tükenmez bir alay ile geçiyorlardı.

O, ay, bunların arasında bazan bir kırmızı kâğıt fener gibi donuk, bazan bir bakır safha şeklinde bir ateş-renk, vakit vakit bir tarafına isabet eden bir parça bulutla melîl ve gazaplı, bir dakika beyazlıklar arasında kaybolmuş, sonra birden o tüller içinden sırtıkan çehresi çıkıvermiş, şimdi, Ahmed Cemil'in gözlerinin önünde, o yürüdükçe sallanıyor, yerinden oynuyor, sanki kollarına atılverecek zannolunuyordu...

Şimdi tâ uzaklarda bir köşkün havuzunda mehtabı selâmlayan kurbağaların çığlıkları, sahranın bir tarafında bulutlara karşı uluyan bir köpeğin av'avası sonra gecenin sükûtnu bir ok fırlatıyor zannedilen bir horozun semayı şişleyen sesi; etraftan, her kümeden, sahranın her köşesinden yekdiğerine cevap veren horoz sesleri bütün bu perişan gece zenzemesi: «Evet, şair efendi, diyordu, evet, o genç kız... »

Bu gece Ahmed Cemil'in uykusunun semasında da dönen bulutlar arasında kırmızı bir müstezhi ay çehresi — daha ileride kaybolmuş bir ufukta; bulutlar, köpükler içinde müphem, güya bir haset eliyle silinmiş bir sima — sonra bir ses ki derinlerden, sanki yerin sinesinden bir burkanın uğultuları içinden müşevveş bir mesturiyet-i mezbuhane ile çıkıyor; «Evet, şair efendi, o genç kız...» diyordu.

8

Ahmed Şevki efendi akşam üstü bir aralık sahib-i imtiyazın odasına girdi, aynanın karşısına geçti, arkasından takip eden Ahmed Cemil'e aynanın içinden lâkırdı söyleyerek:

— On beş sene oluyor, evet tam on beş sene ki geceyi Beyoğlu'nda geçirdiğim vaki olmadı, diyordu. Biraz boyunbağ-ı-ma, fesime, endamma çeki düzen vereyim...

Ahmed Şevki efendi kendi kendisine aynanın içinde sırtıyordu. Dolgun yanaklarına henüz giremeyen kırk şu kadar senenin tahrip çizgilerinden azade çevresini pek beğeniyordu. O akşam Palais de Cristal'de yaşlanmış bir adam halinde kendisini göstermeye lüzum yok ya! Biraz şu ince siyah boyunba-ğını çekerek, fesini azıcık şöyle öne doğru eğerek, şişkin karnını biraz basmak için keten yeleğin arkadan tokasını biraz daha sıkarak — şu seyrek bıyıklara da biraz genç bir eda vere-bilse — yok, işte fena değil...

Sırtarak Ahmed Cemile: — Fena değil a, Ahmed Şevki efendi iyice sıklaştı; Allah vere de Racî'nin maşukası...

Ahmed Şedd efendi lâkırdısını bitiremedi, birdenbire camları döğerek düşen bir sağanak şu mütalâasına fasıla verdi:

— Ay yağmur yağıyor, bence hava hoş! Senin şemsiyen var mı?

Ahmed Cemil başıyle işaret etti:

— Öyle ise ikiniz bir şemsiye ile idare ederiz, benim şemsiyeme kendim zor sığyorum amma varsın sol tarafım ıslanı-versin...

Ahmed Şevki efendinin koyu aefîi alpagadan, küçük bir çadır kadar bir şemsiyesi vardı ki Saib dört senelik olduğuna yemin ederdi. Bu şemsiye ile Ahmed Şevki efendi o derece bir vücut olmuşlardı ki şemsiye nerede görülse Ahmed Şevki efendi de mutlaka orada bulunurdu. Ahmed Şevki efendinin şemsiyesi o derece maruftur ki mutlaka bir lâtife edebilmek için vesile arayan Ali Şekib: «Ahmed Şevki efendinin şemsiyesi yalnız başına kalksa da salına salına Sirkeci'den ağır ağır yukarı çıksa, bütün cadde ahalisi «Mir'at-ı Şuûn» idare memurunu» şemsiyesi gidiyor, diye.

gösterirler.» derdi.

— Saat onbir buçuğa geliyor, gidelim mi ? Heyet-i tahririye odasına uğrayarak henüz icmalini bitiremeyen Ali Şekib'i, Saib ile mukabele ederek tashihlere bakan Said'i selâmladıktan sonra merdivenleri indiler. Ahmed Cemil, Ahmed Şevki efendinin sağına geçti. Şemsiye açıldı.

Şu yaz yağmurunun altında şemsiyenin tozları yıkanarak iki refik böyle yanyana, kol kola yürüdüler.

Köprü başına geldikleri vakit etraftan akıp gelen iial-km, akşam üstlerine mahsus heyecannın henüz bakiyesi vardı. Son vapura yetişecek olanlar koşuyorlar, arasra tek tük arabalar halkı yarıp yağmurun altında islanan arabacıların şakırdattıkları kamçı tarakalarıyle geçiyorlardı.

Ahmed Cemil hem refikinin nefi şemsiyesi altında her iki adında bir serdettiği mütalâayı dinliyor gibi sükût ederek

yürüyor; hem de köprüyü bir yandan bir yana istilâ eden siyah, lâcivert, nefi bir alay canlı müthiş mantarlar gibi havalanarak, sallanarak yürüten şemsiyeleri seyrediyordu. Gala-ta'ya geldikleri vakit buraya mahsus gece hayatının uyanmaya başladığını gördüler. Gerçekten doğru yola baktılar; sokağın çamurlarında kahvehanelerin, meyhanelerin camlarından sızan ziyalar sokaktan geçen arabaların, tramvayların tekerlekleri, yolcuların ayakları altında kaçıarak oynayıyordu. Ahmed Cemil o hayatı bir iki kere yakından görmüş, o maîşetin sefaletinden titremiş idi.

Ufak bir cevelândan sonra Tünel'e kadar geldiler; Ahmed Şevki efendi cebine davranarak dedi ki:

— Şimdi bu pis havada nerede vakit geçireceğiz? Ahmed Cemil:

— Kahve kahve dolaşırız, herkesin eğlenmek için can attığı Beyoğlu'nu bir kere de şu yaşıncıda, onbeş sene sonra dolaşırız. Bakalım can atılacak bir yerini bulabilir misiniz? dedi.

Tünel'in içinde arabaların sarsıntısı arasında Ahmed Şevki efendi:

— Biz bu akşam çıkıyoruz amma ne yapacağımızı ben de bilmiyorum, diyordu.

Tünelden çıktıkları vakit yağmuru kesilmiş buldular, yalnız ince bir serpinti vardı, Ahmed. Şevki efendi artık şemsiyesini açmaya lüzum görmedi:

— Ne olacağım ben şimdiden keşfediyorum, diyordu. Ona Palais de Cristal'de tesadüf edeceğiz. Bize şöyle bir ufak aşinalık edecek, kardan yüz bulabildiği kadar etrafında dolaşacak, biz karşıdan bu hâli seyrettikçe geçen gün matbaada ağlayan kadın gözümüzün önüne gelecek, nihayet kalkıp gideceğiz, o kadar... Netice?

Ahmed Cemil gülerek: — Hiç!... dedi. Ahmed Şevki efendi sükût etti, fakat zihni hep bu mesele ile meşgul idi, bir aralık şu mütalâayı ilâve etti:

— Karı koca arasına böyle bir muhabbet fasılası girince bir daha iyi bir muâşeret, kabil değil, tesis edilemez. Kadın ölinceye kadar boş çıkın hayatına ağlar, yahut gözyaşları deva olmazsa başka bir yerde teselli arnık ister. Erkek de hep kendi hareketine karşını sebep bulmaya çalışarak sonuna kadar devam edip gidecektir. İnsanlar tuhaftır! Fena birşey yapmakta olduklarını hissedeeck olurlarsa mutlaka en evvel vicdanlarını susturacak bir sebep bulurlar. Kötü işler sahibi olanlara sorunuz; hepsi de kendi kendilerine icat edilip itina ile takviye edilmiş sebeplere tesadüf edersiniz. Hiç olmazsa sanki birçok sırların mevcut olduğunu farzettirerek güler, size: «Anlatamam ki... Bilseniz beni mazur görürsünüz...» demek ister. Onun için öyle sebepler "ardır ki henüz kendisi bile tahlil edip bir surete bağlayanamıştır, yahut bir takım sebepler mevcut olkluğuna inanmamıştır amma tetkik edilmek lâzım gelse hiçbir şey yoktur... İşte Raci! kimbilir, karşısına ihanet etmek için kendisini ne kadar haklı bulmaktadır.

Ahmed Cemil refikinin felsefesini, şu âmi, fakat doğru mütalâayı dinledikçe zihnen o esası tevsî ve tezyin ediyordu. Mahkemelerden, hapishanelerden geçenlerin hissiyatını tahlil vasıtası hep Ahmed Şevkinin şu kaba gözlerinde saklıdır, diye düşünüyordu.

— Nerede oturacağız?

Ahmed Cemil: — Luxsenburg'da, dedi. Beyoğlu'nun en ziyade haz ettiği yer Luxsenburg kahvesi idi; orada ön tarafta bir yere oturur, bu binlerce yolculardan intihap ettiği bazı çehreleri oturduğu yerin mahdut nezaretlî dairesinin müsaade ettiği kadar takip eder; o çehrelerin kimisinin paltosundan, kimisinin eski elbisesinden, birisinin elindekî paketten, br kadının yanındaki çocuktan mânalar anlar; zihnen birer dakikalık zaman içinde bu çehreler için birer mufassal hikâye yazardı. Buraya gele gele, bir takım çehrelere birçok defalar tesadüf ede ede şu halkın içinde kendisine mahsus âşınâlar bulmuş, meselâ birisinin evinde hastası olduğunu daima taşıdığı ecza şişelerinden anlamıştı. Acaba nesidir? Çocuğu yahut karısı... Sonra bir gün onu büsbütün çökmüş, rengi uçmuş gördü. Elinde artık ilâç şişesi yok, üzerinde siyah elbise vardı. Ahmed Cemil buna güya tanıdığı, sevdiği bir adam kabilinden acınmıştı. Yine bu âşınâlar içinde bir genç kız tanyordu ki ilk gördüğünde bütün vücudundan neş'eler, şetaretler, saadetler saçılıyordu; birkaç ay sonra ona yine tesadüf etmişti; fakat bu defa çehresinde saadet rengi sanki bir alevle kavrulmuş gibiydi. Bundan sonra her tesadüf edişinde genç kızın simasına başka bir yeis, gözlerine yeni bir melal düştüğünü gördü. Şüphesiz bir aşk faciası... Sonra bir gün tâ kendisinin önünde

genç kızın birisine — bıyıkları macar tarzında kalkmış, tek gözlüklü, ispanyol şapkalı, paçaları kıvrık pantolonlu, düğmeli sarı potinli birisine — baktığını gördü; delikanlı kayıtsız bir eda ile şapkasını kaldırdı, o kadar; fakat o nazar... Ahmed Cemil genç kızın bütün yeis kitabını bu nazarda okudu...

Ahmed Cemil'in böyle öntünden yüzlerce, binlerce beşer hayatı geçerdî; burası, şu kahvenin şu kısa kadife iskemlesi onun için zengin bir kütüphane idi ki muhteviyatı, mücelledatı okunmaz, hissedilir, görünmez, anlaşılır. Hikâye yazmak isteseydi bunların her birinde bir mevzu bulmuş

olurdu.

Ahmed Şevki efendi ile buraya oturdular, iyice gece olmuştu. Ahmed Şevki efendi: «Ben bir tek parlataıym!» dedi. Ahmed Cemil resimli gazeteleri istedi; Ahmed Şevki efendi kendisini şu âlemde garip bulmuş gibi etrafına yabancı yabancı bakmakla, Ahmed Cemil resimleri seyretmekle bir müddet vakit geçirdiler. Sonra Ahmed Şevki efendi geniş bir nefes aldı, küçük kadife sandalyeden taşan vücudunu birkaç kere nasıl yerleştirebilmek lâzım geleceğini tâyin için kıvıldandı ve sonra refikine doğru eğilerek:

— Ben burada sıkıldım, dedi; ruhuma kasvet geldi. Burada şu suratlarını gazetelere sokmuş, yahut gözlerini sokağa dikmiş bir alay halkı arasında grip nefsimi hapsedmekten bir lezzet alamadım; dedi,

Ahmed Cemil tebessüm etti:

— Nereye gitsek böyle değil mi? Burası Beyoğlu kahvelerinin en eğlencelisidir. Canınız daha kapalı yer istiyor ise Couronne var, Cambrinus var, Central var... Lambalı duvarların, tavanların arasında mermer masalar... Bu masaların etrafında birçok adamlar ya bira içiyor, ya gazete okuyor, ya yavaş sesle konuşuyor... şu halin bir aynı! Bir fark varsa da biraz daha kapalı, kasvetli olmasından ibaret. Kahve kahve dolaşırız, demiştin, isterseniz Palais de Cristal'in, Con-cordia'nın yanlarında cam kapılı, içi daima gürültülü, kapısı açıldıkça sokağa dumanlı! karşık bir karık kadın sesiyle bir çatlak keman ahengi fışkıran kahvelerden birine gidelim, işte Beyoğlu, işte Beyoğlu'nun zevki!...

Ahmed Şevki efendi güya Beyoğlu'nun şu derece zevkten, mahrumiyetine mazhar olduğu râğbete hiddet etais gibi:

— Öyle ise ne için geliyorsunuz? dedi.

VE SİYAH

93

— Oh!... Muhtelif sebepler var! Beni sormayınız. Ben her yerde eğlenirim, hattâ bir mahalle kahvesinde bile... Beni tet-kikat icrasına müsait bir yere götürünüz, kâfidir, saatlerce oturayım, beni düşündürcek şeyler bulurum. Beyoğlu'ndan zevk alanlar içinde benim nokta-i nazarıma nefisini koyanlar belki çoktur, varsa ekalliyeti teşkil ederler. Ekseriyet?... Siz on beş sene evvel niçin gelirdiniz?

Ahmed Cemil'in bir gülümseme ile refakat eden bu sualine Ahmed Şevki efendi bir sırtmakla cevap verdi. O devam etti:

— Ekseriyet sebep olmadan gelir, herkes geldiği için yahut başka gidecek bir yer olmadığı için, daha doğrusu bir itiyat eseri olacak... Ne dersenin deyiniz, her gece şu demin saydığım kahvelere bir bakınız, buralarda roahza iki kadeh bira içmek bahanesiyle tâ Aksaray'dan, Şehzadebaşı'ndan, öteden "beriden gelmiş yüzlerce ladam görürsünüz. Ta gecenin yedisinde sekizinde avdet etmek zahmetine katlanacaklardır... Sebep? «Ben bu akşam Beyoğlu'nda'idim!» diyebilmekten ibaret bir itminan, yahut ertesi gün kaleimde «Aman dün akşam Cent-ra'l'da ne kadar eğlendik!» tarzında bir yalan...

Ahmed Şevki efendi evvelkinden daha geniş bir nefes aldı:

— Aman sıkıldım. Seninle ne yapalım bilir misin? Yağmur dindi, hafif bir serinlik var, şuradan açık bir tramvaya bineriz. Şişliye kadar gider geliriz, biraz ciğerlerimiz toprak ha-vasıyle tazelenir, ondan sonra gider, yemeğimizi yeriz. Daha sonra...

Ahmed Cemil refikinin Şişli'ye kadar toprak havasını bulamayacağına güldü, fakat muhalefet etmek de istemedi, oraya kadar azimet ve avdet seferini ettiler, yolda Ahmed Şevki efendi ikide birde sahra havası arayan ciğerlerini şişirmeğe çalışarak:

— Şu Raci'yi ne yapacağız? Bilmem, nasıl etmeli? diyordu.

Ucuz olsun maksadiyle Ahmed Cemil refikini Glavani sokağında La Bella Venezia lokantasına şevketti. Ev yemeğinden başka yemeklere alışmamış adamlara mahsus bir tiksinti ile yemek yediler, kahvelerini bir de nargile içm?k üzere Te-pebaşı caddesinin karşısındaki kahvelerden birine gittiler. Bir

kere İzmir'e kadar gitmiş olan Ali Şekib bu kahvelerin umumuna birden İzmir kahveleri namını vermişti. Ahmed Şevki efendi buradan pek ziyade haz etti. Karşılarında bahçenin, yemek fasılasına müsadir olan şu saatte, fenerleri söndürülmüştü. Bahçe gözlerinin önünde bir sahra gibi görünüyordu. Burada yağmur yemiş ağaçlardan münteşir lâtif bir kır kokusu vardı. Ahmed Şevki efendi:

— Aman ne güzel! ne güzel! diyordu sonra birdenbire Ahmed Cemil'in kolunu çekti:

— Baksana, baksana, Raci değil mi?...

Raci bahçenin kenarından ayaklarına, bacaklarına emin olamayarak yavaş yavaş yürüyordu.

Ahmed Cemil:

— Oraya gidiyor olmalı, biraz sonra biz de gideriz, değil mi? dedi.

Palais de Cristal'in merdiveninden çıkarken Ahmed Cemil refikine dedi ki:

— İşte İstanbul'un en yüksek kafe konseri: Kasr-ül billur!...

— Kadri itibariyle mi, irtifai itibariyle mi?

— Her iki suretle...

Dar, pis, kademeleri aşınmış, sıvalan, duvarları kirlenmiş merdivenden yavaş yavaş çıktılar; kendilerini müskirat kokusuyla dolu, kapalı kalmış ağır bir hava karşıladı. Henüz kalabalık yoktu, bir iki masanın başında vapurunun limanda bir gecelik kalmasından istifade ederek Beyoğlu'nda şu zevk âlemine düşmüş siyah tımsaklı, ateşin karşısında kavrulmuş şimali bir ateşçi, iki genç, galiba dükkânları erkence kapamış civar tuhafyecilere mensup iki çrak, bir kenarda hizmetçi kıza — kırklık şışman bir karı, fakat hizmetçi kızlar herhangi yaşta olursa olsun daima hizmetçi kızdır — tenhalıktan cesaret alarak şakalaşan, pervasız, teklîfiz tavrına, kahve direktörünün gözü önünde mülâfattan çekinmeyi sine, iri iri kahkahasına, hattâ masaların arasında kız kovalayışına bakılırsa kahvenin alışık müşterilerinden biri olduğu anlaşılan itAivESTİAH 95

kranta bir genç!... ötede beride başlamak saatini bekleyerek dinlenen çalgıcı kızlar, o kadar...

İki arkadaş şu tenhalık içinde nereye oturacaklarını birden tâyin edemediler, Ahmed Cemil biraz tereddüitten sonra:

— Şuraya! dedi.

Sahnenin yanında bir kanepeye oturdular.

— Daha pek erken, Raci gelmemiş, fakat şimdi müdavinler sökün ederler...

Şışman karı bir aralık kıranta âşığından kurtuldu, geldi, ellerini masaya dayayarak durdu, emir bekledi, Ahmed Cemil:

— İki gazoz! dedi. Şışman karı masaya sekiz on tane kibrit bırakarak gitti.

— Yüz paraya gece yarısından iki saat sonraya kadar şu kanepe ile masayı satın alıyoruz.

Ahmed Şevki efendi gazozu içmedi, Ahmed Cemil güldü:

— Buranın en nefis içkisi! İsterseniz kahvesinden ziyade nohut unu ile pişmiş bir kahve, elli kere cezveye atılmış bir çay içebilirsiniz...

Kısa boylu, omuzları kabarık, başı dik, bıyıklarının ucu vakurane kıvrılmış Chef d'orehstre; Ahmed Cemil bunu zihnen «Serdâri zîmre-i musikiye» diye tercüme ediyordu — kemanın yayıyla nota sehpasının üzerine urdu. Ahmed Cemil:

— Gürültü başlıyor... dedi. ötede beride yorgun bir tavrı ile hergün aynı itırad ve yeknesaklık ile tekerrür eden maişet küllîtinin ibtida saatine intizar ederek dinlenen, kapalı yerlerde yaşamaktan, her vakit sofrayı yarı aç yarı tok tekket-mekten, gündüz uyuyup gece pis hava teneffüs etmeye maih-kûm olmaktan sararmış, simasının rengi uçmuş, gençlik görünüşünü şimdiden yaşama füturu bürümüş, güzel çirkin yahut hem güzel hem çirkin, hem genç hem ihtiyar, sekiz on lehlî kız pinekledikleri yerlerden yorgun tavırlarla kalkılar; ki-j misî kemânını aldı, kimisi davulunun başına geçti; reis bir ciddi tavrı ile yayını bir daha urdu: Tık, tık, tık...

O vakit bütün o iyi ahenk edilmemiş kemanlar şüpheli bir ahenk muvazenesi ile, en duygusuz kulakları isyan ettirecek bir ses tenafürü ile her gece çalına çalına sanki yıpranmış; galop'la kimbilir kaç yüzüncü defa tekrar başladılar.

Ahmed Cemil bir analık:

— Zavallı mahlûklar! dedi; sonra bu biçareler hakkında düşüncelerini, merhamet hislerini refikine tefsir etti.

— Kimbilir; şu bedbaht kızcağzlar bu kemanlardan, davullardan şu perişan nağmeleri kopardıkça neler düşünürler! Hepsinin ta uzaklarda, Almanya'nın, Avusturya'nın, Bohemya'nın kaybolmuş bir köyünde bir aile ocağı vardır; ihtiyar bir baba ki artık kendisi için gittikçe hisset gösteren topraktan ailenin ekmeğini çıkaramıyor, çökmüş bir valide, gözlerinde gözlük, kulibenin bir tarafında çorap örüyor, daima... Çünkü çocuk bir değil, onların hepsine ayaklarını sıcak tutacak birer çorap lazım. Fakat yetiştirmek mümkün değil; ne çorap yetiştiriyor, ne ekmek!

Çocuklar o kadar çok ki... Bunları ayıklamak lâzım, her birini bir tarafa sevk etmek, ekmek bulacak bir yere göndermek icap ediyor. Çocukların en büyüğü kız, evlenecek, cihaz ister, nişanlısı var. Fakat para nereden bulmalı?... O vakit ailece düşünülür. Her gece bütün erkân hazır olduğu halde yorgun baba — çorabını birkaç dakika bırakarak gözlüğünü alının üstüne kaldırarak dinleyen — ammeye tasavvurunu izah eder, geçen gün müraacaat eden herifin teklifini kabul etmekten başka çare olamayacağını anlatır, nihayet iki katre yaş ile bu bahse hatime verilir, evin kızı gidiyor... Nereye? Kaza rüzgârı nereye sevkederse... Gidecek, bir köşede senelerce keman çalacak; cihazını habbe habbe toplayacak ha-yat-ı istikbalinin ekmeğini buralarda kan kusarak, aç yaşayarak tane tane tedarik edecek; sonra senelerce mütehassisi olduğu aile ocağına avdet edince ya babasını ölmüş bulacak, ya komşunun kızını almış olan nişanlısını görüp oraya yığıl-verecek, yahut hiç olmazsa kollarına atılmak için hayatının en zengin parçasını feda ettiği aşkından «zavallı sevgilim! Ne kadar bozulmuşsun!» tarzında bir serzeniş işitecek, ve sonra mes'ut olmaya çalışacak.

Bir gece hiç unutmam: Yine burada idim. Şu davukuyu, •gördünüz mü? Bir aralık gözüm ilşti, önündeki notaya değil biraz aşağı bakıyordu, dikkat ettim, süzgün gözlerle biraz mü-tebessim, reise ve halka göstermekten korkarak gizlice bir mektup okuyordu. Bu mektup... Acaba kinden

?... O vakit gözlerimi -cehresinden ayırmadım, ara sıra nöbetini kaçırmaktan korkarak notaya bir göz atıyor sonra hemen yine mektubuna bakıyordu. Gözlerinin şu mektuptan notaya, notadan mektuba se-MAİ VE SİYAH 97

feri esnasında ne büyük fark vardı! Notaya geldikçe ciddi bir nazar, mektuba döndükçe tatlı bir tebessüm... Acaba şu pis kahvenin şu murdar sahnesi karşısında şu mülevves musikinin arasında o mektuba gözü iliştiğe ne görüyor, hatratının arasından neler geçiyordu?... Galiba nişanlısından gelmişti. Şüphesiz o, askerliğe gitmiş, bu cihaz toplamaya çıkmıştı. Her ikisi de günleri sayıyorlar, ara sıra o, kışların bir tarafında acele karalanmış, bu murdar karanlık bir odanın penceresi kenarında arkadaşlarının istîtlazlarına rağmen yazılmış mektuplarla dudaklarını yakan buse ihtiyacına bir tesliyet kevseri serpiyorlar, inanır mısınız? Bunların hemen hepsi namusludur. Fuhuşun çirkâbı içinde yüzdükleri halde hemen hepsi memleketlerine avdet ettikleri zaman nişanlılarına izdivaç elini pâk ve saf olarak uzatırlar. Birisini tanırdım, bunlardan birine taassuk etmişti. Zavallı çocuğun bütün meys aşkına karşı kızdan bir ümit cevabı çıkmadı; fakat griaptir ki kız da meys aş-kıyle beraber ağlardı. Ne için? Kimbilir belki o nasipsiz sevdaya karşı sanimini bir merhamet hissettiği için...

Bu gece dinlemek nöbeti Ahmed Şevki efendiye gelmişti. Refikinin bazı asaslara müteallik bahs açtıkça mukaddemeden uzaklaştığı kadar hatime vermek maksadından da ayrıldığını bilirdi.

Fakat şimdi Ahmed Cemil'in devamına diğer bir mâni vardı. Kahvenin,îhi deşsetli bir gürültü ile doluyordu; ayak vuranlar, bastonlarını iskemlelerine çarpanlar, bis... bis... fer-yadiyle bağranlar, devamına mâni oldular.

— Bunlar hep şu karık sesli, boyalı kadın için! dedi. Sonra dirseklerini masaya dayadı, çenesini avuçlarının içine aldı, bu halka baktı...

Şimdi iyice kalabalık vardı; dükkânını kapadıktan sonra eğlenmeğe çıkmış berberler, tüccar yazıcılar; esnaf çırakları, bir İngiliz yük vapurune mensup beş altı tayfa, tiyatroya izin alıp da îlaskiyle gizlice

anlaşarak şuraya gelivermiş bir çocuk her gece mahalle kahvesinde iskambil oynamaktâi. bıkıp da bir akşamı Beyoğlu'nda geçirmek isteyen bir bey, bütün bu halk şurada bulunduklarından memnun gibi görünüyorlar, gördüklerinden, işittiklerinden pek ziyade eğleniyorlarmış gibi gi-

Mai ve Siyah — F. 7

lıyorlardı. Pervazsız kahkahhalar... Geniş tebesünler... Baygın nazarlar... Sonra bir sürü alkış!

SebeP? Türlü emraz ile karılmış sesiyle, türlü sefahatlerde ypranmış boyalı suretiyle şu duman dolu kahvenin pis havasına karşı söylediği, daha doğrusu bağrdığı müstekreh bir Alman şarkısının anılamadıkları letafetine mi? "Mehtaba karşı gezelin" derken polka oynayan şurada bir biflekle bir tabak makaronıya dilenmek için kinbilir nerede işitip ne yolda indî değişikliklere uğrattığı bir parçayı her gece şurada iştra pazarına çıkaran bu karının güliünç vaziyetleri mi?

Ahmed Cemil bunların hiç birisinden haz almazdı, bu âlemde bir letafet olmak lâzım gelse onun bir başka tarzda olması lâzım geleceğini düşünürdü. Onda bir illet vardı, her şeyde hattâ sefalette, fuhuşta bile bir zinet, olmasını isterdi. Esasen çirkin olan bu şeylerin hiç olmazsa aldatıcı gösterileri, olması lâzım geleceğine kani idi. Onun için şu yaşına kadar birçok refiklerinin eğlencelerinden ayrılarak bütün bu âlemlerden uzak kalmış, hele iki kere ne oduklarını anlamak için tesadüfîle girdiği bazı muşaka pazarlarından bir daha oralara avdet etmemek ahdiyle çıkmış

idi.

Burada ne var "İ" Bu halk bunun nesine aldanyor? Sahnedeki karıyı üçüncü defasında alkışlamadılar, artık bundan bıkmış göründüler, ibir başkasının gelmesi için herkes sükût ediyordu. O zavallı da sahnenin kenarında tekrar davet olunmaya intizar ederek duruyordu, sükûtu görünce kulisten kayboldu. Ahmed Cemil bunu da fânketti, o vakit demin nefret ettiği bu kari hakkında âdeta bir merhamet duydu:

— Ah! Bu hayattaki faciayı hissetseler, acaba bu kayıtsızlar güruhu şu sefaletin karşısında böyle gülerler mi? Şu zavallı kadın için bu şarkı sanatı da yavaş yavaş elden çıkmaya başlamış; mâlha eğlenmek için iki kere lütfen kendini tekrar sanneye çağranlar üçüncüsünde biktılar, yarın iki kere de çağır ılmayacak, öbür gün bir "defa bile görünmesine müsaade olunmayacak, nihayet kahvenin müsteciri mukaveleyi tecditten intina edecek, o zaman? Haydi daha aşağı bir yere... Bir kadın bir kerle uçurumlardan yuvarlanmaya ıbaçfladı mı artık sukutuna hatime verecek nokta yoktur, ne kad&r aşağı düşerse düşecek yerler o kadar çoğalır Nihayet düşe düşe bu zavallı mahlûk nerelere kadar düşecek? Halbuki bu biçare şu kasr-ı JM.AJ.VESIYAH 90

billür'un şu köhne sahnesine düşmek için kim bilir nerelerden geçmiştir? Şimdi bir nazar-ı meyus ile kaybolduğu şu kulisten on sene evvel meselâ Vınaya operasında figurante, ehoris-te, velhasil birşey imişdir; o vakit bu operanın arasında söylediği tapu topu iki mısra'lık bir parça, yahut bir bale't'de giy-liği lâtif bir elbise için yüzlerce adamlardan iltifatlar dinlemiş, demetler almış, demetlerin içinde mücevherler bulmuştur. Sonra yavaş yavaş sukut, yorgunluktan mütevellit bir ihtiyarlık, hergün çehresinde tamir olunacak bir fazla harabî... dışler bozulmuş, sesi karılmış, yanaklar çökmeye başlamış, nihayet işte şu müstekreh karı... Acaba henüz saf bir genç kız iken; ya bir mağazada satıcı ya. bir çeçek imalgâhında işçi iken, henüz hayatından bir aşk hiyaneti geçmeden bu neticeyi gös-terseydiler: «İşte, annenin dizinden kaçacak olursan buraya geleceksin!» diyediler, bugün şurada şüphesiz bedbahtlğın bütün acılığını hissettiği halde gülerek bağrmaya çalışan bu mahlûk,mes'ut bir aile amesi olmaz mıydı?

Ahmed Cemil yine sükûta mecbur oldu, şimdi sahneye diğer biri çıkmıştı: Bir Fransız romaniere'i, düdük bir sesle İspanyol bestekârı Iradiyer'in meşhur Paloma'sını öttörmeye başladı. Hemen herkesin bildiği bu parçaya birçoğu pest sesle iştirak ettiler. Artık Ahmed Cemil dinliyordu. Havalar, muganniyeler birbirini takip ediyordu; Romanyalı bir kız Rumca, Yunanlı bir karı İngilizce parçalar okudular, muhtelif lisanlardan şu sahnede türlü beşer nesileri arasında garip iz-1 divaçlar icra ettiler.ANihayet biri, bir Iskoçya dağlısı kadar iri-MrAAimanTrarısı sAJmenin_ tahtalarını çatırdatarak göründü, Ahmed CemİTTxu anuhip şekle bakmakla meşgul idi, birden Ahmed Şevki efendi kolunu-dufttı7~<<baksana bizimkine baksana...»

AhmedTiemîrBaşınTAevirdi, salonun kapısında ayakta gözleri sahneye merkez Racî'yi gördü, yavaş sesle:

— Biz şaşkınlık etmişiz, o içeride imiş, anlaşılan bu kararı seviyor. Bitirsin de yanlarına gidelim, dedi.

Artık her ikisi de sahneyi unuttular, dikkatleri hep Racî'-nin hayran âşık vaz'ına mevkuf idi; Raci orada kapının kenarına dayanarak güya şu âlemi görmüyormuş, öntünden geçen garsonların çarpmasını hissetmiyormuş gibi gözlerini sahneden ayırmayarak, yalnız her parça bittikçe halkın alkışlarına iştirak ederek duruyordu. Nihayet alkışlar bitti, iri Alman ka-auu

MAI VJtü SIYAH

rsı kulisten büsbütün kayboldu; o vakit Raci de etrafına bir göz gezdirmeği bile fazla bularak çekildi.

İki refik nazarlarıyla Racî'yi takip ettiler. Ahmed Cemil'in tahmini doğru ıktı. Raci muganniyelerin dinlenme yeri yahut safderunların mezbahası' olan hususî daireye girdi. Burası ö kadar Hususî bir dairedir iki knk paralık şeye kırk kuruş vermek fedakârlığına katlanabilen herkes buraya girebilir. Ahmed Şevki efendi arkadaşını kaldırdı. Yavaş yavaş, biraz mahcup, ilk defa girilen yerlerin iras ettiği tereddütle buraya girdi. Şimdi gözlerinin önünde garip (bir manzara vardı: Bulundukları yer küçük denmeyecek kadar iki odanın birleşmesiyle hâsıl olmuş

genişçe ibir yerdı. Üzerleri keten örtülü kanepelerin, kadife iskemlelerin, memrer masaların, olanca kuvvetiyle açılmış ç:ğ ziyalı lambaların, soluk aynaların miskin âhenginden terekkün eden bu manzara, tek gözlüklü birisinin gözlüğünü sünneli gözüne uydurmağa çalışarak şu tuhaflığına sahte kahkahalarla gülen bir fransız karısı, kanepelerin birinde yanındaki yaşlıca efendinin müsait nazarı altında karşısında esneyen Türkçe bilmez Romanyalı bir kızn güya parmaklarındaki yüzükleri muayene etmekle meşgul, mahcup, muhte-riz henüz çocuk denecek kadar genç bir bey; birkaç safderunun daha vüruduna intizaren ipekli esvaplarını sallaya sallaya piyasa eden, etrafta bulunanlara pek mühim ve tuhaf bir şeyden ibahsediyorlartmış zannını vermek için ibr dakikada beş kere gülen İM karı, ötede beride daha bazı zümrelerle tekemmül ediyordu. İki arkadaş bir kenara oturdular. Raci tâ ileride, aynanın içinde sahnenin yorgunluğundan bozulan simasını tamir ile meşgul maşukasının arkasında, aynanın içindeki suratına gülerек duruyordu. O, hiç tebensüm etmiyor. Racî'nin orada bulunmasından dolayı sıkılıyormuş gibi duruyordu. Nihayet karı Racî'nin musir istirham tebensümüne karşı isyan ederek sert bir çehre ile döndü, bağırarak: «Ben istemez, git buradan!» dedi/O vakid Ahmed Cemil zavallı Racî'nin perişan halini, etrafına gezdird'ği melûl nigâhı görmemek için gözlerini çevirdi; Raci bir keline bile söyleyemedi, iskemlelerden birine yıkılmak nev'inden düştü.

Ahmed Şevki efendi dudakları arasından: «İşte biçare karısının intikamı!» dedi.

Ahmed Cemil başını silkerek: — Zannetmem, dedi, bu gece başka bir müşteri bulmaktan ineyus oluncaya kadar tertip edilmiş ter desise...

Ahmed Cemil yanılmamıştı. Raci oturduktan sonra karı iri vücudunun üstünde küçücük duran başını sallayarak, indî bir opera parçasını ıslıkla çalarak, kısa fistanının altında beliren kalın biacaklaMını işğın tarabyile uygun askerce atarak yürüdü, yürüdü, tâ odanın ortasına gelinece etrafına baktı, boş olarak yalnız iki refiki gördü, yanlarına geldi sırtarak eğildi, «Bir bira?» dedi.

Ahmed Şevki efendi gözlerinin beyazına kadar kızardı, birbirine baktılar, kan cevapsız kaldı, sonra hiçbir lı sana mensup olmayan bir istihfâf sayışasıyle «Puah» dedi, askerce yürüyüşüne devam ederek sağdan geri yaptı. Raci bütün bu hareketleri uzaktan takip ediyor, arkadaşlarına bakıyordu; kan gittikten sonra ayağa kalktı, yanlarına kadar geldi, gülmeğe çalışarak:

— Buraya siz de gelir misiniz? dedi. Ahmed Cemil sudan bir cevap verdi. Ahmed Şevki efendi

«Otursana...» dedi; o vakit üç arkadaş arasında kesik kesik bir muhavere başladı. Öteden (beriden bahsettiler, hiç biri bahsi hepsinin beyninde yer tutan mes'eleye irca edemiyordu. Ahmed Cemil gözlerini bütün bu muganniye alayından; türlü milliyetlere, türlü memleketeleere mensup, her biri başka bir fuhuş zemininde yetişmiş,, bir başka âlemde düşmüş şu garip mahlûk sürüsünden ayırmıyor; bellisiz yaşları saklamak için kutusuyle boşaltılmış pirinç tozlarıyla solgun dudaklara taravet vermek için yavaş yavaş miyarını kaybederek ibzal ile sürülmüş kirimizi boyalar altında bu çehrelerin sırlarını görmeğe çalışıyordu. Hiçbir zevk-i mahsusa yapılmış olunamayan kıyafetler... Eski ipek kumaşlardan, vaktiyle yapılmış esvap bozuntularından, karnaval esnasında kiralanarak iade edilmemiş kostümlerden kesilerek birbiriyile yudurularak icad olunma türlü kıkırlar... Birisi bir Normandiya köylüsü kostümünü andırır ibir esvaba finesepl bir Pompadour ıbaş yapmış, diğer biri Marie Antoinette yakalığa altına bir Vaudeville Soubrette'i gibi kısa fistan giymiş; dar içlemeli bir amavut yeleğinin içinde buram buram terleyen şışman ibir kadın şu yeleğin altına peşleri yırtmaçlı bir cinli entarisini münasıp görmüştü. Ahmed Cemil bütün bu iğrenç tuhafliklardan, şu şakalaşan budalalardan ötede hâlâ yamba-

şında «Beyim! haydi...» diye teşvik eden sulu efendinin bir türlü teşviklerine uyamayan güzel İbir genç beyden nefrete benzer bir şey duydu; burada bulundukça Racî'nin serbestçe mu-aşekasına mâni olacaklarını düşündü. Ahmed Şevki efendiye «Yine yerimize gidelim mi?» dedi.

Raci'yi selâmladılar, yerlerine gittiler.

Ahmed Şevki efendi oturduktan sonra:

— Sanki neye geldik? Bu hali görmüş olmaktan başka bir şey kazandık mı?.

Dedi, sonra bir müddet düşünerek:

— Ne olursa olsun, ben yarın açılmın, hiç olmazsa çocuk meselesini söylerim, dedi.

Artık burada yapacak bir şeyleri kalmamıştı. Borçlarını tesviye ettiler, alkış gürtlütüleri arasında geçtiler, son defa olarak Racî'nin halini bir daha görmek istediler. Hususî tarafa şöyle bir baktılar. Şimdi Racî'nin maşukası iki alaycı gencin arasında bacaklarını uzatmış kollarıyla gerinerek delikanlıları kanepenin üzerine devimeğe çalışıyor: Raci de bir kenarda memmer masanın üzerine kapanmış Ahmed Şevki efendinin iddiasına göre uyukluyor, Ahmed Cemil'in itikadına nazaran ağlıyordu...

Ahmed Cemil'in Hüseyin Nazmı ile geçirdiği gece, eseri hakkında bir taze şevk uyandırmış idi.

O günden itibaren tasarruf edebildiği bütün zamanlarını onu düşüjüp beslemeğe, kendisinde kudret görebildikçe yazmağa sarfetti. Bir senelik hayatının ma'îşet derdine mevkuf olmayan bütün saatlerini ibu eserin fikrini yakan icadı derdine vakfetti. Ona tasavvur ettiği incelikleri, san'at şeklini, hayat felsefesini verebilmek için ancak kendi tahassüslerini rehber ittihaz etmekle dar bir daire içinde fikrini hapsetmiş olacağını, levhasının nezahetini, mükemeliyetini temin için meşherlerde dolaşan meselâ Ram-foran'tın bir çehresi karşısında günlerce temaşaya mevkuf kalan ressamlar gibi şairlerin de hislerini şiir bedialarıyla tevin etmeleri lâzım olduğunu bildirdi. Onun için Hüseyin Nazmı'nın kütüphanesini hemen boşalttı: Lamartine'den, Hugo'dan, Mus-sut'den sonra gelenleri; bütün parnasienleri, synbolisteleri

decadent'leri, Süleymaniye'de küçücük mesai hücrelerine taşıdı; Lekont dö Lil ile, Viye dö Lil Adam ile Theodore de Banvill üe başlayan zümre-i şua'ra, sonra Prudhommelar, Coppe'ler, Ha-raucut'lar, Sylvertre'ler, Mendes'ler; daha sonra Paul Ver-laine'in tohm-ı dehasıyle yetişenler, velhâsıl gençler tabîi Le-marre'in kitap fikristini dolduran yüzlerce cüdder takım takım elinden geçti. Ahmed Cemil bunları okudukça yarım asırlık bir zaman içinde Verlaine'a kadar şiir fikrinin kesbettiği inceliklere, tasvir ve ifâde san'atının vâsıl olduğu hurdecülüğa hayret etti; bir vakitler mini mini penceresinin kenarında cehren fakat komşulara iştirtirmekten ihtirazen okuyarak mest olduğu temâşaları, «bir ferîştenin sukutu»nu, «geceleirdi, şimdi birer kelime ile hiçiye mahkûm ediyor, Hugo'yu, «Gözlerinde eşya ve hakayıkı büyüten bir cam varmış»

hükmiyle hakikatin fevkinde buluyor, Lamartine için «O kadar şiir ile yüklenmiş ki ezilmiş», Muşset için Am «Âşık, şair fakat çocuk!» diyordu. Bunlardan sonra san'at erbabının kelimeye, üslûbe, şekle, san'-ate verdikleri ehemmiyeti gördükçe; o her biri birer elmas gibi işlenmiş, iki mısraı için günlerce çalışmış bedialarla ülfet ettikçe yapmak istediği şeyin ne müşkül olduğunu anlıyordu. Eser pek ağır ilerliyordu. Hafırlarca mütalâadan, tetkikten, tefekkürden sonra ancak yirmi kadar mısra vücade getirebiliyordu... Ah! işi gazel yazmaya dökmüş olsa, şiiri herkes gibi telâkîi etse bu yirmi mısradan yinmi gazel icad ederdi! Bir aralık lehçeyi dar buldu.

Yeni fikirler için yeni kelimeler lâzım olduğunda musîr idi. «Eski kelime altında fikirlerin tazeliği görülemez. Dikkat nazarından kaçır.» derdi, lûgat kitaplarına sarıldı, sahifeleri çevirdikçe öyle şeyler buldu ki hayret etti. Bunlar ne için kamus köşelerinde unutulmuş? Ne güzel şeyler keşfetti! Kimisinin bir fikriyle tetabukuna, bazısının mevcutlara ruchanına, bir kısmının da yeniliğine kapılarak bunlara temellük etmek istedi. Kendi kendisine: «BenîA lûgat uydurmakla itham edeceklermiş. Anlamayanlar etsin. Kamusun havsalasına sığamıyacak kadar garip lûgatleri bir yere toplayan eski zaman münşileriyle benim yapacağım şey arasındaki sanat farkını elbette anlayınlar olur.» dedi.

Şu bir senelik zaman içinde yazmak istediğinin, henüz kendisince türlü nakiselerle dolu olarak, ancak nısfını vücade getirebilmişti. Bunları Hüseyin Nazmı'den başka kimseye okumazdı. Bu esere çalıştığını başka bilen de yoktu, hattâ artık er zamandanberi «Gencine-i Bdeb»

te de manzumeleri görünmemesinin sebebini kendi yazdığı tarizin tesirinde bulunmakla memnun olan Raci bir gün Aîhmed Cemil «Mir'at-ı Şuûn» tefikası için yine inzâ koymayarak tercümede devam ettiği bir hikâyesinin tashihlerine bakmakla meşgul iken birdenbire:

—• Cemil! Artık işi mütercinliğe döküyorsun, şairlik şj " frı tüketti mi? demişti.

Ahmed Cemil, Racı'nın ısrar ve inat ile devam eden tecavüzlerine karşı ya bir sille gibi bir tahrik fırlatarak mukabele eder, yahut bu adamın haline acıyarak yalnız bir kelime ile geçiştirirdi.

O vakit omuzlarını silkerek: «Belki!» demekle kanaat etmişti. Gariptir ki bu kadar adavet hissine mağlûbiyetine mukabil Racı'ye en ziyade acıyan yine Ahmed Cemil idi. Bir seneden beri matbaaya devam eden, bazan muharrirlerin arasında «Behber-i sübyan» defterlerini doldurmakla, bazan müret-tiplerin yanında harf dağıtmakla vakit geçiren Nedin'e eri ziyade rıf'k ile muamele gösteren, vakit budukça bir sahife okutturarak bu biçare çocuğun birşey öğrenmesine çalışın yine o idi. Matbaada çocuğa babasından başka herkes iltifat ederdi, yalnız Raci göya onun orada vücuduna vâkîf değilmiş gibi dururdu. O vakitten beri Raci düştükçe düşmüş, iri Alman karısının tahrikleri altında sanki şu mülevves aşkına daldıkça onun çirkâbiyle kirlenerek simasında beliren sefâhat tahriplerinden artık iğrenç bir hale gelmişti. Matbaada merhâime-ten alkonuluyor, hemen hiçbir şeye müift olmadığın halde aylığından bir parçasını tevkîf ederek o zamandan beri dikişçilikle yaşayan karısına yardım edebilmek için maaş verilmekte devam olunuyordu.

Mayıs iptidalarında bir cuma idi; matbaa halkı öteye beriye dağılmışlar, Said'le Saib Ali Şekîb'in himayesine sığınarak açık bir araba ile Kâğıthane seyrânına gitmişler, matbaada, idare memuruyla Ahmed Cemil'i yalnız bırakmışlardı .

Ahmed Şevki efendi yeşil çuha kenarlı dar uzun defterine son kalem darbesini müteakip penbe rıhını döküp kapadıktan sonra hücrelerinden çıktı, Ahmed Cemil'in yanına geldi:

— Beyler gezmeğe gittiler, dedi, isabet! Ben de seni şöyle, yalnızca bulmak isterdim...

Eğildi, pek gizli ve mühim bir meseleden bahse hazırlanıyormuş gibi kaşlarını kaldırarak, duvarlara iştirtirmekten çekinerek ilâve etti:

— Bir izdivaç meselesi... .., ? * ', A Ahmed Cemil hayret etti: j

— Ben'im için mi?

— Hayır, fakat sâna yakın birisi için...

Ahmed Cemil kimden îbahsedildiğini cesametti, bu meselenin bu kadar erken uyanacağına hiç ihtimal vermemişti. Kendi kendisine; «Nasıl? demek vakit geldi?» diyordu. Ahmed Şevki efendiye intizaren sükût etti, fakat meseleye bu kadar cesaretle başlayan idare memuru bahsi takip için kâfi cesaret bulamadı. Biraz nefes almış olmak için sözü çevirdi

— Beyler kâğıthane'de sevda peşinde dolaşacaklar. Sahranın hiç bu türlüünü anlayamadım. O

güzel derenin sükûn zamanlarında oradan kaçıp da toz deryası içinde arabaların izdihamı arasında güneşten yanarak saatlerce dolaşmak elbette sahra hevesinden başka bir şeyden gelir. Hele saz dinlemek için sulara kadar gidip açacak bir iskemlenin üstünde kahve hizmetkârlarının naraları altında bir yahudi hokkabazının yaverleri arasında sıkışmış bir Hicaz faslını esneye esneye, gerine, gerine okuyan takımın karşısında ağzı açık dinlemek için yarı günümü feda edemem. Beykoz çayırı, Yuşa tepesi, Bentler, Adalar, İstanbul'un gidilecek yerleri hemen bundan ibaret, fakat bu âdi günde gitmek, şafakta yola çıkıp mehtapta dönmek şartıyla...

Ahmed Cemil refikini meseleye döndürmek istedi:

— İzdivacın kime ait olduğunu söylemediniz.

O vakit Ahmed Şevki efendi arkadaşının yanına oturdu, tam bir ciddî eda ile sesini tabîi perdesinden indirerek:

— Geçen gün müdür efendi — Ahmed Şevki efendi öksürüklü herifi kastediordu — bana oğlunu evlendirmek istediğinden bahsediyordu. Anlaşılan zavallı delikanlı titiz ihtiyarla geçinemez olmuşlar, bir hafta evvel!...

Ahmed Şevki efendi baba ile oğul arasında hiç yoktan zuhur etmiş uzun bir münakaşanın tarihini yaptı.

— Sen çocuğu görmedin, bir kere görsen zannederim ki hoşuna gider. Evkaf nezaretinde epeyce bir memuriyeti var.

beş altı yüz kuruş para alıyor, ihtiyar da zengin, kayınvalide yok, galiba iç güveylik arıyorlar...

Şimdi Ahmed Şevki efendi hep kesik kesik söylüyordu:

— Tabîi arkadaşlarından tahkik olunur. Zannettiğim gi-M namuslu bir genç çıkarsa ne için muhalefet etmeli?...

Ahmed Şevki efendi biraz durdu, sonra Ahmed Cemil'in gözlerine bakarak ilâve etti:

— Matbaa da münhasıran herifindir, biliyorsun ya... Ahmed Cemil sarardı, idare memurunun anlatmak istedi-

.gi mânaya karşı bütün namusu, vekarı isyan etti, bir kelime ile red cevabı veriyordu, nefsinı zaptetti.

— Geçen gün bu meseleyi bana açmaktan maksadı tanıdıklarım içinde tavsiyeye değer âileleri tahrik etmek imiş. Benim hemen aklıma sen geldin. Kardeşin artık evlenecek bir yaşa gelmiştir, değil mi?

Ahmed Cemil zihninden hesap ediyordu, ikbal şimdi on yedisine basmıştı. Bu memlekette kızların tam izdivaç zamanı. Zavallı İkbal!... Acaba her vakit talih, kısmetine bir müsait -çehre arzedecek mi?

Bu sual Ahmed Cemil'in zihnini bir izdivaç meselesine ait hâtralara şevketti, birkaç kere annesinden görücüler geldiğini iştmişti, fakat hiçbirinin heves edilebilecek bir şey olduğunu tahattur etmiyor, hattâ bir kere bir karsından ayrılmış iki çocuklu kırklık bir komşunun annesi gelmişti de Ahmed Cemil'in bütün vekar ve gururu mecruh olarak günlerce İkbâl'e baktıkça ağlamak istemişti.

Ahmed Şevki efendinin şu dostça tekayyüdüne karşı ne için İkbal'in talihini tehlikeye koymalı?

Kimbilir, belki kardeşinin saadeti buradadır. Bir dakika içinde fikri tebeddül etti:

— Lâkin bizim hiçbir şeyimiz yok, dedi, bir kız ne ile evlenir?

— Orası benim işim. Muvafakat edecek olursan ben işi tavsiye ederim, hele bir kere görsünler de...

Ahmed Şevki efendi artık vazifesini ikmal etmişçesine şüphesiz kendi kendisine: «Beş dakikada bir mühim meselenin altından çıkmak bana mahsus bir muvaffakiyettir!» diyerek mütebessim bir çehre ile ayağa kalktı, keten yeleğini dü-

P—•

Bir gün iki axkadas matbaada yine herkesten evvel buluştular. Ahmed Şevki efendinin ilk sözü şu oldu:

— Dün akşam beni görmeden kaçtın. Sana verilecek havadisim vardı, bu gece sabırsızlığmdan patladım.

Sonra Ahmed Şevki efendi ellerini Ahmed Cemil'in omuzlarına dayadı, gözlerini gözlerine dikti, sırtarak ilâve etti:

— Beğenmişler...

İlk muhavereden sonra unuttuğu izdivaç meselesini bu kelime Ahmed Cemil'e tekrar ıhtar etti.

Mahiyetini bir vuzuh len'ası ile tenvir edemediği, tesirini duyup ta menşe'ini bulamadığı garip bir his İkbal'in izdivacı meselesinde Ahmed Cemil için bir saklı haşyet uyandırıldı.

Bu hissi tahlil etmek istedikçe sebebi, esası daima tetkikinden musır bir firar ile kaçardı. Serin kanla düşünürdü: İkbal'in izdivacını, izdivaçla saadetini bütün emellerin gayesi bulurdu; o hakke o garip his nedir ki izdivaç mes'elesi çıktıkça kalbinde hiddete benzer bir şey uyandırır, istememezliği andırır bir tesir hâsil ederdi? Belki bir hodkâmlık hissi!... Diğer bir adamın başka bir samîi münasebet ve muhabbetine dahil olduktan sonra kardeşi kendisi için daha az yakın olacak, bir yabancıya herkesten ziyade harim olduktan sonra ona — kardeşine — yabancı kalacak idi...

Bu 'hissin ismini vermek istemezdi. Zihninde bulmak istediği te'vilin altında saklanan tesiri görmemeğe çalışır, İkbal'in izdivacına ait düşüncelerinin bundan tesir almasını me-nederdi. Fakat Ahmed Şevki efendinin bu sabah şu bir kelime ile yeniden uyandırdığı mesele akşama kadar zihnini kurcaladı.

Enişte!., ikide birde zihninin içinde bir tırmalayan cereyan ile geçen bu kelime idi: Enişte!..

Demek şimdi hayatında bir enişte olacak, bir adam kî bu güne kadar tanunış, görmemiş, hiçbir hissini, fikrini öğren-memiş. Bu adam birden, bir gün içinde hayatna karışacak., o Süleymaniye'deki küçük evin kapısını çalacak, bu aile sofrasına aynı iştirak hakkı ile oturacak, valdesine aynı meşru, selâhiyetle anne diyecek, sonra evin içinde bir ses, başka bir ses aşağıdan yukarı bağırarak: İkbal!...

Hayatında bu tebeddülün ne kadar ehemmiyeti olduğunu bir kararlı arasında hissediyordu: Meselâ kendisini, merdivenlerden biraz muhteriz çıkıyor, yemekte hususî bir ihtiyat ile duruyor, görüyordu. Bu adamlar her kim olursa olsun, mümkün değil, lekesiz bir muhabbetin, tekkülfüstür bir münasebetin hâsil olamayacağını, kendisinden kardeşinin mahremiyetini çalmış bir adamlar mü'îç bir rekabet hissiniin sönmeyeceğini hissediyordu. Onun yanında geceleri minderin üzerine boylu boyuna uzanamayacak, Seher'i kızdıramayacak, ikbal ile - hele İkbal ile-

şakılaşamayacak... Enişte!... Enişte!... Sebep? Ne için sevmediği, sevmeyeceği bu adama enişte demeğe mahkûm olsun? Şimdi bu kelime adetâ onu tâzip ediyor, birisiyle kavga etmek arzusunu veriyordu. Hiddetini o sırada Ali Şekib'in budalalığından bahsederek Rac'ye yaranmağa çalışan Saib'den çıkarmak istedi:

— Keşke insanlar hep Ali Şekib gibi budalar, fakat onun gibi saf olsalar... dedi. Sonra kalemini attı, kâğıtlarını topladı, mürettephaneye girdi:

— Ben yazılarımı bitirdim, gidiyorum, başka bir şey lâzım olursa beyler yazsınlar; dedi.

Ahmed Cemil'in eve gitmeğe ihtiyacı vardı. Kapıyı açan Seher'e: — Annem nerede? dedi.

«Küçük hanımla çarşıya gittiler» cevabını alınca hiddet etti, onlar gelinceye kadar sabırsızlığından duramadı, evin içinde dolaştı. Nihayet kapı çalınıp geldiklerini yukarıdan işitince bağırdı...

— Anne, yukarıya gelsene...

Sabiha hanıma çocuklar gibi daima anne derdi; valde hitabından bir sahtelik, bir küllîperdazlık hissederti. Sabiha hanım çarşafını çıkarmadan yukarıya çıkınca ilk sözü şju oldu:

— Anne!... İkbaO'e görücü gelmiş de ne için bana haber

vermediniz?

Sabiha hanım oğlunun yüzüne baktı:

— Her gelen görücüye ehemmiyet vermediğim için.

M A I V E SİYAH

109

— Beğenmişler. Ahmed Cemil yalnız bu kelimeyi kâfi görmedi. İlâve etti — İsteyeceklermiş...

— Allah hayırlısını kismet etsin, oğlum, istesinler bakalım da düşünürüz...

Ahmed Cemil sabandan beri beynini işgal eden bu meseleye karşı amnesinin sükûnuna hayret etti, birden bu validenin mukadderata teslimiyeti karşısında sükût etti.

Bu akşam Muzaffer beyin ders gecesiydi, Ahmed Cemil gitmeğe karar verdi. Yemekten sonra okumağa da meye-lân duymadı; aşağıda küçük odada, inmiş muşamba perdelerin arkasında açık pencereden süzülen gecenin râtiip havasını duymak için başını duvara dayadı. Ne lâkırdı, ne tâtife istiyordu; yalnız küçük odanın — şu bir saf kalb kadar ruhaniyet ile dolu aile odacığını —

ruhunu doya doya istişmam etmek istiyordu.

Kar gibi beyaz kenarı gerile gerile iğnenilmiş hassa örtülü sedir, yerde üstüne penbe- satrançlı dokuma çekilmiş Şilte, annesinin en sevdiği yer; küçük dört ayaklı iskemle, İk-bal'in yeşil gaz boyamalarından yaptığı sade fakat belki onun için zarif hoş kalpağı altında lamba, duvarlarda babasından yadigar olarak kalmış biri küfî, biri talik iki güzel levha, pencerelede muşamba perdelerin üzerinde yaza mahsus be>- yaz, ince sarı kornişlere küçük küçük kıvrıklarla ilşdirilmiş

perdeler, o kadar... Burada ne kadife kanepeler, koltuklar, atlas perdeler, ne de mutantan hücrelerde nefis evanı vardı; hiçbir şey yok, fakat buna mukabü derin bir muhabbet, her türlü mihnetlerin, meşakkatlerin zedeliyeeyeceği kadar kavi bir saadet, üç kalbin irtibatından anütaiaassıl, lâtif, ruhu sındırır bir hararet vardı.

Demek şimdi İbu hususiyete, bu samimiyete, bu a;le mahremiyetine bir unsur daha iştirak edecek? Demek bu sıcak mesut havanın üzerinden barit bir nefha uçacak ?

Gözleri sık sık küçük iskemlenin yanında diz çökmüş o gün çarşıdan alınan yedi arşın gömleklik kumaşın yanlarını çatmakla meşgul olan İkba'fe çevriliyordu.

— Kızım, makası alıversene...

— Sizin yanınızda değil mi anne?...

Sonra sükût. Ara sıra kumaşı kesen makasın sinirleri ür-perten sesi, bazan rüzgârla şişen muşamba perdelerin hisıltısı, ta mutfaktan Seher'in buluşık gürültüsü, o kadar...

Bu gece İkbal, Ahmed Cemil'in gözlerine güzel görünüyordu, kardeşinin bu kadar cazibesi olduğuna dikkat etmemiştı. Zavallı çocuk, bari bahtiyar olsa!.... Açık kestane gür saçları altında zarif baş; kulaklarının etrafından, altından âsi, perişan, çılgın saç kümeleri arasında birak küçük, söbü görünen sinası, bu yaşta genç kızların çehrelerine mahsus bir süzgunlük altında hafif bir donukluk ile münteziç donukça penbe rengi biraz vücuduna erkeğeç bir yüksek vazı veren geniş

omuzlar, uzunca bir boy, henüz tekemmül etmemiş bir kız vücudu ki noksanları içinde cazibeli ve onun için şîr ile dolu... Büsbütün tevessü etmesi, mukaddemeleri görünen kadınlık meziyetleri kemal bulmak için yalnız kadın olmağı bekliyor...

Ahmed Cemil merhametten, şefkatten mürekkep bir nazarla hemşiresini ihata ettikçe; gözleri bir katre muhabbet gıyresi gibi — fakat kknbilir nasıl — bir kadın olmaya müheyya duran bu zayıf kızın üzerine düştükçe kalbinden «bari mesut olsa!» diyordu. Onun saadetinden emin olabîlse, değil ufak tefek istirahat esbabını, demin haleklar olacağından korktuğu hayat sükutununu belki bütün istikbal emellerini feda ederdi.

İkbal'in izdivacı Ahmed Cemil'in hayatında bir rüya gibi geçti. Eniştesini ilk önce matbaada pederi Tevfik efendinin yanında gösterdiler; geçkin yaşlarında mariz bir babanın zayıf doğmuş

bir çocuğu, herkes gibi bir genç, kalem hayatında terbiye almış, hoppa değil, hattâ biraz ciddi...

Ahmed Ce-mil ilk hâsıl ettiği fikri zihninde birkaç kelime ile icmal etmişti. Bu ziyarettten sonra Ahmed Şevki efendinin faaliyetıyla, hele Tevfik efendinin anlaşılamayacak bir heves ve tehalüküy-le bütün şerait onbeş gün içinde kararlaştırmıştı. Ahmed Cemil'in her türlü hayat hususiyetini bilen Ahmed Şevki efendi damat beyden ağırlık namıyla bir para kopardı ki hemen

'bütün düğün masrafını temin etti. Ahmed Cemil bu izdivaç meselesinde ne tarafgir ne de aleyhdardı: Meselede bir itiraz vesilesi bulunmaması aleyhdar olmasına mümnaat ettiği gibi enişte olacak adamın herkesten başka birşey olmayışı tarafgir olmasına da mâni olmamıştı. Vehbi beyi tanıdıklarından, kalem arkadaşlarından sormuşlardı, herkesten pek iyi teminat alm-o X i .rt. XI

İİ

di. En son defa olarak birgün, Ahmed Cemil kardeşinin reyine müracaat etti: İkbal gözlerini indirdi, sükût etti, demek razı oluyordu.

Düğün!

O gün Ahmed Cemil kaçmıştı; koltuk resmini görmek için Süleymaniye'nin o daracık sokağını baştan başa doldurarak ve kapının umuma açılmasını bekleyerek yeldirmeleriyle, çarşaflarıyla üşüsen; orasını beraberlerinde getirdikleri ço~ cuklarıyla küçük bir mahşer — garip ibir renk ve kılık mahşe-ri — haline getiren kadınlar, kanarya sarısı hırkasının altında al basmadan entarisini giyerek, başına oyahı gaz bovamasm~dan yapma çiçekli hotozunu koyarak, bir paçavra kenarıyle iyi bağlanmamış uzun çorabı güllü penbe iskarpininin üzerine düşmüş, beyazlı kırmızılı tire kuşağının saçakları san hırkasının altından eteklerine dökülmüş, beline işlemeli ipek mendilli iğne ile tutturulmuş, düğünün şerefine tâ sabahleyin sokağa fırlayan komşu kızları kâğıt helvacılarının, leblebicilerin etrafında bağrışacak, ağı aşacak olan bütün o belinden donu-düşmüş, çorabının içine paçası tıklmış, düğün evindeki valdesine sokaktan «anne!» diye bağran, koşa koşa birbirini kovalayarak çığlık koparan çocuk alayından uzak olmak için, bekçi baba gelip de elinde sopasıyle yeni traştan çıkmış çökük yanaklı, uçları sekiz on kere kıvrılmış iri siyah bıyıklı muhiip çehresiyle kapıya küçük bir iskemle atıp hâkiniyet vazifesini takındığı — sopasının ilk tarakasından — anlar anlamaz, henüz komşu hanımların ellerinde süsü icmal edilemeyen kardeşini sofraya çağırarak o yarım gelin haliyle öpmüş, sonra ağlamaktan iltiraz ile bir söz bile söylemeyerek kaçmıştı.

Ahmed Cemil bir hafta eve uğramadı, annesiyle kardeşinden öyle izin almıştı; o bir haftayı Hüseyin Nazmî'nin köşkünde geçirdi...

Ah! O İkbal'i böyle mi gelin etmek isterdi? Hemşiresi için neler düşünmüş; ne süslü evler, ne müdebdap daireler, ne lâtif tuvaletler, ne müzeyyen cihazlar tasavvur etmişti!... Demek o istikbalde zuhuruna emniyet ederek aklandığı hayaller yalandı? İkbal'in gelin olacağını düşündükçe bir vakitler hemşiresi beyaz uzun etekli — moda gazetelerinin mülevven ilâvelerinde görerek inrendiği şeylere benzer — bir esvap içinde, beyaz ipek duvağı yanlarına dökülmüş, başı mücevherlerin

112

MAI V K SİYAH

altında biraz eğilmiş olarak görürdü. Sonra saçları püskür-müş, yağz macar atlı zarîf parlak bir araba onu alıp götürüyor, daha sonra güzide tuvaletlerle zihayat foir çiçek deryası gibi dalgalı geniş bir mermer sofanın ortasında o çiçek deryasının perisi, köpüklerden teşekkül etmiş bir çiçek melikesi gibi İkbal... Şark halıları döşenmiş çifte bir merdiven, salonlar, avizeler, levhalar, kadifeler, atlaslar... Demek bunlar hepsi ya-lan? Hayallinin kendisine bahşettiği bütün bu tantana, kendi-feini mesteden o müdebdap rüya, demek bütün bu şeyler baştı?...

İkbal şimdi o sopasıyle kapısının önünde bekçi duran; sokağında alacalı, yaygaralı çocuklar kaynaşan küçücük evde rastıklı, kınalı, lâdenli komşu hanımlar arasında damat beyi, matbaa müdürü Tevfik efendizade Vehbi beyi bekliyordu. Kaçtı, Ahmed Cemil rüyalarının şu sefil hakikatinden tanı bir hafta kaçtı.

O bir hafta zarfında eniştesini hiç görmemişti. Nihayet bir akşam yemekte birleştiler. Ahmed Cemil hayret etti; o henüz ağır bir külfet yükü altında ezilirken, yüzine bakamaya-rak gözlerini indiren hemşiresine bir kelime tevchihine cesaret edemezken damat bey herkesle teklifsiz oluvermişti. Hattâ Seher'le ufak tefek lâîfeler bile ediyordu. Ahmed Cemil bu akşam kendisini ezen azap altından hiçbir zaman kurtulamayacağını ; sofrada, bir vakit yalnız kendisinin olan şu evin her köşesinde şimdi yabancılıktan asla çıkmayacağını anladı. Bir dakika içinde bütün mânevi varlığından bir soğuk rüzgâr geçti, şimdi bu evden âdetâ üşüyordu. O akşam Muzaffer beye can attı.

Gazeteye bir ilân sıkıştırdı, haftasının diğer dört akşamını da evden uzak geçirmek için ders buldu, Hocaapaşa'da demiryolu memurlarından iki Almana Türkçe öğretmeye başladı. Artık bütün gecelerini evden uzak geçiriyor, hattâ Hoca-capaşa'da ders olduğu zamanlar akşam yemeğini matbaada kısaca tedarik ederek bir vakitler hayat zevkinin yegâne men-bai olan aile sofrasında bulunmuyordu.

Düğünden sonra Ahmed Cemil ile annesi hemen hiç yalnız bulunmamışlardı. İki ay kadar bir zaman geçmişti, bir gün

Sabiha hanım sabahleyin odasına girdi. O henüz tenbellik ediyor, yatağında mahsus gecikiyordu; anesi yatağının kenarına oturdu:

— Ne için kalkmadın oğlum? dedi, sonra cevabını beklemeden biraz eğilerek ilâve etti:

— Sana bir şey söyleyecektim. Hiç yalnız bulamıyorum M... Dün Seher, İkbal'in odasında yalnızca ağladığını görmüş...

Ahmed Cemil hayretle annesinin yüzüne baktı:

— Niçin?

— Bilmiyorum... Zaten kız gelin olaldan beri neşesiz, dün ağlayışı büsbütün zihnine dokundu, acaba kocasının biraz içkisi olduğundan mı?...

Vehbi ibeyin akşamcılığı vardı. Onbeş gün kadar yenilikten iltiraz ederek itiyadını icra edememişken nihayet bir şîşe Fertek rakısıyla gelmişti. Ahmed Cemil'e bundan hiç bahso-lunmamıştı; fakat o birkaç gün içinde bu itiyadı keşfetmiş, birkaç kadeh rakının şu saadet yuvasında bir musibet zehiri hükmünü tutacağını anlamıştı. Bir gün annesinin ağzından bu meseleyi işitince yatağında doğruldu. Ana oğul uzun uzun birbirine baktılar. İkisinin de bu nazar çarpışması arasında İkbal'in ağlayan hayali uçuyordu. İkisi de bu hayal için ağlamağa müheyya idiler. Birden şu iki aylık gelinin annesinden, kardeşinden gizlediği göz yaşlarının içinde bir derdin saklandığını duymuşlardı. O vakit Ahmed Cemil yavaş yavaş annesini istintak etti.

Eniştesinin nasıl bir adam olduğunu görüyordu. Fakat nasıl bir koca olduğunu anlayabilmek için Sabiha hanımın fikrini istedi. j

Annesi Vehbi ibeye atfolunabilecek bir kusur bulamıyordu. Evine devam ediyor, bir huysuzluğu yok; İkbal'e soğuk bir muamelesi de görülmemiş, İkbal'in ağlayışı biraz içki içinse...

Ahmed Cemil pek iyi hissetmişti ki kardeşi mesut değildir. İzdivacıdan beri İkbal'in çehresinde dikkate çarpan bir hüznin rengi her türlü şikâyet lisanından daha belîğ idi.

Sabiha hanım iki aydan beri birinci defa olarak yalnızca konuşmağa fırsat bulduğu oğluna başka bir bahis zemini daha hazırlamıştı:

Mai ve Siyah — P. S

— Masraf meselesi ae saae senin üzerine ıcaıyor guı nır şey Cemil; dedi.

Buna Ahmed Cemil dudaklarını bükerek cevap verdi:

— Ne ehemniyeti var? Kazandığım yetişmiyor değil ki...

— Geçen gün İkbal'e aylık olmak üzere on mecidiye vermiş, kız sabahleyin biraz gülerek, sıkılarak parayı bana vermek istedi, reddettim, o ısrar etti; nihayet yine onun olmak üzere saklamak için aldım, fakat bu kadarla devam edecekse...

Sabiha hanım sözünü bitirmedi, gözlerini oğlunun gözlerine dikti. Ahmed Cemil bu nazardan sıkıldı, gözlerini çevirdi, cevap vermedi. Nefsini herşeyden mahrum etmeğe alışmamış mıydı?

Onun için birkaç mecidiye tasarruf etmekte bir faide mi var?

Seneyi iki kravatla geçirmek, bir iskarpini alt>. ay sürüklemek zaten öyle bir sefalet idi ki onu âdetâ mütelezziz ederdi. Artık şu mahrumiyet hayatının acı lezzetinden bir hoş teessür bile duyar olmuştu. Matbaada kaldığı akşamlar idarenin penceresi kenarına ilişip de caddenin hüznü veren tenhalığından mest olarak biraz peynirle francolasını yedikçe kendisinde bir zavallılık bulur, bunda mağnum bir şiir bularak âdetâ şiir te-lezzüz ederdi.

Bu sabah annesiyle şu muhavere kalbine sanki bir katre yakıcı zehir damlatmış idi. Orada bir şeyin yandığını, sanki bir noktayı kazıyarak kemirdiğini hissediyordu.

Bu sabah İkbal'e tesadüf etmek emeliyle odasından geç çıktı. Geç kalkmak ihtiyadında olan eniştesini uyandırmaktan, çekinerek merdivenleri yavaş yavaş indi. İkbal daha evvel kalkmıştı, aşağıda karşılaştılar, izdivacından beri ona karşı Ahmed Cemil yarı siteme benzeyen bir tavır itihazına lüzum görmüştü. İkbal'de de biraderine karşı bir mücrim gibi gözlerini indirmek, yolundan silinmek, mümkün mertebe az fırsatlarda hitabına mârûz olmak gibi 'bir ihtiraz peyda olmuştu.

Bu sabah Ahmed Cemil İkbal'e bir şey söylemek istiyor> muşçasına baktı, İkbal bir aralık bu nazara mukavemet etmek istedi, sonra beriki bir sademeye tesadüf etmiş gibi nazarı titredi, gözlerini indirdi. Kardeşinin yalnız bu bakışı: «İkbal! Bahtiyar değilsin, anlıyorum.» demiş idi.

MAİ VE SİYAH 117

Ahmed Cemil'in tamamıyla cahili olduğu kahve hayatına müteallik hikâyeler, dün salbah Millet bahçesinde bilardoda kazandığı muvaffakiyet, yalnız kendisini eğlendirmek için söz söyleyenlere mahsus kahkahalarla kesik fıkralar, ara sıra yemeğe müteallik itirazlar, bazan Seher'e karşı kaba latifeler... Bir vakitler Ahmed Cemil de bu sofrada lâtife ederdi, fakat o zaman bir lâtife edildikçe sofranın etrafında handeler uçuşurdu. Şimdi Vehbi beyin bir latifesine mukabil Sabiha hanımın simasında zorla kopmuş bir tebessümtü; İkbal'in üzüntüden, zevcinin tuhaflıktan ziyade gülünclüğüne karşı helecannından mütevellit perişan nazarı: Seher'in her dakika: «kide birde bana ne iliyorsun?» demeye, elindeki sahanı sofranın ortasına atıp kaçmağa meyyal duran dargın vaz'ı görüldü.

Yemek yedikten sonra Vehbi bey İkbal'le odasına çekilince Ahmed Cemil annesinin yanında kalırdı, fakat ekseriyet üzere yemekten sonra uyuyan zevcinden kurtulabildikçe bu yalnızlığa küçük bir zaman için İkbal'in 'huzuru da hayat bahşederdi. Artık İkbal ihtiraz tavrını bırakmıştı, kardeşini mümkün mertebe sıkça görüyordu, fakat henüz aralarında dert zevdiine benzer bir kelime teati olunmamış idi. İkbal bahtiyar görünmeğe çalışıyordu. Fakat bir annenin, ibir kardeşin gözünden gizlenmeyen bir hazin renk: «Aldatmayınız, bu nikabın altında ben varım!» derdi.

Bu kış Ahmed Cemil eserine hemen çalışmadı. Derslerinden, yazılarından kurtulabildikçe yegâne iştigali şiirlerini okumaktan ibaret kalırdı; fakat bahar gelince bütün vücudunu ihata eden kesel ve rahavet havası sanki güneşin taze hararetleriyle tebahhur ederek sıyrıldı, damarlarının içinde bir ceveln hissetti, kışın donuk havaları altında teessürleri safhasına donuk nakışlarla intikal eden, - âdetâ uykuda duyuları, baharın ılık nefesleriyle dirilip uçsan kelekler gibi canlandı. O vakit Ahmed Cemil'in eseri bol bir yağmurdan sonra topraklardan süzüle süzüle kayacaklar arasında birikmiş küçük bir menba gibi taşı, ufak hamlelerle fêveran etti. Şimdi bu eser büyüyor, tekemmül ediyordu...

Ahmed Cemil bütün hayatının meşakkatlerini bu eserin tevhit edeceği lezzete karşı unutturdu. O

sefalet ve mihnetle dolarak, taşarak geçen kıştan sonra eserinin tesliyet veren ha-118 MAİ VE SİİAH

yat nefesiyle bütün yorgunlukları dinledi, bütün o zahmetler ondan intişar eden ümit havasına temas edince zail oldu.

Bir aralık Ahmed Cemil eserini tasfiye etmek istedi, bir hafta mütemadiyen bununla uğraştı, müsveddelerini ayıkladı, noksan bırakılmış yerlerini doldurdu, zevkini ikna edemeyen parçaları mahvetti, nihayet bir haftalık uğraşmasının neticesinde küçük bir defter vücuda getirebildi. Ah bu defter! işte bütün hayatının mühim bir ümidi şu küçük defterde idi.

Ahmed Cemil sanki senelerden beri ruhuna çöken bir sıklık şu tasfiyeden sonra mündefi oldu.

Bir mayıs günü matbaada otururken birdenbire defteri Taksim bahçesinde — bir gün henüz mektepte iken Hüseyin Nazmi ile gidip oturdukları yerde — Boğaz'ın şiirine karşı kendi kendisine okumak istedi, hemen doğuveren şu arzuya mukavemet edemedi, matbaada işini isticâl ile bitirerek çıktı.

Tünef'den çıktıktan sonra Beyoğlu'nda biraz serseri, dolaşmak; mağazaların camekânları önünde gecikerek şurada yeni çıkmış kitapları; ötede kravatlardan, yakaklıklardan, mendillerden teşkil edilmiş zarif nümuneğâhları; bir moda mağazasının kumaşlarını, bütün o gönülleri talif eden hicleri seyretmek istedi. Bon Marehe'nin önüne gelerek içeriye girdi. Zaten Beyoğlu'ndan işsiz geçtikçe buraya bir kere girip çıkmak âdeti idi. Henüz o kadar kalabalık yoktu, ilerledi.

Çocuk oyuncaklarının yanına kadar geldi, ellerinde earpare, başında mailli kırmızılı bir külah gelip geçenlere gülümseyen bir soytarıya bakmakla meşgul iken arkasından kendisine yabancı olmayan bir tatlı sesin bir nida-i hayretle: «A! Cemil bey!...» dediğini işitti. Başını çevirdi, o vakit tayin olunamaz bir sebeple mütat olmayan vukuata tesadüf olununca hissedilen râ-şeye müşâbih bir titreyiş vücudunu baştan aşağıya sarstı.

Kendisine hitap etmesini beklercesine Lâmia mütebes-sim bir çöhre ile karşısında duruyordu.

Ahmed Cemil Lâmia'yı belki bir seneden 'beri görmemişA-ti ve göremezdi; Hüseyin Nazmi'nin köşküne, yahut kışın evine gittikçe Lâmia'nın bazan piyanosunu işiterek bazan bir kapının alplığından süzülüp geçtiğini-duyarak, bazan eteğinin bir hışlısını hissederek yahut muhteriz bir kahkahasının zaptolunmuş tarakasını fark ederek onun vücuduna yakın "a"

MA I VE SİYAH

119

maktan, onun muhit-i havasında muvakkat bir müddet için yaşamaktan mütevellit bir şey duyardı; meçhul bir şey var ki mahiyetini anlamamış, kühnünü tahlil etmek istememişti. Fakat bu meçhul şeyin bütün şahsiyeti üzerinde derin bir tesiri vardı.

Henüz on beş yaşında iken hâtrasına inkâş eden simasını zihninde itmam ve ikmal etmiş, ondan uzak yaşadığı müddetçe o simayı daima besleyerek arada geçen zamanı sanki telâfiye çalışmıştı. «Şimdi tamamen bir genç kız olmuştur!» derdi. Genç kız!... Ahmed Cemil'in zihninde bu genç kız sıfatının hususi ve müstesna bir ehemmiyeti vardı. O, henüz ço-cuklukta çıkararak mevcudiyet-i mâneviyesi garâible nenjli bir cihanın esrarına karşı inkişafa müheyya duran, nağhan hissediverdikleri bir hakikatın taaccüp rengi gözlerinde sizi istintak ediyormuşçasına bir istifşar ifâdesiyle gülüverirken birdenbire bir genç kız sıfatının henüz itilâf olunmamış

ciddiyetiyle gözlerini indiren, dün başka bir şey iken yarın başka bir şey olmağa hazırlanan; fakat bugün müphem, müşevveş, o müphemiyeti, müşevveşiyeti için şiirle, sevdâ ile dolu olan bu mahlûklara, bütün güzergâhına tesadüf eden o genç kızlara Ahmed Cemil perestîşe benzer, buseyi andırır bir gârâm nazariyle bakardı.

Ahmed Cemil'in kalbinde yer tutmuş böyle binlerce çehreler vardı. Köprüden vapura binerken gördüğü, yahut Şişlide bir Kâğıthane dönüşünde tesadüf ettiği, yahut Tepebaşı'nda, Taksim'de, Köprü'de hemen her yerde bir dakika için sevdiği binlerce çehreler vardı ki bunlar kendisi için saadet hülyası olan o genç kızmın mevhum şekli etrafında uçsan bir takım periler, kanatlı şiirler idi. Ahmed Cemil bunların hepsini severdi, daha doğrusu o genç kıza bunların herbirinde ayrı ayrı perestîş ederdi, fakat (bütün bu çehrelerin üstünde, bütün bu mütebessim hülyaların araşma bir hayal de girerdi. Bu hayal pek seyyal idi, belli belirsiz bir şey! Müphem bir çocuk çehresi, kimbilir kindir?

Bugün Lâmia'yı karşısında siyah çarşafı çenesinin altından tepesi bir incili iğne ile ilştirilmiş, peçesi alınmış kıvrık saçlarını bir yarı örtülülük altında bırakarak başına atılmış, ince parmakları siyah güderi eldivenler içinde uzun sap-h zarif şemsiyesinin püskülünü oynatarak; henüz çocukluğu-nu unutmamış; henüz iki üç sene evvelki sıfatıyla Ahmed Cemil'in karşısında bulunuyormuş gibi saf çehresiyle bakarak görünce, Ahmed Cemil'in zihninden uçsan ve binlerce çehreler - bir ziya isabetiyle bir bulut parçasında peyda oluverip de birden sönüveren iltimalar gibi - sönüverdi.

Sonra onların arasında genç kız, o gençlik semasının sevdâ güneşi, nurlarını serperek, cazibesinin ateşlerini saçarak çıktı.

Lâmia'nın yanında dadısıyla piyano muallimesi vardı. Bir dakika öyle karşı karşıya, birbirine söz söylemek lâzım gelip gelmeyeceğinde tereddüt ederek, mütebessim bakışarak durdular; sonra Lâmia biraz gülmüsedî, «birisine oyuncak mı alıyorsunuz?» dedi.

Ahmed Cemil: — Hayır, yalnız bakıyordum, cevabını verdi. Lâmia şüphesiz şurada, şu oyuncak destegâhının yanında vevle bir çocukluk arkadaşıyla, vevle bir dakikalık musahabenin garabetini daha az hissederek daha cesur idi.

— Biz haftaya yine köşke gidiyoruz, ufak tefek almak için çıkmış idik, dedi, sonra Ahmed Cemil'in eline bakarak:

— Yeni bir kitap mı? diye sordu.

— Hayır, benim şiirlerim..

— Ağabeyimin daima söylediği eseriniz mi?... Bir akşam onu bizde okuyacak missiniz, öyle mi?

Ben de dinlemek, sizi okurken görmek istiyorum, amma...

Lâmîa küçük bir kahkahayı zaptetti, sonra Ahmed Cemil'in perişan cevabını dinlemeyerek siyah güderi eldivenler içinde daha ince görünen parmaklarıyla peçesini indirdi, «efendim!...» dedi.

Ahmed Cemil küçük bir hareket bile etmeyerek duruyordu; bütün hayatı, bütün ruhunun emel züib-desi işte şu siyah nazenin heyula işte bu ipek çarşafın dalgaları içinde vücudunun ihtizazı hissedilen seyyal ve mevvac hayal şeklinde kaybolup giderken, Ahmed Cemil orada, elinde çarpaperele ile başında malî kınızılı külahıyla gelp geçenleri gülerек seyreden soytarının istihza nazarı altında elinde şiirlerinin defterini kıvrarak duruyordu.

Bugün Ahmed Cemil Taksim bahçesinde bu şiirini değil, asıl gençliğinin şiirini — yalnız onu —

okudu. Bahçe تنها idi; henüz yapraklanmış bir ağacın altında mai şemsiyesini açmış, alçak ökçeli potinlerini önüne çektiği bir iskemlenin kenarına dayanmış gözlüklü ihtiyar bir İngiliz mürebbiyesi; biraz beride

«AJ İE SİYAH 123

ellerinde küçücük kürekleler bahçeden kum toplayarak mini mini kovalara doldurmak mühim işiyle etrafı görmeğe vakitleri olmayan iki çocuk, sarı saçları rüzgârlarla savrularak, başlarından kaymış hasır şapkaları arkalarında çarpma-rak, uzun konçlu düğmeli potinlerini kumlara temas et-tirmiyormuşçasına bir çeviklikle koşarak çenberlerini çeviren, bir örnek esvaplı iki kız, hayatının uzun yorgunluklarını bir gazetenin tefikasında dinlendiren bir ihtiyar, ötede beride tek tük zünreler, koşuşan bağırışan çocuklar, daha sonra, Ahmed Cemil'in gözleri, bunlardan ayrılarak, bayırın üstünde uçuyor, mütebessim renkleriyle, manzaralarının ivicacılarıyla yeşil tepelere doğru tırmanmış yahud mai sulara doğru akı-vermiş gibi duran binalarıyla boğazın sakin levasına dikiliyordu. Bazan bu levha gözlerinin içinde bulanıyor; tepeler, sular, yalılar, bütün güzel şekiller, manzaralar bir fırça darbesinden kopma renkler iniş de yekdiğerine karşıarak şekilsiz bir hamur haline geliyormuş

gibi oluyordu. O zaman hayalinin mâkesinde guruba tesadüf etmiş bulut parçası gibi kırmızılara, mailere, yeşillere, sanlara boyanan bu levhaların içinde Lâmia'yi — evvelâ küçük, şu kadirçık, kıvrıcık saçları başının beresinden taşarak, Hüseyin Nazmı ile gezmeğe çıktıkları vakit yanı başında iki elleriyle eline yapışarak muhaverelelerinin arasına «Bu ne? Ne için? Nasıl? Ne vakit?»

sualleriyle her dakika karşıarak; bir dakika sonra sekiz on yaşında bir kış gecesi meselâ iki arkadaş cehren bir şiir okurken halının üstünde daima gülümser siyah gözlerini anlamayarak yüzlerine dikmiş, yahut kendine mahsus bir mütalâa ile meşgul oluyor zannını vermek için bir ciddi tavrı ile elindeki musavver mecmuaya dalmış — görünüyordu. O çehre böyle zihninde bir an içinde yüz tenasüh silsilesinden geçerek, her tebeddülünde bir hâtura gıcıklayarak bütün hayatını Ahmed Cemil'in dimağında, bir dakika içinde tekrar yaşıtıyordu. Lâmia'dan daima pek sıcak bir his duymuş, onunla beraber bulunmaktan haz almış idi .O da küçüklüğünden beri daima onun etrafında dolaşır, daima güler; birisinden yüz bulmuş çocuklara mahsus sokulganlıkla daima yanına gelirdi. Demek bugün Bon Marche'de uzun bir gayubetten sonra onu görüncü vücudunu sarsan şey... Artık o şeyin tesiri mahiyetinden kaçmağa, nefsinin onun hük- * mü daîresinden çıkarmağa lüzum görmüyordu.

122

MAI VE SİYAH

Bakınız o siyah peçenin, siyah çarşafın, siyah saçların altında parlayan siyah gözlerden bir şey akıyor, güya siyah ibir nur ki baş döndüren ateşli bir sevda havası ile vücudunu sarıyor, yakıyor, fakat okşayan bir ateş, bir ateş ki sıcak bir

buse gibi..

Artık saklamağa ne lüzum var? İşte bütün hüsrân içinde geçen gençlik sevdasının emel züibdesi.

O münevver rüyalarının genç kıza, hayatında birinci ve sonuncu olmak üzere seveceği vücut, işte o biraz evvel gülerек dudaklarını basarak hafifçe başıyla selâmlayarak, «Efendim!...» diyen Lâmia idi.

Şiirlerini dinlemek istiyormuş. Ahmed Cemil onu Lâ-nia'ya kendisi okumak isterdi. Zihninde bu şiir takriri için mahsus bir hücre tertip ediyor, Lâmia'yı orada bir kanepeye oturtuyor, kendisi tâ ayaklarının dibine küçük bir ayak iskemlesine oturuyor; sonra titreş bir aşk sadası ile bütün fikirlerinin, hislerinin muhassalası olan bu şiir parçalarını bir sevda teranesi gibi onun müteessir gözleri altında inşad ediyordu. Ah! O sevda dakikası! Acaba hayat-ı binasibinde o bahtiyar saat çalacak mı?..

Ahmed Cemil'in nasiyesinde bu sul bir endişe hattı tersim ediyordu. Kendi kendine: «Ne için onun benimle izdivacını istemesinler?» diyordu. O da kendisini sevmiyor mu? Bir saat evvel o kendisine tebessüm eden gözlerde bir gizli incizab mânâsı hissolummuyor muydu?

Bu aralık tâ yanınbaşında koşan bir kız kumların üzerine yüzü koyun düştü. Ahmed Cemil başını çevirdi, çocuk iri mai gözleriyle istindat ederek ona bakıyordu, yerinden kalktı, çocuğun ellerinden tuttu, kaldırdı..

Bu vak'a Ahmed Cemil'i hakikate iade etmiş oldu... Artık tekrar oturmadı; yavaş yavaş, türlü renklerde elbiselerle süslenen iskemlelerin, korucukların arasından süzülüp çıktı; elinde şiir defteri, gözlerinin içinde — şimdiki artık vuzuh ile gülümseyen Lâmia — aheste Taksim caddesini çıkmağa başladı.

Bir gece herkes yatak odasına çekilmek üzere kalkmışlardı, mu'tad hilâfına olarak sokak kapısının kuvvetle çalındığını işittiler. Seher kapıyı açp açmamak lâzım geleceğinde MAİVESİYAH 123

mütöhayyir idi, gece şu küçük asude evin kapısı çalınmak o derece müstesna bir vak'a idi ki herkeste ufak bir halecan hâsıl oldu.

Nihayet Ahmed Cemil, Se'her'e tekaddüm etti, kapıyı açtı, karşısında hamal kılıklı birisini gördü.

— Vehbi beyin evi burası mı?

— Burası...

İsmini işitince Vehbi bey telâşla kapıya geldi. O vakit Ahmed Cemil çekildi, eniştesiyle kapıdaki adamın arasında cereyan eden muhavereyi herkes taşlıkta gergin bir dikkatle dinliyordu. Vehbi beyi öteki evden istiyorlarmış. Sultanahmet'te babasının evinden... Herif sebebini evvelâ söylemek isteniyordu, sonra gördüğü ısrar üzerine ağzından parça parça izahat alınabildi. Efendi birdenbire hastalanmış, gündüz hiçbir şeyi yok iken hattâ akşam yemeğinde pek iyi bir halde iken odalarına çekildikten sonra birdenbire düşmüş, şimdi lakırdı söyleyemiyormuş, kımlıdanamıyormuş... Vehbi bey: — Biraz beni bekle! dedi. Sonra içeriye girdi; herkes teessüf beyanında, tesiyet iradına hazırlanıyordu; o bî'akis güldü; tuhaf bir vak'a'ya muttali olmuşçasına alay ediyor, herkesin yüzüne bakarak sanki bu vak'anın mudhik tesirinden başkalarının da hisse alıp almadığını tetkik ediyordu.

Yegâne mütalâa olarak Ahmed Cemil'in yüzüne baktı:

— Bu yaşta genç bir kızla evlenmenin neticesi budur, değil mi?

Yalnız şu söz ihtiyarın hastalığındaki mahiyeti izah etmiş oldu. Ahmed Cemil dilinin ucuna kadar gelen suali zab-tetti, fakat Vehbi bey o suali anlamış da muhataplarını merakta bırakmamak lütfunu gösteriyormuş gibi pederinin nüşa-biyetini iki manalı hande arasında tâyin etti:

«Nüzul!...» dedi.

Bu akşam Vehbi bey gittikten sonra yatak odalarına çekilmekten vazgeçtiler, iki kardeşle anne birçok zamandan beri birinci defa olarak gecenin celsesini o eski samimiyet ile geçirmek istediler. Muhavere bütün bu vak'a üzerine cereyan ediyordu. İkbâl pek az söze karşıyor, artık herkesin alışmağa başladığı düşünceli tavrıyla, ara sıra iki mânâsız kelime ile muhavereye iştirak ediyordu. Bir aralık Ahmed Cemil:

124

s ı x a n

— İhtiyar giderse matbaa ne olur, bilmem? dedi. O vakit İkbâl kardeşine derin bir nazarla baktı, söyleyeceği sözün söylememek istediği tarafını gözleriyle anlatmağa çalışarak dedi ki:

— Bey; zaten, pedere bir şey olursa istifa ederim, kayınbiraderle beraber matbaayı idare ederiz, diyordu.

İkbâl bu sözü söyledikten sonra pederinin vefatını bekleyen kocasının utanılacak bir mahiyetini ifşa etmiş gibi gözlerini indirdi; o vakit Ahmed Cemil, onun bütün heyetinden kocası için bir nefret havasının uçtuğunu hisseder, tâ izdivacından beri anlamak istedikleri hayat sırrının bir parçasını görür gibi idi.

İkbâl tekrar gözlerini kaldırdı, kardeşine baktı, ağlamağa hazır gibi duran gözleriyle: «Gördünüz mü? Beni verdiğiniz adamı anladınız mı?» demek istiyor gibi baktı.

Ahmed Cemil biraz daha istizah etmek istedi:

— Ne vakit söylüyordunuz? dedi.

İkbal kuru bir sesle: «Her vakit!» dedi, sonra başka bir suale cevap vermeğe mecbur olmaktan korkuyormuşçasına kardeşiyle annesini bıraktı, çekildi.

Seher oda kapısının yanında, odanın hem içinde hem dışarsında eski zamanlardaki hususiyeti ihtar eder bir teklifsizlikle muhavereye iştirak ediyordu.

İkbal'ın son sözi üzerine birşey mırıldandı, anlayamadılar, yalnız İkbal çıkarken: «Küçük hanımcığım, ben de sizin yanınıza geleyim.» dediği işitildi.

* /*/

Ertesi gün Ahmed Cemil matbaaya gittiği vakit eniştesini AHmed Şevki efendinin yanında gördü. Ahmed Şevki efendinin çehresi her zamandan biraz daha ziyade kızarmıştı. Yanlarına girdi, Vehbi bey yalnız «Peder fena!» dedi. Sonra daha ziyade izahat vermeğe lüzum görmeyerek ilâve etti:

— Bundan sonra matbaa işlerine benim bakmaktığım lâzım geliyor. Onun için bir karar verelim; şimdi Şevki efendiden bazı şeyler soruyordum, fakat aldığım izahatı pek kâfi bulmuyorum..

12;;.

Vehbi bey âdeta yüksekte söylüyordu, Ahmed Şevki efendiyle Ahmed Cemil birbirine bakıştlar, o devam ediyordu.

— Şimdi Şevki efendi bir muhtıra yapmalı; evvelâ matbaada mevcut olan alât ve edevatın, darflerin bir fihristini isterim. Sonra matbaa ve gazete memurlarının isimleri, maaşları, diğer bir kâğıda matbaanın geliri gideri..

Ahmed Şevki efendi bunalıyordu, ah şu dakikada çekmecesinin yanbaşında sanki kendisine mahzun malJzun bakıp •duran koyu nefti alpaga şemsiyesini şu çapkının kafasına indirdikten sonra matbaayı bırakıp gidebilse... Artık matbaanın zevki kaçacağını anlamıştı, henüz dün gece yatağa serilen babası için sabahleyin şifa çaresi taharrisine koşması lâzım gelirken matbaaya can atarak hesap soran bu adamın karşısında bütün yuvarlak vücudu baştan aşağı titreyen bir kütle kesilmişti.

Ahmed Cemil bu muhavereyi yarım bıraktı. Daha ziyadesini dinlemek, görmek istemeyerek heyet-i tahririye odasına girdi. Orada yalnız Saib vardı; telâş içinde, havada kokusunu aldığı havadisın nev'ine vukuf arzusu kuru vücuduna sığama-yarak, ellerini uğuşturarak Ahmed Cemil'i hemen istintak etmek istedi:

— Müdür ölmüş mü?

— Onun gibi birşey..

0 vakit Saib sırttı, yıldı, Ahmed Cemil'e daiha ziyade sokukdu:

— Artık enişte beyiniz matbaayı size bırakır, dedi.

Ahmed Cemil şu dakikada bu kısa, zayıf, kuru çocuğu tokatlamak istedi. Ah!... Bu insanlar, şu içeride, hesap soratı oğul, burada lastikten yapma gülünç bir soytarı gibi yaranmak için dizlerine sıçramaya çalışan mahlûk!... Ahmed Cemil'in; nefretten göğsü şişiyordu. j

İşe başlamayacak olursa rahat edemeyeceğine hükmetti;! Avrupa gazetelerini açtı, tercüme edecek havadis aradı, ni-i hayet daima Amerika'ya isnat olunan garibelerden birşey İK du, mütenevvia sütunlarında daima halkın hoşuna giden t düzme fikrayı biraz da kendisi süsleyerek serbest tercümeiy." başladı. /

— Cemil bey, baksanıza...

Kendisini eniştesi çağırıyordu, kalktı, yanına gitti.

— Beni bu akşam beklemesinler, yarın yine burada buluşuruz. Şevki efendi istediğim şeyleri hazırlayacak, yarın sizinle de konuşmak lâzım geliyor.

Vehbi bey bir âmir sıfatı takınmıştı. Birden kendisini bu adamın karşısında küçülmüş, alçalmış

gibi gördü. Enişte demeğe ancak razı olabildiği bu adamdan bugün emre benzer

\ Şeyler mi alacak?

1 Vehbi bey matbaanın tahtalarına güya her vakitten ziya- de bir tasarruf kuvvetiyle basarak çıktı. Ahmed Cemil yazı l edasına dönmedi, arkadaşının odasında kaldı, Saib'in teces-[i süslerinden emin olmak için kapıyı da kapadı, gülmeğe çalışarak Ahmed Şevki efendiyi baktı.

İdare memurunun çehresi boğazı sıkılıyormuş gibi kıpkır-ı mızı idi. Birşey söylemeden evvel yutkundı, sonra bütün ci-j} ğerlerini dolduran hiddet havasını boşaltıyormuşçasına derinden geniş bir soludu, iskemlesine oturarak:

— Anlaşıldı! dedi.

Sonra anladığı şeyi izah etmek istedi:

— Ben sana bir şey söyleyeyim mi? Artık benün için matbaa bimiştir. Burada Ahmed Şevki efendiyi değil kalıbını göreceksiniz. Ben bu azamet tavrını çekemeyeceğim, daha ilk günü gelip de bana bir uşak muamelesi eden herife... Eniştene herif dediğime istersen hiddet et..

Ahmed Cemil gülümsedi.

— O mütekebbir edaya ben tahammül edemem. Siz, ka-ym enişte matbaayı istediğiniz gibi idare ediniz, ben kendime bir iş buluncaya kadar gelir giderim. Yarın sen de matbaada mevküin ehemmiyetini anlayınca: «İdare memurunu çağır-sanıza...» diye beni yanına getirecek değil misin?

Ahmed Cemil bir daha gülümsedi: , — Daha ne olacağını anlamadan bu kadar telâşa sebep Nâr mı?

Ahmed Şevki efendi artık püskürdü: ha — Ne mi olacak? Bak götürsün..

Ne olacağını Ahmed Cemil tâyin edememişti; fakat mat-jbaada birşey olacağından eski çalışma zevkinin zevale uğra-A yacağından o da emin idi. Bugün Ahmed Şevki efendi saat-jlerce kendisinden bahsetti, «dünyada bir kişi olduktan sonra

ı nasılsa geçuuuu» ayırorau. iiiaeu Diraz suKun ouidUK tan. ' sonra yavaş yavaş defterlerini karıştırdı, hokkasını düzeltti, / kalemini buldu, tırnağının üstünde çıtlattı, çalışmaya hazırlandı; Vehbi beyin istediği şeylerin ne olduğunu düşünerek,, nasıl başlamak lâzım geleceğini zihnen tertip ederek: «Beyin, emrini icra etmeli!» dedi.

Bugün matbaa halkı Tevfik efendinin hastalığına muttali olduktan sonra herkesin yüzüne bir endişe sayesi düştü, o zamana kadar vücuduna ehemmiyet verilmeyen bu adamın gaybubetinde bir ehemmiyet olacağını hissolunuyordu. Sahib-i imtiyaz Hüseyin Baha efendinin burnundan gözlüğü her vakitten ziyade düştü. Raci bu fırsattan istifade ederek matbaadaki tevakkuf zamanını yalnız yarım saate hasretti. Ali Şekib her vakitten ziyade yazdı, Saib muttasıl Ahmed Şevki efendinin etrafında dolaştı, Ahmed Cemil'e nasılsa edindiği birinci nevi sigaradan ikram etti..

Ahmed Cemil bu vak'a üzerine düşünmeyi geceye talik etmiş idi. Akşam tjeve gittiği zaman eniştesinin gelmeyeceğini haber verdi. İkbal o gün kayınpederini görmek için gidip gelmişti.

İhtiyarın ne okluğunu ondan sordu, İkbal'ın verdiği malûmattan meselenin vehametini, mahiyetini tamamen anladı. İhtiyarın bütün sol tarafıyla dili tutulmuştu. Yalnız sağ elini oynatarak meramını ifade etmeğe çalışıyormuş,..

Yemekten sonra Ahmed Cemil annesine bakarak:

— Matbaa altüst oluyor. Bu sabah eniştem geldi, hesapları istedi, zannedirim ki bazı tasavvurları var... dedi.

İkbal kardeşinin ne demek istediğini anladı:

— Dün gece söylemiştim zannedirim, tasavvuru istifa ederek matbaayı sizinle beraber idare etmek...

Ahmed Cemil'in hullya hayatından başlıca ümitlerinden biri bir matbaa sahibi olmak değil mi idi

? O halde işte o ümidin bir tahakkuk mukaddemesi gibi başlayan şu vak'aya karşı bir itminan duymak lâzım gelirken ne için makûs bir tesir duyuyor? Kalbinde hafî fâkât vazih bir his matbaada şu tebeddülün — ümidin tahakkuku değil — bir inkrazı olduğunu söylüyordu. Bir aralık kendi kendisine: — Vehim! Ne

için öyle olsun? Her vak'ayı fena şumuliyle telâkki etmek bana mahsus bir bedbinlik mesleği!

Halbuki mesele pek sade: Ben bir matbaada bulunuyorum ki idare şekli bana tamamiy-le yabancı.

Bugün bir vak'a o idareyi eniştemin eline geçiriyor, şu halde bana evvelce yabancı olan matbaa ile bugün aramızda bir karabet hâsıl oluyor demektir. Matbaanın, gazetenin idaresi bana tevdi edilecek olursa bundan ne için ürkmek lâzım gelsin?» demek istedi, vicdanında bir tehaşi ezasıyle hüküm süren hissın muazzıp sedasını susturmağa çalıştı.

Ertesi gün matbaada, eniştesi gelip de Ahmed Şevki efendinin hazırladığı hesap icmalleri üzerine sahib-i intiyaz Hüseyin Baha efendinin müşareketiyle efkâr mübadelesine başlanınca, Ahmed Cemil eniştesine karşı hep mûmaşat eder oldu. Zaten mûnaşat olunmayacak bir fikre de tesadüf etmemiş idi. Hattâ eniştesi matbaanın islahından, gazetenin terakkisini teminden bahsettikçe geceleri sofra başında bilardo vukuatı nakleden bu adamın içinde bir tedbir sahibi muhtefi olduğunu anlıyordu. Nihayet Vehbi bey müzakereye bir nazik hatime vermek istedi:

— Matbaa ve gazete Hüseyin Baha efendinin idaresinde oldukça ben memuriyetinden istifaya lüzum görmüyorum. Yalnız bana ait vazifeleri başmuharrirlikle beraber kayınbiraderime bırakacağım.

Hüseyin Baha efendi korkulu bir fırtınadan ehven kurtulmuş olmasından mutmain olarak müzakerenin iptidasından fœri birkaç defalar düşen gözlüğünü düzelttikten sonra iltifata teşekkür etmekle meşgul iken, Ahmed Cemil'in birden rengi değişti.

— Ali Şekib ne olacak? dedi. Eniştesi biraz gülerек yüzüne baktı:

— Gazete için o kadar muharrir ihtiyac var mı?

Ahmed Cemil saatlerden biri idare ettiği meseleyi şu dakikada tarumar etmek istedi, «Ali Şekib gidecek olursa ben duramam!» demek üzere atılıyordu. Hüseyin Baha efendinin sükût tavsiye eden bir nazarı nefisini zaptetmesine medar oldu:

— Ali Şekib olmayacak olursa gazeteyi idare etmek mûnı-"kûn olamaz, onun vazifesi benim iktidarımın fevkindedir, dedi.

Vehbi bey cevap vermeye hazırlanıyordu; odanın yanı açık duran kapısından Saib'in mütecessis çehresi göründü;

MAİ VE SİTAH 133

ayırıyordu. Şu dakikada vücudunda göya bütün hüviyeti eziliyor, zannediyor, iki ellerini göğsüne basarak: «Yürüyeme-yeceğim, beni buraya bırak; şuraya düşmek, kumlar üstünde Ölmek istiyorum» demek için bir ihtiyaç duyuyordu. Aman yarabbi! Sevmek bu muydu?... İnsanı göya bir mengene içinde sıkıp sıkıp da birisinin ayakları altına ezik, bitik, can çekişerek atmak isteyen bu öldürücü şey, sevmek bu muydu?...

Gittikçe yaklaşıyorlardı. Şimdi Ahmed Cemil daha vazih görünüyordu. Tâ belinde küçük küçük kırmalarla büzülerek sırtında dikışsız bırakılmış kıvrıklar, omuzlarından yanlarına düşen açık yenler, belinden aşağıya yanlarını katif bir yuvarlaklıkla tersim ettikten sonra düşüp ayaklarının her hatvesiyle sağa sola nazenin bir raks ile sallanan etekler altında vücu-f dunun hayatını, o körpe hayatı hissediyor; ipek kumaşın üzerinden akan râşe seyyaleleri içinde o vücudun iltizazını görüyordu... Lâmia başını beyaz bir tül ile örtmüş, boynundan doladıktan sonra ucunu sol omuzundan arkasına atmıştı. Elindeki açık kırmızı, sade şemsiyesini bazan kaldırarak, bazan omuzundan başının arkasına tutarak yürüyordu...

Ah, o küçük kırmızı şemsiye! Ne olurdu, şurada yalnız bulunsalardı, o kadar yalnız ki bütün bu sahra şu akşam baygınlığına şiiiryle onların, ancak onların olsaydı... Şuracıkta, yolun şu kenarında, bir taş parçasının — fâkât küçük, ikisine ancak kâfi bir taş parçasının — üzerine otursaydılar, yanya-na, o kadar ki vücutlarının sıcaklığı intizaç etseydi... Lâmia o beyaz tül örtüyü açsaydı; Ahmed Cemil'in uzun kumral saçlı başını o kıvrık gür siyah saçların yanına çekseydi, o kadar ki saçları birbirine karışarak siyah ve kumral bir enmuzeç teşkil etseydi, sonra o tül şu bir çift baştan mürekkep sevgi levhasını gizleyip o küçücük kırmızı şemsiyede bu gençlik sevdasını sahranın yalnızlığından bile esirgeyerek yakuttan bir . büyük tac şeklinde örtseydi...

— Şu önde gidenler Lâmia ile ustası değil mi?

— Bilmem!...

Cürm-ü neşud halinde yakalananlara mahsus bir şaşırma ile Lâmia'nın orada bulunduğunu görmek, onu gözleriyle takip etmiş olmak affedilmeyecek bir töhmet imiş gibi birden sıkılmış, düşünmeden yalan söylemişti. O cevabı verdikten sonra nedamet etti. Bu yalana sebep ne? Ne için şuracıkta saf-13 i

MAİ VE SİYAH

vet ve samimiyetle arkadaşının ellerine yapışarak: «Evet o! demindenberi onun için titrediğini görmüyor musun, anlamıyor musun? Ah! Bilsen onu ne kadar seviyorum!...> dememişti?

Halbuki bu sırrı birisine tevdi etmek ihtiyacı onu âdeti hasta ediyordu.

— Artık dönelim, mi ? Arkadaşının sualine:

. — Daha erken zannedirim... Cevabını verdi, şimdi, artık aralarında on admılık bir mesafe kalmış idi. Şuracıkta bir tesadüf etmiyecek olursa bugün bir daha göremeyeceğini biliyordu. Bu sırada onlar döndüler, öyle ki hemen karşı karşıya gelmiş oldular. Lâmia hayret nidasiyle:

— Ağabeyim... dedi, sonra mütebessim gözleriyle Ahmed Cemil'e baktı. Onu selâmlıyor, gözleriyle bir aşinalık gönderiyor, göya çocuk iken her defâ gelişinde dediği gibi: «Ne iyi ettiniz de geldiniz!» diyordu.

Ahmed Cemil'in yine gözleri bulanmıştı. Akşam rüzgârının hafif darbeleriyle çırpman ipek örtüsünün içinde Lâmia'nın çehresini bir bulut altında görüyordu.

Hüseyin Nazmi hemşiresine yalnız «eve mı?» dedi. Lâmia «evet!» dedi, sonra küçük kırmızı şemsiyesini bir veda selâmi gibi savurdu. Geçtiler..

Ahmed Cemil şimdi mesut idi. Lâmia'nın o mütebessim nazarı, kalbinde bir deste saadet çiçekleri gibi inkişaf etmiş idi. Kendisini bu gün şu Erenköy seferinden artık bahtiyarlık hissesini almış kıyas etti. Bütün hayatında sevdâ sekiiryle mest kalmak için yalnız o nazar kifâyet edecekti.

Artık Hüseyin Nazmi'yi döndürmek bile istemedi, bir müddet daha yürüdüler; şimdi sahrayı esmer bir renk yan şeffâf örtüsüne sarmış tâ ileride afaakin sinesinden gecenin sükân nefesi, ufukların yarı şeffâf tüllerini titreterek uçuşmağa Aaş-lamıştı. Derinden bellisiz bir lek sesine muhteriz dem tutan hafif kuş cıvıltıları arasında, iki arkadaş döndüler.

Bu gece Hüseyin Nazmi, kütüphanesini yine altüst ederken bir aralık arkadaşî Ahmed Cemil'e sordu: A— Senin «eserin inşad resmi ne vakit icra olunacak?

Ahmed Cemil artık eserin ikmalinde bu kadar t||ahhür ettiğinden utanır olmuş, bir müddetten beri onun bahsini etmemeğe başlamıştı.

MAJ VE SİYAH

135

— Ne vakit istersen! dedi.

Bir ay daha çalışsa arkadaşlarına okuyabilecek bir hale getireceğini zannediyordu, ilâve etti:

— İstersen gelecek ay...

Gece yalnız kaldığı vakit zihninde yalnız iki şey yaşıyordu. Eseriyle Lâmia. Bu iki emel hedefi bir çift ikiz hemşire gibi hâtrasında öpüşüyordu. Lâmia'yı düşünürken, eserini, eserine fikrini sevk ettikçe o siyah gözlerin: «Bitirseniz a... Ben de dinlemek isterdim!» mânasıyle gülümsediğini görüyordu.

Bu gece uykusunun arasında hep o eserle o hayal yaşadı, sabahleyin kendi kendisine: «Evet, artık bitirmeliyim!» dedi.

Bu sabah matbaaya girer girmez Ahmed Cemil, en evvel Nedim'e tesadüf etti. Çocuk elinde bir sürâhi ile merdivenden koşarak çıkıyordu.

— Ne oluyorsun. Nedim? dedi.

Çocuk başını çevirip Ahmed Cemil'i görünce korkudan, ısraptan perişan olmuş çehresinde bir tesliyet ibtisamı ta-yaran etti. Fakat yalnız bir an için gözlerine isabet eden bu hande güya oraya bigâneliğini anlamış da firar etmiş gibi silindi. Çocuk:

— Baba bir şey oluyor; dedi.

Ahmed Cemil yukarıya çıktığı vakit matbaada Ahmed Şevki efendiden başka kimse yoktu.

Yazhanesinin önünde er-bab-ı mesalihe mahsus küçük penceresinden Ahmed Cemil'i gülerek kendisine mahsus işveli temannasıyle selâmladıktan sonra:

— Sahib-i imtiyazın odasına gir! dedi.

Ahmed Cemil doğru oraya girdi. Nedin de elinde süra-hisiyle kendisini takip ediyordu. Gördüğü manzaranın mahiyetini derhal anlayamadı. Raci, Hüseyin Baha efendinin kanepesine yüz üstü yatmış, bir kolu sarkarak kilimin üzerine

136

MAÎ VE SİYAH

düşmüş, hareketsia yatıyor, yalnız ara sıra içinden gelen bir hıçkırıkla vücudu sarsılıyordu.

Tekarrüp etti, eğilerek: «Birader!... Ne oluyorsun?» dedi, Raci cevap vermiyor, hiçbir şey işitmiyordu. Nedin hâlâ yaşlı gözleriyle bakıyor, güya Ahmed Cemil babasının ısrabını giderecek bir tabip imiş gibi ondan kendisine kuvvet verecek bir cevap bekliyordu.

Ahmed Cemil Raci'nin sızmış olduğunu, bir cevap alamayacağını anladıktan sonra Nedin'e döndü. «Niçin telâş ediyorsun? Babanın hiçbir şeyi yok.» dedi. Çocuk bir türlü oradan ayrılamıyordu. Elinde bırakmadığı sürahisiyle gitti babasının karşısında bir iskemlenin kenarına ilşti, gözlerini - zavallılığna küçükük kalbinin kan ağladığı - bu adamın üzerine dıkti, öyle oturdu kaktı...

Ahmed Cemil şu vak'amn ne olduğunu anlıyor, şu gördüğü neticeden ona tekaddüm etmiş

olması lâzım gelen vak'ala-n icat ediyordu. Kendi kendisine: «İri Alman karısının yeni bir tahriki!

Bu geceyi içmekle geçirmiş, kimbilir nerelerde düşüp kalktıktan sonra sabahleyin yine içmiş, şimdi sızyor* dedi.

Ahmed Şevki efendinin yanına geldi. İdare memuru da küçük penceresinde onu bekliyordu, refikinin sualine hacet bırakmadan bildiğini anlattı:

— Ben geldiğim zaman orada uluya uluya ağlıyordu. Karı bırakıp gitmiş, pek iyi anlayamadım amma ağlarken ağzından dökülen sözlerden dün akşam katanyile gittiğim anladım. Bu da Sirkeci'de ölünceye kadar içmiş. Babası ağlarken Nedin'in halini görseydin. Biçare çocuk!...

Bu sırada içeriden boğuk, ciğerleri sökecek bir öksürük işitildi. Ahmed Şevki efendi dedi ki:

— Nasıl öksürüyor, işitiyor musun? Sen gelmeden evvel böyle saatlerce öksürdü, ciğerleri paralanıyor, hâlâ içmekten vaz geçmiyor...

İdare memuru başını saladı, göğüs geçirdi:

— Bilmem amma fena görüyorum; dedi.

Ahmed Cemil zaten o hayatın şu neticeyi tevlit edeceğini pek iyi bilirdi. Dudaklarının arasından

«yazık!» dedi. Bugün Raci'ye her vakitten ziyade acıyor, bu adamın nasıl bir hata ile hayatının mahvına sebep olduğunu düşündükçe derin bir merhamet hissi duyuyordu. Mümkün olsaydı, Raci'yi alacak, bir tabibin zeki ve mütekayyit tedavisiyle onun hissiya-MAÎ VE SİYAH

137

tırı örten bütün levs ağşışesini yavaş yavaş kaldıracak, onların altından saf bir kalb çıkardıktan sonra: — İşte bu temiz, kalbi sefalet hayatı içinde yuvarlanan oğluna götür.» diyecekti.

Matbaanın aşağı katında Ali Şekib'in iri sesi işitildi. Biraz sonra Saib'le göründüler.

Ali Şekib'in her vakitten ziyade neşesi vardı. Dudaklarını açan geniş bir hande ile Saib'i dinliyordu.

— Bir kere duvarlar kâğıtların, dolaplar konsun, Öne de camekânlar yerleştirilerek aralarında zarif maun iki kanatlı bir kapı bırakılsın da bakınız dükkân kendisini nasıl gösterir.

Ahmed Şevki efendi küçük penceresinden başını uzattı:

— Ne dükkân?..

Ali Şekib gülerек cevap verdi: — Kâğıtçı dükkânı... Saib ellerini uğuşturarak Ali Şekib'in bir aksi sedası gibi tekrar etti: — Kâğıtçı dükkânı... .

Ali Şekib o vakit Ahmed Cemil'e baktı:

— Yazıcılıktan usandım, biraz da esnaflık edeyim. Her gün binlerce adamları esnetmekten başka bir şeye hizmet etmeyecek altı sütun yazı yetiştirmek için kafa patlatmaktansa dükkânımın köşesinde müşteri bekleyerek biraz da başka yazıcılara kâğıt kafem yetiştirmek istiyorum.

Sabahları bana uğrar da birer kahve içersек sana esnaflığın meziyetlerini ızalb ederim.

Ahmed Cemil, Ali Şekib'in bu karan nasıl esbap ile itihaz ettiğini anlamakta teahhur etmedi.

Arkadaşının ikide birde elinde iki üç lira ile Emniyet sandığına gittiğini de bilirdi. Şimdi Ali Şekib'e ne diyecek? Şu teşebbüse mümanaat mı edecek? Hakikatta arkadaşı fena bir iş yapmış

olmuyor. Onun gibi iştihar emelleri olmayan bir adam için dükkâncılık herhakde yazıcılıktan iyi değil midir?

Esasen Ali Şekib'i pek muşip bulmakla beraber bu meselede kendisine bir töhmet hissesi tefrik ediyor, eniştesinin sebebine meslekin tebdiline lüzum gören bu adama karşı kendisi için bir mahcubiyet duyuyordu.

Küçük bir kamus gibi her şeyden behre sahibi olan, siyasi baş makaleyi bitirdikten sonra sıhate dair bir bend yazmaktan yahut iktisada ait bir meseleyi kurcalamaktan içtinap etmeyen bu adam şimdi mektep çocuMamma kurşun kalem be-138

MAÎ VE SİYAH

ğendimeğe, resim örnekleri göstermeğe mi çalışacak?.. Gü- \ lerek Ali Şekib'e:

— Alay ediyorsun! dedi.

— Alay mı? Hiç öyle değil... Hayatımda birinci defa olarak ciddi bir şey yapmak istiyorum.

Artık mürekkep kokusundan tiksınmeğe başladım. Sahib-i imtiyazın keyifli zamanını bulacağım da bir lira koparacağım diye düşünerek bir âlet gibi yazı yazmaktan usandım!

Ahmed Şevki efendi sade dinliyordu, bir aralık Ahmed Cemil'e bakarak: — Hakkı var! dedi.

Ali Şekib Ahmed Şevki efendinin reyini kazandıktan sonra büsbütün cesaret buldu:

— öyle değil mi? Hiç olmazsa dükkânımda satacağım şeyler benim malımdır. Kazanacağım şey yine benimdir. Dükkânım dedikçe duyduğum zevki bilseniz! Bir dükkâna malik olmak!...

Gördünüz mü saadeti?... Amma dükkâncılıkta: «Ali Şekib'in dün güzel bir makalesi vardı.»

denmiyecekmiş, denildiği vakit sanki ne oluyor?... Ona mukabil benim dükkânımda, ne güzel şeyler olacak: Zarif billur hokkalar, renkli mektupluk kâğıtlar, cüzdanlar, kalemler, o bin »çeşit tuhaflıklar... ben onları çocukların gibi seveceğim, sabahleyin dükkânıma girdiğim zaman onları küçük fakat yüreğinden kopan bir tebensümle selâmlayacağım. Camekânın içinde tozlanmış bir par-ra çantasını elime alıp okşyarak süreceğim, ötede canı sıkılmış gibi duran işlemeli sedef bir kâğıt bıçağının yerini değiştireceğim. Sonra bir alay mini mini müşterilerimi idare edebilmek için bunalacağım, onlarla ufak ufak alacak hesaplar açacağım, benim o süslü yazımla tutulmuş lâtif defterciklerim olacak. Gördün mü, hayatı?

Ahmed Cemil Ali Şekib'in bu kadar neşatına karşı muhalif davranmak istemedi. Arkadaşını gülerек dinliyordu. Ali Şekib Ahmed Şevki efendiye döndü:

— Artık benim dükkân varken başka yerden alış veriş edilmez, değil mi? dedi.

— işe ne vakit başlanıyor?...

— Dükkân tutuldu bile!... Hemen...

Ali Şekib'in birden aklına bir şey geldi, idare memuruna dedi ki:

— Aman Ahmed Şevki efendi, bana bir iki güne kadar

MAİVESİYAH 139

•eniştemden taahhütlü bir mektup gelecek, bizim müvezziye tenbîh etseniz de onu arasa...

Ahmed Şevki efendi taahhütlü mektubun ne için böyle takayyüde mazhar olduğunu Saib'in karşidan parmaklarıyla para sayıyormuş gibi işaretinden anladı. Kendi kendisine — Keşke benim de böyle bir eniştem olsaydı! dedi.

Bu gece yemekten sonra Vehbi bey Ahmed Cemil'e mat-baya dair görüşilmek için hemen yukarıya çıkmasını rica etti. Küçük odada Vehbi bey musahabe mukaddemesi olarak Ali Şekib'in matbaadan çekilmek üzere olmasından bahsetti. Ahmed Cemil'in gazeteyi hemen yalnızca idare etmekten ziyadece zahmet çekeceğine teessüf ediyor gibi göründü, bir aralık lakırdısının arasında: «Eğer pek zahmet çekecekseniz bana Osman Tayyar isminde bir muharrir müracaat etti, onu alırsız» dedi. Bu Osman Tayyar «Mir'at-ı Şuûn» dan istiskale uğrayarak mevkiini Ahmed Cemil'e terketmiş olan adamdı. Ahmed Cemil ihtiyat ederek: «Bir kere böyle tecrübe edelim de...» cevabını verdi. Daha sonra Vehbi bey: «Bir de o sarhoşun matbaada ne işi var?... Ona beyhude aylık verip duracak mıyız?» dedi.

Ahmed Cemil henüz beş dakika içinde canını sıkmaya başlayan bu müzakerenin bir an evvel bitmesini sabırsızlıkla bekliyordu:

— O biçare matbaadan çıkarılacak olursa sokaklarda sürünür; dedi.

Vehbi bey omuzlarını silkti:

— Eğer her sokakta sürünecek olanı matbaaya almak lâ-zum gelirse... Matbaanın şu halinden hiç de memnun değilim. Peder nasıl olmuş da bütün sermayesini bir gazetenin istifadesine feda etmiş

anlamıyorum... Matbaada gazeteden başka bir şey yok, gazetenin başında da bir alay haşerat! O

Hüseyin Baha efendinin sahib-i ihtiyazlığandan başka bir şeyini göremiyorum; para babamın, matbaa onun, sonra neticede bir istifade olursa yarı yarıya taksim.

Veîbi bey söyledikçe hiddetleniyor, Ahmed Cemil, ara sıra kocasına perişan bir mâna ile göya istirham ederek bu-MAİ VE SİYAH

141

140

MAİ VE SİYAH

kan İkbal'in yanında, bir âmir karşısında gibi münkad vaziyde dinliyordu.

Eniştesi fikrini büsbütün izah etti.

— Ben matbaanın idare tarzını büsbütün değiştirmek istiyorum. Hüseyin Baha efendi gazeteyi bana bırakır, kendisine bir aylık veririz, beğendiği yerde yesin. Matbaada beyhude para alanları: Şekib'leri, Racî'leri süptürürüz, siz Said'le Saib üç kişi gazeteyi pek âlâ idare edersiniz. Saib müstait, çalışkan bir çocuğa benziyor, değil mi?

Saib'in takdire mazhar oluşuna Ahmed Cemil gülümseyerek yalnız: — Evet; dedi.

— Matbaaya gelince, bir sürü mürettip var; kolu bağlı oturuyorlar, matbaayı ne için yalnız bir gazeteye hasretmen" ?" Kitap basamaz mıyız?

Ahmed Cemil: — Matbaanın harf mevcudu kâfi değil T dedi.

Vehbi bey asıl maksud olan noktaya geldiğini göstermek isteyerek: — Tamam! dedi

— Sade harf değil, hattâ bir de taş makinesi ister, o vakit matbaa hakikaten bir matbaa olur, para kazanmak ne demek olduğunu o zaman anlarız...

Vehbi bey canını sıkın bir şeyle meşgul imiş gibi ayağa kalktı. «Para olsa matbaayı bir altın madeni haline getirmek işten bile değil!»

Da'ha sonra:

— ihtiyardan beş para koparmak mümkün değil ki... dedi.

Ahmed Cemil İkbale bakıyordu, ikbal kardeşinin nazarına tesadüf etmemek için gözlerini indirmişti.

Vehbi bey Ahmed Cemil'in önüne geldi, şüphesiz o akşam biraz ziyadece kaçan Fartek düzinin neş'esiyle gülerек:

— Sen de züğürt herifin birisin. Ne olurdu? iki üç yüz liran olaydı da matbaaya atıvereydin; dedi.

İkbal daha ziyade duramadı, bu kaba latifinin kardeşinin «zerindeki acılığna şahit olmamak için kalktı, çıktı.

Vehbi bey şindi tasavvurlarını izah ediyor, matbaayı büyütüyor, liralarla oynuyor, makineleri petrolla işletiyor, bütün devair evrakını iltizam ediyor, matbaada şubeler açıyor, bir* kitaphane, bir mücellithane vücade getiriyordu.

Bütün bu hülyalar Ahmed Cemil'in dimağını uyuşturuyor, bir müddet için tatlı bir mestlik içinde sardıktan sonra birdenbire fena bir iz bırakarak geçiyordu. Mümkün değil eniştesinin hülyalarına iştirak edemiyor, karşısında türlü tafsilât ile icat ettiği o ümit âlemine müvazişkâr bir nazarla bakamıyordu.

Halbuki kendi kendisine; «Bu söylenilen şeyler doğru değil mi? Ben onun dediği gibi züğürt bir herif olmasam da bugün iki yüz lirayı matbaaya atabilsem bütün bu şeyler vücade gelmeyecek mi? diyordu.

Bu akşam eniştesinin sesi kulaklarında daima tekerrür etti: — iki üç yüz lira...

Demek bütün hayatının emelleri hemen tahakkuk ediver-mek için yalnız şu iki üç yüz lira kifâyet ediyor, öyle mi ?

Bir gün Ahmed Cemil Said'le tashihlere bakarken Saib yavaşça yanına sokuldu:

— Hüseyin Baha efendi kâğıtlarını topluyor, dedi. Ahmed Cemil dondu kaldı. Önce eniştesinin söylediklerini sadece bir musahabe gibi dinlemişti; demek ondan sonra Hüseyin Baha efendi ile görüşülmüş;

karar verilmişti...

Bir vakit ekmek bulmak için âtîfetine müracaat ettiği bu adamın bugün şu matbaadan vedam görmemek için bir bahane icat etti, matbaadan çıktı. Nereye gideceğini tâyin etmeksizin yürürken bir sesin:

— Eski arkadaşlara iltifat yok mu? dediğini işitti.

Ali Şekib henüz bir gün evvelden beri yerleştiği dükkânının önünde mes'ut bir haz ile tebessüm ediyordu. O vakit Afl-med Cemil daima açık bir tesliyet menbaa olan arkadaşının elini sıkı, tebrik etti; onu yeni maun camekânların, dolapların, deste deste kâğıt yığınlarının, henüz yerleştirilmemiş paketlerin arasında bahtiyar gördükçe sevinç duyarak oturdu. Ali Şekib hep dükkânından bahsediyor. «Bak ne cici şeyler buldum.» diyerek arkadaşına resinli kartlar, tuhaf çakılar, hileli para çantaları, renk renk mektup kâğıtları gösteriyordu.

Bir aralık nahiye müdürü olan eniştesinden bahsetti:

— İmdadıma yetişmeseydi bu dükkân zor açılırdı, dedi.

142

MAİ VE SİYAH

Ahmed Cemil de kendi eniştesini düşündü; bu adam hakkında henüz hüküm vermemiş, ona fena yahut iyi sıfatlarından birini takamamıştı.

Ali Şekib büyük keman şeklinde jelatin kaplı zarif bir takvimi göstermekle meşgul iken dükkânın kapısından Saib'in başı göründü:

•—j Cemil bey! Deminden beri sizi arıyorum, eniştesiniz geldi, şimdi sizi istiyor...

Ahmed Cemil eniştesini Hüseyin Baha efendinin henüz tahliye ettiği yazhanenin başında buldu.

Vehbi beyin ilk sözü:

— i ş i bitirdik! oldu. O da zaten gazete galesinden kurtulmak için bir fırsat gözetiyormuş, ben teklif eder etmez kabul etti. Şu halde bu yazhaneyi siz alırsınız, değil mi?

Ahmed Gemilin gözleri Hüseyin Baha efendinin kapaklı yüksek yazhanesine gitti. Kendisini bir matbaanın şöyle bir odasında bir müdürlük yazhanesinin önünde oturmuş görmek isterdi, fakat şimdi bu yazhaneye temellik etmek fikrine karşı bir soğukluk hissediyordu. O yazhanenin başına geçmekle bir vakit kendisine muavenet elini uzatmış' olan bir adamın hakkına taarruz etmiş olacak zannetti.

Eniştesine cevap vermedi. Vehbi bey şimdi gazetenin, matbaanın idare şekilleri hakkında tasavvurlarını izah ediyordu. Gazeteyi Ahmed Cemil ile Said ve Saib pek âlâ idare edebilirlerdi.

Bu cihet zaten geçen akşam karar altına alınmamış mıydı? Matbaaya gelince Ahmed Şevki efendi biraz tuhaf adam amma oldukça becerikli birisine benziyor. Ahmed Cemil'in nezareti altında işin içinden çıkabilir zannolunur. Matbaanın, nevakısını ikmale gelince: Vehbi bey birden tahattur ediyormuşçasma:

— Ha!... sahil!... dedi. Para tedariki için bir çare buldum amma bilmem arzu eder misin?...

Ahmed Cemil o geceden beri dîmağında darbe vurmaktan hâli kalmayan para bulmak ihtimalinin tahakkuku ümidini şitince kıpkırmızı oldu.

Vehbi bey devam etmek için bir istîfsar kelimesine mun-tazırdı: — Ne yolda? dedi.

O zaman eniştesi paranın tedariki çaresini izah etti. Sü-leymaniye'deki evden dem vurdu.

Istîglâlden, bey'i bilvefadan, rehinden bahsediyor; türlü tarikler ve vasıtalar gösteriyor; MAİVESİYAH 143

bunlar hakkında tam bir vukuf ile tafsilât veriyordu: «Matbaanın hasılatının ayda meselâ yirmi, yirmi beş lira tefrik. edilerek istikraz olunacak paranın tesviyesine tahsis olunur.» diyordu.

Şu halde Ahmed Cemil de matbaaya kısmen mutasarrıf olarak, kendisine bir meslek temin etmiş

olacaktı.

Öyle değil mi? Eve malik olmaktan ziyade bir mesleke malik olmak lâzımgelir, o paranın bir ev için nemasını hapsedmekten ise şu suretle istifade vesilesi itihaz ederek...

Vehbi beyin mantık istidlallerinin sonun yoktu, mütalâalarının nihayetine şu cümleyi koydu:

— Yine sen bilirsin, bunda bana müteallik hiç bîp şey yok...

Ahmed Cemil de bu matbaa meselesi yeni bir düşünceye silsilesi tevli't etmiş oldu. Matbaada maddeten, fiilen bir hak sahibi olmak ümidine karşı içi titriyordu; bu ümide 'husus bulamayacak nazariyle bakmakta iken işte şimdi gözünün önünde bir çare belirmişti. Şu dakikada bir karar verse matbaaya bir taş makinesi ilâve edebilecek, bir petrol muharrikinin çarlı kayış kolanlara takılınca ayaklarının altında şu bina bir fabrikanın hayat gulgulesiyle gürleyecek... O gürültüyü şimdi kulakları işitiyor, onun hayaliyle mestoluyordu. Ah!

ayaklarınızın altında bir irfan burkanı gibi gürleye gürleye dönen o makinelerin çelikten zenzemesiyle kulaklarınız uyuşarak, şu ceviz yazhanenin .başında yazı yazmak, kaleminizden akıp taşan o şeyleri şuracığa halının üzerine döküvermek henüz beş dakika evvel sizin dîmağınızdan doğan, yerde cihana dağılmak için muntazır serilen kâğıtlarınızı şimdi küçük bir mürettep yamağı gelip toplayacak; fikrinizin uçuşlarını takip edemeyerek garip ivicacarla sanki istrabından kâh kıvranarak, kâh sürünerek uzanıp giden yazılarınız, yanbaşınız-da ellerinin tarakası duyulan müretteplere gidecek, bir saat sonra bu uzun kâğıtlar birer madeni sütuna tebeddül edecek, daha sonra makinenin safhasına iki kanatlarını açmış bir yaprak... İşte muharrik bir canavar gibi homurdanmağa başlıyor. İşte kayışlar birer uzun yılan gibi matbaayı baştan aşağı sarsıyor; makinenin, o siyah devin karından, bakınız, beyazlıklar peyda oluyor; çelik dişlerin, üstüvanelerin üzerinden, abasından kayarak akarak, bükülerek bir alay beyaz kuşlar, kanatlarını gererek, çırpınarak uçuyor, bir rûzgâr bütün bu 144

MAİ VE SİYAH

irfan mahlûklarını dünyanın her tarafına atacak, parça parça öteye beriye serpecek, bunlar sizin işte şu iki parmağınızla arasında sıkarak fikir yaratmağa mecbur ettiğiniz şakallarınızın içinden fırlamış, canlanmış şeyler...

Ahmed Cemil'in şimdi kulaklarında makinelerin tarraka-sı, gözlerinin içinde binlerce, yüzbinlerce beyaz kâğıtların delice uçuşu hüküm sürüyordu.

Demek bu rüyayı hemen şimdi hakikate tebdil edebilmek için elinde bir çare var.

Fakat o mini mini ev... Hayatında, cihanın uçuz, sonsuz genişliği içinde hissesine isabet eden Süleymaniye'deki o bir avuç toprağı... Onu emellerinin bir oyuncacı gibi istimal edebilir miydi?

Terhin! Bu kelimede bir soğukluk buluyor, ondan ürktü-yordu. Zavallı babası onu terhin edilmek, oğlunun bir hevesi uğruna tehlikeye konulmak için mi bütün hayatının mesai bahası olarak edinmişti? Haydi kendisine ait olan hisse için onu alet olarak kullansın. İkbal'ın hakkına ne salâhiyetle tasarruf' edecek, onu ne sebeple tehlikeye atacak?

Hülyasını dolduran makinelerin tarakası arasında zayıf Mr vicdan sadası Ahmed Cemil'i o tasavvurdan irkilmeğe davet ederken diğer bir ses — daha vazh, daha metin bir ses — başka bir lisan ile kuvvet vermeğe çalışıyordu:

«Ne için tehlike olsun?... Parayı bir kumar masasına mı Ttoyacaksın?... O para ile alacağın her vakit para değil midir?... Ne zaman istersen eline geçecek bir sermayeyi kullanmaktan ne için korkuyorsun?... »

Evet, ne için korkuyor?... Bir şeyden daJha korkuyordu; annesine, kardeşine bu tasavvuru nasıl açmalı? Bundan beklenen menfaati onlara anlatabilmek için ne yapmalı?

Ahmed Cemil henüz bu tereddütler içinde bir karar verebilmek için cesaret bulamamakta idi ki ertesi gün akşam üzeri eniştesi matbaaya geldiği vakit iki lâkırdı arasında: «Dün İkbal'e ev meselesini açtım!» dedi. Sonra yine matbaanın günlük işlerine geçti.

Ahmed Cemil ancak ayAlacakları zaman sormağa cesaret İrakdu: «İkbal ne cevap verdi?» dedi.

Eniştesi omuzlarını silk-ti. «Onun ne hükmü var?» demek istedi, sonra: «Ben ne karışırım, diyor.

İkimizin re'yine havale etti.» dedi.

MAÎ VE SÎYAH

145

Bugünden sonra bu tasavvura ait vukuatın cereyanını idare edebilmek için Ahmed Cemil imkân bulamadı, belki tatlı bir hülyanın şu tahakkuku vasıtasını reddetmek için mukavemet sarfından kendisini alıkoyan bir sebep vardı.

Eniştesi iki gün matbaaya bir yabancı ile geldi. Üç kişi, daha doğrusu Ahmed Cemil iştirak etmeyerek, ikisinin arasında güya mukarrer bir işin teferruatına dair müzakere cereyan etti, o akşam evde bahis tazelendi. Sabiha hanımla İkbâl ses çıkarmıyorlardı, hattâ oğlunun istikbalini bu tasavvurun ta-hakkukuyle kâim zanneden bir annenin sükûtunda bir tehviç emaresi b'le farkolunuyordu. Senetler yapıldı, mahkemelere gidildi, yine o sırada işini tatil eden bir karşı matbaasının müzayedesinden bahsölündü. Şimdi Ahmed Cemil sanki bir dalganın üzerinde düşünmeğe meydan bulmayarak yuvarlanıyordu. Eniştesinin bin türlü zorlukları yenen faaliyeti bir hafta içinde Ahmed Cemil'in ayakları altına petrol muharrikiyle litografya makinesini yerleştirdi.

Ahmed Cemil o gün makineler dairesinden çıkmak istemiyordu. Ahmed Şevki efendi şişkin göbeğiyle, Saib kuru kısa vucudiyle, Said yüzünü gözinü örten kırkılmış sakalıyle, enişte ve kayının şu küçük bayramına iştirak ettiler; hattâ hiç kimseye karşı kin taşımak elinden gelmeyen Ali Şekib bile bir çeyrek kadar dükkânının cam kapılarını kapayarak matbaanın makinelerini temâşaya geldi.

Bu günden sonra Ahmed Cemil kendisini bahtiyar bulmağa başladı. Matbaanın idaresi hemen bütün kendisine inhisar etmiş gibiydi. Gazeteyi istediği gibi yazıyor, yazdırıyordu. Eniştesi hergün sabah akşam uğrayarak Ahmed Şevki efendiyle bir çeyrek içinde işini bitiriyor, Ahmed Cemil'in odasında kanepeye yaslanarak bir sigara tellendirdikten sonra gidiyordu.

Yeni makinelerin şerefine matbaa temizlendi, harfler ve edevat ikmal ve ıslah edildi, müretteplerle, müstahdamlere talimat verildi, matbaayı işgal edecek işler bulundu; Ahmed Cemil artık bütün vakitlerini matbaaya hasredebilmek için eniştesinin tavsiyesine uyarak derslerini hattâ yavaş yavaş muhabbet etmeğe başladığı Muzaffer beyi terketti. Akşamları ev-Mai ve Siyah — F. 10

146

MAI VE SÎYAH

de sofa başında eniştesiyle bir yeni bahis zemini tedarik edilmiş oldu, artık daima matbaadan bahsonunuyordu.

Şu halde Ahmed Cemil artık tamamiyle bahtiyar idi, yalnız bir endişesi vardı: Eserini bitirmek.

Onu bitirdikten sonra asıl hayatının mes'ud bir devresinin ilk saati çılmış olacaktı.

Geceleri üç arkadaşı sıra ile matbaada kalırlar, Ahmed Cemil eserini takip etmek için ekseriyet üzere matbaada kaldığı geceleri intihap ederdi. Hüseyin Nazmî'ye vaadettiği gibi bir ay zarfında bitirmek mümkün olamamıştı; şimdi matbaa, terkettiği derslerinden, uykusundan, yemek zamanlarından iktisat olunmuş saatlerini zaptediyordu. Eseri için her türlü yorgunluktan âzâde bir fikre muhtaç iken ceplerinde sürüklene sürüklene yıpranmış müsveddelerini matbaada geceleri yalnızlık haşyetinin kalbinden aktığı korku karışıklıkları içinde yazhanesinin üzerine serince bir müddet yorgun, artık çalışmaktan âciz fikrini düşünmeye sevkedemez; çok işlemeden yorulmuş, hastalanmış başını mariz bir çocuk gibi iki ellerinin içine alarak şişesi iyi silinmemiş lâmbanın donuk ziyası altında bulanık gözlerinin önünde sislere boğulan müsveddelerine bakarak düşünmeye, güya incinat etmiş gibi başının içinde bir taş sıkletiyle duran beyninden birşey çıkarmaya çalışırdı. Şimdi artık eserini yorulup da bitirmek isteyenlere mahsus bir ihmal ile, evvelce müşkülpesentliğinden kurtulamayan müsamahalara dolduruyor; ona bir an evvel «son»

kelimesini çektiikten sonra arkadaşlarına okumak sonra da Lâmia'ya: «İster misiniz? Bu eserin sahibini zevciniz olarak kabul etmek ister misiniz?» demek için acele ediyordu.

*

Matbaada artık her şey bir itirât içinde cereyan ediyordu. Hattâ para bile kazanılıyor, Ahmed Cemil'in akdettiği istikraza karşılık olarak birinci taksit olmak üzere, yirmi beş lira tefrik edildikten sonra Vehbi bey kayın biraderini para düşüncesinden kurtaracak kadar merhamet ve tedbir gösteriyordu. Şimdi Ahmed Cemil ev masrafından büsbütün elini çek-mişti, enişteyle aralarında mümkün olabildiği kadar bir samimiyet teessüs ediyor, âdetu bu adam hakkında arasında muhabbete benzer hisler duyuyordu.

Artık endişe edecek bir sebep göremiyordu. Bütün emellerinin husulüne bir iki hatve kalmıştı: eseriyle, aşkı...

Nihayet bir gün sabahleyin, bir zafer haberiyle «Genci-ne-i Edep» idaresine gitti, arkadaşını buldu. «Eser bitti, davete muntazırım!» dedi. O vakit iki arkadaş ziyâfetin muhtelif cihetlerini düşündüler. Kimleri davet etmek lâzım geleceğini müzakere ettiler. Hüseyin Nazmî diyordu ki:

— Ne lâzım var? O kadar kalabalık içinde gürültüden başka birşey hâsıl olmaz. Altı kişi yetişmiyor mu?... İki de biz, sekiz kişi oluyoruz; işte sana güzel bir sofa, dolgun bir dinleyici grubu...

Hüseyin Nazmî bir yandan arkadaşını ikna ettikçe bir cihetten de önündeki kâğıda kurşun kalemıyla bir takım isimler yazıyordu, sonra bu isimleri elediler, uzun uzun münakaşalardan sonra beş kişi için ittihât hâsıl olabildi, Hüseyin Nazmî «Altıncısı?... altıncısı?» diyordu. Ahmed Cemil:

— Raci! dedi.

— Raci mi? Onu ne yapacaksın?

Ahmed Cemil kızardı; faka/t Raci'nin bütün betbahtlığı-yı, biçareliğiyle beraber kendi dehasının şu muzafferiyetine de şahit olması için mukavemet mülemeyen bir arzusu vardı, yalnız:

— O da bulunsun! dedi.

O gece Erenköy'ünde misafirler toplanıp da Hüseyin Nazmî bir aralık «Efendiler sofraya...»

dediği zaman Ahmed Cemil'in kalbi bir sahnede ilk defâ olarak görünen bir sanatkâr helecânını duydu. Arkadaşıyle eserin açılış törenini yemek sonuna bırakmaya karar vermişlerdi. Hüseyin Nazmî bir açık hita-besiyile arkadaşının mesleğini, yeniliğini izah edecekti, «Evvelce izahat verilmeksizin eserinin anlaşılamayacağından emin ol!...» diyordu.

«Gencine-i Edeb» Hüseyin Nazmî'nin ismını bütün edebî-yat erbabına tanıtmış, o isme matbuat âleminde bir ehemmiyet

izafe etmiş idi. Hüseyin Nazmî edebiyat-ı garbiye ile işgal neticesi olarak şürde yepyeni bir tarzın ihmen mucidi gibi idi; fakat edasının tazeliğinde, fikrinde ve lisanında o derece itidal ve sükûn gösterir; en büyük cür'etleri o kadar nazık ve munis bir kışve altında örter idi ki gençlerin en güzide pişva-larından mâduduyeti, nazenin-i şiir dört asırlık «Haftan berduş» görmedikçe tanımak istemeyenlerin bile takdir-i şerefinden 'hisse almasına mâni olamamış idi.

Ahmed Cemil bütün dehasının inkişaf kabiliyetini hapse-de ede bir an içinde iştirah perisini ayakları altına atmak maksadına hizmet ederken, o meydana çıkmak isteyen teessüratı neşidelerini daima serbest bırakmış idi.

«Gencine-i Edeb» her hafta ilk sahifesinde Hüseyin Naz-mî'nin bir manzumesiyle çıktığı işin müvezzilerin bilhassa yüzlerini güldüren resaili mevkute arasında birincilik payesini bulmuş idi.

Onun için bu gece Hüseyin Nazmî'nin edebî sahabeti altında Ahmed Cemil'in eserinin inşadı rasimesine davet edilenler pek muhtelif sınıflara mensup oldukları halde, Erenköy'ün-deki köşkün yemek odasında sofa etrafında içtima etmiş idiler.

Üstatlardan birinin «sû bestü» redifli meşhur bir gazeline söylenen yüzlerce nazirelerin içinde ferdaniyet kazanmış olmakla bir şeref kazanmış olan İlhamî efendi — kırmızıya meyyal sarı, cebinde taşıdığı bağadan küçük tarakla daima, hattâ lâkırda arasında, tarana tarana yanaklarından gözleri okşayan bir intizam ile inen sakalıyle; galiba mevzun söz söylemeye itiyadının eseri olarak ahenkli besteli bir su'ud ve hudut ile teganni edercesine söylediği sözler refâkat eden eyleye

— bir genç şair için iştirah teessüsü rasimesine şeref ilâve etmekten çekinmemiş idi. Hattâ bütün dostları için velâdet ve vefât tarihleri dağıtmakla meşhur olan, bilmem hangi sene bir ceridede neşrolunan «Reb'iyye» sini «Nefi-yane» buldukları için «Nefi-i devran» namıyla tanıtan, fesini daima ensesine doğru taşımakla, pantolonunun paçalarını en kuru havalarda bile kıvrırmakla me'luf Süleyman Vahdet efendiden ziyade uysallık duyguları iraesine hulule çalışan Raci'yi dinlemeğe kadar «Pe~ yam-i Cihan» ceridesinde, Fransanın en ileri cür'et sahibi genç şairlerinden daha ziyade terakki gayreti göstermekle aklında

m AI VE SÎYAH

149

hiffete hükmedilmiş olan Mazhar Feridun beyin kavga arayan tecavüzlerine yumuşak bir kulak kabartmaktan hali değildi. Dört sene evvel kırkaltı sahifelik bir şiir mecmuası neşredeli-den beri Babâli

caddesinden daima telâş ve endişe ile geçen, bütün matbaalara uğrayarak bütün edebiyat cidalarına daima mütefekkir adamlara mahsus müşir bir sükût ile iştirak eden; kendisini tanyanlar arasında Victor Hugo lâkabıyla anılan Ha-* san Lâtîf bey — hususiyile Hasan Lâtîf bey

— o muannid sü-kutîle inşad rasimesine bir başka vekar ilâvesi için ziyafetken kaçmaya katlanmamış; kısa boylu, dolgun vücudıyla daima koluğunun altında Fransızca, Almanca gazeteler, risaleler, kitaplar taşıyan; çiçekli resme müşâbih, kırmızı mürekkepli, oynak, işlemeli yazısıyla bütün edebî risalelere minimini güzel manzumeler yetiştiren, babasının sayesinde, matbuat âlemi müntezirleri arasında içi canfesli palto'laryle, Herald'a yaptırılmış potinieryle teferrüd eden Fâtîn Dilâver bey de kendisine edebî bir müsamerede bulunmak fırsatını veren şu ziyafeti kaçırmamış idi.

işte şimdi hepsi orada idiler. Ahmed Cemil'in senelerden beri intizar ettiği iştirahın işte ilk sahnesi şurada gözlerinin önüne serilmiş duruyordu.

Akşamdan beri etrafında cereyan eden muhaverelere nadir kelimelerle iştirak ediyordu.

Sinirlerini gevşeten, biraz rengini sarartan kalbinin ufak helecanyile, bir mümeyyiz heyetinin karşısına çıkmğa müheyya bir çccuk üzüntüsüyle, başlamak zamanına terakkub ediyordu.

Edebiyattan zihnini en ziyade meşgul eden şeylerden biri de inşad tarzı ve kıraat idi. Garp edebiyatı ile işğalinde buna dair birçok mütalâalara ve intakalara tesadüf etmiş, bunlar zihninde tamamen yeni, mensup olduğu edebiyat âleminde meçhul fikirler uyandırmıştı. Edebiyatta inşad ve takririn, irad ve kıraatin başka başka şeyler olduğunu, bazı eserlerin gözle değil kulakla anlaşılmak için daha ziyade münasebeti bulunduğunu öğrenmiş; sanatı inşad ve irada çalışmak için birçok zaman sarfetmişti. Bir vakitler Comeille'in, Racine'in hâilelerini tecrübe zemini itihaz ederek, bunları baştan başa cehren, her kelimenin kuvvetini, tetkik ederek okumuştı. «Ah! bir kere Mounet Sully'yi, Sarah Bernhart'ı işitem, bunları daha ziyade anlayacağım» derdi. Daha sonra bu merakı bütün okuduklarına tamim ederek cehl- 150 MAÎ VE SİYAH

ren inşadı bir âdet hükmüne getirmiş, mini mini odasında bütün sevdiği şairlerin ruhunu tehviz etmişti. Bu işğali arasında neler keşfetti: Evvelâ güzel bir eserin fena okuyan bir adam. lisanında en fena bir eser olacağını anladı. Bir kere edebiyat hocasından ders esnasında Tezer'in bir parçasını dinlemişti. Muallım bu parçayı bütün ruhiyle okumuştı. O vakit Ahmed Cemil sedirin üzerinde kendisini kaybetmiş, teessüründen o şîrin musıkisine mebhut kalarak gıya uyumuştı.

Sonra kendisi tecrübe edince, o işittiği parçayı okumak için çalışınca, bir saat evvel bütün varlığını sarsan parçayı bir küme boş lâf gibi tesirden hâli bulmuştu. O vakitten beri kelimelerin sedasına dikkat ederek okumak, sesini onların hükmüne ve kuvvetine tatbik edebilmek için uğraşmıştı. İrat san'atında en ziyade, gü-A lûnc, sahte, müfrit olmaktan korkardı. Bir de Racî'yi

«Hilâl-i Seher» manzumesini okurken dinlemişti. Raci başıyla, kolları- le, bütün o kaba vücudıyla bu nazik ve rakik şîirin veznini uzatarak, kelimelerin üzerine basarak, kafiyeleleri çatlatarak; bütün hazık ruhunu incitmiş, kırmış, parçalamıştı. Ahmed Cemil elleriyle, kollarıyla şîir okuyanları, başını eğilterek, elini yanağına dayayarak, suratını ekşiterek hicazkâr perdelerinde gazel söyleyenler kadar gülünç bulurdu. Raci «Nedir o sürh ü se-fid? ah! hoşiyor mu nehar?»

mısramı okurken yumruklarını sıkıyor, birisine hücum etmek istiyormuşçasına gözlerini açıyordu. Ahmed Cemil bir hayret nidası gibi düşmesi lâzım gelen «Nedir o sürh ü sefid» - den sonra «Ah! başlıyor mu nehar?» sualinin ifade ettiği bütün keselanı, füturu, o gece zevaline karşı tazammın ettiği ye'si hüsrânı ifade etmek için sesde bir sükût, meftur ve mütehassis bir karar isterdi; son-fâ ufak bir duraklama, gıya küçük bir tefekkür vakfesi... Onu müteakip bir ümit incîlâsı, bir tesliyet hatimesi; «Yarın sabaha demek sohbet ey hilâl-i seher...»

Sedanın bir şîir musıkârı olduğuna kanaat kesbettiği için eserini yazdıkça daima açık sesle okur, onun ahengini dinlerdi.

Ah! Bu akşam şu heyetin karşısında onu her vakit okuduğu gibi okuyabilse!...

Artık yemek bitmiş, Raci büsbütün serbest kalan çenesini İlhami efendiye methiyeler dökmeye hasretmiş idi ki Hüseyin Nazmî: — Arkadaşımın eserini tantacak bir iki söz söylemek için misafirlerinin müsaadesini talep ederin; dedi. Fâtîn Dilâver bey müsamerenin asıl fatıhasını teşkil eden bu söz üzerine çırpındı. Elindeki bîçağıyla bardağına vurdu. «Sükût!...

sükûta davet ederim.» diyordu. Karşısında Hasan Lâtîf bey bir saatten beri devam eden sükûtunu takibe evvelkinden ziyade karar verdiğini imâ edercesine yutkundu. Mazhar Feridun bey fêvkalâde vukuatta kullandığı tek gözlüğünü sanki daha iyi dinlemek için gözüne yerleştirmeye çalıştı. Hüseyin Nazmî ayakta iki ellerini sofraya dayayarak başladı:

— Arkadaşım için meziyet midir, nakısa mıdır, bilmem eserin başlıca hassası yeniliği, mümkün olabildiği kadar görülmemiş, tanınmamış edasıdır.

Mazhar Feridun beyin tek gözlüğü eserin şu hassasına bir tazim selâmı göndermeye mecbur oluyormuş gibi hürmetle gözünden fırlarken Süleyman Vahdet efendinin eğri fesinin arkasında salıana püskülünde ufak bir infial titremesi farkolundu.

Ahmed Cemil refikinin şu hitabesine tamamiyle yabancı "bir sâmi sıfatıye biraz çekinerek, biraz lakayt ve laubali durmağa çalışarak dinliyordu.

Hüseyin Nazmî hâlâ susmak istemeyen, yavaş sesle Hha-mi efendiye işğale çalışan Racî'nin vaziyetinden meftur olmayarak devam etti. Evvelâ şîirin garpta dört satırlık bir tarihini yaptıktan sonra en yeni nazm tarzını biraz izah etti, «işte bu dinleyeceğiniz eser oradan toplanmış

tohumların şark güneşinde inkişaf etme çiçeklerinden müterekkib bir demettir» dedi. Bizde şîir lisanının farkolunmayarak nasıl garp mahsullerinde müteessir olmağa başladığını İlhami efendinin müsait bakmağa çalışan gözlerinin önünde izah etti. Daha sonra büsbütün Ahmed Cemil'den bahsetti, onu yeni şîirde münferit ve mümtaz bir şahsiyet şeklinde gösterdi, eserin ufak bir esas ve fikir tarihini çizdikten sonra arkadaşının bu eserindeki inşa vasıtalarına intikal etti.

inşa vasıtaları tâbirine kaba bir lâtife ile ilhami efendiye güldürmeye çalışan Racî'yi dinlemeyerek Hüseyin Nazmî eserin vezinlerinden, kafiyelerindei, kelimelerinden, velhâsıl bütün maddî denebilecek cihetlerinden bahsetti; daha sonra: «bilmem, eseri anlatabildim mi? fakat eseri en iyi anlatacak olan yine kendisidir.» cümlesiyle hatime verdi. Hasan Lâtîf beyin daima sükût etmek kaidesine mugayir görmeyerek başladığı alkışlar arasında Ahmed Cemil'e: «Şimdi nöbet senin!» mânasıyle tebessüm etti.

Fâtîn Dilâver bey bîçağını bardağa daha şiddetle vuruyor, İlhami efendinin kulağına eğilerek iki kahkaha arasında bir mütalâa tevdi eden Racî'ye bakarak:

— Eseri, eseri dinleyelim; diye bağırıyordu.

Ahmed Cemil iskemlesini çekti, sofraya yaklaştı, evvelâ ayağa kalkmaya cesaret edemeyerek küçük bir cep defterine tebyiz ettiği eseri sofranın üzerine koydu, başlamadan evvel heyetin reyini istifrar ediyormuş gibi baktı, Hüseyin Nazmî gözleriyle: «haydi!» diyordu, Ahmed Cemil biraz müteessir, titreyen sesiyle başladı. Henüz ilk beytilerde boğazı kuruyor, sesi çıkmıyor, elindeki kitap kendisine büsbütün yabancı bir müşevveş metin imişçesine her kelimede şaşımaktan korkarak sesini idare edemiyordu. Bir aralık karşısında Mazhar Feridun bey pek taze bulunduğu bir fikir için «güze! > dedi; Ahmed Cemil biraz kuvvet buldu; yavaş yavaş gözlerinden bir sis kalkıyor, sesine bir ifade kabiliyeti geliyordu. Şîir evvelâ bir bahar bulutu parçasından serpilen tabahhura müheyya kat-recikler gibi yavaş yavaş, ağır ağır, müsteğni bir nüzul ile dökülüyor; gıya şu heyetin dimağlarına muattar, muanber bir serinlikle, okşayıcı buselerle temas ediyordu. Ahmed Cemil eserinin başında bir bahar sabahı levhası tasvir etmiş, sonra iki mısrala o parlak levhayı 'hülya arkasından koşan gençliğe tatbik edivermiş idi. Şimdi hayatın cidal silsilesi başlıyordu, Fâtîn Dilâver bey tonbul vücudıyla daha zyade sokuldu, haz-zından, Ahmed Cemil'e sarılacak zannolunurdu. Ahmed Cemil ayağa kalktı, şimdi nazmın vezni muhtelif esaslardan, el-handan geçtikçe değişiyor; Ahmed Cemil artık sesini arzusuna göre idareye başlıyordu. İlk önce dinleyenler bu vezin tebeddülünü farketmiyor gibiydiler, sonra bir aralık İlhami efendi eğilerek, kaşlarını çatarak kulak kabarttı. Süleyman Vahdet efendiye dikkati davet eden bir işaretle baktı, sükût arasında bu küçük hareket herkes için dikkat hükmüne geçti. İptidalarında bu ahenk değişmesinden şaşkırtan bir tesir hâsıl oluyor gibiydi, fakat Ahmed Cemil'in sesi bazan bulutlarda serinlik ariyan şâhinler gibi yükselerek, bazan yizercesine hafif hafif dalgalanarak, ara sıra çimenlerin üzerinden akan gece nefesleri gibi fêşafişle geçerek, kâh bir isturap şehiki ile bo-SİİAH

.. A x X A tı 153",

gazda tikanarak, kâh matem yaşları şeklinde sürüklenerek,, nâgihan bir ümid handesiyle neşveli, arasıra bir dereciğin şırıl-tısıyle rüyalı, vezinlerin tenevvürlerinden, kafiyelerin bir musiki parçalarında yer yer tekerrür eden birer münferit savı gibi mütekâmil terenimlünden geçip gittikçe bu eserden sekir veren bir şîir havası tabahhur ederek küçük bir bulut şeklinde dinliyenleri sardıktan sonra yüksek bir nmrtakaya yükseliyordu. Bir zaman geldi ki hepsi bir bahar gecesinin çiçek ko-kullarıyla dolu nefesi altında rüyaya benzeyen bir âleme dalmış

gibiydiler. Sakit, mebhut, kaldılar. Ahmed Cemil şimdi kimseyi görmüyor, elinde parmaklarının hafif bir hareket ile çevirdiği defterine nadir bir bakışla hâtrasına yardım ederek uzun kumral saçları lâmbalardan dökülen ziyalarla tutuşarak, siması vakit vakit bir teessür sesiyle örtülerek yahut bir neşve ile incilâ ederek devam ediyordu. Şimdi eserin sonuna geliyordu; hayat cidalılarıyla dolu bir gün tasvirinden sonra afaka bulutlar yağıyor, fêzanın derinliklerinden rüzgârlar kaldırıyordu.

Artık neticeyi istidlale başlayan Mazhar Feridun ile FaA tîn Dilâver ayağa kalktılar, bir müddetten beri kendisini kaybeden Raci gayretini toplayarak İlhami Efendiye bir şey söylemek arzusuyla başını çevirdi, Süleyman Vahdet efendi Hüseyin Nazmî'ye eğildi, yavaşça: «Bilmem hatırlınıza geliyor mu? Şeyh Galip merhumun Hüsn-ü aşkında...» diye bir şey başladı; fakat Hüseyin Nazmî'nin dinlemeye -vakti yoktu; arkadaşının, bu muzafferiyetine, eserinin şu saniha uluvvîyetine karşı kendisini zaptedemiyor; rikkatinden, sevincinden ağlamak isteyerek ona sarılmak için bitirmesine tekarrüp ediyordu. Ahmed Cemil şimdi siyah gecesinin levhasını tasvir ederek semaları şinşekleri tutuşturmakta, bulutları yıldırımlarla parçalamakta iken... Nâgihan gözü bir noktaya teveccüh etti: tâ ötede odanın kapısına... gıya kapının bir kanadı yavaşça, belsiziz, titriyor, sallanıyor, küçük bir fasıla bırakarak açılıyordu. Bu fasılanın arasından gözleri beyaz bir gölge farkeder gibi okdu. O vakit bütün vücudu titredi: Lâmia...'... demek Lâ-mia deminden beri orada şîirinin şu zaferi karşısında idi. Şimdiye kadar onu düşünmemiş, orada bulunabileceğine ihtimal vermeyerek fikrini yalnız eserine hasretmiş idi.

Oraya daha ziyade bakamadı, şimdiye kadar kendisini

dinleyenlerin üzerinde hâsıl ettiği tesiri ufak bir inşad saka-tiyle izale etmekten korktu. Gözlerini çevirdi, artık eserin sonuna ancak bir sahif'e kalmış idi, şimdi sesi karar perdesini arı-yarak pest sadalarla dolaşıyordu. Nihayet bütün bahar sabahının şaşaa'sı, o günlerin ve gecelerin didişişleri, çırpınışları bir enin ile zulmetlere büründü.

Şimdi Hüseyin Nazmî, Fatin Dilâver, Mazhar Feridun, Hasan Lâtîf, Ahmed Cemil'in etrafını almışlar; ellerini sıkıyorlar, yanına sokuluyorlar, sofranın üzerinde kalan defterini karıştırıyorlar, bayrama sevinen çocuklar gibi gürültü ediyorlardı. AAY-»_> Nef'i-i devran şimdi — demin Hüseyin Nazmî'ye başladığı — cümleyi bitirmek için yaklaşmış, Racî'nin yavaşça: «bu yolda şeyleri anlamak için galiba frenkçe bilmek lâzım imiş!» mütalâasıyle başlayan nutkunun arasına karışmış idi.

İlhamî efendi tebriklere iştirak etmeyi zarafete mugayir addederek Ahmed Cemil'e deminden beri zihninde tasarladığı bir beyti sarfetmek için ikisinin arasından kurtulmaya çalışıyordu Ahmed Cemil gülerек medihlere karşı nefsinı silmeğе çalışıyor, fırsat bulabildikçe kapıya bakıyordu. Otururken kapı -evvelkinden daha ziyade açılıyor gibi olmuş, sanki o da tebriklere iştirak etmişti. Şimdi kapıda hiçbir hareket yoktu. Ahmed Cemil o beyaz gölgeyi bir daha görmedi. Fakat artık kuklaklarını dolduran medhiyelerden ziyade kalbinde o beyaz gölgenin biraz evvel şu kapının arkasında mevcudiyetinden gelen cavidanı bir hâz vardı.

Hüseyin Nazmî bir müddet arkadaşının dehasından taşan şiir ateşinin buharı gibi yemek odasının havasında dalgalanan mubahase parçalarını serbest bıraktı, sonra «Arzu ederseniz bahçeye çıkalım.» dedi.

Şimdi Mazîhar Feridun bey İlhamî efendiye Ahmed Cemil'in eserinden bahsediyor, Hasan Lâtîf bey saatlerden beri devam eden mütefekkir sükûtunun zıbbesi olmak üzere Hüseyin Nazmî'ye uzun uzun fâsîlalarla: «Yaman eser!... Yaman eser!...» nakaratını dinletiyor, Süleyman Vahdet efendi de bir takrip Fatin Dilâver beye, henüz bir çocuğa benzeyen bu tombul güzel gence sokularak o aralık bilinemez nasıl bir ' münasebetle hatırrına gelen bir farsça beyti tefsîrle anlatmaya

M A İ V E S İ Y A H

155

çalışıyor, bir şey anlamaksızın dinleyen muhatabından ara sıra alevli nazarlarla cevaba intizar ediyordu.

Yemek odasından çıkmaya başladılar. Raci, Ahmed Cemil'le en sona kaldı, yalnız kaldıklarını görünce tekarrüp etti; tutukluka, biraz nefesine cebr ile deminden beri sarfına lüzum görmediği bir takdir kelimesini fedaya karar verdi:

— Eseriniz umumiyet üzere fena değil, dedi, sonra bu esas üzerine muhavarenin uzamasından kaçınarak bahsi değiştirdi:

— Enişteniz bu aydan sonra bana aylık vermeyecekmiş; acaba sebebini anlayabilir miyim? dedi.

Ahmed Cemil eniştesinin Raci'yi süpürülecek haşerat arasında saydığını pek iyi tahattur ediyordu. Fakat o kararını henüz tatbik mevkiine konulduğuna vâkıf değildi. Ra-cinin sorusundan «Eniştene beni koğdurtuyor imişsin.» mânasını duyar gibi oldu. Müstahak olmadığı bu serzenişe velev haksız ve bellisiz bir şekilde mâruz olmaktan kızardı: — Öyle bir şeyden kat'iyyen haberim yok! dedi. Raci kendisine kin ve gayz ile dolu bir nazarla bakıyordu, acı bir tebessümle: «Ben seni bilirim!» demek istiyordu.

Ahmed Cemil bu mânayı pek iyi anladı. Bu adam hakkında merhametten başka bir şey hissetmemiş iken onun bu derece adavetine hedef oluşundan azîm bir yeis duydu. Hemen şu anda onun ellerini tutmak, olanca ciddiyetiyle: «Yanlıyorsun, seni kovmak istiyorlar da, ben seni muhafâza ediyorum. Bana ne için öyle husumetle bakıyorsun? Seni kendime düşman etmek için ne yaptım? diyecekti; fakat Raci durmadı.

Şimdi Ahmed Cemil odada büsbütün yalnız kalmıştı, bu akşam bahtıyarlığına Raci bir katre zehir akıtmıştı. Kendi kendisine: «Bu adam bana adavet etmek için nasıl sebepler buluyor, acaba?... Benim için kin taşımağa mutlaka ihtiyaç mı hissediyor?...» dedi. /ASfl»A Alman karısının azimetiniTMOonra Raci büsbütün düşmüştü. Saib'in rivayetine nazaran maşukasının hâtrasını unutmağa her hafta yini bir maşuka tedarikiyle çare bulmağa çalışmış.

Hattâ yine Saib'in alay ederek ilâve ettiği bir mütalâa olmak üzere Racî'nin artık ciğerlerini yırtan öksürüğü bu maşukalardan hiç birinin yanında rağbet bulmasına inkân bırakmıyormuş.

isio;

-iSBq ua>fc5 \$B} Jiq apu5>ı o 'uiuuelpBiİ{îâ ubuea* 9{ša} B o ipttrig fınpXn rjappmu Jiq fıfıaq 'npjOA"İİBp ifipjJB Jig • -iSbp iqr.\$ SnwxoAud apuiSi uiui\$Bq toBunp' joa'tuba' jıg snrain;nA BA*Burranoj Jiq \$rq} Tua rpxxir\$

n

j i\$jbj[BxjB -unug uruBpo] •npjofA

bA ipjrJS ua5i bduıİıo jfi apui\$ıuqB\$ Jin5n>[jizbu avt 3{bjb {î3 imsapBBSnra uiuu-v 9£)9\$ nH \$

paraqy r

ip

* *

sup Jiq

jirjaq mraa{a;u

(3{BUD[is rurzBjfoq İ{ tppS UBUTBZ Jig' -rs boub[o uiuBSUt p[uba i\$İİ{Bq arq Bauos [

alaH j[o aanszBS ubAbuibsbub i\$ip9[Aps ur5i f'iznp Jiq BUBq 'ratpiBung jumâturaurça jnpBEfa; udb anp-Bq nq 5;q 'npaoA' raipuaja ubutv -issaqaAnur iuistpu9J[bijab; aiq ui&Bp Xaq jsabjiq u

ui5i

ubjo

\$vmuA aArrazBjM -auıBJ[aAipuaja t

uos uniİBqİBBA ipj {A uiAains joXıpa 3{bjıA\$ı9[Ai -ııfıis Jiİ{3{aj9Antu daq Aaq jiABq ubsbjj aA*asBqBqnui jrç n[n -irıxnS \$ııiBi\$Bq Bpıis-BjrB unpuaAj JBqzBjc ajt pBy ipııiğ

•"Aiirö aXaaqsq 'ipjapuoS isasnq siaA* aiq BursBpo AaiıuaA uapziqep aaAAaunui jıbA o a[Au9S 9[i UBJSııj -npjoXıııBq aiAuBZBU i\$a\$ıutı\$ Aauııo Jiq BAıınzıB ubjo jepXad apujqiBJi iaAAa 9Aubs aiq o ipun\$ 'İpiaS psaiıf arq utjzb ppaq a[;ajBsao o apuiSi ub aia 'rpjBJfiS

UBpunranj-B[a; uiUBAnj aiq imsipuajfiAubs sas aiq U9[a5 uapaSqBq ' po qaraaA [traao paurqv

"ısaituBq lajBsao AnS

7P ifaucıpp 'ifaaaXua iAaAAauBia bouAo aıranjp jrç

ııı

[p9[Aps 3{ajapaqAB3{ iursAua

}t ugquapaapuas unAnq jıfaraap «•••ııaXaip BpumB u uizııuBi\$ı2{Bq 'BpsjnS 'uiABJig "jiıar ipauupAassrqı azrs q JfBqBq Jiq \$ııııxS tıapzuajaoııad jBA"ıBq aiq aiıııqa jnp BziıııBA'ru &a\$ Jiq

'nzıııııfııpio \$9 Jiq jııııBp •BpiıBApiq bui

-nq,TU

dxjas

uç5i

-Hip

-ip uiuu9[zip unuo -sjnX joXiji ÎRV 'ÎP3ASÎ

- ui5i-8§

Ag iva. n\$ap 'znunsjoXinq lucifipzBA m5r utzuibmbAb urzts nuo ;num\$npun\$np vzis aaq tmuo 'ut5: AjbukbA Tjasa S

UIUI9p O iraTUOAIA9S JBpBil 9U

tuisdsaq 'A.9Aa -np nbo apmq Aa§ Jiq uaptq.2 iuiit§B ipuii§

unuo 'iŝiuAiS bAbjo 'iAdjas

inubs 9uuiiB3t BpBABUBA jaAA9imui nzjB nq ap Jtq 'npAnp nzje Jiq JiaoaAatuaAipa AawiQA"Bĩnui 'pip A pq 9ounun\$np \$

'nupnoriA BpBJO imuo "ipi §iu5bii bAbjo

tuAa boiAi "BuisBpo AaragA ubAbi[šoq o i[npjoÂipauirez q\Aq -npjoAijAiA U9izip in iprats 1111193 pauiqy '1W93IJ'BJ imšiASaS diutiš -9UIUTIS uguiaq irepimiBÂ" uuuaSioS ZBXaq ap

BqBaQBA Jiq -qnuu 3a ilBjn TRBA o ilpiA95 kuilapzpg jiggA AarapaAd'Bz ults -ipuaq 'nA'IAi ismri3q Subumi Jiq &BjaAmui uapuaA Jiq BuisidB3 { aSbQq utizxq uaAjaSaF } "pi ziqqar jiq JBp § jiaAa ASijjiBt an ipuB3j Jiq ubSbs ba'iz jiq Anuop nznzJB.31 njnzq iSBjng -Paa qnoo9Aa BAid'iBui uatA5< a -azn iiauiAg JiqBiAi buijbAtpbjiBj 'AjuS UBpuzbpi jia9iBj anApjjiBS unAtiq uiut3ajna nuo "n -jb5 aqzS issiq AauBqjiaui njnjs -baABAp Jiq jibouB nq 'nASnuAiPaa Jiq jazaua uuiB' BpuAABq unuo - i q ziubba" raisuipal dipaAJaA ults BpuA9 A9uiaA iobA) goaS an

Jiq

p nunrannq snAaui Jiq uapa JBqiAui 'AajaSi Jiqsz

I5 {tIBS '§BAByÇ İ'BABA BJUOS UBpBABq Jiq IOB

•ipjapa A

raiSipap «•ranjoAn.jgS Buaj butuib uiarang» :uiutpuaja paura bjuos "ipjap «i jba nubui 9U

auisauAg sigA uapiu -q/L bjuos UBpunq lutA-BABq SBAipzi Ans9iu ugins un\$ Saquo -ub aputiumjuiQ jiAiaaoapa jb i\$iu5aS unAnq uipBJi 'BsuBdBJf auiajzip uuusubji asAiS

ipunġ znuaq iubutbz AapAB Buq-eABq, snuiBu ui5i uiBpB n8» :au

-isipuai{ TP<9il 'JKi-injnq iqtBi[aöAAiiS1 Araiaia'B

A pauiqy

«Jiuia 'bs

nın üzerine birşey dökülüyordu, bir siyah tufan boşanıyordu.. Sonra bu dalganın içinden bir çehre belirdi. Bir aşk cinnetiyle tutuşmuş bir ağız uzanıyor, dudaklarını arıyor, uzun ve yakan bir buse ile dudaklarını çekiyor, massediordu. Silkinerek

uyandı...

Henüz sabah olmuş, güneş henüz pancurlarm arasından sızarak tatlı bir rüya ile gülümseyen Hüseyin Nazminin yatağı kenarında tebessüme başlamıştı.

Ahmed Cemil göya o yakkııı sevda busesıyle çığerlerını tutuşturan bır şarap iğmiş gibi yüregi yanarak kalktı: arkadaşlarını uyandırmaktan ıhtıraz ile yavaş yavaş basarak gürültü etmeyerek yıkaadı, giyindi... Ceketini giyiyordu, düşünmeden elini yan cebine götürdü, «Defterim?...»

Deferim nerede?...» dedi.

Hüseyin Nazmi uyanmış, arkadaşının, oda içinde muhte-riz bir yürüyüşle gezinişini gülerек yatağından mahmur gözleriyle seyrediyordu, telâşını farketti:

— Ne oluyorsun, Cemil? dedi.

— Defterimi acaba sofranın üzerinde mi bıraktım? Sizin uşak edebiyat meraklısı ise...

Fatin Dilâver bey tombalak vücuduyle yatağından atladı, «İyi uyumuşuz!» dedi.

Ahmed Cemil herşeyden evvel defterinin bulunmasını istiyordu, Hüseyin Nazmî'ye kalkmak, yemek odasına kadar inmek lâzım geldi.

— işte defterin! bereket versin ki uşak meraklı değil,

dedi.

Ahmed Cemil gitmek için acele ediyordu. Fatm Dıaver beyi flrine iştirak ettirdi, arkadaşlarını sabah uykusundan Sıkleri kadar istifadede serbest bırakarak Huseym Nazminin elini sıktılar, çıktılar...

14

Sabiha hanım, hem bahtiyar, gülüyor hem, sedire basr-nı dayayarak elleriyle midesine basan ikbali gösterip henüz

MAÎ VE SİYAH 15S>

bir şey anlamayan Atfimed Cemil'e: «Rahatsız kızcağız, bütün gün kıvrandı.» diyordu.

Ahmed Cemil anladı, fakat garip bir his bu vak'adan memnuniyete bedel bir üzüntü uyandırdı.

Eniştesi hakkında duyup susturmağa muvaffak olmadığın nefretin bu dakikada hiddet sesi her zamankinden daha vazih, daha kavi işitildi. O adamın kanının şimdi kardeşimin damarlarında cereyana başladığına delâlet eden bu hâdise güya nazarında onu telvis eden vir vak'a hükmüne geçti.

Zavallı ana! O bu histen kimbilir ne kadar uzaktı! Büyük anne olmak lezzetine karşı bütün vekarı çocukta bir meserrete inkılâp etmişti; şimdi oğluna bakıyor, onun da şu küçük aile bayramına iştirakini arzı ediyordu.

Ahmed Cemil o neşata acı bir tesir ilâve etmekten içtinap etti.

. İktbal şimdi başını kaldırmış, gülererek Ahmed Cemil'e bakıyordu. Ahmed Cemil kalben

«Çocuk!... bahtiyar değil, bundan eminim, Ihiç olmazsa mes'ut bir zevce olmadığını bir anne

/• olmak saadetiye unutacak!» diyordu.

Ahmed Cemil bugün matbaadan erken kaçmış, bir an evvel odasında yalnız kalarak biraz kalbini dinlemek 13'in tehlikeli göstermişti. Odasına çıkınca cebinden defterini çıkardı, yazhanesinin üzerine koydu. Dün akşamki muvaffakiyetinden sonra onu bir daha karıştırmak istiyordu.

Odasında âdeti; ceketini, yeleğini, yakalığını çıkararak, fesini atarak küçük bahçeye nazır mini mini penceresinin yanında oturmak, yarısı görünen bir minareyi, komşu evlerin kiremitlerini, biraz ötede iki yüksek duvar arasındaki kesik bir levha şeklinde duran semayı seyretmek idi.

Bu akşam oraya oturup da eline defterini alınca bir müddet onu açamadı, kalbi beyaz gölgenin hayaliyle dolu idi. Şimdi onu düşünmek istiyordu, gözlerini kapadı, o sabahki rüya-' yi hayalinde bir daha yaşamak istedi, yüzünü örten o siyah dalgayı, o müphem sinmayı bir daha gördü, ciğerlerini yakan bir busenin cangızarın neşeleri dudaklarında bir daha titredi. "O benim olmayacak olursa ölüürüm" diyordu...

Şimdi şu şiir defterini her vakitten ziyade seviyor, onu Lâ-otfa'nın dinlemiş olması kıymetini bir kat daha artırıyordu. Zaten daima hâtrasında bir arada olan Eseriyle Lâmia artık T.ÜU

MAI VtÜ Bİl AB

daha samimî, daha kavi bir münasebetle yekdiğerine bağlanmış gibiydi. Gözlerinin ucuyle sahifeleri süzerek yaprakları çevirmeğe başladı. Kendi kendisine: "Acaba şurasını okurken orada mı idî?" diyordu. Çevirdi, çevirdi, artık son sahîfeye gelmişti, defteri bûsbütün kapıyordu, birden gözlerine bir yabancı, yazı ilîşti. Tâ son sahîfenin altına bir çocuk yazısı gibi henüz takarrür etmemiş, henüz tam bir şekil almamış bir yazı... Yalnız şu kadar: «Tebrik ederim». Daha sonra beş sıfır. Şimdi anlıyordu, demek o bahçe kapısının yanında gidip onun ayaklarına atılmak isterken o, yemek odasında sofranın üzerinde kalan bu defterciğe koşmuş, görülmekten korkarak titriye titriye şu iki kelimeyi oraya yazvermişti. Demek o sırada her türlü tehlikeyi göze alarak gidip ona; «Seni seviyorum. Mûsaade eder misin? Seni sevebilir miyim?» deseydi, ondan: «İşte bakın, ben de sizi düşünüyorum» cevabını alacaktı. Bu iki kelime Ahmed Cemî'le Lâmia'nın bütün hissiyatının şerhi kadar tafsilât ile zengin, aşk zememesiyle müte-rennin geldi. O da kendisini seviyor... Bundan emindi; işte yalnız şu iki kelime, Lâmia'nın tâ çocukluktan beri katre katre birikerek, tazyike lüzum görülmeyerek bir aralık taşırken sevdasının iki açık nişanesi değil miydi? Gözlerini o çocuk yazısından ayıramıyor, onların arasında Lâmia'yı görmeğe çalışıyordu. Zihnen o dehlizdeki tesadüfuten sonra beyaz gölgeyi takip ediyor, yemek odasına götürüyordu. Beyaz gölge bir tehlikeden kaçıyormuşçasma kapıyı kapayarak oraya iltica ediyor, sonra o defter gözüne ilişiyor. Beyaz gölgenin küçücük bir kalbi var ki bu defteri görünce çırpıyor. O defter, demin onun okuduğu defter... O vakit defter ufak bir helecan ile alınıyor; yavaş yavaş ötesine berisine göz gezdirilecek süzülüyor, birdenbire bir arzu duyuluyor.

Demin herkes onu tebrik etmemiş miydi? O da tebrik edecek. Ne için etmesin? Ne için ondan iki sözü esirgesin?... Ah! Bir kurşun kalemi olsa! Etrafa göz gezdiriyor; pencerelelerden, aynadan, lambadan bütün bu eşyadan istindad ediyor: «Ah! bir kurşun kalemi, bana bir dakika için ödünç verecek bir kurşun kaleminiz yok mu?» deniyor, sonra... Ahmed Cemî'in hayal kuvveti burada tevakkuf ediyordu; o kurşun kaleminin nereden geldiğini tayin edemiyor, orasını sıfırlarla geçiyordu... Ah! Bu sıfırlar, şu iki kelimenin altındaki sıfırları gördükten sonra onlarda MAİVESİYAH 161

azım bir mânâ serveti buluyordu. Bu sıfırlar, bunlar Lâmia nın demek olacak?... Şimdi, gözleriyle o yazıları o sıfırları, bütün ifade ettikleri mânâlarla öpüyor, okşuyordu...

Hafîfçe gözleri süzülerek, tâ ötede gayrı mahsus bir rûzgârla yosunlu kiremetilerin, eski pervazları sallanan çatıların, perdeleri arkasında titre k ziyalar belirmeğe başlayan komşu pencerelerinin üzerine döküle döküle tekasüf eden zulmet dalgası arasında titriyor, canlanıyor, güliyor gibi gördüğü bu yazılara imtisas ederek, akşamın ratp nefesinden tereşşuh eden bir melal keselâni içinde kaybolarak dalmış idi ki birden odanın dışarısında birşey sofabı sarstı.

Ahmed Cemil bu uyuşukluğun içinden göiya bir rüyadan uyanırcasına yerinden fırladı, odasının kapısını açtı. O vakit gördüğü şeyi pek iyi anlayamadı, eniştesini öteki odaya telâşla giriyor gördü. Şimdi merdiven başında yalnız Seher vardı; sofanın yarısı zulmeti arasında kızın gözlerinde bir ateş, çehresinde bir dargınlık görüyorum zannetti.

— Ne oldu Seher?... dedi. Kız birşey söylemek istiyormuş gibi yutkundu, sonra cesaret edemedi, merdivenden aşağı indi.

Ne oluyor, yine ne oluyor? Ahmed Cemil göiya bu küçük evin havasında uçşan bir musibet kokusunu hissediyordu. İk-ba'l'in her vakit örtülü çehresi, evin içinde silinmeğe müheyya bir heyula şeklinde dolaşan hazin heyeti; daima ağlamak fakat birşey söylememek için azmetmiş gibi donuk, elim, fakat hakikati nispettirmemekte musir duran gözleri; sonra bu hüznü etrafında o muammânın yegâne vâkıfî inişçesine âdeta hayvani bir merbutiyetle dargın çehresi, kızgın gözleriyle dolaşan Seher... bunu pek iyi farkediyordu. Bir müddetten beri — iki kelimeyi yekdiğerine raptedecek kadar tefekkür iktidarına malik olmayan — bu kaba köylü kızında ikbal için cinnete benzer bir meclûbiyet, derin bir merhamet keşfediyordu. Denebilirdi ki evin içinde yalnız bu ahmak kız bir hayvanı cezm ile İkbal'ın sırrını anlatmakta herkese tekaddüm etmişti.

,Seher'in "Küçük hanım" deyişleri vardı ki ağlamağa benzerdi, İkbal'e öyle bakışları vardı ki:

"Senin bedbahtlığını yalnız ben biliyorum, sana yalnız ben acıyorum." demek isterdi. Daima onun etrafında dolaşmak için sebepler bulur, mutMai ve Siyah — F. 11

baktan çıkınca vakitini küçük hanımın eteği dibinde çorap örmeğe hasrederdi. Lâkin şu küçük vak'a, şu demin odasının dışarısından sofabı sarsan şey... Kimbîlir eniştesinin geçerken bir yere çarpmış olması yahut Şener'in inerken düşmesi, velhasıl bir hiç ne için fikrini birden İkbal'e sevketmiş, je için kalbinde "bu hiçbir hemşirene büyük bir taallûku var." diyen bir ses uyandırmıştı?

Ahmed Cemil birden, aklından bir şimşek gibi geçen bir fikir için: — Ah... dedi, sonra o fikirden o kadar ürtkti ki mahiyetini bulnamak, kühnünü anlamamak için nefesine cebretti. Fakat şimdi o fikir silinmiyor, bir nafız zehir gibi silindikçe daha derinlere giriyor; sokulacak, yacacak mesamat arıyordu. İkbal'in bütün hissiyat sırrını bir sözle icmal etti: "Sevilmediği için bedbaht" dedi.

Daha sonra bir mühlik marazı vaktinde farketmiyen bir tabib gibi bu 'hakikati keşifte bu derece geç kaldığı için kendisine bir müttehim, nazariyle baktı. "İkbal sevilmiyor, bundan şimdi eminim, kardeşim gözümün önünde her dakika bir ölüm geçiriyor, her dakika ciğerlerinden zehir akıyor...

Ah! O bir dakika evvel ağlamış gibi nemi, bir istindad nazariyle bakan gözler, şimdi onları anlıyorum. Halbuki ben bunu keşfedebilmek için bir sene kaybettim." diyordu. O vakte kadar yalnız kendisini düşünmüş; matbaasını, eserini... — ilâveye cesaret edemiyordu, fakat hakikat öyle değil mi? — Lâmia'yı düşünmüştü. Kardeşini, gözünün önünde canlı fakat sakit bir facia gibi "Anlamıyorsunuz, yazık!..." serzenşiyle duran o biçareyi anlamamış, anlamak için birşey yapmamıştı. Şimdi kendisini affetmiyor. Bir îhata neticesiyle bir musibet îka edenlere mahsus bir vicdan azabıyla duramıyordu...

Kapısını sürmeledi, küçücük odasında geziyor; bazan ka-ranlıkjyj, yazhanesinin başında durarak, bazan küçük penceresinden gecenin esrarla dolu karanlığım istintak ederek düşünüyor, şimdi bir hiçten istidlal ettiği bu neticeyi izah edecek geçmiş vak'aları ve emareleri tahattura çalışıyordu.

Bazan birden, hiç intizar olunmayan bir zamanda zihne çarpıvemiş hakikatlar vardır ki senelerden beri katre katre muhtelif zamanlarda döküle döküle birikmiş emarelerin; küçük küçük, başlı başlarına mânâsız nişanelerin birdenbire do-ğüveren neticesidir. Bir hiç, fikirden geçen bir rûzgâr, mâ-

MAİVESİYAH 163

nasız emareleri, nişaneleri açtırır; bunlar, aralarından mani cıdarlar kalkıvermiş zerreler gibi yekdiğerine iltilhak eder, birbirini bulur, onlardan bir küme teşekkül eder ki inkârı mümkün olmayan bir hakikat hükmini alır... Şimdi Ahmed Cemî'in zihninde o deliller toplanıyor, birbirine sokularak göiya birer âşınâ selâmyle buluşuyorlardı, İkbal'in bir sabah herkesten evvel aşağıki odada bulunmuş olması, bir gün Seher'in Vehbi beye şemsiyesini vermekten intina ederek: "Oradan alıversin." diye mırıldanmış olması, yüzlerce, binlerce hatıra gelen bu vak'alar, tahaddüsleri zamanlarında mânâsız zan-nolunan bu küçük şeyler bütün İkbal'e Seher arasında inkısam eden bu hâtralar şimdi birikiyor, birikiyor, fikrinde sarsılmaz bir burhan sütunu şeklinde yükseliyordu.

Bu aralık kapısına vuruldu. Seher yemeğe çağırıyordu. Ahmed Cemil bu anda kendisinde yemek için iktidar bulmadı. Fikrinin şu izdihamı arasında sofraya oturmak, düşüncesine yabancı kalan bir musahabeye iştirak etmek; hususiyle o adamın artık şimdi nefrete haklı bir selâhiyet bulduğu o adamın karşısında sahte bir vaziyetle oturmak için kuvveti yoktu. Yalan söyledi: "Ben akşamüstü yedim, sofraya gelmeyeceğim!" dedi. Seher cevap vermeden çekildi, şimdi Ahmed cemil yanındaki odada bir mırıltı işitiyordu; sonra dikkat etti, mütecessis adamlar gibi güürtülü etmekten sakınarak birşey işitmeğe çalıştı. Yanındaki odanın kapısı açıldı, eniştesi çıktı, "İkbal odada kaldı, zannederim," dedi. Şimdi eniştesinin yavaş yavaş merdivenleri indğini duydu, "İkbal yemeğe imbilecek bir halde değil, zaten midesinden muztarıptı" dedi, Birden İkbal'ı gidip odasında bulmak, "Kardeşim, artık anlıyorum, söyle bakayım, bana hepsini söyle..." demek için şedit bir arzu duydu. İkbal gelin olalıdan beri onlara tahsis olunan odanın kapısına bile dokunmaktan ihtiraz etmişti. Ayaklarının ucuna basarak çıktı, oraya kadar gitti, hemşiresini olduğu gibi görmek için, geldiğini işittirmekten sakınıyordu. Yavaşça kapıyı itti, kapı hiçbir ses çkarmaksızın açıldı, şimdi Ahmed Cemil ilerleyemiyordu...

İkbal'ı, orada karyolann yanındaki mindere yüzü koyun İrapanmış, uzun örgülü saçları bir kolunun üzerinden kayarak aşağıya sarkmış gördü. Ağlıyor muydu?...

164

MAİ VE SİYAH

Ahmed Cemil kardeşinin şüphesiz saklamak istediği şu ma'hrem manzaranın üzerine varmış

olmayı şimdi zarafetten hâli buluyor, kendisinden saklanmak istenen birşeyi gidip zorla meydana çıkarmış olmakta bir kabalık duyuyordu. Bir saniye dalha , avdet edecekti, fakat orada vücudunu birşey İk-ba'e hissettirdi. Silkinerek başını kaldırdı, o vakit iki kardeş arasında, acı, sanki feryat ile dolu, birinde şu elim perişan hali göstermiş olmaktan mahcup, ötekinde görmekten müteal-lim bir nazar teati olundu. Ahmed Cemil kardeşinin yanına kadar gitti. Şimdi İkbal minderde doğrulmuş, kalkmaya cesaret edemeyerek duruyordu. Ahmed Cemil yere, hemen dizinin dibine, kilimin üzerine oturdu; şimdi tam bir teslimiyetle kendisini terkeden ellerini tuttu: «İkbal, söyle bakalım! ne oluyorsun?» dedi. İkbal'in gözleri kapandı; kapaklarının kenarında koşuşan seri râşecikler arasında yaşlar sıcak, birer kat-re zehir ile dolu gibi ağır, iri yaşlar, mütevali bir sukut ile uzun kumral kirpiklerinin ucundan süzülerek, ikisinin birleşmiş ellerine düşüyor. Bu elleri ıslatıyordu.

O vakit Ahmed Cemil ağlamayarak, boğazında lakırdı söylemesine zahmet veren bir tıkanıklkla, İkbal'ı tesliye değil istintak etmek istedi. «Ne oluyorsun İkbal?... Niçin bana söylemiyorsun.

Şimdiye kadar niçin söylemedin?... Rahat değil misin, kardeşim, bir ıstrabın mı var?...» diyor.

Sualler birbirini takip ederek ağzından dökülüyordu. Fakat bu suallerin cevabı yalnız o elleri ıslatan, sıcak, ağır, iri göz yaşlarıyla bu dakikada gözlerine her vakitten ziyade sarı, zayıf, narin görünen bu vücudun tâ ruhunun derinlerinden kopma darbelerle sarsıntılardan ibaret kaktı..

Nihayet ikbal «Gidiniz, ağabey, şimdi gelir...» dedi. ikbal güya korkunç bir ma'hlûktan bahsediyormuşçasına kapıya bakıyor, «şimdi gelir, şimdi gelir...» diyordu.

Ahmed Cemil burada duramayacağını anladı, ikbal'ı yalnız bıraktı. Odasında: «Ne yapmalı?»

diyordu. Evet ne yapacak? Demin geç kaldığını, zaman kaybettiğini düşünüyordu; şimdi işte hakikat gözyaşlarıyla, ıstıraplarıyla önünde birden, meydana çıkmıştı. Şimdi ne yapacak?...

Evvelâ Ahmed Cemil'de bir hiddet fevranı hâsıl olmuştu. İhtilâcat ile yumruklarını sıkıyor, odasında geziyor; bir-şeyler yapmak istiyordu. Kardeşini bu bedbahtlıktan kurtarMAİ VE SİYAH

165

mak için bütün vasıtalara, bütün kuvvetlere malik imişçesine yalnız şimdiye kadar lakayt kalmış

olmasına kızyordu. Fakat bu ilk hiddet hamlesi geçtikten sonra bir aciz hissi demin titreyen asabını uyuşturdu. Şimdi bir gevşeklik duyuyor, bu hakikate karşı çaresizlikten azim bir fütur ile şuraya oturmak, biraz evvel aşkının şirini okuduğu şu köşede içerde ağlayan kardeşi için hâzin, sakit, gözyaşlarını akıtmak istedi.

Bir aralık aşağıda sokak kapısının açılıp kapandığını duydu, daha sonra kapısının dışarısında annesinin sesini işitti: — Cemil; açsana...

Vakdesinin bu ziyaretinde İkbal'den bahs olunacağını derhal anladı, kapısının sürmesini çekti.

— Karanlıkta mı oturuyorsun, Cemil?... Yazhanesinin üzerinden kibrit kutusunu aldı, mumunu yaktı, ihafif bir ziya titreyerek zulmetin içinde dalgalandı, o vakit henüz aydınlığa alışmamış kamaşık gözleriyle annesine baktı. İkisi de öyle bir müddet baktılar. Sabiha hanımın, biraz evvel büyük anne olmak süruru ile sinası parlayan bir kadının, şimdi çehresi gevşemiş, gözlerine bir endişe gölgesi düşmüştü. Kapıyı tekrar kapadı, tekrar sürmeledi, «niçin yemeğe gelmedin?» dedi, sonra asıl düşündüğünü söylemek için söylenmiş bir sözün cevabını beklemeyerek, oğlunda ne tesir hâsıl edeceğine dikkat ediyormuşçasına bakarak:

— Yine gitti... dedi.

Ahmed Cemil eniştesinden bahs olunduğunu anladı, demek demin kapı onun için açılıp kapanmıştı.

— Yine babasına mı? dedi.

— Tabii değil mi?

— Yok, hiç tabii değil... bu son söz ağzından istemeksizin çıktı. İhtiyara nüzul isabet ettikten sonra Vehbi bey haftada bir iki geceyi babasının evinde geçiriyor; bazan akşamları yemek yedikten sonra duramayarak, bir bahane icad ederek ikbal'ı yalnız bırakıp gidiyordu.

Sihhatinde hiç babasına uğramak âdeti değil iken hastalıktan sonra bu mütevali ziyaretler bittabi dikkate çarptı. Bu, babasına muhabbetinden, hastalık üzerine bagteten uya-nıyormuş gibi bir merhametten mütevellit değildi; buna şiphe edilmiyordu.

Bu akşam Seher vak'asından sonra hatırına gelen fikre

benzer bir başka fikir daha Ahmed Cemil'in beynini bir şimşekle yakarak geçti. Annesi hâlâ kendisine bakıyordu. Bu düşünceyi şu sözle tefsir etti:

— Ah, mülevves mahlûk!...

Sabiha hanım diyordu ki: — Onu gördükçe ihtiyar memnun olacak yerde o kadar hiddet ediyormuş ki... O halde niçin gidiyor? Bu kıza yazık değil mi?

Tevfik efendi Ahmed Cemil'in gözü önüne geldi. O zayıf, fersude vücudu hareketten, nutuktan muattal, bir yatağa serilmiş; karşısında gençlik tuğyanı ile taze duran genç karısının yanında, vücudunda hayattan tek eser gösteren gözleriyle onu yiyerek, bu vücuttan istifade edememek hüsrânıyla ona belki kinle, husumetle, yaralı bir canavar nigâhiyle bakarak, gördü. Sonra onu bir an evvel mezarda görmek isticaliyle tet-kika gelen oğlunun karşısında hiddetinden o soluk çehre kızarıyor, bir şey söylemek isteyip muvaffak olamayan dudaklar bir hiddetle titriyor, o gözlerden ateş çıkıyor; sonra o taze kadın, babasının büsbütün ölmesine muntazır oğul, bu âciz hiddetin karşısında gülüyorlar, alay ediyorlar, güya «yine kudurdu!...» diyorlar... Ahmed Cemil bütün bunları 'hayalinde tertip ve icad ettikçe dudaklarına bir nefret nakaratı gibi: «Ah!... mülevves mahlûk!...» cümlesi geliyordu.

Vakdesinin yalnız son sözüne cevap verdi:

— Evet, İkbal'i ne yapacağız!

O vakit Sabiha hanım oturdu. Bir şey yapamamaktan, kızın bedbahtlığına karşı âciz olmaktan mütevellit bir yeis ıstırapı ile ellerini kavuşturdu; parmakları birbirine giriyor, gözleri meded bekleyerek Ahmed Cemil'e bakıyordu.

Böyle bir müddet karyolanın yanındaki sandalyede, Ahmed Cemil karşısında minderin kenarına oturarak, mumun sarı, titrek, hafif ziyası arasında birbirlerine donuk, yarı muzlım görünen çehrelerine bakışarak, durdular, insanların bazı fevran devreleri vardır ki, küçük bir istihzar dakika-sıyla başlar. Bu dakikada gözler birbirini istihzar ediyor gibi durur, güya «ağlayalım mı?»

sualiyle bakışır. Bu dakika uzun bir asır kadar hâtralarla mâlîdir, bu bir dakikada bütün yaralar

— henüz taze ve kanayarak, her biri bir başka hâtıranın ateşiyle yanarak — inkişaf eder. Kalbin binlerce noktalarından birer ıstırap enini ile binlerce menfez açılır; türlü kırık SİYAH

167

ümitler, acı yeisler, matem hayalleri, bütün hayatın o ağlayan hediyeleri acı — bir kabristanın ervahı bezmi gibi — feryad-larıyle, giryeleriyle sürüne sürüne buluşurlar. Bir griv ve matem mecmuası! Yalnız küçük bir dakika: o vakit gözler kapanır, güya şu elem mahşerinin üzerine düşmüş bulutlarla mahmul bir sema... Artık ağlamak zamanı gelmiştir.

Şimdi bu anne içerde ye'sinden kıvranan kıızı için şurada artık nefsinı zaptedemiyor, ruhunun büsbütün tutuşmuş ih-tiyacıyle göz yaşlarını salıveriyordu. Ahmed Cemil dudaklarını sıkıyor, annesini görmemek için yere bakıyordu. Nihayet Sabiha hanım söylemeğe başladı; birinci defa olarak yüreğini boşaltmak, bütün hissettiklerini oraya, ortaya döküvermek istiyordu. O zamana kadar kendisini aklatmak istemiş, kızını bahtiyar zannetmek için nefesine cebretmişti... İnsan emellerini tekzip eden şeyleri istediği şekilde tevile çalışarak kendisini daima arzuları içinde oyalamakta gecikir. Damadının aleyhine şahadet eden vak'aları hep böyle müsait tefsirlerle telâkki etmiş, fena gördüklerini iyi görmek için uğraşmıştı, fakat artık mümkün değildi.

Şimdi hepsini söylüyordu. Onu tâ ilk gününden beri sev-memişti, onda tâyin olunamaz bir şey duymuş, «bu adam kızımı mes'ud etmeyecek» demişti. O küçüklükler, bayağılıklar, mâneviyetinin kisvesi gibi bütün vücudu etrafında tayanar eden hasaset havası onu tâ ilk gününden beri duymuştu. O, yatacak bir yatak, oturacak bir sofa, elbisesini süpürecek bir mahlûk bulmak için evlenmişti. Her gün bir huysuzluğuna, bir kabalığına tesadüf olunuyordu; iyi ütülenmemiş bir yakalık, gömleğinde unutulmuş bir düğme ikbal'ı ağlatmak için kifâyet eden sebeplerdi. Daha sonraları evin hizmetinde kusur bulmak, yemek beğenmemek, kahveye itiraz etmek... bir ay içinde bütün bunlar meydana çıkmıştı. Sonra ikbal'i doğrudan doğruya tahkir etmeğe başlamış, saçının örgüsüne, gömleğinin biçimine, çarşafının rengine itirazı kendisi için bir süs edinmişti. İkide birde: «Bilemiyorsun, bari sokakta gördüğün hanımlara dikkat et!» derdi. Öyle gülüşleri, bakışları vardı ki daima: «Ben sizin fevkinizdeyim, sizin aranızda düşmekle ne kadar tenezzil etmiş oluyorum!» demek isterdi. Yavaş yavaş İkbal onun yanında hatâsını, dünyetini affettirmek isteyen bir zavallı hükmüne geçmişti. Artık lakırdı söylerken şa-

şıryor, yanında bir hareket etmekten sıkılıyor, dayak yemiş kediler gibi büzüliyordu... Bir hikâye nakletmeğe gelmezdi; tashih ve itiraz için o daima kaba kahlkahasiyle söze karşır, hikâyeyi yarım bırakırdı. Her şey hakkında hepsinden ziyade malûmat sahibi olduğuna kanaati vardı. Kendisine vahşi bir memlekete düşmüş bir mütemeddin yükseklğini verirdi. Ahmed Cemil bile onun yanında bir şeyden bahse cesaret edemez olmuştu. Bir kere edebiyattan bahsetmek istemişti. Vehbi bey kış geceleri Şehzadebaşı kıraathanesinde saz takımında dinleye dinleye ezberlediği gazellerden mürekkep srmayesiyle bahse iştirak etmiş, Ahmed Cemil'e «Zavallı çocuk! daha aklı ermiyor!» demek isteyen, acıyır gibi bakan gözleriyle sükûte mecbur etmişti.

Evin içinde yalnız o vardı, ötekiler bütün bir alay ziyüf!...

Sabiha hanım bu kusurlara evvelâ ehemmiyet vermiyordu:

— Erkeklerin yüzde ellisinde görülen şeyler, diyordu; fakat sonra?...

Şimdi Sabiha hanım oğluna bakıyor, onun yanında daha sonrasında bahsetmeğe cesaret edemiyordu; fakat artık o kadar ilerlemişti ki tevakkuf etmek mümkün olmadı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

— Daha sonra Seher meselesi başladı, diyordu. Bu meselenin ismini verdikten sonra bütün teferruatını nakletmek için kuvvet buldu. Bütün bildiklerini, hissettiklerini oğluna söyledi.

Ahmed Cemil bir şeyin mevcudiyetini zaten hissediyor, fakat tafsilât ve deliller nazarı dikkatinden kaçyordu, yalnız şu son tesadüfe kadar...

Sabiha hanım:

— Oh, daha ona gelinceye kadar, diyordu. Seher evvelâ: «ben oturmayacağım» diye başlamıştı; bir gün çarşafını giymiş, ağlayarak, eli kapının zenbereğinde, ne dışarıya çıkmağa, ne de çarşafını çıkarmağa cesaret edemeyerek, saatlerle orada durmuş; ağzından bir kelime alınmamıştı.

Nihayet bir sabah Sabiha hanım Seherin Vehbi beyi mutbaktan iterek çıkardığını, arkasından kapıyı sürmelediğini görmüş, o vakit kızı istintak etmişti. Seher yine bir şey söylemiyor, fakat yalnız ağlıyordu. Sabiha hanıma zaten öğrenmek istediği şeyi bu gözyaşları anlatmıyor muydu? Bundan sonra Vehbi bey utanmak, daha ileriye gitmemek lâzım gelirken...

Artık Sabiha hanım tafsilâtı bitiremiyor, «Bir gün...» diye MAİ VE SİYAH 169

başladığı hâtlara nihayet veremiyordu. Bütün bu vukuat arasında Seher'in musîr sükûtu, İkbâl'in hazin tahammülü...

Sabiha hanım Seher'in kimsede bir şey söylemek istemediği halde İkbâl'e hakikati ifşa ettiğine emindi. Bir vakitten beri İkbâl'e Seher arasında birbirini herkesten ziyade anlayanlara mahsus bir hususiyet, sır esaslı üzerine kurulmuş bir münasebet vardı. Halbuki İkbâl?... Ona ne vakit:

«İkbâl neyin var?» denirse o daima ağlamak üzere gibi duran gözlerini hayrette kaldırı, «Benim mi?» der sonra yorgun kirpiklerini indirerek dudakları arasından bir inilti gibi boğuk, içten gelen sesiyle ilâve ederdi: — Hiç!... Bilâkis kocasına atfolun-nabilecek bütün kusurları örtmeğe çalışır, onu annesine iyi göstermek için yalanlar icat ediyordu. Sabiha hanım yine: «Bir gün...» diye başladı:

— Bir gün ne olursa olsun onu söyletmek için karar verdim, «Seher'in yine nesi var? Bu kıza bir şey oluyor?» dedim... İkbâl'in benzi attı, bu suale birdenbire cevap veremedi, sanki bunun cevabı kendisinin bir töhmetini meydana çıkara-cakmış gibi şaşırdı: — Demek ki...

Sabiha hanım bundan bir netice çıkaramıyordu, «Demek ki İkbâl biliyor, fakat saklamak istiyor,» diyordu. O günden sonra hastalığını bilmeyen birisinden ismini söylemeyerek hakikati anlamak isteyen ihtiyaçkâr bir tabib gibi bu anne bedbaht kızzın her halini, her sözünü takip etmiş, ondan hastalığının bir parçasını koparmağa çalışmıştı. Fakat İkbâl daima mahzun, daima sakit, evin içinde bir heyula şeklinde tahtalara basmaktan korkarak, annesiyle kardeşine sokulmaktan Türkerek dolaşıyordu. Sabiha hanım:

— Nihayet, diyordu; nihayet babasının hastalığıyle matbaa meselesi çıktı. Dikkat ettin mi? O

mesele çıkar çıkmaz nasıl değişti, herkese iltifât ziyadeleşti. Bilhassa sana karşı bir muhabbet gösterdi. Eski hissetten eser kalmadı, masrafı üstüne aldı, bütün hareketlerinde bir başkalık göründü... Sebep?

Şimdi bu son sual ile oğlunun gözlerine bakıyor, onu söyletmek için ısrar ederek «Sebeb?» diye tekrar ediyordu.

Ahmed Cemil annesinin karşısında o söyledikçe bazan mumun hafif oynak ziyasıyle titreyerek duvarların üzerinden

! iŒ |i| iŒ

kaçışıyor, tâ orada, türlü münevver rüyalarının incilâsma, o küçük yatağın beyazlıkları arasına sokuluyor görünen gölgelere dalıyor; bazan tâ boğazında bir girye ukdesiyle gözlerini süzerek iskemlenin üzerinde ara sıra dalgalanıyor, mevhum, fakat soluk alan bir resim gibi şişiyor, kabarıyor, kamilen uçuyor görünen; daha sonra birden yine toplanarak küçülen, zayıflaşan; ağlamış gözleriyle, solmuş çehresiyle, bütün meysus heyetiyle duran annesine bakıyor.

Tâ şu muhaverenin bidayetinden beri o annesinin söylediklerini uzaktan, bir komşu evinden maten nevhaları gibi parça parça dinliyor; şekillerin ihtizazına, annesinin vücudundan yükselen gölgelere dalarak giya bir uyku içinde düşünüyor. «Bir gün...» mukaddemesiyle başlanan o sonsuz hikâyeler kendisinin düşünceleriyle karışıyor, bulanmağa başlayan zihninin içinde bir telâtum husule geliyor, ara sıra bulutlarla yüklü bir semada gizli bir güneşten kaçarak koşuşan ziya parçaları gibi zihninin bulutan arasından avare bir fikir geçiyor, tâ derinlerde bir hâtıra leması uyandırıyor sonra yine bütün bu şeyler giya dimağının güneşi söntiyormuşçasına zulmetlere boğuluyor; o vakit işittiklerini anlamamağa, düşünmek istediklerini toplayamamağa başlıyor; şakaklarının arasında bir kasırga dönerek bütün bu küçük mahşer içinde bulduklarını çeviriyor; mukavemet edilemeyen bir deveranın cazibesine mahkûm ederek çekiyor, döndürüyor, kıvrıyor; daha sonra bu mücadeleden kendisi de yorgun kalarak, bu kasırga içinde bütün o efkâr enkazı kırılmış, parçalanmış, saçılıyor, yerlere seriliveriyordu. «Bir gün...» Ahmed Cemil yine sükûnetle dinlemek ister, bir müddet hikâyeyi takibe muvaffak olurdu; fakat bir aralık annesinin bir sözü gider, zihninin içinden bir hâtırayı tırmalayarak uyandırdı. «Ah! Evet, bir gün...» o da tahattur ediyordu...

— Hatırına geliyor mu? Bir gün İkbâl'i ihtiyarın evine göndermiştik, o gece orada kalmıştı, ilk önce her gidişinde güzelce avdet ettiği halde o gün hasta gibi gelmişti, işte o gidiş son gidiş oldu.

Ondan sonra İkbâl'i oraya göndermek kabil olamadı, ben ısrar ettikçe: «İhtiyar memnun olmuyor, gittiğimizi istemiyor, beyin babasıdır, ne isterse yapsın, fakat Tsen gidemem.» diyor. Sebep?...

SİYAH

171

Sabiha hanım yine cevap isteyen gözleriyle oğluna bakıyor, onu söyletmek için ısrar ederek ilâve ediyordu: — Sebep?...

Ahmed Cemil: — Ah! Mülâvves mahlûk diyordu. Ayağa kalktı, annesinin yanına kadar gitti, yanbaşımda diz çöktü; şimdi Sabiha hanımın gözleri yine bir şedid ihtilâl ile kapanıyor, perişan yaşlar kirpiklerinin ucunda yine dolaşmağa başlıyordu :

— Pek iyi, anne, İkbâl'i ne yapacağız?... dedi.

Bu sual üzerine ikisi de sükût ettiler. Şu noktada bu iki kalb bütün acılarıyla giya birbirine sarılmışlardı, ikisinde de aynı tedbir ihtiyacı: «Ne yapacağız?» diyordu.

Sabiha hanım nihayet gözlerini kaldırdı, ellerini oğlunun omuzlarına koydu, hastadan ümit kesen bir yeis ile baktı: «Hiç!...» dedi...

Hiç... Hiç!... Sahih mi? İkbâl'i o kahrın pençesinden kurtarmak için hiçbir vasıta mı yok?...

Ahmed Cemil buna inanmıyor, kardeşini öldüren p musibetin bir tamiri çaresinin bulunamayacağına kanaat edemiyor, şimdi kenarları yanan gözleriyle annesine bakıyordu. Hiç, öyle mi? Demek İkbâl'i kurtarmak için birşey yapamayacaklar; onu böyle içeride, odalarının yalnızlığına iltica ederek ağlamakta, ye'sinden kıvrınmakta tek başına bırakacaklar, öyle mi?...

, Sabiha, hanımın gözleri artık kuru idi. Derin, sabit, meysus bir nazarla Ahmed Cemil'e bakıyordu. Şimdi hatrından bir çare, yalnız bir çare geçiyordu. Ahmed Cemil de onu düşünüyordu. O çarenin ismini söylemeksizin mîknatısı bir fikir mü-nakalesiyle ikisi de aynı düşünce ile meşgul olduklarını anladılar. Sonra Ahmed Cemil dudaklarının arasından:

«Öldürmekle müsavi!» dedi, Bunun bir necat çaresi olmadığına kanaati vardı, içinden: «Başka bir tedbir, onu büsbütün kurtaracak başka bir deva bulmalı!» diyordu...

Ahmed Cemil odasında yalnız kaldığı vakit ayaklarının altında bir dünya parçalanmış gibi kardeşinin kırık hayatı karşısında çaresizlikten, bir şey yapamamaktan mütevellit bir fitur ile yatağının kenarına oturdu. Orada, hareketten kalmış kolları sarkmış; gözleri boş bir nazarla odanın müphem bir köşesine dikilmiş durdu.

Şimdi bu izdivacı düşünüyor; bütün geçmişin tafsilâtını 172

MAİ VE SİYAH

icmal ediyor; bu izdivacın nasıl vücuda geldiğini, bu neticenin ne yokda sebeplere tevellüd ettiğini tahlil ediyor, bunda bir mes'uliyet mevcut ise onun kime aidiyeti lâzım geleceğini bulmak istiyordu.

O zaman pek kayıtsızca davranmamış mıydı? Kardeşine intihap olunacak 'hayat refikini iyice öğrenmek, tanımak için bir ihtiyatta bulunmuş mu idi? Matbaada iki sigara dumanı arasında Ahmed Şevki efendinin fikrinde doğuveren bu izdivacın o bir iki haftalık başlangıç tarihi bütün ihtiyatsızlıkla-ryle hatrına geliyordu. Matbaada bir yazıhanenin kenarında başkasının işitmesinden ihtiraz edilerek iki üç dakika süren muhavereciklerle hemen bitiriverilmiş olan bu izdivaç işte bugün şu neticeyi vermişti. «Ahmed Şevki efendi, budalanın biri!» diyordu, sonra birden kalbini birşey, yakıcı birşey burdu. Ahmed Şevki efendinin zevzekçe manalı bir vaziyetle:

«Matbaa ihtiyarındır,» dediği hatrına geldi. Ahmed Cemil bu fikri zihninden defetmek, onu düşünmemek, idare memurunun yuvarlak heyetiyle o sırtkan yüzünü görmemek için cebr-i nefis etti; fakat şimdi o fikir beynine musallat olmuş, oradan çıkmamak istiyor, «bu mes'uliyet sana ait!» diyordu. Ahmed Cemil mevhum bir hasım ile mücadele edercesine bir fikirle cenkleşiyordu: «Ben o meselede matbaayı düşündüm mü? Bilâkis onun için bir soğukluk duymadım mı? Ahmed Şevki efendi ondan bahsedince hattâ içinden hiddet etmedim mi?» diyordu. Fakat o musallat fikir zihninde şimdi idare memurunun sırtkan çehresine dişlerini göstererek gültüyor, kudurtucu, türlü mânalar ifade eden bir nazarla bakarak: «Acaba?... sahih mi?..- Emin misin?... »

diyordu.

Bu masallat fikirle mücadeleden Ahmed Cemil mağlûp, mahkûr çıktı. Bu izdivaçta kendisine büyük bir mes'uliyet hissesi terettüp ediyordu. Bu hakikat inkâr edilemezdi. Ahmed Cemil kendi kendisine verdiği bu hükümün altında eziliyordu. Yarı karanlık içinde müphem şekiller gibi görünen küçük kitap hücrelerine, duvarda melûl, sallanan haritaya, yazhanesinin üstünde mektep arkadaşlarının — heyhat! O mes'ut mektep hayatı dostlarının — bir yelpaze teşkil eden resimlerine göya: «Beni siz de mesul mü telâkki ediyorsunuz? Beni siz de mahkûm mu ediyorsunuz?» yalvarışıyla baktı, ifata, herşeye karıştırdığı mafevkalhakikata şu dakikada her vakitten zi-MAİ VE SİYAH

173

yade mağlûp idi. Artık kendisine mahkûm sıfatıyla bakmaya nefsi ni mecbur ettikten sonra âdeta aleyhine hizmet edecek bütün tafsilâtı tezyin ve takviyeye özend. Kendisine karşı meseleyi husumetle tetkik ediyor, mes'uliyeti tamamiyle yüklenmek için sebepler buluyor, «Sensin, bütün sebep sensin!» diyor; henüz kalbinde hafif bir müdafaa sedasiyle terbiyeye çalışan hissi içinden tekrar ettiği bu nakarat ile susturmaya uğraşıyordu. Bir aralık bu hükme daha ziyade kuvvet vermek için: «Hattâ... » dedi.

Kardeşinin bir yabancıyla irtibatından hissettiği kıskançlığın, o 'haftalarca süren ve hiçbir vakit zail olmayan ezanım Tjiraz sönmeye yaklaşmış olmasından sonra bir matbaa sahibi olmak ihtimalini kuvvet kesbetmiş görererek kalbinde inkişaf eden hülyayı tamamiyle hatırna getirdi.

Matbaada yalnız kaldığı geceler birdenbire bir müsveddenin ortasında kalvererek düşüncelerine sakit bir zenzeme kabilinden refik olarak o yalnızlığın arasında şu matbaada bir gün her zamanki mevkiinden başka bir mevki tutacağını düşünmemiş miydi? Daha sonra ihtiyarın musabihyeti üzerine evvelâ en iyi hisleri uyanmıştı: ihtiyara acımış, eniştesi için duymaktan hâli kalamadığı nefrete biraz daha vüs'at vermiş, Hüseyin Baha efendinin çekilmesine infial ile bakmış. Ali Şekib'in muharripliğe veda ederek bir dükkâncılığa geçmesini bir faciâ hükmünde telâkki etmiş

iken tâ kalbinin derinliklerinde, hafi köşelerinde bütün bu şeylerin altında bir emel çıkacağına itimat eden gizli gizli gülümser bir ümid saklı değil miydi? Demek o güzel hisler, onlar hepsi yalan, hepsi sahte idi... Yavaşa yavaşa o ümid handesi sönmeye meyyal küçük bir nur şeklinde ışıldarken gittikçe genişlemiş bulutlardan sıyrılan bir sabah güneşi gibi şâsaasiyle bütün o müzmin hissiyat bulutlarını dağıtarak kalbini envarına boğmuş idi. Şimdi artık Ahmed Cemil saklaya-mıyor, kendisine âdeta — kendi menfaatine bir çok güzide hisleri feda etmiş — bir kötü mahlûk nefretiyle bakıyordu.

Doğrudu; müthiş bir azap boğazını sıkıyor, başını bir mengene içinde parçalıyordu. Biraz 'hava almak istedi; karanlıkta kalırsa daha iyi düşünceğini, zulmetten tereşşüh eden bir ârâmış

vehmiyle biraz müsterih olacağını tahmin ederek mumu söndürdü, odasının penceresini açtı.

Gecenin siyah donuk rengi içinde mütehaşşit birer kütle şeklinde daha siyah, 174

MAİ VE SİYAH

MAİ VE SİYAH

175

daha kesif görünen komşu evlere, yakın duvarlara baktı. Bu siyahlıkları yutmak, râtib bir makber nefesi gibi simasına ba~ rit, müncemit, ölü dudaklara, râşe verici buseler konduran bu zulmeti kâse kâse, tesliye veren bir adem kevseri gibi kana kana içmek istedi. Ciğerleri, sanki bir alevle yanan ciğerleri bu kevserden serin bir yağmur hazzını hissediyordu.

«Şimdi ne yapmalı?» diyordu; yarın yine zelim bir ecir sıfatıyla o matbaaya gidecek, o adam için çalışacak, hiçbir şeye vâkif değil imişçesine ona gülmek için kendi kendisine cebredecek değil mi?...

«Lâkin matbaada belki onun kadar benim de hakkım var» demek istedi, bu fikirle kuvvet bulmaya çalışıyordu. Fakat heyhat! Artık hakikati tezyin edemiyor, gözünün önünde tecelliye başlayan zelim mevkîinin üzerine münevver bir örtü çekemiyordu.

Burada, pencerenin kenarında, gözlerini bu zulmetlerle doldurarak, birbirinin ardına yığılmış

siyah duvarlar, şeklinde imtidat eden bu fânânın sinelerinden çıkan sükûte benzer uğultuyu dinleyerek ötede beride bu zulmet zeminini içinde birer sarı leke şeklinde parıldayan münevver pencerelerden, birkaç örtülü bulunan ziya parçalarından gözlerini ayırmaya çalışarak, artık önünde dehşat, geniş bir uçurumun azım ağzını açıp kendisini yutmaya müheyya olduğunu görüyordu.

O vakit kâbuslarla mahmûl rüyalar arasında bir boşluk içine düşüyormuş; bitmez tükenmez bir sükût ile yetişilmez, bulunmaz bir derinliğe iniyormuş gibi içinden birşey duydu. Matbaada artık çalışmalarına ruhperver bir emelin iştirak edemeyeceğine, bilâkis orada kendisini nefret ettiği bir adamın esiri sıfatında görmekten nefsi ni menetmek mümkün olamayacağına emin idi. Bu neticeyi tâ ilk gününden beri meçhûl bir his kendisine haber vermekten hâli kalmadığı halde, o gitmiş, ailesinin biricik servetini o mülevves matbaanın dişlerine atvermişti. Şimdi hatasının ehemmiyeti, ifrat eden bir fikir ile zihninde büyüyor, bir cinayet dehşeti alıyordu.

Bundan sonra ne yapacak ? Biraz evvel kardeşinin musibetini defetmek çaresini ararken bir idam hükmü soğukluğu üe inen bir kelime suya düşen bir taş parçası gibi ağır ağır, suları yararak ric'atı mümkün olmayan bir sükût ile kalbinin

en derin noktalarına kadar, türlü emelleri ezerek, hülyaları parçalayarak iniyordu: hiç!...

Evet, hiç! Bundan sonra hepsine veda etmek, bir aralık şiir buhariyle bulanan gözlerinin önünde yükseldiğini gördüğü emel kâşanesinin artık enkazı kenarına oturup uzun bir hrman nazariyle onun matemini tutmak lâzım geliyordu.

Ya lâmia?... ya eseri?...

O zaman göya kalbinde bir gizli kuvvet ağır bir uykudan silkinerek uyanı, bu iki hâtıra birden damarlarının içinde bir ateş seyyalesi tutuştu. Gözleri ötede beride siyah bir zemin üzerine serpilvermiş mütebessim sarı yakutlar şeklinde yıldızlara bakıyor, bunların arasından hülyasının perisini bir sis içinde gibi görüyordu.

Evet, Lâmia ile eseri... o zaman ellerini uzattı; karanlıkta, minderin üzerinde melûl ve muhtazır bir eda ile serilen o defterçige, o emellerinin enişini araştırdı. Onu yarası bağlanacak, kırık kanadı sarılacak mecrûh bir güvercin gibi okşayıcı, öpücü bir el ile tuttu. Karanlıkta yazıları görmeyerek yapırakları çevirdi, son sahife olacağını tahmin ettiği yaprağa kadar gitti, orada o iki kelimeyi, o beş noktayı bir görüş vehmiyle tekrar gördü... Lâmia!... şimdi onun hâtırasıyla şurada — elinde bir şiir defteri, kalbinde kesif bir zulmet içinde yalnız bir ümit ışığı — karşısında sonsuz bir yokluk fânâsı şeklinde im-tidat edip giden şu siyah semayı iştihad ederek Lâmia'ya malik olmak için kendi kendisine yemin etti.

Bu dakikada Ahmed Cemil artık tamamen bir karar itihaz etmiş idi. Ne olursa olsun, madem ki hayatında muvaffakiyet onunla kaim, bu matbaaya temellük etmek için sabır edecek! Bütün vehimlerine, hislerine galebe ederek yarın yine matbaaya gidecek, yine çalışacak, uğraşacak, her şeye tahammül edecek tâ ki...

Ahmed Cemil artık yatağına girmek için acele ediyor, bu son karar üzerine uyumak istiyordu. İki eliyle defteri dudaklarına kadar çekti, gözlerini kapadı, o göremediği kelimecik-lerle noktaları uzun bir buse ile öptü. Bu muzlim gecenin sine-176

MAİ VE SİYAH

sine sanki bir nefes çıktı, onun bu aşk busesini bir siyah mev-ce içinde tes'id etti.

Ahmed Cemil ekseriya çok düşünceli zamanları takip eden derin uykulardan biriyi uandıktan sonra sabahleyin kendisini tamamen sükûnunu iade etmiş buldu. En evvel İkbâl'i düşündü:

«Şüphesiz, geceki âsâb tuğyanı geçmiş olacak!» diyordu. Akşam kardeşine saadetini iade edebilmek için hiçbir imkân tasavvur edemezken bu sabah belki şu iki kalbi birbirine yaklaştırmak mümkün olacağını düşünüyordu, İkbâl'i bu sabah daha sakın bir nazarla tetkik etmek, ihtimal biraz söyletmek için karar vermiş idi. Hemşiresine: «Sen şu noktadan mecrusun!» demeksizin, onun bedbahtlığının nev'ini tâyin etmeksizin tedavi etmek istiyordu.

Hastanın nazârında meydana çıkarıliveren manevî emraz kadar tedavisi müşkül şey olmayacağına inanırdı.

insanlar muhitin tesirlerine ne kadar esirdirler. Muzlim bir gecenin şu münevver sabahı bütün melâlini, bütün ye'sini silmiş idi; şimdi perdenin açık kalmış bir kenarından hafif bir güneş

dalgası girerek Ahmed Cemil'in karyolasının kenarına kadar mail bir sütun şeklinde düşüyor; hava ve ziyadan mürekkep bir şelâle gibi yüz binlerce toz parçalarından, ince kıllardan, öbür odanın donuk havasında görülemeyen sayılamaz, tâyin edilemez zerrelere mürekkep şenaverleriyle, rakkase-leriyle dalgalanıyor; bu odanın sükûnu içinde bir hayat tuğyanı uyandırıyor. Ahmed Cemil yazhanesinin köşesine, bacakları sallanarak, oturmuş, sigarasının dumanlarıyla bu mü-telâtlım sütunun oyunlarını seyrediyordu.

Bazan ağız dolusu duman püskürerek, bazan küçük hamlelerle halkalar salıvererek, ara sıra bir makaradan iplik boşanır gibi ince rakkas bir hat çıkararak bunları süzgün gözleriyle takip ediyordu. Bu

bulutçuklar, halkalar, şeritler evvelâ odanın rakid görünen havasında fersiz bir beyazlıkla teveccüh noktasını tâyin edemeyerek mütereddit sallıyor, sonra o münevver sütunun telâtımı cazibesi, bir halkanın kenarına ilişiyor, suya düşmüş ince bir kâğıd gibi o duman tabakasının üzerinden perişan bir dalga geçiyor, güya ensicesi çözülüyor, parça parça dağılıyor, daha sonra üzerine bir bulut gölgesi isabet etmiş bir kar safhası şeklinde bir donukluk bırakıyor; o vakit yüzbinlerce şenaverlerin, rakkaselerin her an mü-

MAİ VE SİYAH

177

tebeddîl, mütemevviç raksında daha seri, daha oynak bir faaliyet, taze bir hayat buhranı uyanıyordu.

Böyle bulutlar halkalara karşıarak, uzun bir şeridin içinde ufak bir ıhtıazla bir kasırga şeklinde süzülüp sarılarak o güneşin bütün havasını boğmak isteyen telâtum merkezine •doğru çekilip gidiyorlardı.

Bu oyun sabah güneşinin şu sihirli sahnesi, şu münevver zemin, o yüz binlerce zerrelere, mest raksı, odasına bir neşve şelâlesi, coşkun bir su sütunu şeklinde akan bu güneş çağlayanı Ahmed Cemil'de şimdi her şeyi iyi görmek meylî uyandırıyor, her şeyi tamir ve ihya edebilecek zannettiren bir his peyda ediyordu. İri, suya düşmüş bir taşın sukut noktasından büyüye büyüye açılmış bir daire şeklinde, vâsi bir halkanın ortasında küçük, zarif sevimli bir çocuk bileziği çırpınarak geçerken Ahmed Cemil bu sabahki âsab meyline göre bir felsefe icad ederek kendi kendisine: «İnsan bedbahtlığının, bahtıyarlığının mucidir, İkbal her şeyi iyi tarafından gösteren bir noktayı nefsine vazetsin, mes'ud olur»diyor, daha sonra: «Fakat onu o noktaya getirebilmeli»

diye bir mütemminim ilâve ediyordu.

Yazhanesinin köşesinden atladı; kapısını açtı, laubali bir ses takınarak kapısından bağrdı:

— Anne! İkbal'e söyle de buraya gelsin.

Doğrudan doğruya İkbal'i çağırmaya cesaret edemiyordu. İkbal henüz kendi odasında idi. Sesini işitince sofaya çıktı: «Beni mi istiyorsun, ağabey?» dedi, İkbal'in ağzında daima lâtif bir muhabbet hücceti çocukluğa mahsus saf edasıyle tekrerrür eden bu «ağabey» hitabı bu sabah Ahmed Cemil'in kalbini bir rikkat tatlılığıyla ısıttı.

— Odama gelir misin, İkbal? Bu sabah sana iş çıktı; dedi.

Ne kadar zaman geçmişti ki iki kardeş arasında bir gömlek tamiri yahut noksan bir düğme ikmalî kabilinden bir iş çıkmamıştı. Belki izdivacından beri birinci defa olarak kardeşinin bir işini yapmağa vesile bulduğuna sevinerek İkbal: «sepetimi alayım, şimdi geliyorum.» dedi.

Bir dakika sonra elinde sepetle Ahmed Cemil'in odasına geldi. Onun tamir edilecek bir çok şeyleri birikmişti. İkbal'i "mümkün merteye yanında ziyade alkoymak için ilkleri bozul-Mai ve Siyah — F, 12

muş gömleklerini, astarı sökülmüş ceketini, kenarı ayrılmış mendilini önüne döktü.

Evvelâ İkbal bu davet ile gece yarını kalan vak'a arasında bir münasebet olacağına hükmetmiş, onun sesini işittiği zaman kalbi çarpmıştı. Fakat bu tamire muhtaç şeyler önüne yığılınca müsterih okdu.

Ahmed Cemil yazhanesinin üzerinde sürüklenen bir kitabı aldı, tâ minderin öteki ucuna, İkbal'in karşısına oturdu, fakat geliş güzel aç verdiği sahife çevrilmiyor, bitmiyordu... Gözleri kitabın üzerinden kayarak İkbal'in soluk çehresine çevriliyordu. Bu sabah genç kadının yüzünde musibetlere tahammül için karar vermiş olanlara mahsus bir melûl sükûnu vardı. Gece bir tuğyan ile boşalan gözyaşlarından sonra asabî gerilmiş, gevşemiş,gözlerine bir sakin donukluk gelmişti.

Üzerinden müthiş bir fırtına geçmiş bir gök parçası gibi çehresinde bir yorgunluk eserinden başka bir şey yoktu. Ahmed Cemil kardeşini şu hazin haliyle pek güzel, bir şiir melâliyle güzel buldu.

Eniştesi için: «Nasıl oluyor da buna hiyanet ediyor?» diyordu.

Bir aralık «İkbal...» dedi, İkbal, gözlerini kaldırdı: — Ne kadar zaman oluyor ki seninle şöyle karşı karşıya bulunmadık.

Genç kadının dudaklarında hafif bir tebessüm uçtu. gözlerini indirdi. Şimdi Ahmed Cemil'i öyle, yüzüne bakmayarak dinlemek istiyordu.

O kesik kesik, cesaret buldukça ilâve ederek aynı söyleyiş tarzını takip etti:

— Bir kız evlendikten sonra bütün muhabbetinin kocasına inhisar edeceğini zaten bilirdim.

Fakat inanır mısın İkbal? Enişteme o kadar merbutiyetime son derece memnun olmakla beraber bize biraz küçük bir muhabbet hissesi tefrik etmiyorsun zannediyordum... bak, cevap vermiyorsun. İşine gelmiyor, değil mi?...

İkbal acı bir hande ile tekrar gözlerini kaldırdı, şu dakikada zihninden geçen şeyi dalgın dalgın yüzüne dikilen bu gözler Ahmed Cemil'e vuzuh ile takrir ediyordu. İkbal'in bu dakikada zihninden şu sözler geçiyordu:

— Ne demek istediğini anlıyorum, ağabey... bu mudhike-ye ne lüzum var? Bana yavaş yavaş bir şey söyletmek istiyor-Jvı A ± VB SİYAH

179

sun. Seni temin ederim ki son nefesimi hiçbir şey söylememekle vermek azmindeyim. Beni bahtıyar edebilmek için elinizde ibir vasıta yok. Bugün hakikat olanca dehşetiyle tâ kalbimin üzerinde duruyor. Onu koparıp çıkarabilmek için hiçbirinizin elinizde kâfi kuvvet yok...

Ahmed Cemil sözlerinin mecrasını birden tebdîle lüzum gördü, bu nazarın karşısında daha ziyade nıkahım muhafaza edemeyeceğini anladı, bu defa tâ yanına sokuldu:

— Lâtilfe ediyorum, dedi, daha sonra:

— İkbal, müsaade edersen seni bir parça mua'heze edeceğim; dedi.

İkbal hayretle baktı:

— Evet, muaheze edeceğim. Sen kocanı bir kadının sevmesi lâzım geldiği gibi sevmiyorsun.

Kınle... biraz tevakkuf ederek, gülerек ilâve etti: — Hattâ fazla aşkla seviyorsun...

İkbal gözlerini kaldırmayarak bu mütâlâyı cerhetmek istedi:

— Asıl şimdi lâtilfe ediyorsun; ağabey... ben bilâkis enişteni sadık, sakin bir muhabbetten başka bir hisle sevmiyorum.

Ahmed Cemil güldü:

— Beni aldatmak istiyorsun, yahut kendin aklamıyorsun kardeşim... Dün akşam niçin ağlıyordun, bakayım? Babasına gittiği için değil mi? Bak, onu babasının evinden bile esirgiyorsun ki onun üzerinde hiç kimsenin, hattâ babasının bile bir tasarruf hakkı olmasın, sana, ancak sana ait olsun.

Sonra bu hodgâm aşkın tahammül edemeyeceği ufak bir şey gördüğü zaman ona adavet etmeğe başlıyorsun, düşman oluyorsun. Zaten kadınların hepsinde mevcut bir bedbaht olmak telezzizii ile kendini zorla mes'ud görmemeğe çalışarak, o acılıktan âdetâ bir zevk duyarak kendine yazık ediyorsun...

İkbal şimdi elindeki işini dizlerinin üzerine bırakmış, kardeşini hayretle dinliyor, kendisinin bu suretle telâkki edilmesine ağlamak isteyerek bakıyordu. Ahmed Cemil bu nazardan büsbütün sıkıldı, onun önünde kendisini böyle bir ruh müdek-kiki sükûnu ile teşrih ediyor görmekten utandı, devam edemedi. O zaman İkbal gözlerini süzdü, acı bir hande ile:

— Lâkin yanlıyorsunuz; dedi, ben kendimi hiç bedbaht bulmuyorum. Dün gece ağlayışma yanlış mâna vermişsiniz.

Ahmed Cemil'in dudaklarının ucuna kadar geldi:

— O hakle dün gece ben odanda iken niçin onun gelmesinden korkuyor dünü?

Bunu söylemek istemedi, İkbâl'in söylememek istediği şeyleri zorla ağzından koparmak müfid olmaktan ziyade muzır olacağına kani idi.

Zaten İkbâl bu bahsin devamına müsaade etmek niyetinde değil gibiydi, zihni yalnız elindeki işiyle meşgul imiscesine eline yeni aldığı bir gömleğe bakarak:

— Aman ağabey, bu ilkler büsbütün bozulmuş, bunu nasıl giyiordun?... Ben bunları alayım da akşama kadar yaparım; dedi.

Bu bir nevi: «Bahsi burada bırakalım» demektir. Ahmed Cemil ayağa kalktı, «fakat bitirmek için kendini çok yorma, zira çalışacak bir hakle değilsin!... » dedi.

Sonra alay etmeğe başladı. «Kız mı istiyorsun, oğlan mı?» diyordu.

15

Ahmed Cemil bu bahsi bir lâtife ile bitirmek istemişti, fakat artık sabahleyin kalbinde uyanan her şeyi iyi bulmak hissi muhtel olmuş oldu. Kardeşinin kolayca değil belki hiç tedavi edilemeyeceğini anlıyordu.

Bugün matbaaya geç kaldığı için biraz acele giyindi, çabuk yürüdü, hattâ dükkânının önünde duran Ali Şekib'in «Biraz uğraşana...» davetine: «Vaktim yok!» cevabını verdi, matbaanın merdivenlerini mutadından ziyade hızla çıktı.

İlk gördüğü manzara matbaanın her vakitki haline müşabih değildi. Yazı odasının iki kanatları açılmış, yazhanesinin etrafında bir çok başlar vardı.

İlk gördüğü manzara matbaanın her vakitki haline müşabih değildi. Yazı odasının iki kanatları açılmış, yazhanesinin etrafında bir çok başlar vardı.

Said'le Saib'den, Ahmed Şevki efendiden başka Fatîm Di-lâver ve Mazhar Feridun beyler de orada idi. Saib ayakta, elinde bir gazete, yüksek sesle okuyor; ötekiler etrafını almışlar, gülüşerek, kırşarak dinliyorlardı. Onu Saib görmedi, fakat ötekiler gördüler, etraftan bir «hişt»

iharı çıktı, o vakit Saib şaşırarak elinden gazete düştü.

MAİVESİYAH İŞİ

Şimdi hepsine bir durgunluk, bir beceriksizlik gelmiş; bir kabahat esnasında tutulanlara mahsus bir perişanlıkla deminkî kahkahalar güya dudaklarına yapışmış kalmıştı.

Ahmed Cemil anlayamadı. Fakat kendisine doğrudan doğruya teveccühte cesaret edemeyerek kuvvet bulmak için yekdiğerini araştıran nazarlardan okunan şeyin kendisine müteallik olduğunu hissetti.

En evvel o cesaret ederek: «Bir şey mi var?» dedi. Hiçbirisi cevap vermeğe kuvvet bulamadı, birbirine bakışarak güya: «Söylesenize...» diyorlardı. Nihayet Ahmed Cemil elini uzattı, oradan silinmeğe bir çare arıyormuş gibi duran Saib'in önündeki gazeteyi aldı, gözleri, sütunları şöyle bir dolaştı, tâ üçüncü sahifemin başında müteaddit istilham ve hayret alâ-metleriyle mücehhez bir serlevha gördü: bir edebî müseme-re??ü...

O vakit kendisini zaptedemedi; şimdi onun üzerinde husule geleceğini anladıkları acı tesiri düşüniyerek yüzüne merhametle bakmağa başlayan, belki bir dakika evvel tuhaf bularak güldükleri için nedamet duyan bu arkadaşların karşısında oturmayarak, kendisinin nasıl tahkir edildiğini görmek isti-caliyle, okumağa başladı.

Makalede:

«Haniya sabahlan Babîâlî Caddesindeki dükkânların önünde durmak mutadında olanların görmeğe alıştıkları uzun saçlı bir şair vardır...» mukaddemesiyle başlanıyordu. O vakit Ahmed Cemil o kadar vazih, fakat gülünç bir surette tasvir olunuyor, başı ile, kolları ile, saçlarıyla, bütün kıyaftıyla, cismaniyetiyile öyle alay ediliyordu ki hiddetinden gözlerinin beyazına kadar kızarak dudaklarının arasından; «Raciü...» dedi.

Bu makalenin Raci'nin eseri olduğunu zaten hepsi, anlamışlardı, hattâ şimdiye kadar Raci'nin yazdığı şeyler içinde nispeten bunun en muvafık eseri olmak lâzım geleceğine biraz evvel Said hüküm vermişti.

O vakit Ahmed Cemil'in gözleri bulandı; şimdi etrafında bulunanlardan sıkılıyor, ne gazeteyi bırakabiliyor, ne de bir şey söylemeğe kuvvet buluyordu.

Okuduklarını bir bulut arkasından görerek, bir çok yerlerini anlamayarak devam etti: Ahmed Cemil tamamen tasvir edildikten sonra bu şairin — frenk gazetelerinde kapıcılara mahsus romanları tercüme etmekle kudreti malûm olan bu şairin — bir gün şîr âleminde bir başkalık vücuda getirmek illetine musap olduğundan bahsediliyor; o «Hırsızın kız» filân filân gibi tercümeleri yüzüne vurulduktan, o tercümelerde ihmal yahut terkin hatası neticesiyle kalmış

yanışlar büyük bir takayyüd ve ihtinamla toplanıp onun edebî iktidarlara birer burhan olmak üzere tâ'dad edildikten sonra bütün nazma dair nazariyeleri türlü gülünç tahriflerden geçirilmiş, en lâkayd olanları bile edebiyat namına kızdıracak mudhik bir tarzda tarif edilmişti.

Ahmed Cemil'in şimdi hiddetinden dışırlı kilitleniyor, yumrukları sıkılıyordu. Sonra o edebî müsamereler...

Raci oakeşesinin bu faslında bütün davetileri tetkik edilmeğe lîyak bir malûl dimağın garabetlerini temaşa ile eğlenmeğe gelmiş olmak üzere tasvir ediyor, sonra Ahmed Cemil'i sofranın üzerine çıkartıyor, ona Galata'da, Afrika, Amerika, tiyatroları sahnelerinde görülen soytarılara mahsus eda ile eserini okutuyordu.

O vakit eserin güya ötesinden berisinden misal olarak irad edilmiş parçalar geliyordu. Ahmed Cemil bunları okuyamadı, kendisine mahsus beyan ve nazmı tarzının bu zelil tahriflerine tahammül edemedi, makalenin sonlarına bakmak istedi. Nihayet orada kendisini huzzar tarafından bir iskemleye oturtulmuş, yukarıya kaldırılmış, ziyâfet odasının etrafında kahkahalarla gezdirilmiş gördü.

Raci bu makaleyi bütün köhne bir lisan tarzının süsleri olan secilere, teşbihlere, cinaslara, ibhamlara boğmuş, türlü müstehcen imalarla doldurmuştu.

Ahmed Cemil bunu bitirdikten sonra - bir çamur deryasına düştükten sonra kalabalığın içinde ayağa kalkarak etrafına bakanlara mahsus perişan bir hal ile - bir arkadaşın tahkir edildiğini görmekten gizlice memnun olmakla beraber bir acı karşısında duyulan tesirden hâli kalmayan çehrelere göz gezdirdi. Ah! Şu dakikada Hüseyin Nazmî'ye ne kadar muhtaçtı!... Kendisini yalnız onun anlayacağından emindi. Eğer o şu dakikada burada olsaydı bu dört sütunluk zehirin acısını M A I V E SİYAH

183

onun yanında ağlayarak dökmekten ne büyük tesliyet duyacaktır! Kendisine en evvel Fatîm Dilâver bey tekarrip etti.

— Bu kadar kıskanıldığınızda memnun olmanız lâzım gelir itikadındayım; dedi.

Onun bu sözü hepsine cesaret verdi. Artık Raci'nin bayağılığından, terbiyesizliğinden bahsolutundı, kelimelere, tâbirlerle tekayyüd edilmedi; fakat bunlar Ahmed Cemil'i tesliyye hizmet edemedi, etrafında ibzal ile açılan bu muhiş sözlerde bir soğukluk, bir sahtelik duyuyor; demin bu adamların şu makaleyi dinlerken eğlenerek güldüklerini düşünüyordu.

Şimdi şurada kendisine yaranmaya lüzum gören bu adamlar o dört sütunluk tahkirden gülmek hevesini duyarlarsa ya kendisine uzak olanlar, bütün gazete okuyanlar ne yapacak? Demek şimdi bütün krahathanelerde, kahvelerde, sokaklarda kendisi için gülünüyor, bilmeyenler bilenlerden:

«Bu şair kim olacak?» diye soruyorlardı.

Ahmed Cemil derin bir keselan duydu. Tâ ciğerlerinin ortasında birşey yırılıyor zannetti. Demek kendisinin hayatta gaye olarak sevdiği, vücade getirdiği bu eser şu dakikada herkesi güldürüyor, eğlendiriyordu. Evet, herkesi...

Naghân «bu herkesi» tâbirinden bir çehre ayrıldı: Lamia!... Birden nazarından bütün halkın ehemmiyeti düştü, zihnin içinde yalnız Lâmia kaldı, «Bunu Lâmia da görecektir, o da gülecek.»

diyordu.

Sonra yine kendi kendisini temine çalışıyordu: «Hayır, gülmeyecek. Bunun re kadar haksız olduğunu anlamaz mı? Hissetmez mi? Hattâ benim için acıyarak, belki hiddetinden bu mülevves kâğıt parçalarını yırtacak... »

Bu son ihtimal üzerine insanlarda kendilerine merhamet edildiğini duydukları zaman hâsıl olan lezzete benzer birşey hissediyor, onun tarafından merhamete şayan görüleceği ümidiyle tatlı bir ağlamak arzusu duyuyordu.

Bir aralık Mazhar Feridun bey:

— Biraz da dostlarınızın yazdıklarını okuyunuz; dedi. Ahmed Cemil hayretle baktı.

Matbuat âleminde dostlar da olur mu inîş? Onlar da bir arkadaşı takdir ederler mi inîş? demek istiyordu.

Yazhanenin üzerinde dama dağınk duran gazete yığnı arasından «Peyam-ı Cihan» nüshasını bukdular. Kendisine

M A i V E. S 1

.MAİ VE SİYAH

uzatılır, fakat artık aldığı yaradan sonra devayı istihfâf eden mecruhlara mahsus bir istiğna nazariyle gazeteyi almadı. Yalnız Mazhar Feridun'a: «Teşekkür ederim!» dedi.

Bugün Ahmed Cemil hiç kimse ile konuşmaya tahammül edebilecek bir halde değildi.

Yalnızlığa şedid ihtiyacı vardı. Matbaada kendi odasına kapandı, öğle vaktine kadar orada kapısını sürmeleyerek sedirin üzerine uzandı, düşündü. Rac7-ye hiç mukabele etmemeye, hattâ kendisine tesadüfünde bir şey vâki olmamışçasına muamele etmeye karar vermiş idi. Ra-ci için en büyük cezanın, onun husumet asarına karşı üâkayd davranmaktan ibaret olduğuna hüküm veriyordu. Fakat hakikatte şu demin kanını kurutan bir sahife dolusu tahkiri lâ-kayd telâkki edebilmeğe kuvvet bulamıyordu. Nazarında bütün emellerin muhassalası ehemmiyetini haiz olan eserin henüz intişar etmeden üzerine dökülen bu tahkir çirkâbı hülya kanatlarında mühlik bir ceriha açmış idi.

Kendi kendisine: «Ah, hülyalarım!...» diyordu. Şimdi ...İlk-bal, matbaa, eseri_ _ñnj/&eşjJ..ButiA namaya başlamıştı. Bir aralık yine kendi kendisine kuvvet verir, bir "muvaffâk"ı olmak azmiyle ayağa kalkar, zihninden cesaretini kırarak geçen fikirleri koymak istiyormuşçasına silkinerek:

«Ne için fütur getirmelî? Bir hasudun hükmüne bir hayatın esas gayesini feda edecek kadar zaaf sahibi miyim?» derdi.

Bir aralık odasının kapısına vuruldu. Bir ses: «Ahmed Şevki efendi sizi bekliyor!» dedi.

Matbaanın son islahatı esnasında idare memuruyla karar vermişlerdi, öğle yemeğini beraber onun odasında yerlerdi. Ahmed Şevki efendi bir nezaret ve intizam takayyüdiyle odasında bir kısmı muattal duran bir dolabın altı katmı küçük bir kiler haline getirerek buraya sofra örtüleri, peşkirler, su kadehleri, tabaklar, çatallar, bıçaklar koymuş; hergün öğle üzeri küçük bir yuvarlak masanın üzerine o beyaz örtülerden birini örterek sofrayı hazırlamağı âdet etmişti. Ahmed Cemil dünden beri aç olduğunu o zaman hissetti, odasından çıktı. İdare memuru küçük sofrasını her vakitki gibi penceresinin yanına kurmuş, arkada-185

. şım beklerken ayakta sokağa bakarak karşıdaki kebabçıya şmarlanmış altı şişin ateş üzerinde lâtif biberli, kokulu dumanlar içinde cızladığını seyrediyordu.

iki arkadaş karşı karşıya oturdıkları vakit ikisi de bir müddet lâkırdı söylediler. İlk söyleyecekleri şeyin sabahki makaleye taallük etmesi pek tabii idi. Ahmed Şevki efendi ni-'hayet:

— Ne kadar teessüre meyyal adamsın? dedi. .

— Bilâkis kendimi pek metin buluyorum. Bugün benim yerimde başka biri olaydı hiddetinden çıkırdırdı.

İdare memuru bu cevap ile kanaat etmemiş göründü:

— Keski sen de çıkıracak kadar hiddetlensen de nefşini böyle meyusiye teslim etmesin.

Ahmed Şevki efendiye göre pek ince olan bu mülâlâ Ahmed Cemil'e hayret verdi. O vakit şimdiye kadar hakkında derin bir muhabbetinden başka bir şeyini görmediği bu adama uzun uzun baktı. Ahmed Şevki efendi de kendisini merhametle dolu bir nazarla seyrediyordu. İkisinin arasında birbirini seven adamları bir saniye içinde sıcak bir muhabbet havası içinde saran bir incizap hâsıl oldu. Bu bir saniye içinde Ahmed Cemil bütün düşüncelerini ne zamandan beri bir kalbe tevdi etmek isteyip de muvaffak olamadığı hislerini bu adama, sadeliğiyle, safvetiyle etrafını çevirenlerin hepsine müreccah olan Ahmed Şevki efendiye dökmek ihtiyacını duydu:

«Beni meys eden yalnız o değil, sabrınız varsa dinleyiniz.» dedi. Evvelâ kardeşinden bahsetti.

Akşam validesine söylemeğe cesaret edemediği korkularını izah etti, eniştesini mümkün olduğu kadar anlattı, sonra: «Matbaa... » dedi.

Ahmed Şevki efendi şimdi önlerinde duran kebab sahanına çatalın ucu ile dokuna dokuna dalgın bir vaziyette dinliyordu; «Matbaa...» kelimesini işitince eliyle «kâfi» dedi, «o ciheti ben sana anlatacağm. Başka?... »

Ahmed Şevki efendi arkadaşının başka dertlerini soruyordu. O zaman Ahmed Cemil kızarak, tereddüt ederek Lâmia'-yı, jggerIfH anlattı. Bu iki hülyanın yekdiğeriyle irtibatını izah etti. Artık yemeklerini bitirmişlerdi. Ahmed~ŞevkT~efendi bir bardak suyu süze süze içtikten sonra kırık bıyıklarını elindeki peşkirle kuruladı, iskemesini biraz çekerek, keten yeleğini gevşetti: — Bu son dertler bir şey değil dedi. Senin eserine itmadın var mı? Bana ciddi söyle...

Ahmed Cemil bütün ruhunun kuvvetiyle:

— Pek ziyade!... dedi.

— O halde eserini bastırırın, Lâmia'yı da gidip biraderinden istersin, ona da benim itimadın var...

A'hmed Cemil utanmasaydı Ahmed Şevki efendinin boynuna atılarak o kırmızı yüzünü şapır şapır öpecekti, fakat idare memurunun son sözleri sevince imkân bırakmadı:

— Lâkin kardeşine ait olan dert pek büyük...

Bu büyük kelimesi Ahmed Şevki efendinin ağzında başka bir ehemmiyet alıyor, daha ziyade büyüyordu. idare memuru nihayet endişeli zamanlarına mahsus vaziyetiyle iki parmağının ucu ile burnunu kaşıyarak dedi ki: — Asıl fenahlığı, kardeşin o çapkın herifin nasıl hükmünde ise senin de matbaadan dolayı esaret altına girmiş olmağında görüyorum.

Ahmed Cemil bu esareti kabul etmemek istedi: — Ne için onun esiri olayım? Matbaadan istersem şimdi her alâkayı kesemez miyim?

İdare memuru çok tecrübe görmüş adamların henüz her şeyi mümkün görecektik kadar genç olankara karşı kullandıkları tebessümle: — Zavallı çocuk! dedi. Evi ne yapacaksın?... Makineler ne olacak?...

Ahmed Cemil bir türlü idare memuru_ kadar işi fena göremiyor, meseleyi o kadar kötü bulamıyordu. O vakit iki arka-diş'İnitün mîmalleri tetkik ettiler, Âhmed Şevki efendi fâr-zettiği tehlikeleri izaha çalıştı. Nihayet Ahmed Cemil matbaada mevkinin vahametini daha ziyade anlamaktan korktu, artık bahsi biraz evvel neticesiz bırakılan İkbal'e ırca etmek istedi. O zaman Ahmed Şevki efendi: — Kardeşine ait olan der-din_ tesviyesiAnatbaadaki işin A~iSn 1

Evvelâ eve, makinelere birer çare bulalım. Sonra kardeşini tatlık ettiririz. Ne için öyle bakıyorsunuz? Başka bir çare mi var?

Ahmed Cemil bahsi daha ziyade takibetmek istemedi. Za-valhjmlyaları!... Onlar bu sefil hakikatlerden ne kadar uzak kalmışlardı!...

A

A x x a xa 187

Bu gece Ahmed Cemil'in nöbeti idi. Bugün eniştesi matbaaya hiç uğramadı. Ahmed Cemil korkulu bir muvaceheden kurtulduğuna seviniyordu. İdare memuru ile Said ve Saib gittikten sonra büsbütün yalnız kaldı. Matbaada ancak nöbetçi mürettiplerle makineciler vardı. Kendi odasına girdi. Bu akşam artık bir karar vermeğe azmetmişti. Ne olursa olsun bu karışık işe, şu müphem vaziyete bir netice vermek istiyordu. Eniştesiyle devam edebilmek artık mümkün değildi. O halde evi kurtarmak, makineleri ona bırakmak lâzımdı. Yahut makineleri alsa, meselâ

«Peyam-i Cihan» matbaasıyle bir mukaveleye girişse... Bir matbaa sahibi olabilmek emelinden mümkün değil. hülyasını ayıramıyor yapabilecegT şeyleri zihninde tetkiTİ ettikçe kalbi hep şuA

"söTf- 1 A?0ye" * çar-esînAj Eemayüi ediyordu.

Bir aralık aşağıya makineler dairesine inmek, onları bir kere daha görmek istedi. Merdiveni yarı tenvir eden kırık şişeli bir asma lâmbanın ziyasıyle trabzanı tuta tuta indi. Buzlu jcamı üstünde

«İçeriye girmek memnudur» iltarı görünen kapıyı itti, makineler dairesine girdi.

Litografya makinesi tâ dipte, üzerinde yelken bezinden örtüsü çekilmiş duruyordu. Ahmed Cemil en evvel onu bir muhabbet nazariyle selâmladı: «Dünyada yegâne servetim!» diyordu

.İlerledi; buraya ne vakit girse yağ, petrol, kâğıt, mürekkep kokusundan toplanmış ekşi havasından garip bir haz duyardı; ciğerinin bu havayı teneffüse muhtaç olduğundan, bu âlemnden çıkacak olursa kanının kuruyacağını zannederdi. Ötede başmüretip makinenin üzerine eğilmiş bir arkadaşının tutuverdiği el lambasıyle gazetenin son tashihlerini yapıyor; bir kenarda makineci esneyerek tashihlerin bitmesini bekliyordu. Ahmed Cemil'i görünce hepsi başlarını çevirdiler, sonra başmürettip: «Şimdi bilecek, efendim!» dedi, yine on yaşından beri parmaklarının ucunda efkârı çözüp bağlamakla yoru-la yorula harap olan vücudunu makinenin soğuk safhasına eğdi; tahammül edilemeyecek bir vaziyetle kokulu lambanın pis havasının, donuk ziyasıyle şuradan bir nokta Açıkarmak, öteye bir virgül koymak için; sabırsızlıktan, üzüntüden, yorgunluktan ciğerleri göğsünün içinde darlaşıarak; elinde cımbız, cenkleşmeğe başladı. Ahmed Cemil bu müşkül san'atın bütün yorucu, üzücü çengine pek vâkıfı, onun için mürettipliği muhar-rirlikten zor bulur, bu zavallılara derin bir merhametle acırdı. Bütün gün ayaküzeri, dört yüz şu kadar hücreye zihnini taksim ederek; efkârı parça parça, harf harf toplayıp dağıtarak ilerilemez, bîmezbir işte sürat göstermek, parmaklarını zihnine yetiştirmek için içi içine sığmayarak çabuk yapmak isteyip de yapamamaktan gelen bir sinir buhranıyle hastalanarak, parmaklarının ucunda fikirlerin çözülüp dağılmasından yavaş yavaş zihnine bir perîşanlık gelerek işleyen bu sanat adamlarına mahsus bir muhabbeti vardı. Bazı defalar tashih esnasında bulunduğca onlara bakamazdı. Satırları gevşetmek; yanlış kelimeleri harfleri birer birer ayıklamak, yerlerine doğrularını koymak, o binlerce mini mini şeyler içinde cımbızın ucu ile gezmek, bazan bir müşkül yere tesadüf etmek, sıkışmış bir satıra bir fazla kelime ilâvesi için yirmi satırı yerinden oynatmak yekdiğerine aktarmalar yaparak bu madenden mahlûkları arzuya itba etmek... Bütün bu şeylerin nasıl kan kurutucu bir cenk olduğunu düşündükçe hayatlarını, hayatları bahasıyle kazanan bu adamlara acır, onları pek ziyade merhamete şayan bulduğu için severdi.

• Ahmed Cemil bir şey söylemiş olmak için: «Yarım saate kadar biter mi?» dedi. Başmürettip:

«Şimdi ilk nüshayı gönderirimi.» cevabını verdi. Son tashihler yapıldıktan sonra gazeteyi basmağa başlamadan evvel bir nüshasını nöbetçi muharrir tashih edilmiş nüsha ile tatbik ederdi.

Bu gece onu bekliyordu. Geri döndü, cam kapıyı açtı, merdivenden yukarı çıkıyordu, merdivenin tâ ilk kademesinde trabzana tutunmuş, başım oraya dayamış bir siyah gölge gördü: Racü Kendi kendisine «sarhoş! şimdi bunu ne yapmalı?» dedi... Tekrar geriye döndü, makineciyle yamaklarından birini çağırdı. Onlar tac-cüp etmediler, matbaada herkes Racî'nin bu haline alışmıştı, onu tutup yukarıya çıkarırken bir aralık makineci: «Bir haftadan beri dört beş keredir böyle geliyor!» dedi.

Ahmed Cemil kendi kendisine: «Benim bulunmadığım geceler demek oluyor.» dedi. Bu gece Racî'ye görünmemegi tensip etti. Zaten o da kendisini görebilecek bir halde değildi. Ahmed Cemil'in odasına sedirin üzerine yattırdılar. Ahmed Cemil bu geceyi heyeti tahririye odasında bir köşeye büzülmele

geçirmeğe kadar vermişti. Matbaa sabaha kadar Racî'nin ciğerlerim söken öksürüğü ile sarsıldı.

##*

Bu sabah Saib, Ahmed Cemil'i orada görünce: «Galiba gene içeride!...» dedi. Ahmed başıyle

«Evet!» cevabını verdi. Saib, odaya girdi. Beş dakika dakika sonra tekrar Ahmed Cemil'in yanına avdet etti— Racî sarhoş değil, fena halde hasta! ateşler içinde yanıyor! dedi.

Ahmed Cemil sarardı. Bu adam hakkında duyduğu nefretle beraber ona acıtmaktan nefsinin ıalıkoyamamıştı. Saib'in bu sözü üzerine bir gün Ahmed Şevki efendinin haber vermek istediği fena netice aklına geldi, o vakit her türlü kinini unutarak bu hasta adamın yanına gitmeğe karar verdi. Saib'le beraber içeriye girdiler. Racî gözlerini açıp baktı, sonra yalnız bir saniye için uyanmış da tekrar derin bir uykuya dalmış gibi tekrar kapadı. Saib yalan söylememişti. Ahmed Cemil Racî'ye birşey söylemek istemedi, yavaşça Saib'e: «Bir hekim getirtmeli» dedi. O vakit düşündüler, tandıklarından Tairine adam göndermek için hatırlarından geçen isimleri tekrar ettiler, nihayet ittifak hâsıl oldu.

Nedin gelmiş, bugün babasına müteallik fena birşey olacağı hissiyle kapının etrafında dolaşıyordu. Eczahaneyle onu «aldırdılar.

< Ahmed Şevki efendi gelip Racî'nin hastalığı haberini alınca omuzlarını silktili, «yalnız bugün hasta değil, çoktanberi hasta, fakat bugün yatağa düşecek demek oluyor» dedi.

Hekimin muayene neticesi idare memurunun hükmini teyit etti. Ahmed Cemil'e: «Şu haliyle benim nazarımda mahkûmdur.» dedi. O vakit bütün arkadaşları düşündüler, Ahmed Şevki efendinin riyaseti altında bir çare aradılar, idare memuru «Hastahaneyle?...» diyordu.

HastaJane!... Bu keline Ahmed Cemil'de pek ağır bir tesir hâsıl ediyordu. Fakat başka bir çare?

Zevcesiyle şu halinde barıştırıp bu müşkül hastayı o zayıf âciz kadına tahmil etmek her ikisini de öldürmek demektir. Lâkin hastahane?... Buna bir türlü karar vermek için cesaret edemiyorlardı.

Nî-

hayet Saib: «Acaba orada hususî bir odada yatırtamaz mıyz?...» dedi.

Bu ümit biraz cesaret verdi. Buna çare aradılar. Saib: «Siz gazete namına bir tavsiye veriniz, aşağısını ben deruhte ederim» dedi.

Ogün Racî Saib'in refakatiyle Gureba Hastahanesinde kendisine mahsus bir odaya yatırıldı. Racî bütün bu müddet zarfında ne muhalefete, ne muvafakate delâlet eder bir kelime bile söylememişti; hep sükût ediyordu.

Bugün Ahmed Cemil eniştesine karşı aralarında hiç bir şey vaki olmamış gibi davrandı. Hattâ o akşam yemekte bir-leşildiği zaman bile şu üç kişi ile bu yabancı adam arasında doldurulmayacak bir fısıla mevcut olduğuna delâlet eder bir şey görülmiyordu. Yalnız Vehbi bey biraz tutuk, biraz ciddi davranıyordu.

Yemeği müteakip kahvesini kendi odasına göndermelerini rica etti. İkbal'le beraber yukarıya çıktılar.

Bu gece Ahmed Cemil annesine makinelere dair Ahmed Şevki efendi ile muhaveresi neticesinde büsbütün büyüyen korkularını izah etmek için vesile arıyordu, bir aralık yukarki odada fena bir sesle lakırdı edildiği dikkatlerini celbetti.

Ahmed Cemil'e Sabiha hanım bakıyorlardı. Vehbi beyin sesi şimdi yavaş yavaş yükseliyor, bir hiddet perdesi peyda ediyor, arasına İkbalPin ince muhteriz sesini bir istirham zemzemesi gibi hafif mrlıtsı fark olunuyordu. Sabiha hanım: — Yine kıızı haşlıyor, dedi. Bir aralık yukarki oda kapısının açılıp kapandığı işitildi, bu bir saniyelik zaman zarfında Ahmed Cemil, Vehbi beyin:

«Niçin söylemiyorsun?» nidasıyle-le tkbal'e bağrıldığı işitti, sonra, yine hemşiresinin yalvaran sesi... birden yukarki muhaverenin kendisine müteallik ola-eağmı ihsan etti, «Niçin söylemiyorsun?...» Demek kendisine söylemek için İkbal'e bir emir veriliyordu?

J-İİİ

Oda kapısının tekrar açılıp kapandığı işitildi; biraz sonra İkbal'in yavaş yavaş, istemeyerek, merdivenleri indigi duyuldu. Ahmed Cemil «zavallı kız geliyor!» dedi. Fakat İkbal içeriye giremiyordu. Ahmed Cemil cesaret edemediğini anladı, odanın kapısına kadar gitti, İkbal merdivenin son kademesinde düşünüyordu... Kardeşini görünce şaşırđı, Ahmed Cemil eliyle işaret etti, tamamen içeriye çıktıktan sonra: «Benim için sana birşey söylüyordu, değil mi? Ne söylüyorduyssa çekinme, söyle, temin ederim ki senin rahatını bozmamak için hiçbir mukabelede bulunmayacağım» dedi. Ahmed Cemil'in gözlerinde kardeşine: «seni daha ziyade bedbaht etmemek için bütün haysiyet düşüncelerini fedaya karar verdim.» Yemini okunuyordu. O vakit İkbal cesaret etti: — Sizin için bir gazetede bugün birşeyler varmış, bu bizim gazetenin haysiyetine dokunur, diyor. Aşağısını ikmal edemedi. Ahmed Cemil kıpkırmızı oldu, demek kendisi gazetenin haysiyetine dokunaca! kadar rezû-olmuş addedilivordn rAezîAlmıŞA.ad<İediliyordu.

İkbal daha ziyade söylese kendisini zaptetmekte zorluk çekeceğini anladı, omuzuna dokunarak:

«Haydi kardeşim, yukarı çık, bana söylediğini tebliğ et.» dedi.

Bu vak'a Ahmed Cemil'i o günkü kararlarında takviye etti, artık eniştesiyle matbaadan tamamıyla münasebetini kesmek lâzım geliyordu. Bunda hiç zorluk görmüyordu; makinelere istirdat edecek, ya bir yere kiraya verecek yahut bir matbaa ile şerik olacaktı. Kendisi de yine mutad hayata avdet ederek ders verecek, yazı yazacak, kitapçılara hizmet edecek, bu eve yalnız yatmak için gelecek; bir aralık tahakkuk ediyor zannettiği ümidin yeniden esasını ihzar için çalışacak.

Bu çalışmak azmiyle Ahmed Cemil babasının vefatından sonra duyduğu kuvvet ve metanetini tekrar buldu. O zaman birinci defa olarak matbaa meselesindeki hatasını Sabiha hanıma anlattı, sonra tasavvurlarını izah etmek istedi.

Annesi, dün gece kızna ağlarken bu gece oğlu için ağlanacak şeyler işiten bu ana, cevap vermeyerek, dinkedi. Şimdi bu kadında da bütün hayat ümidi, bir anne saadetinin nuhbe-sini teşkil eden çocuklarını mesut görmek emeli; tamamen tezelzüle uğramıştı. Ahmed Cemil'in muvaffakiyet ümitleri artık şüphelerle dolu kalbini tatmin edemiyordu.

Ertesi gün sabahleyin eniştesiyle matbaada görüşmek is-tiyoayrdu. Erken çıktı.

Matbaada Ahmed Şevki efendi küçük penceresini açmış birisine müterakkip görünüyordu.

Ahmed Cemil'i görünce eliyle çağrdı, idare memurunun tavnında mütaddan başka bir mâna vardı.

Ahmed Cemil odasına geldikten sonra kapısını kapadı, hiçbir şey söylemeden yazhanesinin üstünde serilmiş duran «Mir'at-ı Şuûn» nüshasını aldı, tâ ilk sahifenin başında iki satırlık bir yazı gösterdi. O vakit Cemil'in gözleri bulanarak şu ihtarı okudu:

«Ceridenizin sernuuharrirliği Osman Tayyar beyin uhde-i kiyafetine tevdi olunmuştur.»

Ahmed Cemil bir tahkir sillesi aknuşçasına sarsıldı; bütün Tîanı güya hücum ediyormuş gibi kulaklarında, başında bir uğultu işitti, elindeki gazeteyi asabi bir hareketle buruşturarak yere attı:

«Ah!» dedi.

Sonra Ahmed Şevki efendinin karşısına oturdu, kendisine acıyarak ve sükût ederek bakan idare memurunu uzun uzun seyretti: — Bu beni matbaadan kovmak demek oluyor... Ah! Bir gün evvel davranmış olsaydım, tahkirden ben tekad-düm etmiş oluyordum; dedi.

Ahmed Şevki efendi gülerек: — Bu Tayyar'ı bildin ya, diyordu.

Ahmed Cemil onu işitmiyor, kendi fikrini takip ediyordu:

— Ah! Bir gün evvel davranısaydım! Şimdi makineleri almalı, onlar için bir çare bulmalı —

sonra birden zihninden bir şimşek geçti — lâkin iki gün sonra taksit zamanı...

Ahmed Cemil bütün kuvvetleri birden sönmüş gibi oturduğu iskemlede kolları sallıyor, gözleriyle idare memurundan yardım ümit ediyordu.

Ahmed Şevki efendi: — Makineleri almak için bir çare bulalım. O bahis kolay... dedi.

Ahmed Cemil'in bu dakikada bütün çaresizliği, parasızlığı gözünün önünde bir müthiş hakikat şeklinde tayyün ediyordu. Ahmed Şevki efendiye:

— Lâkin ben büsbütün parasızım, dedi. Kendime iş buluncaya kadar ne yapacağım? — acı acı güliyordu — Şimdi

V fi öl

A. t±

193

makineleri bir yere naklettimек lâzım gelse hamallar için para yok!...

Ahmed Şevki efendi doğrudan doğruya cevap vermedi: — Bugün eniştenle konuşmak için beni tevkil eder misin?

O zaten bu müşkül mübâiaşeden kaçmaya vesile arıyordu. İdare memurunun teklifini tehâlükle kabul etti. Yalnız mübahasenin esasını kararlaştırdılar, Ahmed Cemil neticeyi Ali Şekib'in dükkânında bekleyecekti.

İdare memurundan sonra derdini tevdi en ziyade şayan bulduğu adam Ali Şekib idi. Gazetedeki ihtarın bütün sebebini, sırrını anlattı. Ve bunu ikisi de tekrar tekrar okudular.

Ali Şekib ilcide birde: — Şu «uhde-i kiyafetine» kaydına dikkat ediyor musun? Senin için iyi bir mâna tazammun etmiyor; diyor, sonra; «Benden sonra boğulmak şerefi sana teveccüh etmiş

olacak!» lâtifesiyle güliyordu.

Ali Şekib bir aralık Ahmed Cemil'e bir kuvvet daha verdi:

— Ne için telâş ediyorsun? dedi. Benim küçük bir sermayem var, yanımdaki dükkânı da tutar, makineleri oraya yerleştiririz, yavaş yavaş...

O vakit yine hülya silsesisi başladı. Bu hülyaların arasında Ahmed Şevki efendinin her zamandan daha ziyade kızarmış olan çehresi göründü. İdare memurunun ilk sözüyle bütün netice anlaşıldı:

— Herif seni çok oynatacak!... dedi. Sonra bütün mübahasenin teferruatını nakletti. Vehbi beyin cevabı mantika tamamıyla muvafık idi.

Borç Ahmed Cemil'in binaenaleyh matbaada o çalışıp verilecek taksitleri kazanmalı. Matbaadan çekilmek isterse taksitleri vermek için kendisi düşünsün. Yapılamayacak bir şey varsa, o da makinelerin matbaadan alınması, iltizam edilmiş bir çok işler var, makineler alınacak olursa işlerin kalmasından tevelliicl edecek mesuliyeti kim deruhte edecek? Sonra, mukavelenin müddeti bitince bir çare düşünülür...

Ahmed Şevki efendi bu cevapları tatad ettikçe Ahmed

Mai ve Siyah — F. 13

Cemil sabırsızlıktan «Netice? Netice?...» ddye bağırıyordu. İdare memuruyle Ali Şekib ikisi birden cevap verdiler.

— Matbaada kalmak!... Ahmed Cemil tuğyan etti:

— Matbaada kalmak mı? Teklif ettiğiniz şeye bakınız. Siz o herifin ufak bir azametine tahammül edemediniz. Biriniz kalkıp gittiniz, diğeriniz gitmek için fırsat gözetiyorsunuz.

Kendinizin tahammül edemediğiniz birşeyin en ağırını bana yükletmek istiyorsunuz.

Matbaası başında parçalansın. Her-şeyi yaparım, bundan sonra onun ekmeğini yememek için açlıktan ölürüm... Anma yine yırtık pantolonlar, eski potinlerle gezecekmişim, yine kitapçı dükkânlarında peynir ekmeğe vakit geçirecekmişim, hiç olmazsa o eski esvaplar altında, o muhtasar sofra başında haysiyetimi muhafaza etmiş olmakla mutmain olurum ya...

Ahmed Şevki efendi bu hiddet tuğyanını sakın bir çehre ile dinliyordu. Yavaş bir sesle: —

Kardeşini, makineleri, evi ne yapacaksın?...

Ahmed Cemil herşeyi mahva kadar cesaret alacak bir âsab bulhranı içinde idi: — Hepsi onun olsun!... dedi.

İdare memuru omuzlarını silkıyor, «Çocuk!» diyordu. Fikrini izah etti; ona kalırsa Ahmed Cemil kardeşine, eve ait olan meseleleri tesviye için müsait bir zaman buluncaya kadar eniştesiyle münasebeti kesmemeliydi. «Hususiyle...» diyordu, başlamak istediği cümlelin şu ilk kelimesinden sonra gözlerini manalıca süzerek muhatabının aklına birşey getirmek istiyordu.

Ahmed Cemil cevap vermedi, şimdi kendisi de ne yapacağına tereddüt ediyordu. Artık başının içinde beyni tabahhur eden bir mayı gibi şişerek sanki patlamak istiyordu. İki elleriyle başını tuttu; orada, bir hasır iskemlenin üstüne oturdu; artık hiçbir şey dinlemeye kuvvet bulamayarak, şurada mah-volup bütün bu hayattan, onun mihnetlerinden kurtulmak ihtiyacını duyarak, derin bir mefturiyet içinde ağlamak istedi.

16

Bu günden sonra Ahmed Cemil'in o bir vakitler bir sükûn ve saadet yuvası olan mini mini evinde bir cehennem hayatı

MAÎ VE SİYAH

195

başladı. Artık matbaaya gitmiyor; Ali Şekib'in dükkânında, kıraathanelerde, işsizlikten gelen melal ile dolaşıyordu. Akşamları eve gidince herkesten kaçır, odasına kapanır, orada hiç bir şeyle işğal etmek için heves ve kuvvet bulamayarak yatağına uzanırdı. Eniştesini hemen hiç görmüyordu, iki üç kere tesadüfünde yüzüne bakmadı, evde herkes hazırlanan fırtınanın patlaması korkusuyla ikisinin etrafında sükût ediyordu.

Vehbi bey her zamandan ziyade huysuzluklar icat ediyor, hemen her gece içerde ikbal'i haşlayan sesi iştiliyordu.

Ahmed Cemil bu kavgalara kendisinin yabancı olmadığını uzaktan uzağa farkediyordu. Vehbi bey şüpheşiz onun matbaaya gelmediğini vesile itihaz ederek IkbaFle kavgaya sebepler buluyordu. Evin içinde herkes hususiyile Ahmed Cemil bu huysuzluklara tahammül için azmetmiş

gibi idiler.

Aralarında münasebet kesieliden beri Vehbi bey akşamları her vakitten ziyade kaçırıyor, evvelce tahammülü mümkün bir çakır keyiflikten ibaret kalan sarhoşluğu şimdi bedmest-liğe dönüyordu.

Nihayet herkesin vukuunu muhakkak olmak üzere hissettiği fırtına taksit meselesinin zuhuru üzerine patladı.

Bir gün Ahmed Cemil, Ali Şekib'in dükkânında otururken kendisine parayı ikraz eden sarraf sırtarak geldi.

Ahmed Cemil herifi hiç söyletmeyerek:

— Vehbi beye gidiniz, inza benim, fakat borç onun... dedi. Bu cevabı kaç günden beri hazırlıyor, bu mukabele suretinin reddedilemeyecek bir kuvveti olduğuna inanıyordu.

Sarraf her türlü cevap almaya alışmış tebessümüyle cebinden çıkarmak üzere olduğu cüzdanını tekrar yerleştirerek gitti. Biraz sonra — bu defa çehresindeki tebessümde fazla bir istihza ile —

yine geldi. Vehbi bey hiçbir şey tanımak istemiyor, «Borç kiminse o versin!» diyordu.

Ahmed Cemil bu intizar etmediği cevaba o kadar hiddet etti ki hemen o dakikada matbaaya koşup Vehbi beyi boğazından tutmak, sıkıp öldürmek arzusunu duydu. Ali Şekib'e: «Bir cinayet yapmaktan korkuyorum» dedi. Ali Şekib evvelâ sarrafı bir iki gün sabretmek üzere savdı. Sonra Ahmed Cemil'in yanına geldi:

— Sen hiddetle her şeyi berbat edeceksin, bütün ailenin 196

MAİ VE SİYAH

saadeti çılgıncasına bir tehevvr uğruna, mahvolacak. Bana biraz soğukkanlı davranacağımı vaadet, bir çare düşünelim... dedi.

Fakat Ahmed Cemil artık nefisini zapta muktedir olamıyor, damrlarının içine düşen bir ateş

katresi o günden beri bütün vücuduna alevler akıtıyordu. Şimdi hiçbir şeyin taminine taraftar değildi; emellerinin birer birer yıkıldığını gördük--ten sonra her şeyi parçalamak, kendisi de parçalanan şeylerin arasında mahvolmak istiyordu.

...— Lâkin anlamıyorsunuz, dedi. bu adamlâ tekrar münasebet tesis etmek mümkün değil; zaten rabıtayı kesmeye de o vesile arıyor.

— Evet amma eviniz elinizden gidecek; hiç olmazsa ona bir çare bulun; meselâ bu akşam annenin, kardeşinin yanında onu tazyik ederek bir şey yapmak mümkündür, zannediyorum.

Ahmed Cemil bu teşebbüsten bir necat ümidi bekleyerek değil, fakat bir şey yapmamış olmamak için Ali Şekib'in fikrini kabul etmiş, o akşam İkbal'i çağırarak vak'ayı hikâyeden sonra Ve>hbi beye ev meselesinin muhik bir surete ırcamı söyletmek istemişti.

işte fırtına bunun üzerine patlamış idi. Ahmed Cemil annesiyle beraber ikbal'in getireceği cevabı bekleyerek aşağıda oturuyorlardı. Vehbi bey verilecek cevap için ikbal'i tavsite lüzum görmedi, kapısı açık odasından bağrdığı işitildi.

Bu adamın bütün müfit bayağılığı bugün tamamıyla meydana çıkıyor, ilk önce: «bir seneden beri üzerine yük oldunuz, yetişmedi de şimdi kardeşinin borcunu bana mı verdirmek istiyorsunuz?...» mukaddemesiyle başladı, «ben evlendiysem senin haylaz kardeşini beslemeği taahhüt etmedim!» cümlesi Ahmed Cemil'in kulaklarını parçalayarak aşağıya kadar yuvarlandı.

Şimdi ne yapmak lâzım, geleceğini bilemeyerek, hiddetinden titreyerek birbirine bakışan ana ille oğul Vehbi beyin söylediklerinin bir kısmını işitemiyorlardı. Fakat işitebildikleri parçalar bütün teferruatı anlatıyordu.

Vehbi bey söylenmekte devam ediyordu, nihayet ikbal'in muhteriz bir mırıltı gibi sesi işitildi.

Korkak edasiyle bir şey söylediği farkolundu, o zaman Vehbi beyin büsbütün tutuştuğu anlaşıldı:

— Makineler mi ?diyordu, ben adama makinelerin gölgesini vermem. Haksızlık ediyorsam dâva etsin. Hem sen böyle şeylere ne karşıyorsun? Her akşam yılan gibi beni sokmaktan zevk mi alıyorsun?

Ahmed Cemil şimdi ayağa kalkmış idi. Artık ikbal yılan olmuştu, öyle mi? Dışarıya atılmak istedi. O zaman Sabiha hanım kollarıyla sarıldı: «Aman, Cemil! Sabret...» diyor, kollarının arasında zangır zangır titreyen bu vücudu zaptedebil-mek için parmaklarını kilitliyordu.

Vehbi bey yukarıda hâlâ devam ediyordu:

—• Zaten sizin içinize düşeliden beri ne olduğumu anladım, daha ilk günü bırakıp kaçmalıydım.

Çekil, çekil yanımdan diyorum, yoksa fena ederim..

O vakit bir vücudun yukarıki odada, düştüğü duyuldu. Ahmed Cemil şimdi annesini kapıya kadar sürüklüyor, kur-tutmak isteyerek hiddetinden boğulan sesle; «brak, anne brak... » diyordu.

O zaman Vehbi beyin atlayarak indiği duyuldu. Ahmed Cemil annesinin kollarının arasından silkinerek kurtuldu. Fakat sokak kapısının büyük bir taraka ile kapandığı işitildi, Vehbi bey gitmiş idi.

O zaman, yukarıdan bütün bu ailenin üzerine istediği gibi tahkir levsini döken bu adamı tutmağa, kafasını şu taşların üzerine çarpa çarpa sürüklemeye muvaffak olamadığından, annesinin kadınlık zaafına mağlûp olarak tehevvrünün bütün taşma meyelanını serbest bırakamadığından müthiş

bir yeis duydu. Şimdi bir şeyler kırmak, bir şeyler parçalamak istiyordu. Annesine koştu, iki ellerini tuttu, bu zayıf vücudu sarstı, «Ah! beni niçin bırakmadın? çıldıracağım!...» diyordu, güya bir kavi pençe boğazını sıkıyor, onu boğuyordu. Bağrmak istedi, o vakit iki eliyle yakasını tuttu; çekti, kravatı yakalığı parçalandı; «çıldıracağım!...» diye bağııyordu. Ah! bir kere ağlayabilse; müteselli olacak, asabına sükün gelecekti. Fakat ağlayamıyor, boğazını tıkayan müz'ic bir şehik onu ağlamaktan menediyordu.

Bir aralık Seher: «Küçük hanım! Küçük hanım ne yapı-

1 X A ±1

199

yor?... » dedi. Ah, evet, İkbal?... İkbal'i düşünmemişlerdi, asıl düşünülecek olan o biçareyi unutmuşlardı.

O vakit Sabiha hanımla Seher yukarıya koştular; İkbal bir eliyle boğruına basarak kapının yanında, yerde inliyordu. Sabiha hanım üzerine atıldı: «İkbal ne oldun? Bana baksana İkbal! Ne oldun, yavrum?...» dedi. İkbal kalkamıyor başını kaldırıp annesine bakamıyordu. İniltileri arasında yalnız «Hiç!» dediği işitildi.

Hiç!... Daima hiç!...

17

O sabah Ahmed Cemil Ali Şekib'in dükkânına girdiği zaman perişan saçlarından, bozulmuş

çehresinden, kravatsız yakasından eski arkadaşı ürküti. Henüz o bir şey söylemeden: «Ne oluyorsun?» dedi.

Ahmed Cemil acı bir hande ile cevap verdi:

— Ne olduğumu bilmiyorum, fakat iyi bir şey olmuyorum..

Pantalonunun cebinden buruşuk bir gazete parçası çıkardı, Ali Şekib'in yazhanesinin üstüne koyarak açtı:

— Dükkânımı bir iki saat bırakarak beni Emniyet Sandığına götürür müsün? dedi.

Şimdi Ali Şekib donmuştu; cevap veremiyor, bir şu yazhanenin üstünde melûl serpilen küpelerle yüzüğe, bir de bu sarı meyus sinaya bakarak duruyordu.

Ahmed Cemil artık hiç bir şey saklayabilecek bir halde değildi. Ali Şekib'in teessürünü anladı, dedi ki:

— Bunlar annemin küpeleriyle yüzüğü! Bir vakitler babam evi tamir için borçlandığı zaman bunları bir türlü Emniyet Sandığına terhin etmek istememiş idi. İşte bugün kızını ölümden kurtarmak için oraya gidiyor, ah! busen, Şekib!... Kardeşimi ben öldürüyorum, zannediyorum...

Ali Şekib ne söyleyeceğinde mütereddît idi: «Her şeyi ifrat edersin!» dedi, Ahmed Cemil taşmağa vesile arıyordu, bu söz kıfayeti etti: — İfrat mı? Kardeşim ölüyor diyorum, onu ben öldürdüm diyorum, sen bana hâlâ ifrattan bahsediyorsun... Siz, hepiniz, ne soğukkanlı adamlarsınız! karşınızda çıldırmış birisini görüyorsunuz da tam bir sükûnla «İfrat ediyorsun.»

diyorsunuz. Ah! bilsen, bütün hüylalarından sonra bu gün şunları Emniyet Sandığına götürmek için mecbur eden sebeplerin acılığını hissetsen... yok, hissediyorsunuz değil mi, Şekib? Bana acıyorsun değil mi? bak, ağlamamak için kendini tutuyorsun.

O zaman Ahmed Cemil bu dost kalbinin şu gözlerinden hafif iki katre yaş akan dostun karşısında, dirseklerini üzerinde annesinin küpeleriyle yüzüğü hazin bir eda ile serilen yazıhaneye dayadı, başını iki elleriyle tuttu; bir haftadan beri ağlayamadığı bütün elemelerini, yeislerini orada yavaş yavaş buruşuk ceride parçasının üzerine salıverdi.

Ali Şekib bu gözyaşlarına bir hürmet ve merhametle sükût ediyordu. Nihayet Ahmed Cemil dün akşamki vak'ayı kardeşinin böğrüne tesadüf eden tekmeyle, sıkıt tehlikesini, muayenenin endişe veren neticesini kesik kesik Ali Şekib'e anlattı.

— İfrat etmiyorum, değil mi? diyordu. Şimdi ikbal'i kurtarmak lâzım, herşeyden evvel, bütün dünyadan evvel bana o lâzım. Halbuki bende para yok, beş para yok...

Ali Şekib birşey söylemek için yutkundı, Ahmed Cemil söyletmedi:

— Bak, yalnız o mümkün değil... anlıyor musun? Eliyle sözünün katiyetini göstererek ilâve etti:

— Senden ve hiç kimseden...

Bu son sözü söylerken Hüseyin Nazmî'yi düşünüyordu, o ziyafet gecesinden beri Ahmed Cemil ondan firar ediyordu. Bütün bu sefaletleri ondan saklamağa — esasını pek iyi! tâyin edemeksizin

— lüzum görüyordu.

Güya hüylalarının şu inkırazyle aşkı arasına mâni bir sed koymak, kalbinin şu karışık tufanından o emeli çiçeğine bir katrenin bile sıçramasına inkân bırakmamak istiyordu.

Ali Şekib'den Emniyet Sandığının kapısında ayrıldı; bir an evvel eve giderek alabildiği paraları Sabiha hanıma vermek, evden çıkarken pek fena bir halde bıraktığı ikbal'i görmek için acele ediyordu.

Kapıyı açmak için Seher biraz gecikti, içeriye girince merdiven başına bırakılmış su kovalarıyla Seher'in perişan hali dikkatine çarptı. Onun sualini beklemeden Seher söyledi:

— Siz gideliden beri küçük hanımdan kan boşanıyor. Ne kan! ne kan!

Sonra kapıyı iterek kapadktan sonra iri vücudu ile, dargın çehresiyle Ahmed Csmî'n önüne geçti.

— Bu adamın bütün ettiklerini yanma mı bırakacaksınız? dedi. Ahmed Cemil'in cevap vermeğe vakti yoktu. Kendi kendisine: «Çocuk düşmüş olacak, bu bence daha iyi, fakat onu kurtarabilirsem...» diyordu. Yukarıya koştu, hafifçe kapıyı itti, ikbal balmumundan yapılmış sarı bir heykel gibi derin bir dalgınlıkla yatağa yatırılmıştı. Validesi karyolanın altına seccadenin üstüne oturmuş, büyük musibetlerin dehşet devresini takip eden sükûn zamanlarına mahsus bir bitkinlikle ellerini dizlerinin etrafına kilitleniş, dalgın bir nazarla meçhul bir noktaya bakıyordu.

Ahmed Cemil ayaklarının ucuna basarak ilerledi. En evvel ikbal'e baktı. O gözleri yarı açık, dudakları solgun bir pembelikle dişlerinin üzerinde gergin, terden ıslanmış saçları fildişî gibi donuk sarı duran şakaklarıyla alını yapışmış, yorgun, uzun nefeslerle uyuyordu. Onun bu manzarasından elîm bir his ile, bu sevgili vücudu bir gün yine böyle — fakat şimdi yorgunu hafif hafif kaldıran şu nefesler kesilmiş olarak — görebilmek ihtimalinden titreyerek gözlerini ayırdı.

Annesinin yanına çöktü.

— Düştü mü? dedi.

Sabiha hanım vaziyetini değiştirmeyerek kaşlarını kaldırdı, «belki!» diyordu, o vakit Ahmed Cemil bu bir hüküm vermeyen cevaba hiddet eder gibi oldu, «o halde yine hekimi getirmeli!»

dedi, tekrar kalktı. Sabahtan beri yorulan bacaklarıyla tekrar koşmak, hekime gitmek lâzım geldi.

Hekim başını sallıyor; «ateşe karşı koyabilmeli!» diyordu. Ahmed Cemil şimdi tehlikeyi daha vuzuh ile görüyordu. Bu adamın ağzında şu söz bütün korkularının esaslız olmadığını anlatıyordu. Demek ki ateşe karşı konulamayacak olursa...

O zaman bir medet umarak hekimin yüzüne bakıyor; ondan cesaret verecek, ümid verecek bir söz, bir işaret, bir hiç bekliyordu... Fakat bu adaman aldatmak istemeyen çehresi ı\ \ -rt. JL

vakur ve endişe ile dolu idi; hepsini söylememek istiyormuş-çasına baskı duran dudakları

«fena!» diyor gibiydi.

Şimdi Ahmed Cemil hekimin tenbihlerini zaptedebilmekA itihaz olunacak tedbirleri anlamak için zorluk çekiyor, zihninin içinden bütün idrak kabiliyetlerini silip süpürerek götüren bir sel akıyor, bir bora geçiyordu.

Sabiha hanım, o, hiç bir şey anlamıyormuş, bütün hissi ve fikri donmuş gibi boş nazariyle bir onun, bir oğlunun yüzüne bakıyor; artık ağlamayarak kenarları yanan gözleriyle şu içeride sarı donuk benzi öliye benzeyen kızını elinden alıp almayacaklarını soruyor gibiydi.

Ahmed Cemil'e yine koşmak lâzım geldi, eczahanede saatlerle süren üzüntü içinde beklemek, elleri, kolları şişelerle, kutularla dolu bir an evvel şifâ götürmek acelesiyle sokaklardan uçarak geçmek icab etti, Ah! Onu kurtarabileceğinden emin olsa böyle hiç durmadan hep koşacaktı!...

Bugünden sonra Ahmed Cemil'le, Ikbal'i her dakika bir parça öldüren, kurutup yakan o müthiş

ateş arasında bir harb başladı. Artık evden çıkmıyor, uyumuyor, yemek yemiyor, yaşamıyordu.

Güya kendisini yaşamaktan menetmekle hayatının bir kısmını şu hayatının günden güne eksildiği görülen vücuda bahşetmek istiyordu.

İkbal arasında dalgınlıktan çıkıyor, şükran ile dolu gözlerine bir tebessüm incilâsı gelerek bir vakitler tatlı sesile evin içinde daima «Ağabey!» hitabıyla selâmladığı bu sevgili kardeşe, kendisi şu evin içinde kayboluverecek olursa ne kadar bedbaht olacağını düşündükçe ağlamak istediği annesine bakıyor; ateşle yanan boğazından, ciğerlerinden kuru gelen sesile onlara lâkırdılar edivermeğe çalışıyordu.

Fakat ateş, o müthiş humma; bütün şu küçük aile halkının bir dakika yorulmayan uğraşmasına, didinmesine rağmen daima galip çıkıyor, daima bu vücudun hayatından bir parçasını koparmakta devam ediyordu.

Bir gece Ahmed Cemil Ikbal'i biraz rahat bırakmıştı. Kaç gündür en ufak bir gürültüyü işitebilmek için odanın kapısını açık bırakarak, yorganını açmayarak, yatağın üzerine öyle atlıveriyordu. Bu gece biraz sakin uyuyordu, bir aralık «Cemil! Cemil...» dediler, yatağından atladı. Dinledi. Sahib bir ses işitmiş miydi? Duramadı, tâ uykusunun derinliğinden gelen bu seste bir acılık vardı ki, birden kalbinde bir musibet hissi uyandırmıştı.

Korktuğu şeyi şimdi bir vehinden, esası olmayan bir histen ibaret göreceğini ümide çalışarak odasından çıktı. Kardeşinin kapısı tamamen kapalı değildi, eliyle itti. O zaman Ikbal'i yatağının içinde oturmuş; gözleri müthiş bir şeyin tema-şasıyle korkudan açılarak tâ ötede duvara dikilmiş, ayaklarından ve arkasından kendisini zabta çalışan Sabiha hanımla Se-her'in arasında elleri ihtilâç ederek bir hayakden müdaaaya (hazırlanıyormuş gibi gerilmiş, gördü. Koştı, «ne oluyor yarabbi, ne oluyor?» dedi. Sabiha hanımla Seher uyukularından henüz bir korku ile uyanmışlara mahsus şaşkınlık ile söyleyemiyorlar, zaten

gördüklerini anlayamıyorlardı. Ahmed Cemil kollarıyla İkbaPi sardı, saçlarının soğuk terleriyle ıslanan çehresine yüzünü yanaştırdı. «İkbal, kardeşim, ne oluyorsun, kardeşim?...» dedi; o, onu işitmiyor, iri, açık gözleriyle, o korkulu nazariyle tâ oraya, duvardan gelen muhacim hayale bakıyor; nefisini müdafaaaya çalışarak zayıf vücudu gerilemek, titreyen kolları bir kuvvet aramak için uğraşıyordu. Sonra bu eller birdenbire Sabiha hanımın orada bir çare araştırıyormuş gibi dolaşan serseri ellerini kavradı; bir feryad; korkunç bir fer-yad, sık sık nefeslerle çırpman göğsünü yırttı, artık mağlup ve mecadken mahrum kalan başı Ahmed Cemil'in omuzuna düştü, ki iki kardeşin gözleri şu dakikada son bir muhabbetle bakıştı. Ahmed Cemil şimdi bu zayıf vücudu kollarıyla sıkıyor, onu alıp götürmek isteyen şeyden koparıp kurtarmak istiyordu. Fakat kollarının arasında bu vücuddan uzun bir raşe ile bir şey akıyor, bir şey çekiliyor gibiydi; Ahmed Cemil tekrar gözlerini İkbal'in gözlerine dikti, «İkbal!...» dedi.

Şimdi bu gözler onun bu feryadına karşı sakit kaldı, hâlâ ona bakıyordu, fakat artık onlarda bir şey noksan idi..

a h

203

18

Ahmed Cemil bu matem'in içinde bir hummanın korkunç kâbusundan uyanmış gibi çıkmış idi.

İlk günün kalbinde bir şey şu gözlerinin önünde tahakkuk eden faciaya inanmamakta devam ederek bir ölüye karşı son vazifelerin ifasıyle meşgul olurken o kadar büyük bir acı duymuyor, alelade bir iş görüyormuşçasına koşuyordu. Fakat her şey bitip de o tabutu kaldırmak, bu eve bir daha avdet etmemek üzere götürmek lâzım geldiği zaman bu facia bütün hakikatıyla gözlerinin önünde tecelli etti. Merdivenlerden sürünerek kızını son bir feryad ile selâmlayan annesinin sesi, o insanların artık her şeyini unutup da bütün metaneti bir matem'in kahrına teslim ettikleri dakikaya mahsus feryadı kulaklarını yırttı. O vakit dizleri titreyerek merdiven başına çıktı.

Tabut yabancı ellerle kalkarak, bu evi, şu ana ile kardeşi hafif bir meyl ile selâmlıyor, gidiyordu.

O zaman Ahmed Cemil'i, Ali Şekib'le Ahmed Şevki efendi kollarından tutmuşlar, kaldırmışlar, artık nefisine bir temellük kuvveti duymayan bu vücudu o tabutun arkasından sürüklemişlerdi.

Şimdi bütün o müthiş günün vukuatı zihninden, uzak bir vakanın mübhem hâatraları gibi geçiyor, şu henüz on günlük vak'a, hayatında, senelerce uzak bir maziye süzülüp gidiyordu. Fakat kalbinde hep o sönmek bilmeyen ateş yanmakta devam ediyordu.

O gün güzel bir hava altında Ahmed Cemil'in matemiyile istihza ederek Halic'in güneşli suları akan bir gümüş deryası gibi kayıklarının kenarlarından geçip gidiyordu.

O arkadaşlarının hiç biriyile lakırdı etmiyor, dik nazariyle sulara bakıyordu. Sonra Eyüb'e geldiler, onu çıkardılar, Ahmed Şevki onun zihnini işgal etmek, düşüncesinden - şu dü-

şünememekten ibaret olan donukluktan — vevay bir dakika olsun ayrılabilmek için gençliğine ait eski bir hâtradan bahsediyordu. Ahmed Cemil tabutun arkasında yürüdükçe yeni bir jölü geldiğine sevinerek koşuşan dilencilere bakıyor, bütün bu ölüler diyarının ölüm ile yaşayan halkını seyrediyor, bu tabuta kendisinden başka şu etrafındakilerin kayıdsızlığndan azim bir eza ile üzülüyordu.

Sonra namaz zamanını beklemek lâzım geldi. Onu arkadaşları bir kahvenin önünde alçak bir iskemle üzerinde işgal ediyordu. Artık Ahmed Cemil bu günün bitmesi, bir an evvel şu yabancılar arasından çıkarak matemiyile yalnız kalması içia sabırsızlanıyordu. Artık ağlamıyordu; namaz kılarken, dua edilirken, sonra dilencilerden mürekkep alay ile kabre gidilirken hep sükût ediyordu. Orada henüz bitmemiş kabrin yanında yine beklemek icap etti. Mezarlıklar yekdiğeriyile konuşarak, kazmanın ucuna tesadüf etmiş gömülü eski bir mezar taşı parçasının çıkarılması için çare düşünerek çalışıyorlar; bir ağacın dibinde mahallenin bekçisi iri gümüş saatini çıkararak geç kaldığına canı sıkılmış gibi bakıyor; mezarlar üzerinde, kenarlarında, ötede beride yirmişer para sadaka alabilmek için duran kadın, ihtiyar, çocuk, sakat ve sağlam dilenci güruhu sabırsızlanarak bekliyor, tabut bir komşu kabrin üzerine ihmal edilerek bırakılmış, son istirahat yerinin hazır olmasını bekliyordu.

O, bunlardan artık tahammül edilmez bir üzüntü duyuyor, bütün bu gördüklerine, kendi matemine karşı bir tahkir gibi ciğerleri yırtılarak bakıyordu. Sonra kabir bitince tabutu iplerle sararak indirdiler. Kapının baş tarafını desterenin , asabı tahriş eden dişleri keserken Ahmed Cemil kamına basıyor, bu sesi işitmekten mütevellit azabı tazyik etmek istiyordu.

Fakat sonra kabrin üzerine atılan toprak şişerek kardeşinin Au ehûdr.makarnı gözlerinin önünde yükseldiği zaman birden bütün açıkları taşı; o vücudu burada bırakmamak, şu toprakların gasbından almak isteyen bir his ile iki adını attı; Ali Şekib elini tuttu, onu bir taşın üzerine oturmağa mecbur etti. Şimdi herkes sükût ediyordu; bir hafız titreyen, ağlayan bir sesle şu taze kabrin üzerine ruhanî bir demet vaz'ediyordu. O zaman Ahmed Cemil ruhu okşayan teselliye benzeyen tatlı bir his ile şurada hafif hafif ağladı.

Ah! O günün hâtraları!... Şimdi hep bunları birer birer tahattura çalışıyor, o müthiş saatlerin hâtralarını sırasıyle ilhya için düşünüyordu.

O akşam arkadaşları onu eve göndermemek istemişlerdi. Yalnız kalacak olursa büsbütün fena olacağını söyleyerek kendisini o gece işgal etmekte ısrar ediyorlardı, fakat ona kabul ettirmek mümkün olamamıştı. Bilâkis matemine tamamiyle

MAİ VE SİYAH

205

nefsini teslim etmek, kardeşinin, doya doya acısını çekmek istiyordu.

Eve geldiği zaman akşam olmuştu. Bugün Süleymaniye'-nin kalbinin enisi olan şu minimini ev, nazarna eskimiş kafesleri, alçak cumbası, sıvaları dökülmüş duvarları, tahta kapısı ile çirkin, barid göründü.

Kapıyı Seher açtı, kalbinde garip bir his vardı ki o akşam eve girince bütün bu günün vakalarını yalan bulacağını zannettiriyordu. Seher'e bakamadı, bu kızın kızmış gözleriyle kendisine bakan nazarından kaçmak istedi. Annesine görünmeğe kuvveti yoktu. Doğru İkbal'in odasına kadar gitti. Onu hâlâ orada görecekmış vehminin mağlûbu idi. Örtüleri kaldırılmış, cıbinliği indirilmiş

karyolasına kadar gitti; bir müddet oraya baktı, sonra hemen oraya seccadenin üzerine atıldı, birinci defa olarak feryad ihtiyacını zaptetmek istemedi; orada bağırarak, kıvrınarak şimdi bu evi tamamen boş brakan kardeşi için kana kana- ağladı.

— Niçin bana öyle bakıyorsun, Cemil?

— Bilmem, sana bakıyor mu idim?...

Öğünden beri hayatından bir yarım asr geçmiş gibi çökmüş, ihtiyar olmuş idi. Öyle dalgınlıkları vardı ki saatlerle sürerdi. Artık düşünmek melekesinden tecerrüd etmiş gibi bir . lakırdı söylenirken boş gözlerini diker, öyle durudu.

Bugün Ali Şekib'in dükkânında yine gözleri arkadaşına tesadüf etmiş duruyor, fakat onu görmüyordu.

Ali Şekib elinden kalemini bırakarak defterini kapadı, artık onu biraz sarsmak, ona biraz kuvvet vermek zamanı geldiğini anlamıştı. Tâ yanma kadar geldi, yüzüne bakarak:

— Cemil, artık bu düşünceye bir hatine vermelisin! dedi.

Ahmed Cemil cevap vermeyerek dinliyordu:

— Dünyada hiçbir kimse tasavvur edemezsin ki hayatından hiç olmazsa bir büyük matem geçmiş olmasın. Sana çarpıldığın musibete karşı kayıtsız, fütursuz davran, demiyorum, mümkün olmayacak şeyler tavsiyesinden ne faide çıkar. Fakat sen her şeyden evvel kendi hayatını düşünmekle mükellefsin.

206

MAİ VE SİYAH

Bak, bugün ne yapacağını bilmiyorsun. Evde bir annen var ki yegâne ümidi senden ibaret, bir evinin var ki küçük bir tedbir noksanıyla elinizden gidabilecek, o herife kapırdığın makineler var ki kurtarmak lâzım, bunlardan sonra fakat hepsinden mühim olarak sen varsın... Bak, yine yüzüne artık yaşamaktan vazgeçmiş bir adam gibi bakıyorsun; biraz kendini silk, biraz damarlarındaki kanının cevelânını duy, gerçekten, hayattan vazgeçecek kadar ümitsiz, hulyasız mısın? Artık bu toprak parçasının üzerinde görülecek işin kalınması olduğuna ciddi bir kanaatle hükmediyor musun?...

Ahmed Cemil şimdi arkadaşından gözlerini ayırmış, dalgın bir nazarla mübhem bir noktaya bakıyordu. Ah! Hayatının o ümidi o hülyası!... Şimdi onu kendisinden ne kadar uzak görüyordu.

Ali Şekib devam ediyordu:

— Bence artık bu uyuşukluğa bir fısıla vermek zamanı gelmiştir. Biraz tesviye edilecek şeyleri düşünmek lâzımgelir, zannedirim..

Ahmed Cemil ayağa kalktı, arkadaşının önüne dikilerek:

— Her şeyden evvel tesviye edilecek diğer bir şey var ki onu unutuyorsunuz.

Gözlerinde şimdi vahşi bir nazar vardı. Ali Şekib arkadaşının hiç alışmamış olan bu nazardan ürkek:

— Neyi unutuyunuz? dedi.

— Kardeşimi öldüren adamı! Onu insanların adalet pençesine teslim etmek benim en evvel düşünilecek vazifem değil mi?

Ali Şekib şimdi arkadaşının hayretle yüzine bakıyordu. Kendi kendisine! «Zavallı çocuk!

diyordu, ne ile isbat edecek? Ondan bu suretle mi intikam almak istiyor?» Arkadaşı için şimdi başka bir tarzda merhamet duyuyor, hemşiresinin intikamını almak ihtiyacı içinde onu esbabını tedarik inkânından mahrumiyetini düşünerek aczinin bütün acılığını hissediyordu. Şu dakikada bu meseleyi fikir selâmetiyle muhakeme edemeyeceğini anladı, düşündüğünü söylemekten içtinap etti, başını sallayarak: — Pek yapılmayacak şey değil, fakat bu mesele yine sırf hissiyata ait bir şey! Ben bilâkis seni biraz maddî işlere sevk etmek istiyorum; dedi.

Ahmed Cemil cevap vermek üzere idi. Ahmed Şevki efendi-

JMAİ VÜJ SİYAH

20T

dinin kapıdan giren göbeği göründü; o, vakit buldukça matbaadan sıvışarak buraya gelir, eski arkadaşlarıyla biraz dereden tepeden bahsedirdi.

Bugün Ahmed Cemil idare memurunu görünce bir tes-Jiyet nefesi aldı. Kardeşinin vefatından beri ondan bir şey sormak istiyor, cesaret edemiyordu. Bugün beş dakika evvel Ali Şekib'in başladığı muhavere tertibine de lüzum görmeyerek Ahmed Şevki efendi mukaddeme tertibine de lüzum görmeyerek Ahmed Şevki efendi göbeğinin sikletini dinlendiren bir nefesle henüs solumakta iken sordu:

— Sizden birşey anlamak isterdim, fakat bana tamamen doğrusunu söylemenizi şiddetle rica ederim. Kardeşinin vefatına dair o herifle elbette bir lakırdı etmişsinizdir. Size ne dedi? ve onun vefatı haberini ne suretle telâkki etti?

Ahmed Şevki efendi evvelâ bu suale taaccüp ediyor göründü, sonra kendisine mütad olan tavriyle omuzlarını silktili:

— Ne için doğrusunu söylemekliğim için ısrar ettin? Sana hakikati süsleyerek söylemek için bir sebep var mı? Zaten bunu benden sormaya lüzum gördüğüne de şaşarım, onu iyice anlamış isen vak'ayı ne yolda telâkki etmiş olacağını da tasavvur edebilirsin, Benimle uzun uzadıya lakırdı etmedi, ertesi sabah: «Dün cenazeye gitmişsiniz. Vah vah: teessüf ettim, iyi kızdı, isabet oldu ki münasebeti kesmiş bulunduk, yoksa çok muztarıp olacaktım!» dedi, o kadar! Sen daha ziyade birşey mi bekliyordun?...

Ahmed Cemil sükût ediyordu. Bir adamın insanlık duygularından bu derece mücerred olabileceğine delâlet eden hikâyeler işittikçe mübalâğaya hamlederdi. Bir sene zevci sîfâ-ıyle yaşadığı bir vücudun hahvına sebebiyet verdikten sonra bu kadar kayıdsızlık gösterebilmek için bir kalbin ne büyük kuvveti olmak lâzım geleceğinde nûtehayyir idi.

Ali Şekib'e baktı, şimdi Vecdi beyin idare memurunun ağzında başka bir istihza manasıyle mazmunu teeyyüd eden o sözü hepsinde mütalâa beyanına imkân bırakmayan ağır bir nefret uyandırıyordu.

Bu sırada dükkânın kapısından içeriye billur gibi çıngıraklı bir çocuk sesinin «Havadis!...»

dediğini işittiler. Bu sese hep âşinâ çıkarak başlarını çevirdiler, kapıdan gülümseyerek . kendisini göstermek isteyen Nedim'i gördüler.

208

MAİ VE SİYAH

Ahmed Cemil sordu:

— Nedim, sen müvezzî mi oldun?... Çocuk sevinçle cevap verdi:

— Bugün başladım, beyim!..

O vakit Ahmed Şevki efendi Vehbi beyin bir gün evvel Nedim'e izin verdiğini anlattı. Çocuğun haftada aldığı beş on kuruşu çok görmüştü. Ahmed Şevki efendi ona küçük bir sermaye vermiş, daha l ziyadesini yapmaya muktedir olama-yarak çocuğu hiç olmazsa müvezziliğe sevk etmişti.

Ahmed Cemil Nedim'e birşey sormak istiyordu, evvelâ tereddüt etti, sonra cesaret gösterdi:

— Baban nasıl, Nedim, haberin var mı?

O vakit çocuğu bir saniye evvel kendisini serbest bir meslek sahibi görmekten tevellüt eden neşvesi uçarak gözlerini birdenbire hüzin kapladı:

— Babam mı?... Bilmem... dedi, sonra içini çekerek ilâve etti:

— Dün annem gitmiş, iyi değilmiş!...

O zaman üç arkadaş hayretle bakiştılar. Nasıl, bu kadim o kadar işkencelerine tahammilden sonra kendisini terkedip sefalet içinde bırakan bu adamı affedecek kuvvet bulmuş mu?

Ahmed Cemil üçünün de birden aklına gelen bu mütalâyayı tefsir etmek için: — Zavallı kadınlar!

dedi.

Nedim'in billur sesi Babâli yokuşundan aşağıya doğru uzaklanarak kayboluyordu: Havadis!...

Ahmed Cemil arkadaşlarına sıra ile bakarak dedi ki:

— Bana refakat edebilir misiniz?...

— Ne için? dediler. Ahmed Cemil hastahaneye gitmek, o da Racî'yi affetmek istiyordu. Teklifini hemen kabul ettiler. Ali Şekib dükkânı kapamaya karar verdi. Ahmed Şevki efendi matbaadan iki saat gaybubet edeceğini haber verip avdet etmek üzere ayrıldı.

Ahmed Şevki efendinin dar yerlere zor tahammül eden iri göbeğiyle soluyarak girişine arabacı gülüyordu. Arabanın sarsıntısından yokuşa fazla bir zorluk ilâve edecek bir vü girdiğini farkeden beygirlerin bile kulaklarında endişeye

MAİ VE SİYAH

209

lâlet eden bir hareket oldu. Ahmed Cemil karşıya oturdu, Ali Şekib «Yenibahçe'ye!» emrini verdi, günde onaltı saat istanbul'un inişli yokuşlu sokaklarında şu makasları bozuk sandukayı sürüklemekten bızar olan hayvanlar yerlerinden oynadılar, yorgunluktan kırılmış bacaklarıyla yokuşu tırmanmaya başladılar.

Ali Şekib solda kütüphanelerden birini göstererek Ahmed Şevki efendiye birşey anlatıyordu.

Ahmed Cemil arabanın gürültüsü arasında işitemiyordu, kulağına yalnız bazı kelimeler geliyordu:

«Silik para... Akçe farkı... Kitapçılarla sarraflar...» Dikkat etmedi, bu zaten bilmediği bir mesele değildi. Pencereden sokağa bakmayı tercih etti; Çetnberlitaş'tan, Beyazıt'tan geçtiler, Aksaray yokuşunun başına gelince Ahmed Cemil'de çoktan görülmemiş yerlerin tekrar temasından hâsıl olan bu tahattur lezzeti uyandı. Şimdi hemşın onbeş sene oluyordu ki Aksaray'ı görmemişti. Hele daha ötesini hiç

bilmezdi. Yenibahçe'nin namını iştikîkçe burasını İstanbul'un hemen haricinde, sahraların yeşilliklerine sığınmış bir sayfiye gibi tevehhüm ederdi. Onbeş sene evvel? Kendi kendisine o zamana ricat ediyordu. O vakitler Aksaray caddesi henüz Şehza-bebaş'yle Direklerarası'na mağlûp olmamıştı. Şimdi Vezne-dler'i dolduran ramazan eğlencelerinden bir kısmı o zaman bu sokakta halkı han içlerine toplardı. Zavallı babası!... Zihninde müphem hâtıra levhaları uyanıyor, kendisini bir ramazan gecesi babasının yanında tiyatroya gitmek için bu sokağı inerken görüyordu. O zaman ne kadar mesut idi! On yaşında-M çocuklara mahsus daima taşmaya müheyya neşve ile o vakit her sözlerini tuhaf bulduğu o oyunculara, hele uzun fesli ibişe ne kadar gülmüştü! Şimdi bunların hepsinden uzak! Hele babasından... Ya onu takip eden ikinci matem darbesi! Demek hayat dedikleri şey böyle sonuna kadar müthiş darbeler toplamakla geçecek. Bir aralık annesi hatırna geldi; birgün onu da, hayatının biricik servetini, münferit tesliyetini de kaybedive-recek olursa ne yapacak?...

Şimdi manav, kasap, bakkal, aşçı, helvacı dükkânlarının teselsüli gözlerinin önünden geçerken o, bu korkunç ihtimali düşünüyor, o matem vukuu imkânna titriyordu.

Bir aralık Ahmed Şevki efendi: — Hele yokuş bitti; dedi. Ahmed Şevki efendi araba ile yokuş

inmeyi yayan yokuş çık-

Mai ye Siyah — F. 14

nak kadar zor bulurdu. Artık kalabalık azalıyor, Aksaray caddesine hayat veren hareket burada kesilmiş oluveriyordu.

O zaman araba bir ıssızlık içinde yuvarlanmağa' başladı. Ahmed Cemil'in gözleri tek tük dükkânlarla su taşıyan bir uşaktan, bir tarafa ceviz oynayan dört çocuk zünresinden, beride şemsiyesine dayanarak yavaş yavaş yürüten bir efendiden mürekkebe nadir hayat eserleriyle sükûti bir hüzin ha-vasıyle dolu bu sokağın perdeleri innmiş kafesli pencerelerini temâşa ediyor; bu tahta evlerin renk renk cephelerinde okunan tefekkür sükûtuna dalyordu.

Araba, atlarında, kaldırımların taşlarından sekerek, bozuk makaslarının üzerinde sarsılarak, bir uğultu içinde sürüklenip gittikçe, önünde akıp gittiğini gördüğü şu sakit hayat levhalarının gizli köşelerine giriyor; sonra fikri bu sokaktan ayrılarak iki tarafa bükülen sokaklardan daha ilerisine hülyasını sevkediyordu.

Bütün o sakın mahalleleri, şehir hayatının o sükûn muhitini dimağının içinde görüyordu.

O buralarda duyulan istirahat kokusundan ne kadar uzaktı! Süleymaniye'nin mini mini evi, o da burası gibi saadet sükûnu içinde değil miydi? Halbuki o bütün emellerinin şematet ve tarakasını getirmiş, o sükûnun içme atarak bu saadet yuvasını bir fırtınanın velvesine boğmuştu.

Ne olurdu, o da bir dairede mukayyid olsaydı, iştirah emeli arkasında koşmasaydı da kendisine o evin sükûtu ile uygun olacak bir hayat vücuda getirseydi?

Ahmed Şevki efendi: — Geliyoruz!... dedi.

Araba durdu. Ali Şekib'le Ahmed Cemil atladılar, Ahmed Şevki Efendi inleyerek kapıdan sıyrıldı, basamağa korka korka basarak hopladı.

Onlar kapıcı ile görüşürken Ahmed Cemil bu binanın karşısında soğuk bir his duydu, kendi kendisine: «Bir de şu pencerelerin içindeki hayat var!» diyordu. Burası nazarında bütün beşer hayatının mücessem ve sefalet muhassalası gibi yükseliyordu.

Bütün ekmeksiz kalmış aileler, satıla satıla nihayet son servet olan yorgan da gittikten sonra hastahane yatağa düşen hastalar, memleketinde kendisini bekleyen çocuklarını düşünerek can çekişen babalar, türlü emellere veda ederek burada ellerinden kaçmak isteyen hayatı salıvermemek için cenk eden gençler, bütün beşeriyetin iltiyam bulmaz yaralan bir an içinde aklına geldi, daha sonra Raci'yi düşündü...

Acaba onu ne halde görecekler? Şimdi merdivenleri çıkmışlar, dehlizlerden geçiyorlardı. Ahmed Cemil burada pencerelerin önüne birikmiş ayakta hastalar, koğuşlarının içinde yay takları görüyordu. Bir koğuşun önünden geçerken bir hastanın ıhlısı arasında diğer bir yataktan güftesiz bir nağme işitti, kendi kendisine: «Şüpheşiz bir genç!» dedi.

Dehlizde duranlar hayretle kendilerine bakıyorlar, böyle, bir ziyaret gününün haricinde gelenleri bir resmî adam zannederek selâma duranlar oluyordu. Ahmed Cemil bunların içinde neşeli çocuklar, hastalığının vehametini idrâk edemeyen zavallılar gördü. Şimdi bütün bu manzaradan, baştan başa insanlığın feci levhası şeklinde delişetini gözlerinin önüne seren bu yerden kaçmak, bir an evvel kurtulmak istiyordu. Bir el çeliktten tırnaklarıyla kalbini sıkıyor, bir ses: «Bak, bir de bu hayata; bu sefalet sahnesine bak» diyordu.

Artık hayatın felsefesinden ne... kadar uzak olduğunu, kendisinin nasıl yAAğJAAemeAJıAşLptAJeAinAçüaAAAıçye-rek bir hülya âlemi aradığını hissediyor, müstezhi bir seda gülerек: «Ah; SeninjütnüneK ver hulyaların.« . çiçekli, şemaların...» diyordu.

Artık gelmişlerdi, kendilerine refakat eden hizmetkâr çekildi, içeriye girdiler, Raci'ye bir küçük oda tahsis etmişlerdi, orada yatağın üzerinde dalgın yatıyordu. Ayak seslerini iştince gözlerini açtı, arkadaşlarını tanıyınca yatağında doğruldu. Artık yaln-z kalmaktan usanmıştı. Onların geldiğine bir çocuk gibi sevindi... Teşekkür edecek kelimeler bulamıyordu, yer gösterebilmek için telâş etti. Yalnız bir sandalye vardı ki Ahmed Şevki efendiye verildi, Ali Şek'b yatağın kenarına ilişti, Ahmed Cemil ayakta kaldı. Raci onun bir türlü ayakta kalmasına razı olamıyordu.

«Şuraya siz de sıkışsınız...» diyordu. Ahmed Cemil'in ayakta kalmak için ısrarına karşı sükût etti. Şimdi sualler başladı, buraya geleliden beri matbuat âleminin vukuatını öğrenmek istedi.

Ahmed Şevki efendi anlatıyor, bu âlemin kendine mahsus havasını naklediyordu. Bir aralık Raci Ahmed Cemil'e baktı: — Siz de matbaadan çıkmışsınız, teessüf ettim! dedi. Ahmed Cemil dikkat ediyordu. Raci'nin yalan

söylediğini, teessüf değil bundan bir memnuniyet hissederek vak'aya vukufunu ona söylemekten de bir intikam lezzeti duyduğunu fark etti. Fakat o artık Raci'yi tamamiyle affa meyyal idi. Yalnız Raci kendisini affetmiyordu, haset hissi şu ölüm yatağında bile ona kin telkin etmekten hâli değildi.

Onlar Raci'ye kendisinden bahse cesaret etmediler, buna lüzum da yoktu; Raci'nin artık bitmiş

olduğuna çökmüş yanakları, bir veremli sinada ölüme tekaddüm eden bu câmid rengi, gözlerin sönmeye müheyya bir kandil ucunda parlayan ziya bakiyesini andırır nigâhı şehadet ediyordu.

Ahmed Şevki efendi bir aralık saatine baktı. O ısrar ediyor, «daha oturunuz, daha sorulacak çok şeyler var.» diyordu, fakat artık suallerin aşığı gelmiyordu. Her şeyden bahsetmiş idi, yalnız karısıyla Nedim'i unuttu. En nihayet kendisi hakkında bir rey almak için, müteverrinlere mahsus bir müs-tantik inceliğiyle: «Ben de artık bir haftaya kadar çıkarım, zannederim, biraz öksürikle dermansızlık var, kuvvet için ilaç alıyorum. Yürüyebilecek bir hale gelisem hemen dışarıya can atacağım.» dedi, sonra onları «elibette!» deyişlerine mukabil «bir daha içmeyeceğim. Beni çok sarsmış» mütalâasıyle bir cevap ekledi. Ahmed Şevki efendi tekrar saatine bakıyordu. Ahmed Cemil bir cevap vermeğe cesaret bulamayarak ilaç şişelerini muayene etmekle meşgul oldu, yalnız Ali Şekib, «ya, hep o içkinin seyy'i esi değil mi?» diyordu.

Çıkarken tandıklardan bir genç tabibe tesadüf ettiler, o: «Arkadaşınıza ben bakıyorum.» dedi.

Ahmed Şevki efendi: «ümit var mı?» diyordu, tabip cevap verdi: «— Ümit ne vakit kesilir?...»

Ali Şekibin dükkânına geldikleri vakit cam kapının aralığında bükülmüş bir kâğıt parçası buldular, üzerinde «Ahmed Cemil bey için» kelimeleri vardı. Ahmed Cemil, Hüseyin Nazminin yazısını tanıdı.

Tezkere hemen orada kurşun kalemıyla karalanıvermiş dört satırdan ibaretti.

«Hedefi olduğun müthiş darbeyi haber aldım, matemine tamamen iştirak ederim. Seni görmek, elini sıkmak için iltiya-MAI VE SİYAH

213

jcin var. Seni birçok defalar aradığım halde ele geçirmek mümkün olmadı. Yarın sabah gelip beni idarede gör. Seni ne kadar meşguliyet arasında düşündüğümü tasavvur edebîsen mütaha -sis olurdun. Sana verilecek bir çok havadisim de var.»

Son cümleye Ahmed Cemil hepsinden ziyade ehemmiyet verdi. Hüseyin Nazminin ne havadisi olabilir?

Bir aralık sabırsızlığından gidip kaleme aramak istedi; arkadaşlarından ayrılarak Babâli'ye girdi, odacıdan soru: — Hüseyin Nazmi bey?

O kalemden çıkalı bir saat olmuştu. Kendi kendisine «yarma kadar beklemek mümkün değil, merakımdan çatlayacağım... Köşke gitsem ne olur?» dedi. Köşke gitmek çâresi aklına gelince artık duramıyordu. Hüseyin Nazmi'nin vereceği havadisi öğrenmek için sebepsiz şedid bir arzu, kavi bir ihtiyaç hissediyordu. Eve kadar gitti, o akşam Erenköy'üne gideceğini haber verdikten sonra bir an evvel yetişmek için yokuşlardan uçarak indi. Köprü'de vapuru beklemek lâzım gceddi, bura-A da geçirdiği yarım saat bir uzun gün kadar sürdü.

Bir aralık kendi kendine: — Ya henüz köye avdet etmemişse!... dedi. Fakat burada beklemek mümkün değildi, Hüseyin Nazmi'nin tezkeresini alır almaz birden inkışaf eden bir his Erenköy'üne gitmek için

onu sürükliyordu.

Lâmîa'ya tekrar, bir kere daha, tesadüf etmek ümidi şimdî kalbinde bütün hissiyata galebe etmiş.

onları iskat ederek yalnız o sesini yükseltmeğe başlamış idi. Onun hakkındaki derin meftuniyeti, geçirdiği ısrap devresi: arasında biraz şiddetini kaybetmiş, başka hislere yerini terkederek susmuş idi; fakat Lâmiâ'dan bir âşikane haber getirmiş gibi onun kardeşinin şu yazısında, şu kâğıt parçasında, güya bir parça onun sıcaklığını duyarak birdenbire o sevdâ ateşi bütün kuvvetiyle yeniden alevlenmiş idi.

Köşkün çınrağını çekerken, böyle bir gün kapıyı onun açtığını tahattur ederek onun mütebessim simasını karşısında görecekmış, vehmiyle, titiyordu. Kapıyı bu defâ uşak açtı. —

Beyefendi geldi mi?

Hüseyin Nazmî'nin geldiğini haber aldıktan sonra bir inşirah duydu. Merakını halletmek için burada da beklemek lâzım geleydi!

Hüseyin Nazmî'ye ilk sözü bir sitem oldu!

— Verecek havadisın ne olduğunu söyleseydin de buraya yorulmasaydım olmaz mıydı?

Hüseyin Nazmî gülüyor, haber vermediği için pek iyi etmiş olduğunu söylüyordu. Sonra birden arkadaşının, iki hafta içinde büyük bir hastalıktan çıkmış dibi duran zayıf, çökük çehresini, altlarında birer siyah daire beliren gözlerini, musibetin kahriyle hırpalanarak ihtiyar olmuş

görünen bir vücudu görünce Ahmed Cemil'in karşısında gülmek değil ağlamak lâzım geleceğini hissederek durdu. Ahmed Cemil de şu dakikada büyük matemlerden sonra birbirini seven iki kalbin ilk tesadüfünde hissedilen ağlamak arzusuyla Hüseyin Nazmî'ye bakıyordu. O vakit ikisinin de gözlerinde daha o mateme dair bir kelime teati edilmeden seri ihtilâçlar hâsıl oldu.

Ahmed Cemil kendisini zaptetti. Fesi ile pardesisini çıkarıp fırlatmak için arkadaşının gözlerinden gözlerini ayırdı:

— Vereceğin havadisi söyle... dedi.

— Havadis!... Gidiyorum, o kadar... —j Nereye gidiyorsun?

— Yalnız orası belli değil. Teşebbüslerimi biliyordun, sefaretlerden birine tayin edilmek için daima uğraşıyordum, nihayet...

Hüseyin Nazmî ellerini uğuşturuyor, arkadaşından sevincini saklayamıyordu:

— Nihayet tayin edilmek üzereyim. Paris, Londra, Brüksel, Madrid velhasıl bir yere; benim için ilk meslek kademesini teşkil edecek bir yer olsun da...

Hüseyin Nazmî'nin çocukça sevincine karşı Ahmed Cemil duruyordu. Bu mesud refiki, zengin bir babaya, emin bir hayata malik olduktan sonra istikbaline parlak bir meslek 'hazırlayan bu arkadaşı kıskandığı için değil, fakat bunlar hep boşa çıkan emellerini, bahtsız başlayarak yine bahtsız devam edecek gibi görünen hayatının muhrumiyetlerini takrir ettiği ağır bir yeis duydu.

însan kendisinin sefaletinin derecesini bir servetin ihtişamı yanında, bedbahtlığının bir hükmünü bir saadet nümayışı karşısında daha büyük bir acı ile anlar; bu bir saniye zarfında tâ mukaddemesinden şu ana kadar ikisinin hayatını teşkil eden tezad silsilesi fikrinin içinden geçti.

MAİVE SİYAH

215

— Ne düşünüyorsunuz, Cemil?

Tebrikte teahhur ederek aldığı habere karşı durgun kaldığına utandı, bu suali başka bir sual ile iptal etmek isteyerek:

— Demek hemen gidiyorsun? dedi.

Hüseyin Nazmî'nin hemen gitmesi onun için bir başka ehemmiyeti haizdi. O gidecek olursa Lâmiâ ne olacak? O bulunmadıkça mesele birçok zorluklar kesbediyordu, hiç olmazsa ondan bir vaad alacak olsa...

Hüseyin Nazmî diyordu ki: — Kinbilir? Zannetmem ki o Ttadar çabuk gidebilmek mümkün olsun... Resmî muamele hiç olmazsa bir ay sürer, ondan sonra... Ha, sana verecek başka bir haber var, buna da ayrıca memnun olacaksın...

Ahmed Cemil bu ikinci şeyi bakleyerek arkadaşının yüzüne bakıyordu, o gülerek söyledi:

— Senin küçük Lâmiâ'yı veriyoruz...

Ahmed Cemil'in kulaklarına' 'bir şey tıkandı, Hüseyin Nazmî'nin sesini bir uğultu içinde duydu.

Gözleri bulandı, durduğu yerde vücudu sallıyor zannetti. Veriyoruz, ne demek? Bu kelimenin başka bir mânası olup olmayacağını düşünüyordu. Nefesi tıkanarak sordu:

— Ne demek?.

Hüseyin Nazmî alay ediyordu: — Ne demek olacak? Ben gidiyorum, eve bir enişte geliyor...

Ahmed Cemil şu dakikada Hüseyin Nazmî'ye hücum ederek bağırarak hevesini duydu, şu sözler ağzından taşmak istiyordu :

— Demek beni aldattınız?... Demek onu bana vermeye-cekdiniz?... Lâkin biliyorsunuz ki ben ona malik olamazsam benim için hayat bitmiştir, ölmekten başka birşey kalmamıştır?

Boğularak: — Tebrik ederim! dedi, fakat artık lâkardıya devam edebilmek için kuvveti yoktu, bir iskemleye düşmek nev'inden oturdu. Nefsini zaptederek bir şey ilâve etmek istiyor, fakat bir kelime daha söylerse saklamak istediği bu müthiş ısrabı, şu şimdî kalbini kıvrıran vahşî ye'si gizleyememek-ten korkuyordu.

Kendi kendisine: — Mümkün değil, alay ediyor, şimdî bana: «Hayır, Lâmiâ sesindir!» diyecek...

Lâkin ben, ah ben!... Şimdiye kadar söylemeli değil miydim? Ya beni anlamamış, Lâmiâ'nın benim hayatıma lâzım bir şey olduğunu hissetmemiş ise?...» diyordu.

Bir aralık aklına son bir ümit geldi, «Belki henüz bitmiş bir mesele değildir.» dedi, aksini haber almaktan ürkerek istizaha hizmet edecek bir şey söylemekten çekiniyordu, fakat sabredemedi: —

Demek izdivaç meselesinin takarrürünü bekleyeceksin?

— Hayır, o takarrür etmiş bir mesele, fakat düğün teah-hür etse bile hiç olmazsa nikâh merasiminde hazır bulunmak istiyorum. Ah bilsen Cemil, şimdiden kendime nasıl bir hayat tâynine başladım...

O zaman Hüseyin Nazmî tasavvurlarını anlatmağa başladı Tâyin olunacağı memlekete göre bir hayat tarzı ihtiyar edecekti, bir yandan resmî vazîfesiyle meşgul olarak; bir yandan da bir mektebe, ya hukuka, ya siyasal bilgilere, yahut güzel sanatlardan birine intisap edecekti.

Anlatıyor, kendisini kımdıdamadan sabit nazarlı gözleriyle dinleyen arkadaşına uzun uzun emellerinden bahsediyordu.

Ahmed Cemil karşısında anlamadığı, duymadığı şeylerden bahseden bu adama o boş ve sabit nazariyle bakarken başka bir âlemde gibiydi. Kendi kendisine: — Ah! Mümkün değil!... diyordu, bütün hüylarını kaybettim, fakat bunu, evet, hayatımda yalnız bunu muhafaza etmek isterim...

Bu iştittğim şeyler hep yalan olabilir, onları umulmayan bir vak'a alt üst edebilir, Lâmiâ'yı başkasına vermek beni öldürmek demek olacağını şu karşında gülerek hülya kuran adam anlamalı, değil mi?... Ya o, Lâmiâ, kendisi?...

O vakit Ahmed Cemil Lâmiâ'nın parlak ve siyah gözleriyle kendisine tatlı bir tebessüm içinde kavî bir sadakat vaadi yolladığını görüyordu. Aşkının bütün muhtasar tarihini teferruat ve tafsilâtıyla zihninden geçirdi.

***- Hepsî hâtrâsından birer birer geçiyordu; Lâmia'nın çocukluğuna ait vak'alarA Bon Marche'deki tesadûf, bir akşam burada gezerken gözlerinin selâmı, daha sonra o edebî müsamere... Ya o defterin altına yazdığı iki kelime, yalnız Lâmia'nın muhabbetine bir senet hükmünde değil miydi ? Şimdi zihninde Lâ-mia'yı babasının, annesinin ısrarına karşı nefsinî müdafaa edememiş bir zavallı sıfatıyla görüyor; kendi kendisine: «İhtimal ben burada kalbimin koptuğunu hissederken o da yukarıda ağ-

M A İ VE SİYAH 17

lıyor!...» diyordu. Ah! Onun kendisi için ağladığını bilse, evet, bunu mümkün olup da görse, yalnız bununla müteselli olacak, yalnız bu mükâfata mukabil onu kaybetmeğe muvafakat edecekti...

Bir aralık: — Lâkin ben ne kadar cebin bir adamım. Niçin hepsini Hüseyin Nazmî'ye söylemiyorum? Neden şimdi bütün hakikati itiraf ederek: «Onu bana ver, o benim olmayacak olursa, hayat artık taşınmayacak bir yük hükmünde kalacak.» demiyorum; dedi. Sonra bütün zavallılığı, fakirliği mesleksizliği aklına geldi. Lâmia'yı ne sıfatla talep edecek? Onun dest-i izdivacına nasıl hak iddia edecek ? Lâmia kendisinden ne kadar uzak, ne kadar uzaktı!...

«Lâmia'yı bana veriniz» demek, hususîyle bugün onun bu derece biçareliğinde bu isteğe cesaret etmek: «Beni evinize kabul ediniz, beni doyurunuz, beni besleyiniz» demek mesabesinde değil miydi? Ah! Lâmia'nın beklemesi mümkün olabilse?... O muvaffak oluncaya kadar bekleteseler!...

Şimdi Ahmed Cemil yine Lâmia'yı yine kendisi gibi şu boşa çıkan aşkm matemiyle mahzun görüyordu:

Hüseyin Nazmî: Cevap vermiyorsun, Cemil ? diyordu, sonra arkadaşının matemini düşünerek bu sualine nedamet etmiş göründü: — Canın sıkılıyorsa dışarıya çıkalım, dedi. Ahmed Cemil'in yalnız kalmağa ihtiyacı vardı, artık bunalıyordu. Ah! Bugün buraya niçin gelmişti? şu dakikada evinde, o hayatının her sırına munis olan odacıtta olaydı, yatağının üzerinde kıvranarak, yastıkları sıarak, mecnun bir yeis tuğyanı ile, Lâmia'nın da matemini tutacaktı. Burada, Hüseyin Nazmî'nin karşısında bir şey yapamayarak durmak müthiş bir azap idi ki, artık metanetini sarsıyor, sabrını tüketiyordu. Biraz dışarıya çıkabilmeği bir küçük necat vesilesi olmak üzere telâkki etti:

— Evet, çıkalım, dedi.

— Öyle ise beni biraz bekle, giyineyim.

Hüseyin Nazmî çıkınca Ahmed Cemil ayağa kalktı; boşluyordu, havasız kalmış gibi ciğerleri darlaşıyordu. Kütüphanenin penceresine dayandı, bahçeye baktı.

Demek bu hülyasına da veda etmek, bundan da vazgeçmek lâzım geliyor? Bir sarmaşğın üstünden iki serçe yekdedirini kovalıyordu, sonra gözleri kapının önünden bir arabanın toz ka-o x x

sırgalarına bulanarak geçişine daldı. Şimdi ne yapacak? Gözleri arabayı takip ederken o kendi kendisine soruyordu: — Buna da böyle tam bir tesliniyet ile mağlûp mu olacağım? Bir şeyler yapmayacak mıym? Bir şeyleri kırıp parçalanmayacak mıym? Heyhat! Artık elinde kırılıp parçalanmış bir hayat kalmıştı. Ah! Onu şöyle avucunun içinde sıkarak ayaklarının altına atsa, büsbütün hurdahaş etse!

Bir aralık durduğu pencerenin altında kumların çıtırdı-dığı işitti. Kim olduğunu görmüyordu, sonra yavaş yavaş Lâmia'nın mürebbiyesini farketti, acaba Lamia da beraber mi? Evet, bir ayak sesi daha vardı, eliyle göğsüne bastı, onu görmeğe nasıl tahammül edecek?

O zaman mürebbiyesine yetişmek için Lâmia'nın biraz acele yürüdüğünü gördü. İkisini de arkalarından görüyordu. Onlar, şüphesiz akşam seyranını yapmak için bahçe kapısına doğru ilerliyorlardı, kapıya yaklaşıyorlardı. Ahmed Cemil bu çehreyi bir defa daha görmeğe muhtaç idi, gözleriyle onu âdeta çekiyordu.

Lâmia başını çevirdi, köşke baktı, Ahmed Cemil bulunduğu yerde vücudunun eridiğini hissediyordu. «Şimdi beni göreceksin!...» diyordu. Lâmia köşkün ikinci katına bakıyordu. Sonra karşındaki tuhaf bir işaret etmiş gibi küçük bir kahkaha ile güldü, elini salladı, başını çeviriyordu, gözleri aşağıdaki pencereye tesadûf etti, yalnız o kadar... Bir nazar ki ba-kışıyle beraber ayrıldı, bir nazar ki güya orada, şu pencerede kimse yokmuş gibi kayıtsız, manasız idi...

Ahmed Cemil artık onu görmemek için oturdu. Şimdi, şu bir saniyeden sonra Lâmia'ya bir husumet hissediyordu. Biraz evvel onu gülüyor görmekten tahammül edilemez bir işkence duymuştu. Eğer Lâmia bu anı nazar içinde ona küçük bir tesliyet mânâsı göndermiş olsaydı hepsini unutacak, yalnız o nazarın hâtrâsını bütün kıran aşkın bir yadigarı kabilinden hayatının sonuna kadar saklayacak, ruhunun içine sararak bu yadigarı hayatının biricik saadet nasıbesi hükmünde . besleyecekti; fakat bu öyle bir nazar idi ki hiç bir şey ifâde etmemekle beraber Ahmed Cemil'e bütün hülyasının bir yalan olduğuna şüphe edilmeyecek bir bedahetle şehadet etmişti. Demek Lâmia ile onun arasında hattâ bir ülfet bakiyesi, bir MAI VE SİYAH

219

mazi yadısı bile kalmayacak? Demek aralarında her şey bitmişti?...

Ahmed Cemil şimdi Lâmiayı kaybetmekten değil, fakat bu nazardan müthiş bir ıstırap duyuyor, hele Lâmia'nın o yukarıya bakarken güldüğünü bir cinayet kabilinden affetmiyordu.

Lâmia şimdi nazarında ona hiyanet etmiş bir vefâsız sıfatında görünüyordu. Evet, yalnız bu nazar bir cinayet hükmünde idi. Biraz evvelki tebensümü ile, bir saniye sonraki lakayt nazariyle Lâmia güya yukarıya: «Ne kadar bahtıyarm!» derken aşağıya: «Bu kim oluyor?» demişti.

Hüseyin Nazmî içeriye: «Geç mi kaldım? diyerek» girdi, Ahmed Cemil: «Ben zaten çıkmaktan vazgeçtim! dedi.

Artık ona tekrar tesadûf etmekten korkuyordu, onun için çıkmamağa karar vermişti. Hüseyin Nazmî: «Sen bilirsin! öyle ise bahçeye çıkalım!» dedi. Ahmed Cemil ona da razı olmadı, orada da Lâmia'yı tekrar görmek tehlikesi vardı. Artık onu istemiyordu, yalnız halledilecek bir merakı kalmıştı: — Acaba verdikleri nasıl adam? diyordu...

Hüseyin Nazmî şimdi arkadaşını garip bularak hayretle yüzüne bakıyordu. Ahmed Cemil'in gözleri ağlamış gibi kızarmış, bütün çehresi hafîfe, çökük yanaklarıyla gerilerek daha zayıf bir hal almış, göğsü sık sık nefeslerle şişerek donuk bir nazarla gözlerini ona dikmişti. Hüseyin Nazmî yanına kadar gitti, ellerini tuttu:

— Lâkin Cemil, sen hastasın! dedi.

Elleri ateşler içinde yanıyordu.

Ahmed Cemil cevap vermedi. Evet, hasta, bilse ne kadar, ne derin bir nüthlik marazla hasta idi...

Lâmia'nın son kayıdsız, fütursuz nazarı olmasaydı şu dakikada hepsini itiraf edecekti. «Ben fakirim, fakat bekleyiniz!» diyecekti. Lâkin bu son nazar onu şimdiye kadar aldandığını, beş

dakika evvel kavî bir muhabbet teminatı hükmünde olan bütün o hâtraların mânâsız şeyler olduğunu, bu aşkı yalnız kendisi icad ve tezyin ettiğini anlatmıştı. Evet Lâmia kendisini-sevmiyor, ve hiç bir vakit sevmemişti. O şimdi mürebbiyesi-nin yanında belki nişanlısını görmek emeliyle koşarak yürüyordu. Demin gülerlek yukarıya baş sallayış... Ahmed Cemil bunda da, Lâmia'nın nişanlısına tesadûfî ihtimaline ait bir lâtife keşfediyor. «Mese lâ hizmetçilerden birinin bir manalı işaretine gülmüştür.» diyor... Ah! Zavallı hülya esiri!..A.Lâmia'yı ağlıyor tevehhüm ediyordu. Oh! bak, işte, Lâmia ne kadar bahtıyar! Nasıl gülüyor!

Elleri kilitleniyor, iskemlesinin üzerinde kıvranmamak için kendisini zor zaptediyordu. Artık kalbinde ateşten bir pençe ile o nişanlı için tahammülünü aşan bir kiskançlık duyuyordu. Kayıtsız görünmek için ayağa kalktı güya kütphaneye bir göz atmak istemişçesine ilerleyerek Hüseyin Nazmî'nin yüzüne bakmaksızın sordu:

— Hemşire Hanımı kime veriyorsunuz?

Hemşire Hanım!... Bu tabir ağızdan nasıl sahte bir nağme ile çıkıyordu. Bütün hülyalarını semavî bir beşik içine koyarak, bütün dertlerini uyuşturucu bir zemzeme ile sallayan o ismi söylemiyor, sadece «Lâmia!...» diymiyordu.

Hüseyin Nazmî cevap verdi:

— Oh!... resmini göstereyim...

Demek resmi de var? Bir resim ki Lâmia saatlerce onun temasına dalmış olacak! Hüseyin Nazmî kütüphanesinin çekmesinden çıkararak resmi uzattığı zaman Ahmed Cemil bunu bir an evvel görmek tehâlükiyle almakta acele etti. Bu resim!... Şimdi ondan da ayrıca nefret ediyordu.

Erkân-ı harbe mahsus âlâmetle müzeyyen elbise içinde ona mağrurâne bir istihza ile bakıyor gibi duran bu resme yalnız bir göz attıktan sonra* o çehreyi soğuk bulmak istedi. Uzun uzun muayene etmekten, bu nahış tesirin zail olabilmesi korkusuyla daha iyi görmekten çekinerek kütüphanenin kenarına bıraktı; bir mütâlâa serdine kuvvet bulamayarak, biraz evvel yarım kalan bahse riceti tercih ederek:

— Demek gidiyorsun? dedi, sonra istemeksizin ağızdan şu cümle döküldü: Ah! Ben de gitmek isterdim, ben de bir yerlere... — eliyle işaret ediyordu — uzak bir yerlere gitmek isterdim...

Arkadaşının bu sözü Hüseyin Nazmî'ye istizah etmek istediği şeylere dair sual iradı için cesaret verdi: — Hakikaten, sen ne yapacaksın?... Matbaadan çekilmişsin, derslerini de bırakmştın, şimdi?...

Ahmed Cemil dudaklarının arasından cevap verdi:

— Matbaadan çekilmedim, kovuldum, bundan sonra ne

A ±İ

221

yapacağımı da bilmiyorum. Sen beni bırak da kendinden bahset...

Evet, bundan sonra ne yapacağımı bilmiyordu, o yalnız bir şey için çalışmakta devama kuvvet bulabiliyordu, şimdi o şey Lâmia da, elinden gidiyordu. Bundan sonra kimin için çalışacak ?

Nasıl bir ümide hayatını vakfedecek ?

Arkadaşından intişar eden yeis havası artık Hüseyin Nazmî'ye de sirayet etmişti, şimdi o da kendisinden bahse cesaret edemiyor, bu ümitsiz gördüğü arkadaşın yanında kendi ümitlerine dair söz söylemekten sıkılıyordu.

Bu akşam iki arkadaş hayat-ı refikanelerinde belki birinci defa olarak yekdiğerinden sıkıldılar.

Hüseyin Nazmî onu yalnız bırakmakta, Ahmed Cemil de yalnız kalmakta acele ettiler; Hüseyin Nazmî: «Şayet okumak istersen kütphanenin anahtarları oradadır.» diyerek arkadaşını yalnız bıraktığı vakit Ahmed Cemil büyük bir azaptan kurtulmuş gibi bir nefes aldı.

Okumak?... Artık bunların hepsinden nefret ediyordu. O şairler, o sevgili kitaplar, bunlar bütün yaşamamış yahut yaşamaktan yorulmamış adamların sahte şiirleri, sahte felsefeleriydi. Bütün şiir ve felsefe işte şu dakikada onun bu melal ve yesinde muhtevi idi.

Kapısını sürmeledi, yalnızlığından emin olmak istiyordu, soyunmadı, uyuyamayacağını biliyordu, açık penceresinin yanına oturdu, kendi kendisine: «Şimdi ben burada yeisimle zehirlenirken o yukarıda yine bahtiyarlığından gülüyor» dedi. O zaman onunla aynı çatının altında bulunmaktan elim bir azap hissetti... «Ah! sabah olsa da buradan kaçsam.» diyordu.

Ondan uzak bulunacak olursa yesinin ezasını daha az Eyüb'e gitmek üzere köprüünün Halîç iskelesine iniyordu.

Bir aralık aklına resim geldi. Onu pek iyi görmemişti, bir daha görmek istedi, kütüphaneye giderek çekmeceyi çekti. Hüseyin Nazmî resmi oraya koymuştu. Alarak utanılacak birşey yapıyormuş, bir sirkat îka ediyormuş korkusuyla mumu yak- 'laştı ve baktı: «Güzel değil!»

diyordu. Sonra birden zihninde bu resmin sahibiyle Lâmia'yı yanyana, kolkola gördü. Onların ikisini dtıdak dudağa tahayyül etti. O zaman vahşi bir kıskançlığın müthiş ateşini duydu. Resmi, açık duran çekmeceye fırlattı: «Ah! Bir gece yine burada nasıl bir ümit ile uyuyanamıştım. Ah! o gececen ne kadar uzaklardayım!» diyordu, güya içinden bütün hayatı kemiklerini kıran bir ıstırap arasında mengenelerle, çekiliyormuş gibi kollarım kıvrırdı, ibaşımı tuttu, şimdi kalbinde fîveran eden canavar kıskançlığıyla vahşi bir yeis içinde kendisini yatağa attı; orada yüzü koyun, ba-ğrımamak için yastıkları ezerek, yorganları parçalamak isteyerek kıvrandı...

Sabahleyin kütüphanenin açık odasından Hüseyin Nazmî baktığı zaman arkadaşını göremedi, o saatte Ahmed Cemil Eyüb'e gitmek üzere köprüünün Halîç iskelesine iniyordu.

•Tayin edemediği bir sebeple bugün Eyüb'e, İkbâlın mezarına gitmek için ihtiyaç duymuştu.

Şimdi kardeşikle kendisinin hayatında bir başka türlü mücaneset görüyor, onun için o ülünün hatırasıyle kendi mahrum hayatının arasında her vakitten ziyade bir rabta keşfediyordu. Gidip güya ona: «Bak! Ben de senin gibiyim, o kadar genç öldüğüne teessüf etmemekli-ğın için sana kendimi göstermeye geldim.» demek istiyordu.

Eyüb'ün tenha sokaklarından geçti, insanlardan eser görülen taraflarından kaçtı, burada yalnız Ölüler arasında dolaşmak istiyordu. İki tarafı parmaklıklarla l çevrilmiş mezarlardan bakan taşların nigâhı altında yürüdü, İkbâl'ın mezarına yaklaşıncı bacaklarında bir zaaf'hâsıl oluyor, oraya mümkün mertebeye genç vâsıl olmak için yavaş yürüyordu. Nihayet onun taze kabrini kucaklayan mezarlığın önüne gelince durdu, fakat içeriye gitmek için cesaret bulamadı, parmaklıktan baktı, işte orada idi. bir çocuk mezarıyla gençliğine doymadığını için başını bükmüş

gibi duran bir genç kadının mezar taşı arasında İkbâl'ın henüz taşı dikilmemiş, belki henüz toprağı kuramamış kabri büsbütün ölmemiş bir hasta yatağı gibi şifaya muntazır mütereddit bir eda ile uzanmış yatmıştı.

Birer yeşil sütun gibi uzanan iki servinin fevkinde süzülerek, elenerek muhteriz, güya bu hoş

sükûn köşesine bir hayat tebessümü yollamaktan utanarak, perişan güneş kırıntıları toprakların siyah ratıp rengine dökülmüş, güya bu mahrem gençlik yatağının üzerine pullu bir tesliyet sütresi çekmek istemişti.

Ahmed Cemil orada durdu. Şimdi gözlerinin önünde bu kabir açılıyor, İkbâl başını kaldırıyor; ona daha; yaşları kuruma-mış, hâlâ mağmum gözleriyle gülmeğe çalışarak — o son def a-ki nazariyle bir tebessüm yollayarak — bakıyordu. «Sen de mi, kardeşim? Sen de benim gibi hayatın fena bir latîfesine mi tesadüf ettin?... Oh! Bilsen burası ne kadar rahat! Şu muhteriz; güneşin altında, bu toprakların yumuşak kucığında, şu derin sükûn içinde, bilsen ne hoş bir hayat, sükût ve ârâma nasıl yakın bir saadet var!... Seninle burada iki kişi yanyana, sana da biraz yer açmak için sıkışarak, seni de yatağının yanına alarak beraberce, haniya bir vakitler sen kitabımı okurken, ben dikişimi dikerken kendinizi mesut zannettiğiniz zamanlara benzer bir refakatle fakat bu defa ebedi ve mesut bir rafakatle, yataardık!» diyordu. Ahmed Cemil bu sözleri işitiyor, İkbâl'ın o makberden çıkan sesini duyuyordu. Burada, şu parmaklığın yanında, o hayale bakarak gözleri bu defa — bir kırılmış hayatın matemine tahammül için karar verildikten sonra akan sakin, tesliyet ve istirahat veren yaşlarla — burada, karşı karşıya, son bir öpüşme içinde birbiri için ağladılar.

Buradan ayrıldıktan sonra Ahmed Cemil kalbinde bir hif-fet hissediyordu. Bütün münkariz emelleri için artık mustarip değildi. Güya o ziyaret, bütün hayatının acılarını latîf bir gayş ile uyuşturmuştu. Artık her şeyi tesviye için zihnen karar veriyor, bütün zorluklara karşı türlü kolaylıklar icat ederek çare buluyordu. Zaten artık hayatında zor işler bir evle matbaadan ibaret kalmıştı. Onları Ali Şekib'e havale ediyor, bir umumî vekâlet ita ederek meselenin tesviyesini onun reyine bırakıyor. O vakit kendisiyle annesi kalıyordu. Şimdi buna da çare buluyor, kendi kendisine: «Evet, madem ki yaşamak için bir sebep var, bir valide var; bu halde, ölüme benzeyen bir hayat ile yaşamakta devam ederim.» diyordu.

Fakat zihninde müziç bir endişe vardı. Bu müşküllere zihninde karar verdikçe: «Ah! yalnız o herif kalıyor! Ona ne ya- Pacağm?» diyordu. Yavaş yavaş birşey yapamayacağıniyal- nız kardeşinin hâtrasını belki rencide edecek şeyler tahaddü-sine sebep olacağını anlamış; günler geçerek muhakemesine

hüküm geldikçe intikam almak ümidi tezelzile uğramıştı. Ye-nicami avlusundan geçerek imarethanenin önüne gelmişti ki bir kadın sesi «Beyefendi» dedi. Bu sesi tanyarak başını çevirdi, evvelâ karşısındakini tanıyamadı, sonra o söyledikçe anladı: — Beyefendi rica ederim, şuna bakar mısınız?

Kadın bir sarraf dükkânının önünde elinde bir demiryolu kâğıdını göstererek: — Bunun hesabını anlayamadım, size tesadüf ettiğime ne kadar memnunum!... diyordu.

Ahmed Cemil sarraftan aldığı izahatı Racî'nin zevcesine teşrih etmek istedi. O başını sallıyor, «o lâzım değil, kaç kuruş ediyorsa tamam alayım da...» diyordu; sonra birdenbire sırnı tevdi ihtiyacına mağlûp olarak paraları titreye titreye mendilinin ucuna sararken Ahmed Cemil'e anlattı:

— Bu kâğıdı anladınız a... Nedin'in kâğıtlarından biri... Onları hâlâ saklıyordum... Fakat artık birini feda etmek lâzım geldi... iyi yapıyorum, değil mi efendim?... Zevcimın hastahaned e ölmesine müsaade edemedim, değil mi?... — Yüzünü örten peçenin altında ağlıyordu — onunla bir vakitler bu kâğıtlar için kavga etmiştik... Şimdi, bakınız, yine onun için feda ediyorum... Ah!

bilseniz, onu hiç affedemeyeceğim, zamediyordum, fakat hekimlerin kat'î ümit ettiklerini anladıktan sonra...

Artık ikmal edemedi, yaşlar tamamıyla boşanmıştı. Ahmed Cemil yüreği ezilerek ayrıldı, kendi kendine: «İkbâl sağ olaydı demek o da affedecekti... Ah!... Hissiyata taallük eden şeylerde erkekler kadımlarne kadar dununda!...» diyordu. j.- -*" JsaDialı caaaesını çıkıyordu. Bu cadde!...

Buradan nasıl geçmek emeline idi, şimdi nasıl mağlûp çıkıyordu! Yoluna bir Vehbi beyin tesadüfî bütün hayatının mecrasını tebdil etmişti. Matbaanın önüne geliyordu, elinde olmaksızın başını çevirdi, dar kapısından dehlizi gördü, durmayarak geçti.. Birdenbire kalbi büyük bir heyecanla çarpıtı, karşısından Vehbi bey geliyordu.

O vak'adan sonra onu hiç görmemişti, birden bu adam hakkında duyduğu nefret ve adavet fîveran etti, ikisi de yaklaşıtkça yekdiğerine mağlûp olmak istemeyerek gözlerini indirmiyorlar ; biri müstehzi tebessümüyle, öteki kinden tutuşmuş nazariyle bakışıyorlardı. Ahmed Cemil o istihza tebessümünü gördü, bundan tahammül edilmeyecek bir eza hissetti, buna mukabele etmek için mücbir bir arzu duydu, buna mağlûp olmamak... O zaman istikametini tedbil ederek geçmek lâzım gelirken o alevî gözleriyle doğrudan doğruya Vehbi beyin önüne yürüdü. Onun birden o tebessümü uçtu, yan tarafa bir adım atmak istedi. Fakat artık vakit kalmamıştı. Tam karşı karşıya gelmiş bulundular. Ahmed Cemil onun şimdi sararan çehresine: «Bana mı gülüyorsunuz?» sualini fırlattı; sonra cevabını beklemeksizin, ona bir kelime

söylemek zamanını bırakmaksızın çevrildi; kolunu açabilmek ne kadar mümkünse o kadar açtı, hayatında mümkün olan neler varsa, hepsinin birden toplanan yeşile dolu olan bu, el, şimşek gibi gürlütlü ile çakan bir tokatla Vehbi beyin yüzüne çarptı.

Bu tokat!... Ahmed Cemil'in bütün, mahvolan emelleri, neticesiz kalmış bir meslek hülyasının hüsranı, ailesinin mahvolmuş saadeti, İkbâl'in faciası, münkesir aşkının feryadı; hepsi bu hayatın olanca acıları o tokatın içinde idi. Bununla nice hazmedilmiş tahkirleri, bir akşam bu mülevves mahlûkun ağzından dökülen levşeri, hususiyle o tekmeyle, Ahmed Cemil iade etmiş oluyordu, ona tâ kalbinin kan döken cerihasından kop-muş bir kuvvetle vurmuştu: öyle ki Vehbi beyi dükkânlarının kapısının önünde hava alan kitapçılar, yokular düşecek zannettiler. Düşmedi, fakat sallandı; bir saniye kadar durdu; sonra gülümseyen, etrafını almak üzere yaklaşan halktan kaçarak matbaasına ilerledi.

Ahmed Cemil göya halkı oraya biriktiren bu vak'adan amil değilmişçesine sükûnla ilerliyordu.

Ali Şekib'in dükkânına girdi.

Şimdi kalbinde büsbütün bir hiffet duyuyordu. Göya bu tokatla bütün elem yüklerini silkip atmış

gibiymi. Hattâ arkadaşının dükkânına girerken tebessüm ediyordu.

Orada Ahmed Şevki efendiye ortalarna alarak Ali Şekib, Said'le gülerlek dinliyorlardı. Onu görünce hep bir ağızdan «İşte!» dediler. O hayretle baktı. «Ne var?» dedi, hepsi tekrar başlaması için Ahmed Şevki efendiye baktılar...

O hikâyesini tekrar etti: — Ne olacak, şimdi senin herifle Hüseyin Baha efendi tutuştu.

Ahmed Şevki efendi Vehbi beyin kararı veçhile Hüseyin Baha efendiye vereceği maaşı bu ay kesmek istediğini, sahiib-i imtiyazın ömründe belki birinci defa olmak üzere hiddet ederek dün matbaada aralarında münazaa tahaddüs ettiğini en küçük teferrütiyle, ikisinin de taklitlerini yaparak, Hüseyin Ba-Mai ve Siyah — F. 15

ha efendinin gözlük perendejlerini tatad ederek anlatıyordu. Nihayet dâva, mümkün olursa haciz, gazetenin tatili.

Ahmed Şevki efendi netice vehamet kesbederse kendisinin de mutasarrıf olacağını düşünmek istemeyerek sevmiyor, zevkinden gülüyordu.

Nihayet Ahmed Cemil de tasavvurunu söyledi: O da ev ile matbaa meselesinden dolayı dâvaya Ali Şekib'i tevkil edeceğini anlattı; daha sonra: — Ha, haberiniz yok, dedi, Vehbi bey şu dakikada sol yanağından muzdarıp olmalıdır.

Ahmed Cemil gülüyor, artık âdetâ eğlenerek anlatıyordu. Bir aralık dükkânın camlarından Hüseyin Nazmî'nin geçtiğini gördü, birden bu muvakkat neşve göya damarlarında dondu, mecruh aşkı kalbinde feryad etti: Ah! Lâmia...! Sahih Lâ-mia'yı da kaybediyor mu? Hayatında dünkü gece bir fena rüya değil miydi? O vakit hakikatin bütün acısı tekrar uyandı; bu kabir ziyaretinin sükûn hediyesi, o tokatın ıhtinan ve tes-liyeti birden silindi; artık burada, gülmek için sebepleri olmayan arkadaşların arasında duramadı; şimdi evine, o matemlerinin mültecasına koşmak için çıktı. A

19

Odasında büsbütün yalnız kalmak, yalnızlığından emin olmak için kapısını sürmeledikten sonra bütün buradaki hissiyatına mahrem olan şeylere; arkadaş resimlerine, kitaplara, duvarlara kendisini görmekten malız olarak mütebessim bakıyor gibi duran mektepte yapılmış levhalara ibaktı; «bu gün sizin tesliyetinizin kollarına başka bir ıstırap ile geliyorum, bana her vakitten ziyade gülünüz.» demek isteyen, merhamet arayan şaşmış gözlerle baktı. Bu odacık, bu mini mini kö-/şecik, onun, yalnız onun idi. Burada ne utanılacak yabancılar, / ne sıkılacak arkadaşlar vardı; burada yalnız kendisinin haya-j tından başka bir şey yoktu. Bu duvarlar, şu minderle yatak; ' bu bütün ufak tefek, senelerden beri onun kalbiyle birlikte i çarpmış, onun hayatının nefesiyle teneffüs etmiş, onun hüvi-/ yetiyle tahammür eylemiş idi. Burada kendisini olduğu gibi gösterebilir; burada hiç utanmayarak nefsinı zabta lüzum görmeyerek kalbinin olanca yaralarını şu sâkit fakat müşfik mahrem dostlarını önlere serebiliirdi. Evet; burada dünden beri MAI VE SİYAH

227

tazyik ede ede kendisini hasta eden ıstırap feryadını salıvermek mümkün idi; ve salıverdi...

Bu evvelâ boğuk, kısık bir inilti gibi başladı. Yataklığın sütununu tuttu; başını, ateşler içinde yanan başını bu soğuk demire dayadı, gözlerini kapadı.

Şimdi bütün matemler hep birden uyanmış idi; bunlar bi-ribirine karşıyor; babasını, İkbâl'i, Lâmia'yı, zihninin içinde bir şimşek tekerrüriyle birbirini takip eden levhalar gibi sonsuz bir silsile şeklinde görüyordu.

Babasının vefâtından sonra geçen beş senelik - ancak beş senelik - zaman içinde hayatın ne zâlim silsesile uğramış idi! Daha hayatın henüz mukaddemesinde iken bundan sonra kırılmış

emellerle, sönmüş hülyalarla, unutulmaz matemlerle istikbalin önüne çıkacak, «işte ben seni bu omuzlan köktüren yüklerle yaşayacağım.» diyecekti... Ah! Bundan sonra yaşayacağı seneler...

kim bilir! yirmi sene, belki kırk sene. Artık kuvveti kalmamıştı, o nasıbsız, ümitsiz senelerin kuru geçişi içinde kırık bir hayatı sürüklemek onun için ne büyük bir işkence idi. /

/«Nasıl yaşayacağım?» diyordu; o zaman yine babasının, İkbâl'in, Lâmia'nın çehreleri birer birer, bazan melûl bir eda ile yavaş yavaş; bazan ondan kaçmak isteyerek, uçup silinerek zihninin içinden geçiyordu.

Şimdi ağlıyordu; sakın ve âhesteAyaşlarja, aczin_ve_yeisin meftuniyetiylejakan sıcakjeJuAdaülaJar.la ağlıyordu. _NeA için bu, kadar hülya esiri olmuş idi! -"-

Biraz hayatın maddiyetini düşünmüş, bu toprak parçasının üstünde bir şûr bulutuna sarınarak uçmak için çalışmamış olsaydı bugün bu kadar mağlûp olmayacaktı. /

En küçük sebepleri en büyük hülyalara kâfi* addetmiş, kendisine sahte esaslar üzerine Jturulmuş

.bir.Jiay.at vücude getirmiş idi. İşte şimdi Hakikatın insafsız rüzgârları üzerinden geçtikçe o hülyaları hej) birer birer düşülmüş, onu şuracıkta en küçük bir yaşamak arzusundan tam bir mahrumiyet içinde bırakmış idi.

O zaman eserini düşündü. Ah! Bu eseri! Fakat şimdi ona ne lüzum var?... O artık ölmüş bir çocuğun boş ve soğuk gömleğinden başka birşey miydi?

Yazhanesine gitti, o defteri — bir vakitler eline aldıkça PFA

2'28

MAI VE SİYAH

göğsünü gurur ile şişiren o defteri — bugün bir ölü yadigarı gibi soğuk bir hisle aldı, aramaksızın hemen bir yerinden açarak baktı, okumadı, okumak için bir heves duymadı, şimdi ondan bir soğukluk tereşşüh ederek vücudunu üşütüyordu.

Ah! Bu eser!... Bir vakitler bunun için neler kurmuş, ondan neler beklemiş idiAfŞimdi o kadar çocuk olduğundan utanıyordu. Bu, kendisine ne kazandırabilirdi? Merak ederek bir göz atacakların ka-yıdsız bir tebessümünden, fena bulmaya hazırlanmış beş on arkadaşın ağzında yalan tebriklerden başka bu eserden ne ümid olunabilirdi? OJbuna hayatının en_güzeLBagSasru_feda etmiş, An_y £_ru/hunJ'AjbJTak_ms_jdi. Bunu, ahmakça bir hülyanın galat rüyetiyle malûl gözlerine başka türlü görünen matbuat âlemine attıktan sonra ne olacaktı? Bunun neşvesi ne kadar sürecekti? Bir hafta, belki onbeş gün, daha sonra müebbed bir nişan! Yalnız onbeş günlük bir mes-ti lezzeti için ne tahrirlere hedef olacak, ne hasetlere tesadüf edecek! Gözlerinin içi size temin ettikleri şeyin zıddıyla gülen bir takım adamların «Bu ne ulvî şîr!...» deyişlerinden nasıl üşüyecek.

Halbuki o, o biçare malûl dimağ... Şimdi Raci'yi haklı buluyordu, evet o malûl bir dimağdan başka birşey değildi. Bu eserden neler beklemiş, onunla nasıl ümidlerin tahakkukunu temin edecek zannetmişti...

Fakat, şimdi mademki artık Lâmia elinden kaçıyor, mademki onu kendisine bırakmıyorlar ve bütün o aşk dünyası bir yalandan başka birşey değilmiş, o halde buna ne lüzum var?...

Bu eserden nefret ediyor, kırık hayatının intikamını ondan almak istiyordu; kapadı, bu küçük defteri avucunun içinde muzır bir böcek gibi sıkıyordu...

Ah! ArtjiAulyajarındanA büsbütün ..ayrılınakAAaniardjijbir nişane bile bırakmamak için ihtiyacı vardı. Kendisini öldüren bunlar değil miydi ? Sonra onlar da ibirer birer ölmüşlerdi; İdindi yalnız bu eser, bu son malûl dimağ nişanesi kalmıştı. Onu da öldürmek, ötekiler gibi bunu da mevcudiyet sahnesinden kaldırmak istiyordu.

Kemiklerini kırarak birbirine geçirmek istediği bir düşman eli gibi bu defteri avucunun içinde sıkıyor, sıkıtkça garip bir lezzet alıyordu. Birden aklına birşey geldi, sobasına koş-

tu. Bu, kıştan beri içine yurtlarak atılan küçük kâğıtlarla dolmuştu. Bir kibrit çakarak bunları tutuşturdu, kâğıtlar küçük bir çıtırtı ile harekete geldi, üzerlerinden bir kırmızı rüzgâr uçtu. Şimdi bunlardan tüterek

intişar eden duman Ahmed Cemil'in gözlerini dolduruyordu. Tamamıyla yanması için bekledi; şu elindeki defteri yavaş yavaş, onun azap ile kıvranışından haz ala ala yakmak için bu birikmiş kâğıt parçalarından, eserine bir ateş zenini hazırlamak istiyordu.

Artık duman azalıyor, ateş kâğıtların arasında kayarak, geçtiği yerde külden esmer kümecikler bırakarak aşağıda, köşelerde daha yakacak şeyler arıyordu. O zaman Ahmed Cemil iki eliyle defteri ortasından ayırdı, evvelâ bir yaprak kopardı, bunu soktu, kâğıt bir müddet kızgın küllerin üzerinde tereddüt ediyor gibi durdu, sonra yer yer sarardı, birdenbire duyulmuş bir acı ile kıvrandı. Daha sonra o sarı kıvrıntılardan bir ateş dalgası geçti, kâğıdın her tarafından birer küçük alev çıktı. Ahmed Cemil bir hande ile bakıyor, şimdi esmer bir kül tabakası şeklinde duran bu kâğıdın üzerinde bir beyazlıkla be- liren yazılara bakıyordu. Bir iki satırını okudu, «Ah yalan şeyler!... Ah sahte şiirler!...» diyordu. Bir yaprak daha kopardı, kopmanakta srar eden diğer bir yaprakğı kıvrarak, bükerek attı; o güya strabından kıvranarak kolları büküle büküle yandıkça Ahmed Cemil'in şiirinin şu intiharı temasından cehennemî bir zevk duyuyordu. Kâğıtlar böyle yaprak yaprak teakup etti, nihayet son yaprağı attı; bu son yaprağın üzerinde de alevden bir rüzgâr estî, bir an içinde kıpkırmızı oldu: sonra çıtırdayarak, son bir ihtizar feryadıyle şerha şerha yanılarak söndü. Şimdi esmer, buruşuk bir meyyit siması gibi serilmişti. O zaman Ahmed Cemil bunun üzerinde bir beyazlıkla farkedilen yazıları derin derin süzdü, onları okumak istedi, gözleri tâ nihayette bir yabancı yazının müphem şekline tesadüf etti: Tebrik ederim...

Ah! Yalan!...

«Hebrik ederim!» Bu sözün aksi kulaklarının içinde bir zehirli yılanın işlişi gibi soğuk bir ürperme akıtarak geçiyordu. Ah! Bu yalan! Hayatının en büyük yalan!...

Onu yaktığına, artık emellerinin silsilesine onunla şu sobanın içinde hâlâ çıtırdayan bu küllerle bir hatime verdiğine, kat'î bir netice ile tamiri mümkün olmayan bir hatime ile bü-

tün hayatının yalanlarını boğup öldürdüğüne tam bir kanaat duydu. Sobanın kapağını kapadı.

Artık hayatında işte yalnız bir hakikat kalmıştı Emelsiz, üryan, sefil bir hakikat... Beş sene evvel hayata uzun kumral saçlarıyla, ümitle, münevver gözleriyle giren Ahmed Cemil'in yerinde şimdi yanakları çökmüş, dudakları hayatının matem acısıyla takallüs etmiş harap bir vücut...

Bu vücudu ne yapacak? Onu kaldırıp atmak için ne büyük arzusu vardı! Fakat ona tasarruf hakkı başka birisine ait idi.

Ne yapmak lâzım geleceğine artık karar vermişti. Hüseyin Nazmi gidiyor, öyle mi? O da gidecek... Fakat o ümitlerinin arkasından koşmak için giderken bu ümidlerinin inkırazından firar edecek; arkadaşıyla çocukluktan beri başlayan tezat silsilesini ikmal edecek.

O zaman birden aklına bir gün arkadaşıyla Taksim bahçesinde ellerine ilk aldıkları şiir mecmuasından okudukları par->ga geldi. «Mezaristanım başka 'bir hayat hengâmesinin mahvolmuş kuvvetleriyle dolu, fakat henüz ölülerimin silsilesi bitmiş olmadı.»

Bu siksilenin tamamıyla bitmiş olması için yalnız kendisi mi kalmış idi? İşte o da gidiyor, o da, o da o mahvolmuş kuvvetlere iltihak edecek.

O zaman çehresine son bir yeis azminin metaneti geldi. Çekmesini açtı, kâğıtlarının arasında araştırdı, mektepten mezuniyet şahadetnamesini buldu, açarak okudu, bununla vilâyetlerden birine gidecekti; karşısında, yazhanesinin üstünde, harita kendisine bakıyor; kuvvet vermek isteyen bir nazarla gülümsüyordu. Kendi kendisine: — Bir yerlere gitmek, o kadar -uzak ki fikrim şu geçen hayatıma yetişemem; diyordu.

Gözleri bir aralık arkadaşının gideceği yerleri dolaştı, sonra indi, kendisine sakin bir hayat ıhzar edecek yerlere baktı, «Öyle bir yer ki önünde ardında, solunda sağında çöl; yabis, üryan, medid bir çöl olsun...» diyordu. O zaman yazhanesinin önüne oturdu, gözlerini bu haritanın çöl deryalarına dikilerek, orada hayalinde uyanan âlemin temasına dalarak düşündü.

Burada hareket etmeyerek, saatlerin geçtiğini farketme-yerek nefisinden tam bir tecerrüt içinde duruyordu; uzaktan

MAI VE SİYAH Ü3İ

bir hayalîn zemzemesi gibi bellisiz bir neşideyi içtmek veh-miyle titredi...

Bir arap sail vardı ki haftada bir gün öğleyin ile ikindi arasında Süleymaniye'nin bu tenha sokağında Ahmed Cemil'in güftesini zaptedemediği acı bir neşide ile geçirdi. O evde bulunduğu zaman başka bir cihanın başka bir tarzda yaratılmış bir mahlûkuna mahsus, yabancılığında lâtîf bir vahşet, mü-sekkir bir garabet hissolunan bu sesden bütün kalbinde hissedilip de mahiyeti tahlil imkânından kaçan hissiyat ona refakat eden bir ahenk ile uyanır; hayatının zaptolunamayan şiirlerine fasih bir tercüman gibi gelen bu naşidenin bedîi eserini kaçırmmamak için sahibini görmek istemeyerek dinlerdi.

Bugün şu haritanın beyanını teması, oranın asude hayat vehmi onun çıplak manzarasının hayalî içinde bir sesin tesiri arzın fevkinde bir şey oldu.

O ses yaklaşıyordu. Evvelâ uzaktan pest ve derunî bir şikâyet başlamıştı; sonra yavaş yavaş, yer yer birer ıstırap şehi-kıyle, iniltisiyle boğularak, mecruh bir güvercin gibi âciz bir hamle ile yükselmek isterken birden bir mefuniyet ile bir sükût içinde düşerek, bir müddet güya kanatlarıyla topraklarda sürüklene sürüklene çırpındıktan sonra meyus ve mütehas-sır bir nazarla göklere gözlerini dikerek, göğsünü parçalayan son bir feryat ile başını kaldırdıktan sonra son nefesi bir fîgan gargarası içinde söntüp gidiyordu.

Bir müddet bir memat sükûtu, Ahmed Cemil'in şu küçük hayatını bir mezarın soğuk havası istilâ eder gibi oldu, hiçbir şey işitilmiyordu.

Bir dakikalık sükût içinde şimdi nazarında hayatı için tasavvur ettiği o çıplak sahne canlandı, bu bir dakika içinde toir başka âlemin hayatını gördü. Nazarın intidadı imkânı kadar uzun, lekesiz, saf ve mücellâ güneşle kaynayan bir gök altında bir nur deryası içinde kaynaşiyor zannedüen çöl, beyaz ve parlak bir kum safıhası ki şaşaalarla çalkalanan sema altında sonsuz uzaklıklara firar eden o ufka yetişmek için koşarak tâ ileride fark olunmaz, görülmez bir telâki noktasında yetişiyor; ikisi bu pâkize sema ile o saf beyaban tâ orada, güya koşmaktan, birbirini kovalamaktan yorgun düşerek bitap bir visal busesiyle dudaklarını uzatıyor; tâ yukarıda da berrak.

jESV. MAI VE SİYAH

bir güneş bütün şaşaasıyle beyaz bir hacle fanusu gibi şu visal bezminin üzerine saadet zilâlini döküyor...

Ah! o sema, o beyaban, o güneş... İşte Ahmed Cemil'in bütün nasıbsia hayatına lâyük iltica ve huzur köşesi...

Daha sonra bu beyabanın üryan vahşeti içinde kaybolmuş birer kafilê şeklinde öbek öbek hurma ağaçları, muz fidanları görüüyor; çıplak vücudlarıyla kumluğun ortasında bu tenha asude hayata tesliyet gönderen bir selâm ile yeşil başlarını kaldırıken uzaktan develer, o kum deryalarının evlâdı, yorgun ve aksak yürüyüşleriyle süzülen bir bulut şeklinde ilerliyor, öteki kumların sinesinden fıskırvermiş bir beyaz rüzgâr dalgası şeklinde bütün beyaz görünen atlarının üstünde beyaz harmanileri uçuşarak geçen bir süvari zîmresi...

O vakit; bu hayal âlemi, Ahmed Cemil'in karşısında canlanarak yaşamağa başlayınca; o ses tekrar işitildi; bu defâ yeni bir hayat ile, taze bir kuvvetle orada, hemen evin kapısında tekrar uyandı.

Şimdi bu sesde vahşî eda, bir tehevvr nâliši, bir me-raret tuğyanı vardı; bu öyle bir sesdi ki içinde bir kalb parçalıyor, yırtılıyor, ensicesi sökülerek kan saçılıyor gibiydi.

Tiz bir feryad ile başladı; birdenbire ateş almış havaî bir fişenk şeklinde çıktı, yükseldi, sonra bir müddet, müthiş bir irtifâda, artık kendisini zaptedemeyerek, yükselen hamlesinin son kuvvetini sarfederek titredi; incek mi; çıkacak mı, sönecek mi bilinmiyordu; bir saniye kaldı; sonra birdenbire patladı, bir müthiş intrak ile dağıldı, o zaman, dağmık bir sükût başladı; güya o havaî fişenkten kırık dökük, vakit vakit parlayan sönen kandiller döküldü; bunlar süzüle süzüle, birer birer öle öle düşüyor, gidiyordu; nihayet bir ses enkazı üzerine-göğsü yanlır bir bulut parçasından hafif yağmurlar boşanmaya başladı. Ahmed Cemil mebhut duruyordu...

Bugün bu garîp neşideden duyduğu şey hiçbir tesirle mukayese edilemezdi Şu anlaşılmayan, zaptedilmeyen lisan ile o ses güya Ahmed Cemil'in babasının matemine, İkbâl'in mezarına, Lâmia'nın uçmuş hülyasına, şu sobanın içinde hâlâ bir hayat bakiyesiyle çıtırdayan eserinin küllerine ayrı ayrı ağladıktan sonra bu hasta kalbin bütün elemeleri, acıları, tahlil ve ifâde edilmeyen dertleri için belîğ bir lisan olmuştu.

Bir müddet sonra bu gaye haletine benzeyen hissiyat için-MAİ VE SİYAH »

kaldı, şimdi o ses artık büsbütün uzaklanmış hemen kaybolmuştu; artık kulaklarına işte bu çıplak sahranın uzaklıklarında giden deve sürüsü içinden geliyor gibiydi.

Ayağa kalktı; kendi kendisine: «Evet, oraya gideceğim, o sade hayat içinde, ölmüş emellerinin sakit türbesini orada kuracağım.» diyordu.

Odanın kapısını açtı, ah! bu oda!... Bu ruhunun enisi ve merhemi odacık! buradan ilelebet ayrılmak lâzım geliyordu.

Göğsü ufak bir teessür ahiyle şişiyordu, bu oda, bu ev; bunlardan ayrılmak icabediyor, öyle mi?... Merdivenden inerken orada, taşlıkta İkbâl'in tabutunu, ebedî bir sefer için, azimete müheyya görüyor gibi oldu. İşte şimdi o da ebedî bir sefere müheyya idi. Biraz durdu, bir veda nazarıyle bu evi selâmlıyor gibi aşağıya yukarıya baktı, burası nice tatlı, acı hâtraların medfîniyle, tatlı ve acı, fakat onların hepsi kalbinin muazzez, muhterem servet hazinesiydi.

Burada bu evin bütün hayatını tahattur etti; o daha küçük bir çocuk idi; buraya nasıl bir telâş ile taşındıklarını, babasının o günkü çocukçasına sevincini, fesinin kilim döşeme için kur'a sepetliği ettiğini hep birer

birer tahattur etti. Ah, o vakit ve ondan sonra babası ölünceye,kadar nasıl mes'ut idiler! Lâkin daha sonra?...

Ahmed Cemil artık tahattur etmek istemedi; bu hâtıralar kalbini şu eve kuvvetli rabıtalarla yeniden bağlamağa başlıyor, kararının metanetine zaaf veriyordu, dimağna hücum eden o hâtıraları sükünerek defetmek istedi; annesinin yanına girdi.

İkbal'i kaybettikten sonra annesiyle arasındaki münase? bet her zamandan ziyade tehassüse meyyal bir rıkkat kesbet-miş idi. Bu iki mecruh kalb birbirine takarrüp için daha büyük bir ihtiyaç duyuyordu; her vakit beraber bulunmakla yekdiğerini kaybetmek korkusunu tahfif etmek isterlerdi. Bu valide kızını kaybettikten sonra oğlunu da elinden kaçırmak tehlikesine karşı her vakitten ziyade titreyerek onun hep etrafında dolaşıyor, geceleri fena bir rüya ile uyandıkça odasının kapısına kadar gelip dinliyordu.

234

MAİ VE SİYAH

Ahmed Cemil bugün yanına girince annesini, o vakitten beri mütadı olan dalgın vaziyette ibukdu; Sabiha hanım ellerini dizlerinden dolayarak kilitlemiş, her gün geçtikçe gözlerinden katre katre boşanıyor zannedilen hayatı örtülü niğahını müphem bir noktaya dikmiş duruyordu. Oğlunu görünce gözlerini çevirdi, onu bir tebessüm ile karşılamak istedi. Fakat bugün Ahmed Cemil artık annesinin karşısında susarak düşünmek için gelmiyordu; bugün söylemek, annesine son kararını haber vermek için geliyordu. Tâ yanına kadar gitti; senelerden beri - tâ şu kadar bir çocuk iken bile vekarna muhalif gördüğü zamanlardan beri - aralarında vuku bulmayan bir şeyi yaptı. _InA_

sanlar ne kadar büyürse büyüsünler, ne kadar ihtiyaç olur-ârsaTolsunlar' yline~bazi~dâkikâlar vardır ki ânnelerine~sökula-rak çocuk plmak_isterler. Annesinin yanına oturdu. Kofıary-İe onun zayıf kuru vücudunu sardı, gözlerini gözlerine dikti; bir müddet öyle, şimdi ikisinin de dudaklarında ne açılmağa ne kaybolmağa cesaret edemeyen acı bir tebessümle bakıştlar; sonra Ahmed Cemil: — Anne! dedi, bu hitabı sıcak bir tesli-yetle kalbini yıkayarak tekrar etti: —

Anne, müsaade eder misin ? Senin dizine yatayım... Haniya bir vakitler beni dizine yatırır da saçlarımı okşardın? işte yine öyle yatayım, beni yine öyle, güya sekiz on yaşında bir çocuk gibi okşa... Ah! busen, anneciğim, bugün okşanmak, sevilmek için ne kadar ihtiyacım var! Hususiyle çocuk olmak, o mes'ut zamana biraz avdet etmeye nasıl muhtacıml?... Bugün dizinin, senin zavallı zayıf dizinin üstünde ağır çeken bu başın, busen o çocuk başından ne kadar farkı var! Bu çocukla o çocuk arasında kırılmış, parçalanmış bir hayat duruyor. Ah! ben hayatın, o vücudu harap eden demir mengenenin arasında nasıl ezildim! İşte bugün sana hasta, mecruh, tedaviye muhtaç olarak avdet ediyö-'rum... Ağlıyor musun anne?... Oh! ağla, ağla, biraz o yaşlar yüzüne, saçlarma dökülsün, onların pâk ve mukaddes katra-ları altında şifa bulunak isterim, yalnız bugün değil, daima, ölünceye kadar... değil mi, anneciğim, sen beni bunlarla iyi edeceksin, bunlarla bana kuvvet vereceksin değil mi?... Fakat burada değil, burada matemlerimiz var, babam var, kardeşim var, ondan sonra, benim kendi ruhsuz cesedim var, üç tane müthiş mezar ki yaşayabilmek için bunlardan uzak olmak istiyorum. Seninle uzaklara gidelim, o kadar uzaklara ki nef-MAİ VE SİYAH

235

sinizi orada tanyamayalım, kendimize başka bir cihanda, başka bir hayatta, başka mahlûklar nazariyle bakabilelim... değil cai, anneciğim? benimle beraber oraya kadar geleceksin, beni şu mukaddes, şu muhterem göz yaşlarımla iyi edeceksin değil mi?

20

Ahmed Cemil Sirkeci'den validesiyle Seher'i sandala bindirdikten sonra iskelede eşyadan birşey kalıp kalmadığını anlamak üzere son bir teftiş nazariyle etrafına baktı. Sandala _ayağını atmak üzere idi, kolundan birisi tuttu: Hüseyin Nazmî.

Eski arkadaşını küçük bir hayret sayhasiyle selâmladı:

— Sen de mi gidiyorsun?

Onun da yanında bir büyük yol çantası vardı:

— Evet, bugün Messajerie ile...

— Ben de Lloyd ile gidiyorum...

Bu iki arkadaş aralarında o günden beri yavaş yavaş hâsil olan bir soğuklukla şimdi birbirine karşı hislerine bir serbest seyelân veremiyorlardı. Hüseyin Nazmî dedi ki:

— İki gün evvel tevcihat arasında tâyin edildiğin yeri gördüğüm zaman hayret ettim.

Hüseyin Nazmî cümlesinin bakiyesini itam edemiyor gibi biraz tereddüt etti, sonra arkadaşının elini tutarak: — Ne kadar uzak yer intihap etmişsin, Cemil... teessüf ederim, dedi. Ahmed Cemil hafifçe elini çekerek cevap verdi:

— Ben de senin yine o günkü tevcihat arasında ümit ettiğin yerlerin en güzeline tâyin edildiğini gördüğüm zaman

j son derece memnun oldum. Tebrik ederim.

AJunetjCemil'in ağzında bu tebrik şu iki arkadaşın hayatını teşkil eden tezat zincirinin artık son halkası hükmünde idi. Birbirine söyleyecek birşeyleri kalmamıştı, Hüseyin Nazmî'nin çantasını hir sandalcı kaldırmış, bekliyordu; iki arkadaş tekA rar birbiri in elini sıktılar..

Bir sa t,t sonra Messajeri'nin Sarayburnunu dolaşan Vapuru Hüsey.n Nazmiyi, sinesi ümit üe dolu, bir emel cihannA doğru götürürken Kızkulesi açıklarında bir batî meyi ile süzülerek yavaş

yavaş ilerleyen Lloyd'un Süveyş hattına işleyen ağır gemilerdeA biri Ahmed Cemil'i kalbinde bir mezar ile son

236

MA I VE SİYAH

yeis türbesine sürüklüyordu. Evvelâ, hareket esnasında o dağ-» dağa iç'nde hiçbirşey hissetmedi; vakdesiyle Seheri aşağıda kendilerine tahsis olunan yere yerleştirdikten sonra yukarıya çıktı; sandallar, merdivenlerden telâş ile inip çıkan halkı çözülen halatlar, koşuşan gemiciler, arasında ir: ses ile bu gürül-r tünün içinde herkesi sükûta davet ediyor gibi hiddetle bağırın düdük daha sonra etrafında limanın izdihamı, İstanbulla Gala-» ta arasında sıkışan bu deniz parçasını bir hayatın arbede yeri haline getiren bütün o hareket bir müddet beynini, gözlerini işgal etti; fakat vapur bu izdihamı yavaş yavaş, güya şu hayattan tahassürle iftirak ederek, uzak bıraktıkça; dakikalar geçerek Ahmed Cemil'in nazarında bütün hayatının yegâne tahassüs mahfâzası olan bu şehri ufkun lâcivert zeminine tersim olunmuş bir levha şeklinde bırakmağa başlayınca kalbinde birden, elâm bir iftirak hissi duydu: bir his ki hemen o anda bütün azmini sarstı; tekrar geri dönmek, kimbilir hayatının belki sonuna kadar ayrılmak üzere olduğu bu yere tekrar ayaklarını basmak için şedit bir arzu uyandırdı.

Uzaklaştıkça karşısında Cihangir tepesinden denize doğru inen bayır küçük mülevven taş

parçalarından üzerine bir levha işlenmiş uzun, yüksek bir duvar şeklinde yükseliyor; öteden parça parça kaçarak saklanıyor gibi görünen Beyoğlu sırtıyla Galata yokuşlarının üzerinden kalkmış

mütecessis bir baş gibi yangın kulesi iri gözleriyle bakıyor, öte tarafa İstan-» bul tepelerinin üzerinde camilerin birer gümüş miğfer ile örtülü cesim başları yükseliyor, minarelerin semalara fıskırmak isteyen birer beyaz fevvere şekl'nde uzanan ince boyları yer yer akşamın esmer havası içinde güya ihtizaz ediyor; beride güneşin son ziyarıyle tutuşmuş camlarıyle kırmızılıklara boyanan İnsaniye, Üsküdar, daha yüksekte yeşil tepelerin üzerine eteklerini sererek Marmaraya bakan Çamlıca, biraz da* .ha ileride topraklardan ayrılarak kendisini denize fâlıvermek istiyormuş zannedilen Fener, Moda; nihayet vapur hareket ettikçe vaziyetlerini değiştiren -

yerlerinden kaçışarak dalga-v larm içinde yüziyorlarmış vehmini veren - Adalar;.. Şimdi vapur biraz daha serbest ilerliyor, artık bu manzaralar evvelkinden çabuk uzaklanıyor, ufkun sislerine boğuluyordu.

Ahmed Cemil orada, kalbinde derin bir ye'is ile kendisinden kaçıyor zannedilen bu levhaya gözlerini dikerek; baki-

MAİ VE SİYAH

237

yordu. Sabit, musir bir veda ile gözlerini o levhadan ayırma-> yordu. Vapur uzaklanıyordu, nihayet o levha üzerine bir tül geçirilmiş gibi donuk kaldı, daha sonra bütbütün bulandı; o vakit üzerine güneşin bir

donuk rengi dökülmüş bulutlardan başka birşey görmedi.

Başını çevirdi; İşte güneş orada, tâ Marmaranın denize-t re dökülen ufkunda, parçalanmış bir dağ enkazı şeklinde yi-* ğılmış bulutların arkasında iniyordu.

Güneş görünmüyordu. Yalnız o bulut yağtısının yırtılmış sinesinde bir yangın müthiş, muhip bir yangın görünüyordu; Evvelâ o tutuşan menfez etrafında bulutlar kan tufânına boyanmış

duruyor, biraz yüksekte siyah bir küme o yangının üzerinde gittikçe koyulaşan esmer bir tak kuruyor; kenarlardan pembe, kırmızı, al, sarı rişeler sarkıyor; bir tarafından erimiş bir yakut derecesi ince kıvrıntılı bir hat ile yol açarak akıyordu. Birden manzara değişti, güya bu yangın birden dönerek ortasında kırmızı bir tabak açıldı, etrafında sağma soluna, altına üstüne deste deste sarı nurdan müteşekkil oklar fıırdı. Bir saniye sonra yine değışti, bulutlar bu yakut kümeleriyle dolu tabak üzerine parça parça dökölmeğe başladı, nihayet büsbütün örttü; artık hiç bir şey görünmüyordu, orada siyah bulutlardan bir dağ yükseldi. Bir aralık güneşin son bir ziya hamlesi feveran etti. tâ o dağın tepesinde tutuşmuş bir orman gibi parladı. Şimdi Ahmed Cemil'in gözA leri bulanıyordu. Bütün denizi, semayı bu bulantı içinde karıştırdı, artık görmeyerek bakıyordu. Biraz sonra ayaklarının altında gizli bir hisiltı ile gecelerin sırlarını taşımağa hazırlanan suların üzerine geniş, uzun bir gölge düştü.

O vakit Ahmed Cemil vapurun kenarına, tahta kanepe-» nin üzerine oturdu; dirseğini dayadı, başını avucunun içine koydu; akşamın serin bir rüzgâriyle saçları uçuşarak gözlerinin önünde hazırlanan geceyi seyre başladı.

Burada saatlerce böyle, yemek için aşağı inmek istemiye-rek, güvertenin şu tenha halinde burada düşünmek için kalmayı tercih ederek, oturdu; fakat düşünemedi. Yalnız burada gecenin soğuk ye'isini teneffüs ederek bütün hayatının mihnetlerini dinlendirmek, bu zulmeti zehirleyerek teşfiye eden muğış bir deva gibi içmek, kana kana ciğerlerini onunla doldurmak istiyordu.

MAİ VE SİYAH

23S»

238

MAİ VE SİYAH

Bu siyah bir gece idi... Öyle bir gece ki gökler bütün kan-r dillerini söndürerek denizlere gayp âleminin gizli şeylerini dökA mek için hazırlanmış gibiydi. Yalnız ileride direklerle bacanın birer gece serserisi şeklinde yürüten gölgelerine zulmetler içinde rehberlik eden vapurun kırmızı feneri bu siyahlıklar arasında açılmış uzak bir kırmızı göz gibi parlıyordu. Bu siyahlıklar...

Ahmed Cemil işte şu saçlarının arasında üşüterek geçen rüzgârın, kanadlarıu çırpa çırpa, bu siyahlıkları semâlardan! denizlere döküğünü hissediyor, onların sukutu feşfeşesini içitmiyordu: Sanki bir baranı dürr-i siyah!

Birden, bu siyah gecenin karşısında aklına bir başka gecenin hâtırası geldi.

.Tâ hülya hayatının başlangıcında, ümitlerinin incilâsı za-* manıda Tepebaşı bahçesinde Halice bakarak seyrettiği mai gece ile o baran-ı elması tahattur etti.

Gözlerinin önünde o mai gece ile bu siyah gece tekabül etti: Mai ve siyah.

Ah! Bicare hırpalanmış, ezilmiş hayat!... Mai bir gece ile siyah bir gece arasında geçen şu nasipsiz, bahtsız ömürlü Bir baran-ı elmas altında inkişaf ederek şimdi bir baran-ı dürr-i siyahın altında gömülen o solmuş emel çiçekleri!...

İşte, işte, görüyor gözlerinin önünden yağan bu siyahlık-' lar, den'ze döküldükçe bir sekerat zenzemesiyle boğulan bu zulmetler, işte bunlar o hülya hayatının üzerine çekilen bir matem

"kefeni değil miydi?

O vakit den'ze baktı: Siyah bir deniz... Karanlığın için-* de Ahmed Cemil vapurun kenarında esmer bir köpükle kaynaşarak fırar eden o siyahlıkları görüyor, altında mahuf, mü-*-. his adem vehmi veren siyahlıktan başka bir şey görmüyordu.» Ah! Bu den;zin zulmetlerinde saklanan hakikatler, asıl hakikat... Bir karar hamlesi, yalnız ttr küçük hareket, oraya gidebilirdi. Oraya gitmek, bir siyahlığın içine, bir daha çıkılmaz, avdet olunamaz derinliklerine gitmek...

Dalgalar uzun, kaim birer siyah yılan gibi kıvrana kıvrana ne, yuvarlana yuvarlana açılıyor; belirsiz bir lisan ile zulmetlerin sonsuz uzaklıklarına doğru serilerek onu davet ediyorn dn. '|

Bunların siyah kucağına atılmak, yarın doğacak olan a

MAİ V £1 o J. A

güneşin hayatın sefaletleriyle istihza eden zıyasından kaçmak* ilelebet bu siyahlıklar içinde sonsuz bir yoklukla mesut ve müsterih yuvarlanıp gitmek...

O zaman kendisini bu dalgaların arasında süzülüp lâtif bir gayş ile mest olarak, sınırları uyuşarak, denizin o dipsiz, uçurumlarına doğru iniyor vahmetti. İniyor, bitmeyen bir su-, kut ile zulmetleri tabaka/ tabaka yararak, şu siyah dalgaları kütle kütle sırtına alarak, yavaş yavaş, muntazam bir ahenkle ademe tam bir teslimiyetle iniyordu. Evet, bir karar hamle-* si, yalnız bir küçük hareket, nasipsiz geçen hayatıyla şu fay-1 dasız vücut arasında bu denizin bütün siyah tabakalarını bir sed silsilesi gibi bırakarak tâ şu ummanın bir türlü sonu bulunmayan derinliklerine kadar inecekti. Birdenbire silkindi... Tâ yambaşmda bir ses:

— Cemil, niçin karanlıkta yalnız oturuyorsun? diyordu. O vakit titreyerek ayağa kalktı: «Geliyordum, Anne!...» dedi ve hayatta bir ümidi kalmamış bu çocuk, yavaş yavaş, bu siyah geceden, şu kendisini çekip almak isteyen ademde» t ayrılarak, annesini takip etti...

İSTANBU! HAIK ÜÖ

n<*, dana yA lerin bonsuz uzaklık. du.

Bunların siyah km

Konu No. : *2 İB> Kayıt No. : 3 7">3 O

Bunların s

Halid Ziya Uşaklıgil _ Mai Ve Siyah

www.kitapsevenler.com

Merhabalar

Buraya Yükladığım e-kitaplar Aşağıda Adı Geçen Kanuna İstinaden Görme Özürlüler İçin Hazırlanmıştır

Ekran Okuyucu, Braille 'n Speak Sayesinde Bu Kitapları Dinliyoruz Amacım Yayın Evlerine Zarar Vermek Değildir

Bu e-kitaplar Normal Kitapların Yerini Tutmayacağından

Kitapları Beyenipte Engelli Olmayan Arkadaşlar Sadece Kitap Hakkında Fikir Sahibi Olduğunda Aşağıda Adı Geçen Yayın Evi, Sahaflar, Kütüphane, ve Kitapçılardan Temin Edebilirler Bu Kitaplarda Hiç Bir Maddi Çıkarım Yoktur Böyle Bir Şeyide Düşünmem Bu e-kitaplar Kanunen Hiç Bir Şekilde Ticari Amaçla Kullanılamaz Bilgi Paylaştıkça Çoğalır

Yaşar Muthi

Not: 5846 Sayılı Kanunun "altıncı Bölüm-Çeşitli Hükümler " bölümünde yer alan "EK MADDE

11. - Ders kitapları dahil, alenileşmiş veya yayımlanmış yazılı ilim ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticarî amaç güdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, brail alfabesi ve benzeri 87matlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi bu Kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir."Bu nüshalar hiçbir şekilde satılamaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullandırılmaz. Ayrıca bu nüshalar üzerinde hak sahipleri ile ilgili bilgilerin bulundurulması ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur." maddesine istinaden web sitesinde deneme yayınına geçilmiştir.

T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı Bilgi İşlem ve Otomasyon Dairesi Başkanlığı Ankara Bu kitaplar hazırlanırken verilen emeye harcanan zamana saydı duyarak Lütfen Yukardaki ve Aşağıdaki Açıklamaları Silmeyin

Tarayan Yaşar Mutlu

web sitesi

www.yasarmutlu.com

www.kitapsevenler.com

e-posta

yasarmutlu@kitapsevenler.com yasarmutlu@yasarmutlu.com

mutlucitap@hotmail.com kitapsevenler@gmail.com

Halid Ziya Uşaklıgil _ Mai Ve Siyah

